UNIVERSITATEA SPIRU HARET

SERIA ARHITECTURĂ

Anul 2, nr. 2, 2010

Volumul 1

Editura Fundaţiei *România de Mâine*
Bucureşti

COLEGIUL DE REDACȚIE

Editor sef: lector drd. arh. Georgeta Gabrea

Editor: asist. drd. arh. Raluca Niculae

COMITET ŞTIINȚIFIC

prof. dr. arh. Emil Creangă, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Mihail Caffe, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

conf. dr. arh. Iuliana Ciotoiu, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

conf. dr. arh. Sorin Minghiat, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Radu Tănăsoiu, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Constantin Dobre, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Toma Olteanu, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

conf. dr. arh. Ileana Budişteanu, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

BUCUREŞTI 550

CUPRINS
CONTENT

ARHITECTURĂ ŞI PATRIMONIU
ARCHITECTURE AND PATRIMONY

Emil Creangă, Ioana Maria Petrescu, *Compatibilitatea intervenţiilor propuse prin lucrările de restaurare şi refuncţionalizare a Şcolii Centrale de Fete (Liceul Central)*
Emil Creangă, Ioana Maria Petrescu, *The compatibility of the interventions proposed through the works of rehabilitation and refunctionalizing of the Women Central School (The Central High School)*

Ana Maria Hariton, *Priorităţi în protecţia patrimoniului construit – decizii şi responsabilităţi privind centrul istoric al Bucureştiului*
Ana Maria Hariton, *Built heritage priorities – decisions and responsibilities concerning the historic centre of Bucharest*

Iulius Rădulescu, *Faur- Uzinele " Malaxa " un sit industrial de interes european. Trecut, prezent si viitor*
Iulius Rădulescu, *Faur-"Malaxa" plants an industrial site of European interest. Past, present and future*

Corina Lucescu, *Marketingul cultural, instrument modern al valorificării spaţiilor istorice*
Corina Lucescu, *Cultural marketing, a modern tool for enhancing the value of historical spaces*

Corina Lucescu, *Conacul Constantin Angelescu. Studiu istorico-arhitectural*
Corina Lucescu, *Constantin Angelescu Manor. Historical and architectural study*

Alexandra Teacă, *Consideraţiuni asupra arhitecturii româneşti interbelice*
Alexandra Teacă, *Opinions on the inter-war Romanian architecture*

Ioana Maria Petrescu, *Bucureştiul arhitecturii eclectice- câteva direcţii de cercetare-*
Ioana Maria Petrescu, *Eclectic architecture in Bucharest- several research directions-*

LOCUIRE
HABITATION

Anca Gabriela Stăncioiu, *Problema locuinţelor sociale din România (1989 – 2007)*
Anca Gabriela Stăncioiu, *Social housing in Romania (1989 – 2007)*

Anca Gabriela Stăncioiu, *Ţările din Europa de Est, influenţa modelului sovietic de locuire*
Anca Gabriela Stăncioiu, *Model of the eastern European countries, the influence of the soviet inhabitation*

CONSERVAREA ENERGIEI ŞI PROTECŢIA MEDIULUI
ENERGY CONSERVATION AND ENVIRONMENT PROTECTION

Teodorescu Nicoleta Doina, *Oraşul ca ecosistem*
Teodorescu Nicoleta Doina, The city as an ecosystem

Gheorghe Ionaşcu, *Protecţia mediului şi amenajarea teritoriului, o cauză comună. Situaţia României*
Gheorghe Ionaşcu, *Environment protection and land settlement, a common cause. Romania`s accomplishments*

ESEURI
ESSAYS

Doina Marilena Ciocănea, *Spaţiul publico- privat- un eseu pe baza lucrării Condiţia umană, de Hannah Arendt-*
Doina Marilena Ciocănea, *The public and private space - an essay based on Hannah Arendt's Human Condition -*

Doina Marilena Ciocănea, *Graffiti reprezintă o formă de artă necesară în spaţiul urban românesc?*
Doina Marilena Ciocănea, *Is Graffiti a necessary form of art in the Romanian urban space?*

Dragoş Horia Buhociu, *Zone urbane învecinate cu apa. Apa şi oraşul contemporan*
Dragoş Horia Buhociu, *Urban waterfront. Water in the contemporary city*

COMPATIBILITATEA INTERVENŢIILOR PROPUSE PRIN LUCRĂRILE DE RESTAURARE ŞI REFUNCŢIONALIZARE A *ŞCOLII CENTRALE DE FETE* (*LICEUL CENTRAL*)

Prof. univ. dr. arh. Emil CREANGĂ*
Lector univ. drd. arh. Ioana Maria PETRESCU*

Rezumat: *Şcoala Centrală de Fete, concepută de Ion Mincu în spiritual arhitecturii neoromâneşti, s-a impus în epocă prin inovaţii funcţionale şi stilistice, depăşind tiparele rigide ale programului arhitectural destinat şcolilor- internat din acea perioadă.*

Bun cunoscător al patrimoniului artistic medieval, al repertoriilor ornamentale şi a soluţionărilor tehnico-stilistice, autorul a creat o sinteză originală ce pune în valoare proporţia şi volumul clădirilor, raportul plin-gol şi întreaga suprastructură decorativă.

Compoziţia având proporţii ce îi conferă monumentalitate, este grupată în jurul unei curţi interioare a cărei valoare este dată atât de configuraţia spaţial-volumetrică specifică unui astfel de program arhitectural cât si de originală decoraţie.

Amplasat în Bucureşti, la intersecţia străzilor Icoanei şi J.L.Calderon, proiectul, întocmit de Ion Mincu, a fost finalizat în luna august 1887, lucrările de execuţie derulându-se pe parcursul a trei ani, sub atenta supraveghere a autorului.

Ansamblul a suferit în timp o serie de intervenţii care i-au alterat configuraţia iniţială şi care s-au suprapus problemelor structurale cauzate de mişcările seismice şi degradările fireşti apărute pe parcurs, degradări ce au afectat funcţionalitatea şi parametrii conceptuali ce definesc acest monument de arhitectură.

Aceste intervenţii succesive în principal, au fost marcate de grija pentru conservarea ansamblului, îndeosebi a acelor elemente ce conferă valoarea unanim acceptată a acestuia, evidenţiind totuşi şi aspecte discutabile, pe fondul lipsei unei concepţii unitare în abordarea acestui gen de lucrări.

Deşi marcate de bune intenţii, acestea au alterat calitatea ansamblului, ridicând probleme legate de compatibilitatea acestor demersuri, în contextul în care derularea procesului de învăţământ într-un cadru construit dat, a ridicat mereu problema adaptării acestuia la necesităţile funcţionale specifice unui astfel de program de arhitectură la momentul respectiv.

Lucrările de restaurare şi refuncţionalizare a Şcolii Centrale de Fete au reprezentat pentru proiectanţi o provocare, în demersul acestora de a păstra calităţile ereditare ale ansamblului (promovate de concepţia iniţială a proiectului întocmit de Ion Mincu), utilizând în plan conceptual elemente reper pentru un demers profesionist.

- *principiul intervenţiei prin întreţinere;*
- *principiul intervenţiei profesionale;*
- *principiul intervenţiei ştiinţifice;*
- *principiul intervenţiilor minime;*
- *principiul intervenţiei invizibile;*

- principiul intervenţiei verificate;
- principiul intervenţiei originale;
Proiectul întocmit a avut în vedere:
- remedierea degradărilor structurale;
- descongestionarea clădirii de acele intervenţii succesive care au alterat concepţia iniţiala a ansamblului;
- adaptarea spaţiului arhitectural la cerinţele procesului de învăţământ contemporan;
- refacerea finisajelor şi a elementelor constructive reprezentative, păstrând calităţile spaţial-volumetrice şi atmosfera cu totul specifică a ansamblului, inclusiv a decoraţiilor cu caracter de unicat;

Propunerile de refacere a tâmplăriei prin preluarea elementelor de detaliu şi a configuraţiei iniţiale a acestora, de restaurare sau înlocuire a componentelor arhitecturale deteriorate (elemente de ceramică smălţuită, profile decorative, etc.) utilizarea unor finisaje în spiritul respectării principiului autenticităţii, suprapuse unei remodelări funcţionale şi unor intervenţii la nivelul structurii de rezistenţă în acord cu prevederile legislaţiei în vigoare, s-au constituit în tot atâtea provocări la care s-a încercat un posibil răspuns care să evite intervenţiile neavenite, incompatibile apartenenţei acestui monument de arhitectură la patrimoniul naţional, asigurând astfel o continuitate a organică a procesului conceptual ce a stat la baza edificării acestui obiectiv.

Prin lucrările propuse, ce au avut în vedere restaurarea şi refuncţionalizarea ansamblului, cu utilizarea unor tehnologii sau a unor materialelor de construcţii adecvate, s-a încercat o compatibilizare a acestui demers de punere în valoare a acestei clădiri reprezentative, în acord cu solicitările arhitecturii contemporane şi a unui programului arhitectural cu un astfel de profil.

Aprobat de autorităţile de resort, inclusiv de Comisia Monumentelor Istorice din cadrul Ministerul Culturii, proiectul aşteaptă de ani buni a fi pusă in operă, aceasta întârziere fiind mereu motivată de argumente de natura financiară, aspect ce se încadrează la rândul lui în cea ce specialiştii definesc a fi o incompatibilitate financiară.

Cuvinte cheie: *Şcoala Centrală de Fete, restaurare, refuncţionalizare, Ion Mincu, arhitectură neoromânească*

Prezentam în urmă cu ceva vreme în publicaţii de specialitate[1], un proiect elaborat de arh. Creangă Emil împreună cu un grup de colaboratori, având ca subiect restaurarea şi refuncţionalizarea unui monument de arhitectură din Bucureştiul sfârşitului de secol XIX : *Şcoala Centrală de Fete* (*Liceul Central*).

Ansamblul conceput de Ion Mincu în spiritul arhitecturii neoromâneşti, s-a impus în epocă prin inovaţii funcţionale şi stilistice, depăşind tiparele rigide ale programului arhitectural destinat şcolilor-internat din acea perioadă.

Bun cunoscător al patrimoniului artistic medieval, al repertoriilor ornamentale şi a soluţionărilor tehnico-stilistice, autorul a creat o sinteză originală ce pune în valoare proporţia şi volumul clădirilor, raportul plin-gol şi întreaga suprastructură decorativă.

Compoziţia având proporţii ce îi conferă monumentalitate, este grupată în jurul unei curţi interioare a cărei valoare este dată atât de configuraţia spaţial-volumetrică specifică unui astfel de program arhitectural cât şi de originala decoraţie.

Amplasat în Bucureşti, la intersecţia străzilor Icoanei şi J.L.Calderon, proiectul, întocmit de Ion Mincu, a fost finalizat în luna august 1887, lucrările de execuţie derulându-se pe parcursul a trei ani, sub atenta supraveghere a autorului.

Ansamblul cuprindea iniţial cinci clădiri:

- *Corpul principal*, în care funcţiona gimnaziul propriu zis (demisol+parter+etaj);
- *Sala de festivităţi*, clădire în care în prezent funcţionează *Sala Studio* a Teatrului Lucia Sturza Bulandra (demisol+parter+etaj)
- *Locuinţa directoarei*, clădire în care funcţionează biblioteca şi o parte din birourile administrative;
- *Corpul anexă*, clădire legată funcţional la nivelul etajului de corpul principal (demisol+parter+etaj);
- *Spălătoria*, clădire în prezent degradată şi neutilizată(parter)

Ulterior, în anul 1929, ansamblul a mai inclus şi o clădire având funcţiunea *locuinţă*, clădire care astăzi adăposteşte anexe administrative (parter).

Marcat de trecerea timpului, ansamblul a cunoscut un firesc proces de degradare, amplificat şi de efectele mişcărilor seismice, fără a consemna însa degradări structurale majore.

Din informaţiile evidenţiate pe parcursul unei amănunţite analize a istorie acestui aşezământ, *corpul principal* a suferit lucrări succesive de reparaţii, cele mai semnificative fiind realizate în 1929, 1956, 1966, 1969 şi 1977. Acestea, în principal, au fost marcate de grija pentru conservarea ansamblului monumental, îndeosebi a acelor elemente ce conferă valoarea unanim acceptată a acestuia, evidenţiind totuşi intervenţii discutabile, pe fondul lipsei unei concepţii unitare în abordarea acestui gen de lucrări.

Deşi marcate de bune intenţii, acestea au alterat calitatea ansamblului, ridicând probleme legate de *compatibilitatea* acestor demersuri, în contextul în care derularea procesului de învăţământ într-un cadru construit dat, a ridicat mereu problema adaptării acestuia la necesităţile funcţionale specifice unui astfel de program de arhitectură la momentul respectiv.

Lucrările de restaurare şi refuncţionalizare a *Şcolii Centrale de Fete* au reprezentat pentru proiectanţi o provocare, în demersul acestora de a păstra *calităţile ereditare* ale ansamblului (promovate de concepţia iniţială a proiectului întocmit de Ion Mincu), utilizând în plan conceptual elemente reper pentru un demers profesionist[2].

- *principiul intervenţiei prin întreţinere*;
- *principiul intervenţiei profesionale*;
- *principiul intervenţiei ştiinţifice*;
- *principiul intervenţiilor minime*;
- *principiul intervenţiei invizibile*;
- *principiul intervenţiei verificate*;
- *principiul intervenţiei originale*;

Proiectul întocmit a avut în vedere:

- remedierea degradărilor structurale;
- descongestionarea clădirii de acele intervenţii succesive care au alterat concepţia iniţiala a ansamblului;
- adaptarea spaţiului arhitectural la cerinţele procesului de învăţământ contemporan;
- refacerea finisajelor şi a elementelor constructive reprezentative, păstrând calităţile spaţial-volumetrice şi atmosfera cu totul specifică a ansamblului, inclusiv a decoraţiilor cu caracter de unicat;

Clădirea cu o vechime de peste 100 de ani, deşi nu prezintă degradări majore, pune in evidenţă deficienţe de conformare antiseismică şi alcătuire structurala, lipsa pereţilor structurali pe lungimi mai mari în unele cazuri de 20 metri, folosirea planşeelor de lemn, care nu formează şaibe antiseismice, lipsa centurilor şi o serie de alte aspecte ce se cer a fi soluţionate în acord cu prevederile legale în vigoare.

Pornind de la deficienţele mai sus semnalate, de la rezultatele expertizelor tehnice elaborate, de la cerinţele actuale ale procesului de învăţământ reflectate în spaţiile funcţionale necesare, prin proiectul elaborat s-au soluţionat aspectele mai sus amintite, în condiţiile impuse de apartenenţa acestui ansamblu la patrimonial arhitectural românesc, în spiritul redării pe cât posibil a specificului iniţial al ansamblului.

Necesităţi funcţionale specifice procesului de învăţământ actual au determinat în plan arhitectural necesitatea amenajării unor noi spaţii de învăţământ amplasate la demisolul *clădirii principale*, în condiţiile în care în prezent aceste încăperi nu corespund gradului de confort necesar, evidenţiind:

- lipsa unei iluminări corespunzătoare;
- degradarea elementelor constructive pe fondul unei igrasii accentuate cauzată de o puternică presiune a apelor freatice;
- deficienţe de ordin funcţional şi accese necorespunzătoare;

Aceste aspecte negative s-au acumulat pe parcursul timpului, în condiţiile în care *curţile de lumină* dispuse iniţial adiacent *clădirii principale*, au fost desfiinţate pe parcursul intervenţiilor succesive pe care aceasta le-a suferit în timp.

Totodată, s-au propus reamenajări ale spaţiilor interioare în acord cu solicitările proiectanţilor din domeniul structurii, asigurându-se astfel o repoziţionare a anumitor elemente structurale în conformitate cu prevederile legislaţiei în vigoare, legătura fluentă între etaje, asigurarea unor accese directe din exterior pentru spaţiile anexă amplasate la demisol, în condiţiile în care în prezent acest traseu este astăzi comun cu cel al spaţiilor destinate învăţământului, dispuse la nivelul parterului.

Propunerile spaţial-volumetrice la care ne-am referit vor beneficia şi de avantajele reamenajării *curţilor de lumină* dispuse adiacent *corpului principal*, asigurând astfel o ventilare şi o iluminare naturală corespunzătoare a clădirii.

La nivelul parterului lucrările de amenajare propuse au avut în vedere eliminarea intervenţiilor arbitrare, succesive care au alterat concepţia iniţiala a ansamblului:

- grupurile sanitare amenajate în cele două curţi interioare adiacente *amfiteatrului central*, construcţii insalubre ce contrastau vizibil cu arhitectura ansamblului, au fost reamplasate la poziţia lor iniţială în planimetria clădirii, făcând posibilă astfel, reamenajarea curţilor interioare ca spatii ambientale, asigurând o continuitate în perceperea relaţiei *spaţiu interior-spaţiu exterior*, în spiritul concepţiei iniţiale a ansamblului;
- prin refacerea faţadelor celor două curţi interioare se va reveni la configuraţia iniţială a acestora, cu respectarea raporturilor plin-gol, a finisajelor şi a elementelor decorative, rezolvându-se şi problema acceselor în cele două incinte;
- redistribuirea spaţiului ocupat în prezent la nivelul parterului de *sala de sport* (echivalentul a două săli de clasă), acesta urmând a fi reamplasată într-o construcţie nouă ce va fi realizată pe amplasamentul construcţiei ce adăpostea iniţial *spălătoria*;

La nivelul etajului propunerile au urmărit o refuncţionalizare a spaţiilor interioare, prin reamplasarea celor destinate iniţial cazării elevilor într-o altă locaţie şi amenajarea astfel în locul acestora a unor noi săli de clasa şi a unor laboratoare de specialitate.

Compatibilitatea intervenţiilor în plan arhitectural, în raport cu problematica ridicată de un asemenea gen de lucrare, a fost evidenţiata şi de propunerea de amenajare a unei *săli multifuncţionale*,

clădire ce va beneficia de amplasamentul actual al clădirii ce a avut iniţial funcţiunea *spălătorie*, preluând elemente tipologice constructive ce personalizează ansamblul, într-o arhitectură adaptată cerinţelor funcţionale şi necesităţii asigurării unei concepţii spaţial-volumetrice unitare a acestuia.

Propunerile de refacere a tâmplăriei prin preluarea elementelor de detaliu şi a configuraţiei iniţiale a acestora, de restaurare sau înlocuire a componentelor arhitecturale deteriorate (elemente de ceramică smălţuită, profile decorative, etc.) utilizarea unor finisaje în spiritul respectării principiului autenticităţii, suprapuse unei remodelări funcţionale şi unor intervenţii la nivelul structurii de rezistenţă în acord cu prevederile legislaţiei în vigoare, s-au constituit în tot atâtea provocări la care s-a încercat un posibil răspuns care să evite intervenţiile neavenite, incompatibile apartenenţei acestui monument de arhitectură la patrimoniul naţional, asigurând astfel o continuitate a organică a procesului conceptual ce a stat la baza edificării acestui obiectiv.

Prin lucrările propuse, ce au avut în vedere restaurarea şi refuncţionalizarea ansamblului, cu utilizarea unor tehnologii sau a unor materialelor de construcţii adecvate, s-a încercat o compatibilizare a acestui demers de punere în valoare a acestei clădiri reprezentative, în acord cu solicitările arhitecturii contemporane şi a unui program arhitectural cu un astfel de profil.

Aprobat de autorităţile de resort, inclusiv de Comisia Monumentelor Istorice din cadrul Ministerul Culturii, proiectul aşteaptă de ani buni a fi pusă in operă, aceasta întârziere fiind mereu motivată de argumente de natură financiară, aspect ce se încadrează la rândul lui în ceea ce specialiştii definesc a fi o *incompatibilitate financiară.*

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

1. Arhitext design, nr. 6(125), 2003; A 11-a Conferinţa Bienală Internaţionala de Protecţia Patrimoniului Construit, Tuşnad, 2003

2. Szabo Balint, *Compatibilitatea intervenţiilor legate de mediul construit*, A 11-a Conferinţa Bienală Internaţionala de Protecţia Patrimoniului Construit, Tuşnad, 2003, pag. 34.

THE COMPATIBILITY OF THE INTERVENTIONS PROPOSED THROUGH THE WORKS OF REHABILITATION AND REFUNCTIONALIZING OF THE WOMEN CENTRAL SCHOOL (THE CENTRAL HIGH SCHOOL)

Prof. Ph.D. Arch. Emil CREANGĂ*
Assist. Lecturer Ph. Dc. Arch. Ioana Maria PETRESCU*

Abstract: *The Women Central School, which was imagined by Ion Mincu in the spirit of the Neo-Romanian architecture, managed to impose itself in the époque, due to many functional and stylistical innovations, and surpassed the rigid patterns of the architectural programmes regarding the boarding schools, that existed at that time.*

Having extensive knowledge of the medieval art heritage, as well as of the ornamental repertoires and technical and stylistical solutions, the author created an original synthesis which favorizes the proportions and volume of the buildings, the relation full/empty and the entire decorative superstructure.

The composition, whose proportions offer a distinct sensation of grandeur, is grouped around an interior garden whose great value is given both by the spatial and volumetric configuration specific to this kind of architectural programme and the original decorations.

The project, which is located in Bucharest, at the crossroads of the streets Icoanei and J.L. Calderon, was imagined by Ion Mincu and completed in August 1887, after three years of works, under the careful guidance of the author.

In time, the complex suffered a natural process of depreciation, which was amplified by the effects of the earthquakes; however, without major structural depreciations. These depreciations affected the functionality and the conceptual parameters which define this architectural monument.

These successive interventions were marked by a special attention given to the conservation of the monument and especially to those elements which make this complex so valuable, although there can be noticed debatable interventions, which were the result of the lack of a unitary conception regarding this type of works.

While well- intended, they altered the quality of the complex, raising issues regarding the compatibility of these steps, taking into consideration the fact that the educational process in a very well determined space needs to be adapted to the specific and functional requirements of such an architectural programme.

The works of rehabilitation and refunctionalizing of the The Women Central School have represented a major challenge for the designers involved in this project as they have tried to keep the hereditary qualities of the complex (which were promoted by the original conception of Ion Mincu's plans) by using in the conceptual plan key elements for a professional approach.

- *The principle of intervention by maintenance*
- *The principle of professional intervention*
- *The principle of scientific intervention*

- *The principle of minimum intervention*
- *The principle of invisible intervention*
- *The principle of verified intervention*
- *The principle of original intervention.*

The project took into consideration the following aspects:

- *The reparation of the structural degradation*
- *Relieving the building of those successive interventions that altered the original conception of the complex*
- *Adapting the architectural space to the requirements of the contemporary educational process*
- *Rebuilding the representative finishes and constructive elements, while keeping the spatial and volumetric qualities as well as the specific atmosphere of the complex, including the unique decorations.*

The propositions regarding the reconditioning of the woodwork, by undertaking details and their original configuration or replacing the degraded architectural components (elements of crackleware, decorative profiles etc), the use of finishes in the spirit of the authenticity principle, that were superposed to a functional remodeling and interventions on the supporting structure according to the legal provisions in force have been considered important challenges for which the architects have tried to find a possible answer which would avoid inappropriate interventions that are incompatible to this architectural monument that belongs to the national heritage, while assuring an organic continuity of the conceptual process this edifice was built on.

Through these proposed works, which were meant to rehabilitate and refunctionalize the complex, while using appropriate technologies and construction material, the architects have tried to create compatibility between this representative building and the requirements of contemporary architecture and of an architectural programme with this type of profile.

Approved by the specialized authorities, including the Commission of the Historical Monuments in the Ministry of Culture, the project has been waiting for years be started, the constant delays being motivated by the lack of money, which is qualified by the specialists as a financial incompatibility.

Key words: *The Women Central School, restoration, refunctionalization, Ion Mincu, Neo-Romanian architecture*

Some time ago, several specialty publications[1] presented a project imagined by arh. Emil Creanga and his collaborators regarding the works of rehabilitation and refunctionalizing of an architecture monument erected in Bucharest at the end of the 19th century: *The Women Central School (The Central High School)*.

The architectural complex, which was the master-mind of Ion Mincu in the spirit of the Neo-Romanian architecture, managed to impose itself in the époque, due to many functional and stylistically innovations, and surpassed the rigid patterns of the architectural programmes regarding the boarding schools, that existed at that time.

Having extensive knowledge of the medieval art heritage, as well as of the ornamental repertoires and technical and stylistical solutions, the author created an original synthesis which favors the proportions and volume of the buildings, the relation full/empty and the entire decorative superstructure.

The composition, whose proportions offer a distinct sensation of grandeur, is grouped around an interior garden whose great value is given both by the spatial and volumetric configuration specific to this kind of architectural programme and the original decorations.

The project, which is located in Bucharest, at the crossroads of the streets Icoanei and J.L. Calderon, was imagined by Ion Mincu and completed in August 1887, after three years of works, under the careful guidance of the author.

The original complex was originally composed of five buildings:

- *The Main Building*, where the high school functioned (underground floor-ground floor- first floor)
- *The Festivity Hall*, a building which now houses *Studio Auditorium* of the Lucia Sturza Bulandra Theatre (underground floor-ground floor-floor)
- *The Headmistress's House,* a building which now houses the library as well as a part of the administrative offices
- *Annex Building,* a building that is functionally linked to the main building at the level of the first floor(underground floor-ground floor- first floor)
- *The laundry,* a building which is now so depreciated that can not be used (ground floor)

In 1929, the architect included one more building to the complex, *a house*, which now is accommodates administrative annexes (ground floor).

In time, the complex suffered a natural process of depreciation, which was amplified by the effects of the earthquakes, however, without major structural depreciations.

According to the information gathered as a result of a thorough analysis of the history of this monument, the main building underwent successive repairing works, the most important of them taking place in 1929, 1956, 1966, 1969 and 1977. Essentially, these works were marked by a special attention given to the conservation of the monument and especially to those elements which make this complex so valuable, although there can be noticed debatable interventions, which were the result of the lack of a unitary conception regarding this type of works.

While well- intended, they altered the quality of the complex, raising issues regarding the compatibility of these steps, taking into consideration the fact that the educational process in a very well determined space needs to be adapted to the specific and functional requirements of such an architectural programme.

The works of rehabilitation and refunctionalizing of the *The Women Central School* have represented a major challenge for the designers involved in this project as they have tried to keep *the hereditary qualities* of the complex (which were promoted by the original conception of Ion Mincu's plans) by using in the conceptual plan key elements for a professional approach[2].

- The principle of intervention by maintenance
- The principle of professional intervention
- The principle of scientific intervention
- The principle of minimum intervention
- The principle of invisible intervention
- The principle of verified intervention

- The principle of original intervention.

The project took into consideration the following aspects:

- The reparation of the structural degradation
- Relieving the building of those successive interventions that altered the original conception of the complex
- Adapting the architectural space to the requirements of the contemporary educational process
- Rebuilding the representative finishes and constructive elements, while keeping the spatial and volumetric qualities as well as the specific atmosphere of the complex, including the unique decorations.

Although the building, which is a hundred years old, does not present major structural degradation, it shows anti-earthquake conformity and structural composition deficiencies, lack of structural walls on ample lengths (in some cases of 20 meters), the use of wooden floors which do not form anti-earthquake collars, the lack of belts and a series of other aspects that need to be solved according to the legal provisions in force.

Starting from the above mentioned deficiencies, the results of the technical expertise, the contemporary requirements of the educational process reflected in the necessary functional spaces, the project solved all these problems in the conditions imposed by fact that this complex belongs to the Romanian architectural heritage and in the spirit of rendering as accurate as possible the original specific of the complex.

Specific functional requirements for the contemporary education process to take place in optimal conditions determined the necessity of setting up new studying spaces in the underground floor of the main building, although right now these rooms do not meet the necessary degree of comfort and present:

- The lack of adequate lightning
- Degradation of the constructive elements triggered by an accentuated dampness that was caused by the high pressure of the ground water
- Deficiencies of functional nature an inadequate access.

These negative aspects have cumulated considering the fact that the *light gardens*, which had been originally built adjacent to the *main building*, were destroyed during the successive interventions suffered by the complex.

At the same time, there were proposed rearrangements of the interiors according to the requirements of the designers regarding the structure which meant a repositioning of the structural elements according to the legal provisions in force, a fluent connection between floors, direct access from outside for the spaces from the underground floor, considering the fact that today this route is common with that of the spaces for education that can be found at the ground floor.

The spatial-volumetric propositions we referred to will also benefit from the advantages of the rearrangement of the *light gardens* which are built adjacent to the *main building*, which creates good ventilation as well as an appropriate natural lighting of the buildings.

At the ground floor, the rearrangement works were meant to eliminate the successive, arbitrary interventions which altered the original conception of the complex:

- The bathrooms built in the two interior gardens adjacent to the *central amphitheatre,* which were insalubrious and visibly contrasted to the architecture of the summary, have been

relocated to their original position in the planimetry of the building, which made possible the rearrangement of the interior gardens as environmental spaces, while assuring continuity in the perception of the relationship *inner space-outer space,* in the spirit of the original conception of the complex;

- The rebuilding of the frontages of the two interior gardens will mark a come back to the original configuration, while respecting the ratio full- empty, the finishes as well as the decorative elements and solving the problem of access into the two building;
- The redistribution of the space from the ground floor which now houses the *gym* (the equivalent of two classrooms), which will be located in a new building, erected on the site of the *laundry.*

At the level of the first floor, the propositions aimed a refunctionalizing of the inner space, by relocating those that originally were meant to house the pupils and setting up in their place new classrooms and laboratories.

The compatibility of the architectural interventions in relation to the issues raised by this type of work was emphasized also by the proposition of building a *multifunctional hall,* which will benefit by the present location of the building were the *laundry* functioned, while undertaking constructive elements that customize the complex, in a type of architecture that is adjusted to the functional requirements and the necessity of assuring a unitary spatial- volumetric conception.

The propositions regarding the reconditioning of the woodwork, by undertaking details and their original configuration or replacing the degraded architectural components (elements of crackleware, decorative profiles etc), the use of finishes in the spirit of the authenticity principle, that were superposed to a functional remodeling and interventions on the supporting structure according to the legal provisions in force have been considered important challenges for which the architects have tried to find a possible answer which would avoid inappropriate interventions that are incompatible to this architectural monument that belongs to the national heritage, while assuring an organic continuity of the conceptual process this edifice was built on.

Through these proposed works, which were meant to rehabilitate and refunctionalize the complex, while using appropriate technologies and construction material, the architects have tried to create compatibility between this representative building and the requirements of contemporary architecture and of an architectural programme with this type of profile.

Approved by the specialized authorities, including the Commission of the Historical Monuments in the Ministry of Culture, the project has been waiting for years be started, the constant delays being motivated by the lack of money, which is qualified by the specialists as a *financial incompatibility.*

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

1. Arhitext design, nr. 6 (125), 2003: The 11th International Biennale of the Protection of the Built Heritage, Tusnad, 2003

2. Szabo Balint, Compatibilitatea intervenţiilor legate de mediul construit, The 11th International Biennale of the Protection of the Built Heritage, Tuşnad, 2003, page 34.

PRIORITĂŢI ÎN PROTECŢIA PATRIMONIULUI CONSTRUIT – DECIZII ŞI RESPONSABILITĂŢI PRIVIND CENTRUL ISTORIC AL BUCUREŞTIULUI

Conf. univ. dr. arh. Ana Maria HARITON*

Rezumat: *Centrul istoric bucureştean cuprinde în afara monumentelor medievale, o parte semnificativă a nucleului comercial de secol XI, zona beneficiind de un statut maxim de protecţie a valorilor arhitecturale şi urbanistice, a tramei stradale şi fondului construit. Prezenta comunicare analizează şansele de succes ale campaniilor de restaurare urbană întreprinse după 1990 asupra zonei precizate, invocând necesitatea abordării multidisciplinare ce vizează: valoarea arhitecturală, starea fizică a clădirilor, contextul managerial şi impactul intervenţiilor asupra perceperii semnificaţiilor culturale. Analiza evoluţiei istorice a perimetrului, a valorilor stilistico- arhitecturale ale clădirilor, fără a ocoli aspecte socio- economice sau legislative, oferă indicii ce conduc la conturarea modalităţilor de conservare şi reabilitare ale Centrului Istoric.*

Cuvinte cheie: *patrimoniu construit, reabilitare urbană, Centrul Istoric, Bucureşti*

Priorităţi în protecţia patrimoniului construit – decizii şi responsabilităţi privind centrul istoric al Bucureştiului

Deficient ca infrastructură şi ocolit de dezvoltare, asociat cu stagnarea economică şi declinul urban, centrul istoric al Bucureştiului prezintă o provocare deosebit de grea în ceea ce priveste reabilitarea urbană. Impartită în două zone (Lipscani şi Sf. Gheorghe) de bulevardul I.C.Brătianu (trasat în secolulXX) partea centrală a Bucureştiului ce se suprapune nucleului istoric include, în afara monumentelor medievale, o parte semnificativă a centrului comercial de secol XI. Prezentând o arhitectură tipică – fronturi stradale cu aliniament continuu, clădiri cu parter comercial şi unu / doua etaje – zona beneficiază de statutul maxim de protecţie privind:valorile arhitecturale şi urbanistice, planul stradal şi fondul construit. Împărţit în 19 subzone, centrul include aproximativ 520 de clădiri, dintre care 38% cu semnificaţie arhitecturală.[1] Selectarea zonei de conservare şi a clădirilor de patrimoniu reflectă o importantă munca de cercetare realizată de Oficiul Monumentelor Istorice, în cooperare cu Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" şi raspunde competent întrebărilor privind fondul patrimonial. În ceea ce priveşte utilzarea fondurilor, prioritătile sunt stabilite de Primăria Municipiului Bucureşti şi se concretizează printr-o orientare prioritară către îmbunătătirea domeniului public. Reabilitarea clădirilor a fost astfel întarziată şi s-a menţinut de multe ori la nivelul restaurării faţadelor imobilelor aflate în proprietatea statului.

Ignorat după 1978 (parţial datorita eforturilor concentrate spre construirea palatului Parlamentului şi a axei Bulevardul Unirii , dar mai ales datorită unei politici constante de discreditare a clasei mijlocii), Centrul Istoric a făcut, începând din 1990, obiectul a două campanii de restaurare : Prima, intitulata "Un Bucureşti frumos" desfasurată în perioada 2001-2002 , având ca obiectiv principal restaurarea faţadelor şi o a doua, începută pe 8 septembrie 2006 "Reabilitarea zonelor construite protejate – Centrul Istoric". Concentrându-se asupra aspectelor fizice şi estetice ale conservarii, programul în curs porneşte de la presupunerea ca operaţiunile de restaurare/consolidare a clădirilor şi infrastructurii, vor genera automat o creştere a interesului legat de zonă. Prezenta comunicare încearcă să prevadă şansele de succes ale intervenţiei, pledând pentru importanţa studiilor multidisciplinare, ce privesc nu numai valoarea artistică sau starea fizica a clădirilor, ci şi contextul managerial şi impactul intervenţiilor asupra perceperii semnificaţiilor culturale.

Pentru a înţelege problemele zonei, este important să avem o imagine a evoluţiei sale istorice: La data primei menţionări documentare (Hrisovul domnesc , al lui Vlad Tepes din 20 Septembrie 1459) Bucureştiul era deja o aşezare constituită , situată la intersectia drumurilor comerciale ce uneau Transilvania cu zona Dunării. Oraşul s-a dezvoltat în jurul unui nucleu central-(Curtea Domnească) – având în imediata vecinatate Târgul Dinauntru, zona comercilă cu prăvălii şi pivniţe, cele mai multe apartinând mitropoliei, mănăstirilor Sf. Sava, Radu Vodă şi Bisericii Domneşti. Târgul se ridicase pe loc domnesc, dăruit boierilor şi mănăstirilor, iar mărfurile vândute aici erau destinate curţii şi nobilimii. Pentru a-şi desfăsura existenţa, oraşul avea nevoie şi de un târg de ţară, cu obor de vite şi locuri de vânzare pentru produsele aduse de tărani. Acest târg, numit Târgul din Afară se situa iniţial pe locul ocupat azi de Biserica Sfinţilor , schimbându-şi poziţia în timp, spre periferie, de-a lungul unei axe ce a generat una dintre cele mai importante artere ale orasului: Calea Moşilor.[2]

Un al treilea târg (Târgul Cucului) se situa în spatele bisericii Sf. Gheorghe. Uliţa Mare (numită începând cu secolul XVII Uliţa Lipscanilor)ce lega Curtea de acest târg, a fost considerată axul vital al zonei comerciale, ce s-a dezvoltat în perimetrul Curtea Domnească, Târgul Cucului, Uliţa Mare.

În 1692, Constantin Brancoveanu, tăind prin marile proprietăţi boiereşti trasează Podul Mogoşoaiei, cale ce urma să-şi menţină importanţa de prim rang până la sfârşitul secolului XIX. Pe traseul acestei căi se vor construi, începând cu secolul XVII marile hanuri domneşti şi Curtea Domnească. Construită sub domnia lui Mircea Ciobanul, reconstruită sub Matei Basarab şi atingându-si apogeul architectural în timpul domniei lui Constantin Brancoveanu, ca un complex de clădiri în stil italian, înconjurate de grădini, Curtea Veche s-a ruinat în timp, părti ale ei fiind vândute la mezat în 1798.

Pe când vestigiile Curţii Domneşti au fost descoperite numai în urma săpîturilor arheologice din perioada 1950-1970, marile hanuri domneşti au supravieţuit până la jumatatea secolului XIX. Fortăreţe comerciale construite pentru adăpostirea negustorilor şi a bunurilor lor, marile hanuri aveau o conformare caracteristică, inspirată de arhitectura manastirească sau de construcţii levatine cu funcţiune similară. Erau construcţii de mari dimensiuni, adăpostind de cele mai multe ori o biserică în incintă .Multe dintre marile imobile eclectice ridicate la sfârşitul secolului al XIX-lea s-au construit pe loturile ocupate anterior de marile hanuri.

Datorita poziţiei şi importanţei străzilor comerciale, acest tip de parcele era rar întalnit şi contrasta cu densitatea ţesutului urban din zona. Cel mai interesant parcelar tipic cu mare densitate se găseşte în zona străzii Lipscani, unde clădirile însiruite ocupă terenuri îinguste în forma de I. Aproape toate clădirile Centrului Istoric au aceeaşi structură functională: prăvălii sau ateliere la parter , urmate de unul sau doua etaje cu apartamente. La începutul secolului al XIX-lea centrul istoric rămane doar pricipala zonă comercială a oraşului. Hanurile dispar, funcţiunea lor fiind preluată de magazine şi hoteluri. Multe dintre acestea din urma se construiesc pe locul fostelor hanuri perpetuând astfel semnificaţia locului.

În prima jumătate a secolului XX , asistăm la emergenţa unui nou program arhitectural, ce îşi va găsi amplasamentul predilect pe strada Lipscani şi în zona adiacentă: clădirile bancare şi de asigurări. În anii `30 zona era încă cel mai important perimetru bancar şi comercial. Începutul declinului a fost reprezentat de Decretul de Expropriere din 1956, dar importanţa comercială a perimetrului va persista până la sfârşitul anilor `70, când interesul utilizatorilor se va îndrepta către noile clădiri comerciale de pe bulevardul Brătianu.

Evoluţia istorica a centrului este reflectată prin **succesiunea stilistică**:

Hanurile şi prăvăliile au fost construite întâi în stilul numit azi „arhitectura orăşenească". De pură sorginte romanească dupa unii autori (C. Joja) sau incluzând elemente de arhitectură neoclasică diseminate îin balcani de meşteri macedoneni şi bulgari (C. Mucenic), stilul reprezintă principala modalitate de expresie a arhitecturii vernaculare anterioare secolului XIX. Urmează, în ordine cronologică, o arhitectură neoclasică simplificată, apoi neogoticul ce începe cu elemente stilistice minime(cornise şi ancadramente) şi se îincheie într-o profuziune a decoraţiei ce acoperă în întregime faţadele. Făcându-şi apariţia la jumătatea secolului XIX, eclectismul apare întâi în arhitectura vernaculară şi culminează cu arhitectura monumentală a clădirilor publice.[3]

Datorită vulnerabilităţii seismice a Bucureştiului, dar si „focului cel mare" care a distrus, în 1847, 1800 de clădiri în zona centrală, stilurile arhitecturale sunt reprezentate în mod inegal. „Arhitectura oraşenească" se regăseşte în clădirile hanurilor ce mai există azi în zonă, neoclasicul e reprezentat de câteva exemple de arhitectură vernaculară şi de arhitectura bisericilor, pe când eclectismul bogat decorat, favoritul bucureştenilor - asociat cu eleganţa şi cultura franceză - reprezintă modalitatea de exprimare dominantă. O caracteristică tipica a arhitecturii vernaculare din centrul istoric este prezenţa a numeroase clădiri ce ilustrează tranziţia stilistică, unele cu compoziţii de faţadă neobisnuite dar coerente, altele cu stângăcii induioşătoare.

Valori patrimoniale şi aspecte socio-economice.

Declinul actual al Centrului Istoric nu îşi are originea numai în exodul accentuat al populaţiei înregistrat în prezent(dislocarea locuitorilor ilegali), ci este o consecinţă logică a unei serii de evenimente, **obsolescenţa** fondului construit fiind generată atât de disfunctionalităţi fizice cât şi de modul impropriu de folosire şi lipsa de întreţinere.

- Deteriorare fizică şi structurală: majoritatea fondului construit datează din a doua jumatate a secolului XIX (multe dintre clădiri fiind construite pe fundaţiile de secol XVIII)-degradarea e generată atât de timp şi riscul seismic, cât si de absenţa întreţinerii şi folosinţa inadecvată.
- Inadecvarea functională – exemplele contemporane de reabilitare în zonele comerciale istorice dovedesc interesul pentru ţesutul urban istoric. Hotelurile, un program tradiţional în zonă, pot fi refuncţionalizate cu succes , prezentând interes atât prin clădirile restaurate cât şi prin amplasament Băncile ocupă şi azi amplasamentele iniţiale, ba chiar s-au extins în clădirile monumentale eclectice. Relocarea funcţiunii de locuire în ţesutul urban dens al zonei Lipscani, pare însă să întampine dificultăţi ce nu vor disparea o data cu reabilitarea infrastructurii.
- Schimbările locaţionale – Amplasamentul centrului istoric este unul dintre factorii esenţiali ai atractivităţii zonei, fiind totusi puternic diminuat de instituirea unui numar excesiv de străzi pietonale.
- Inadecvarea de mediu – este generată de schimbările continue de mediu social şi economic. Reprezintă una dintre problemele principale ale centrului istoric, devenit de-a lungul anilor un recipient al populaţiei marginalizate.

În afara problemelor generate de obsolescenţă, chestiunile esenţiale cu care se confruntă reabilitarea Centrului Istoric, sunt cele legate de **semnificaţie, imagine şi percepţie**. Lipsa de apreciere a ţesutului urban vernacular are doua surse principale:

1) Evoluţia continuă a funcţiunilor urbane. Centrul istoric al Bucureştiului a fost dintru începuturi o zonă comercială importantă. Valoarea terenului şi accesul la frontul stradal au generat o mare densitate a ţesutului urban şi parcele extrem de înguste. În ciuda echipării urbane (primul canal colector al oraşului a fost realizat pe Strada Germană) zona era percepută defavorabil încă din secolul XVIII. Această perspectivă s-a accentuat o data cu prezenţa unor străzi noi mai generoase (Calea Victoriei, Bulevardul Elisabeta)sau a unor ansambluri situate în vecinătatea parcurilor (parcelarea Ioanid).
2) Trasarea axului Bulevardul Unirii (fost Victoria Socialismului). În afara distrugerii patrimoniale la scară urbană, trasarea axei şi construirea Casei Republicii au dus la valorizarea unui vocabular arhitectural grandilocvent cu toate caracteristicile arhitecturii totalitare: axialitate, simetrie, scara coplesitoare şi, în consecinţă, la devalorizarea trăsăturilor caracteristice ale Centrului Istoric: scara umana, traseu organic, diversitate a vocabularului arhitectural.

Probleme legate de regimul proprietăţii. Marea majoritate a clădirilor din zonă au facut obiectul decretelor de naţionalizare şi expropriere. Multe dintre ele au fost vândute , dupa 1990 de un proprietar nelegitim(statul-prin instituţiile de administrare a fondului construit). Aceste clădiri sunt revendicate azi de proprietarii lor legitimi. Până la clarificarea situaţiei lor juridice interesul eventualilor investitori va rămâne scazut. Problemele legate de proprietate continuă şi după retrocedare. Interesul proprietarului este, deseori, o vânzare cât mai rapidă. În cazul unui imobil de patrimoniu, datorită

obligaţiilor ce revin proprietarului, găsirea unui cumpărător interesat este puţin probabilă. Se intră astfel în succesiunea obişnuită a evenimentelor. Imobilul e abandonat şi lăsat să se degradeze, municipalitatea nu dispune de mijloace de intervenţie, şi într-o perioadă de timp mai lungă sau mai scurtă,"ajutată" de furtul tâmplariei şi învelitorii, structura se prabuşeşte. Luând în considerare conflictul de interese dintre comunitatea locală şi proprietari/cumparatori, aceste situaţii cer instituirea unui parteneriat public-privat, soluţie adoptată cu suces în integrarea centrelor istorice.

Mediul social: Gentrificarea, sub aspectul sau pozitiv, reversând dinamica urbană şi dovedind că declinul centrelor istorice nu este nici inevitabil nici definitiv, nu s-a produs în nucleul central al Bucureştiului. Locuitorii apartinând claselor înstarite sau mijlocii nu şi-au manifestat interesul pentru reocuparea ţesutului istoric . Explicatiile sunt multiple: cele mai evidente sunt cele legate de deteriorarea fizică a clădirilor, lipsa echipamentelor urbane şi infrastructurii şi de competiţia legată de zonele centrale cu densitate redusă situate în apropierea parcurilor şi grădinilor. Chiar şi muncitorimea a tins sa părăseasca centrul, în căutarea apropierii de zonele industriale periferice. O bună parte a populaţiei locale – proprietari de mici magazine, bănci sau ateliere, fusese deja îndepartată în urma Decretului de Expropriere, afectându-se astfel simţul comunităţii şi dezintegrând modelele tradiţionale de locuire. Datorită acestui ciclu al abandonului şi deteriorării, zona a fost ocupată treptat de noi locuitori (legali si ilegali), dispuşi să accepte condiţiile precare de locuire. Lipsa de întretinere şi folosinţă improprie ce au urmat,au transformat centrul într-un adevarat ghetou, devalorizat economic şi social.

Îndepartarea locuitorilor ilegali în 2005 – singura intervenţie anterioară prezentului program de reabilitare – nu a putut sa rezolve problema. Atât timp cât intervenţiile municipalităţii au fost concentrate pe măsuri coercitive, lipsa iniţiativelor reale menite să încurajeze întreţinerea imobilelor şi o locuire civilizată în zonă a dus la crearea unui perimetru urban în abandon.

Alegerea priorităţilor: valori artistice, raritate, valori identitare

Rezultând din identificarea şi clasificarea valorilor, alegerea priorităţilor derivă deasemenea, parţial, din evoluţia practicilor de conservare din zonă.

Centrul istoric al Bucureştiului a trecut printr-o importantă campanie de restaurare la sfârşitul anilor 70. Echipa de restauratori, condusă de arhitectul Constantin Joja, urmărea reinstaurarea imaginii iniţiale a clădirilor, sustinând preeminenţa „arhitecturii oraşeneşti". Justificate şi incununate de succes, în cazul existenţei unui bogat material documentar (ca de exemplu cel referitor la hanul lui Manuc), studiile încercau să minimalizeze importanţa faţadelor eclectice, care- conform părerii controversate a colectivului de restaurare- ar fi trebuit înlocuite cu faţade inspirate de arhitectura urbană/rurală romanească.

După o perioadă de uitare în anii 80, imediat după 1990 istoricii, arhitecţii şi arheologii au făcut numeroase apeluri legate de reabilitarea zonei.[4] În 1993, o misiune de asistenţă tehnică desemnată de British Know-how Fund, a evaluat potenţialul zonei şi a propus o serie de măsuri de urgenţă şi pe termen lung. Pentru strângerea de fonduri în vederea implementării acţiunilor de restaurare şi reabilitare, municipalitatea a constituit o fundaţie împreună cu banca naţională şi alte bănci locale, în 1995. În acelaşi an s-a finalizat un studiu exhaustiv al caracteristicilor şi potenţialului sitului şi s-au facut studii pentru planul de dezvoltare locală şi îmbunătăţirea traficului. Totuşi, datorita conflictelor de interese existente în cadrul Consiliului local, studiile şi cercetarea nu au dus la instituirea unei strategii de restaurare. Protejarea centrului istoric, ca Rezervaţie arhitecturală urbană" (similară cu Secteur

Sauvegardé sau Conservation Area) incluzând 10 ansambluri, 93 de clădiri protejate (dintre care 53 cu statut de monument), nu a impiedicat degradarea sa functională si fizică.

Primul program de reabilitare "Un Bucureşti frumos" a pornit de la presupunerea că revitalizarea centrului istoric va fi declansată de restaurarea faţadelor şi pavimentelor. S-au cheltuit 1 milion de dolari pe lucrări de reparaţie/înlocuire a pavimentelor pe străzile Şelari, Covaci şi Gabroveni, şi pe restaurarea faţadelor clădirilor cu valoare arhitecturală. Pavimentele fără infrastructură şi faţadele fără funcţiuni active s-au dovedit dezastruase. Restaurarea faţadelor a fost încununată de succes în cazul clădirilor, cu o funcţiune continuă adecvată (ca de exemplu în cazul pasajului Macca-Vilacrosse, un exemplu tipic de pasaj acoperit de sfârşit de secol XIX)

Începand cu 1997-1998 IAIM a elaborat , la cererea Consiliului local al Municipiului Bucureşti, „Studiul privind delimitarea zonelor protejate construite din municipiul Bucureşti". Echipa constituită din urbanişti şi membrii ai catedrei de Istorie ,Teoria Arhitecturii şi Restaurări a fost însărcinată cu identificarea, delimitarea şi caracterizarea valorilor de identitate culturală ca şi a celor cu valoare de raritate/unice. Cercetarea s-a concentrat asupra tramei stradale, parcelarului şi fondului construit, studiate în relatie evolutivă. S-a stabilit deasemenea harta fondului protejat subteran. Rezultatul a fost, într-o primă fază , o clasificare şi delimitare a zonelor protejate , constituite în 4 categorii în conformitate cu gradul de protecţie. Aceste zone au fost incluse apoi în PUZ.

Paralel cu cercetarea privind valorile culturale şi regulamentul de urbanism (având ca autori principali IAIM şi URBANPROIECT) , IHS (Institutul pentru locuire şi studii de dezvoltare urbana) a elaborat , între 2002-2004 Studiul de marketing urban, Strategia de dezvoltare şi Planul de acţiune pentru Aria Pilot.

Coordonarea cercetării şi a studiilor de marketing şi dezvoltare, a oferit baza teoretică a celei de a doua faze a reabilitării urbane. Noul program- început pe 8 septembrie 2006- va aloca un buget de 9,8 milioane euro (8 milioane credit BERD şi 1,5 milioane de la bugetul local) îşi propune drept ţintă declanşarea reînnoirii urbane şi include: aducerea la zi a Planului Director; elaborarea unui plan detaliat al Ariei Pilot; dezvoltarea unei strategii de reabilitare; planificarea şi supravegherea lucrărilor de restaurare; reabilitarea infrastructurii şi instaurarea unei reţele pietonale. Efectele preconizate sunt: îmbunătăţirea mediului stradal, declanşarea unor viitoare restaurări, crearea de locuri de muncă şi promovarea dezvoltării turismului.

Aprecierea valorilor/ specialişti şi nespecialişti

Estimarea/clasificarea valorilor reprezintă un stadiu esenţial în protecţia patrimoniului. Stabilirea semnificaţiei clădirilor şi siturilor implică; identificarea valorilor patrimoniale; descrierea şi integrarea valorilor-uneori conflictuale –în vedrea informării necesare pentru stabilirea hotărârilor ce urmează a fi luate de actorii urbani.

Conservarea patrimoniului este o actvitate socio-culturală ce îşi transformă continuu obiectul. Teoretic, o clădire sau un sit declarat monument , câştigă în valoare şi semnificaţie. Totuşi în situaţia în care patrimoniul este perceput de localnici mai mult ca o povară şi nu ca un beneficiu, integrarea valorii economice- legate de uz – şi a valorii culturale, pare la o primă vedere imposibilă. Identificarea valorilor estetice/istorice, este deosebit de importantă în centrele oraşelor,unde ţesutul construit vernacular şi-a pierdut atractivitatea datorită declinului fizic şi lipsei de folosinţă. Când capacitatea de a transmite

semnificaţie pare pierdută, evaluarea semnificaţiei se sprijină în cea mai mare parte pe noţiunile istorice şi de istoria artei deţinute de profesionişti.

Raritatea şi unicitatea, componenţele estetice ale valorii, sunt greu de interpretat de nespecialişti în absenţa ataşamentului faţă de loc, deposedând patrimoniul de valoarea sa socială.

Determinarea valorilor patrimoniale şi instituirea reglementărilor urbane în zonele protejate, au fost rezultatul unei analize în profunzime a caracteristicilor ţesutului urban. Identificarea zonelor liniare de protecţie(ansamblurilor de arhitectură) şi aducerea la zi a listei monumentelor istorice, au avut la bază o amanuntită cercetare de arhivă. Reglementările urbanistice au fost elaborate în două faze. Prima referitoare la criteriile generale: obligativitatea realizării de studii istorice prntru orice reabilitare sau construcţie nouă, indicatori urbani caracteristici, tipologia ţesutului urban. Faza a doua (2004) a constat în elaborarea reglementărilor detaliate pentru fiecare dintre cele 19 sub-zone distincte incluse în centrul istoric.

Dacă reglementările şi analiza de valoare sunt accesibile tuturor actorilor urbani, informaţia documentară care a stat la baza cercetării este inaccesibilă. Marea majoritate a monumentelor incluse in Lista monumentelor istorice figureaza cu descrierea"casă" sau „clădire" de secol XIX. Hărtile care au permis datarea cladirilor (Planul Borrocyn, Planul Papasoglu, planul Hiottu, etc...) nu sunt prezentate nici ca parte a PUZ, nici nu figurează pe site-ul ONMI. Ne putem întreba de ce partea descriptivă – anul construcţiei, numele arhitectului (daca este cunoscut) şi caracteristicile stilistice ale monumentului sunt absente din documentele publice. Documentele şi planurile istorice sunt parte constituenta a patrimoniului şi nu proprietate privată a cercetătorilor. Pentru crearea ataşamentului faţă de tesutul istoric protejat diseminarea fiecarui document istoric este de maxima importanţă.

O alta chestiune legată de absenţa informatiei priveşte funcţiunea anterioară a fondului construit. Reglementările urbanistice impun un procentaj de 75% reprezentat de locuire sau revenirea la funcţiunea initială – fara a oferi informaţii despre aceasta. Cunoaşterea posibilităţilor de utilizare a imobilului reprezintă un factor determinant în interesarea oricarui investitor.

Concluzia necesară este că , deşi Planul urbanistic Zonal reprezintă în mod evident concluzia unei activităţi de cercatare amanunţite, baza sa documentar-arhivistică este menţinută ca resursă profesională, deşi ar trebui să aibă statutul de informaţie publică. Bararea accesului la rezultatele cercetarii istorice lărgeste golul dintre specialişti şi nespecialişti, între persoanele implicate/ neimplicate în conservare-resraurare, şi impiedică interpretarea patrimoniului. Valoarea patrimonială derivă nu numai din calitatile estetice/istorice ci, esenţialmente din sens. Informaţia legată de istoricul clădirii este importantă nu numai ca cerinţă a cercetării ştiinţifice ci şi ca modalitate de a accede la o mai buna înţelegere a sensului locului. Astfel, în absenţa informaţiei istorice, a laturii narative a cercetării urbanistice, valoarea fondului construit vernacular e determinată în mare parte, pentru nespecialişti, de stadiul de restaurare-conservare. Un exemplu tipic în acest sens este cel reprezentat de clădirea hanului Niculescului, situată în zona bisericii Răzvan: aflată într-un stadiu avansat de degradare, e percepută ca un parazit urban.

În aceeaşi situaţie se găseşte frontul istoric de pe strada Baia de Fier şi frontul din zona de intersecţie a acesteia cu strada Baraţiei. Valoarea estetică a faţadelor nu reuşeşte să atragă interesul localnicilor. Chiar clădiri monumentale ca volum şi cu o încărcătura istorică semnificativă, ca Hotel Concordia de pe strada Smârdan (locul deciziei istorice a Unirii Principatelor) sunt ignorate datorită degradării fizice şi folosirii improprii.

Luarea deciziilor

Este de la sine înţeles că alegerile privind restaurarea zonei centrale au fost făcute luând în considerare nu numai valorile culturale ci şi vizibilitatea/importanţa zonelor de reabilitat. Succesul reabilitării urbane poate reprezenta un important capital politic. Alegerea zonei Lipscani ca arie Pilot are o serie de determinanţi legaţi de percepţia publică:

- într-un mod nesemnificativ şi contradictoriu, zona şi-a menţinut totuşi o parte din importanţa comercială.
- zona cuprinde multe dintre clădirile eclectice monumentale care reprezintă repere urbane importane (funcţionale şi arhitecturale)
- la limita zonei, o serie de investitori privaţi au început deja o serie de reabilitări structural-functionale, de foarte bună calitate (cele mai cunoscute exemple în aceasta privinta sunt Amsterdam Cafe şi Rembrandt hotel)
- o mare parte a bucureştenilor nici nu percep zona Sfântu Gheorghe ca parte a centrului istoric.

Alocarea fondurilor în majoritate către studii, cercetare şi reabilitarea infrastructurii, este determinată de lipsa suportului legal privind restaurarea imobilelor aflate în proprietate privată.Totuşi în ultimii ani legislaţia românească în domeniul restaurării/conservării a evoluat şi nu mai impiedică investirea de fonduri publice pentru conservarea patrimoniului construit care nu se află în proprietate de stat.

Conservarea/restaurarea este un proces coplex ce necesită o supraveghere şi un feedback continuu. Cu toate acestea numarul studiilor de potenţial, strategiilor de regenerare, cercetărilor de piaţî, studiilor de pre-fezabilitate, analizelor şi planurilor de acţiune, care au dus până acum la rezultate nesemnificative este şocant.

În mod evident alegerea imobilelor de reabilitat s-a făcut luând în considerare succesul presupus al restaurării, factorul economic având un rol important în problemele conservării patrimoniului. O modalitate de abordare la fel de justificată ar fi fost acordarea priorităţii imobilelor aflate într-o stare de degradare fizică/structurală avansată, care nu pot prezenta interes pentru investitorii privaţi. Acesta este un caz tipic de conflict între interesul public şi cel privat, în care numai intervenţia statului sau municipalităţii poate duce la salvgardarea patrimoniului.

Programul de reabilitare porneşte de la munca de cercetare intreprinsă, însă unele dintre obiective sunt în contradicţie cu reglementările urbanistice. Diferenţa cea mai frapantă se remarcă la nivelul utilizării fondului construit. P.U.Z.-ul insistă asupra recomandărilor referitoare la locuire, ca funcţiune dominantă în zonă. Folosinţa mixtă este una dintre caracteristicele centrului istoric, unde clădirile se compun în mod obişnuit din prăvălii sau ateliere la parter şi locuinţe la etajul 1 şi 2. Recomandările Planului Urbanistic Zonal insistă asupra evitării birourilor ca funcţiune dominantă în Centrul Istoric. Neluând în considerare liniile directoare rezultate din studiul istoric, zonificarea propusă de programul de reabilitare indică un singur perimetru având locuirea drept funcţiune dominantă, pe când Aria pilot este destinată în întregime funcţiunilor de birouri, bancare, comerciale sau de recreere.

O altă ţintă a reînnoirii urbane este „pietonalizarea" – preconizându-se realizarea unui număr de 8 străzi pietonale în aria pilot până la încheierea programului. Experienţa în conservarea centrelor istorice demonstrează că ariile pietonale extinse afectează în mod substanţial viaţa zonei protejate, sufocând dezvoltarea economică locală. În masura în care este menţinut la un nivel minim prin crearea

de străzi locale cu sens unic, accesul vehiculelor nu reprezintă un inconvenient şi contribuie la normalizarea calităţii vieţii.

Un factor important în luarea deciziilor în reabilitarea urbana îl reprezintă vocea comunităţilor locale. Multe dintre decizii ignoră dorinţele şi necesităţile locuitorilor şi investitorilor. Formată din bătrâni, săraci sau şomeri, marea majoritate a locuitorilor nu are nici dorinţa nici posibilitatea de a influenţa deciziile ce o privesc. Comunitatea investitorilor este tânără dinamică şi bine organizată. A creat Asociaţia Investitorilor din Centrul Istoric, a organizat evenimente şi conferinţe de presă şi reprezintă principala sursă alternativă de informare în ceea ce priveşte rezultatele strategiilor de reabilitare. Doleanţele şi plângerile Asociaţiei apar frecvent în presa locală, dar sunt rareori luate în considerare de factorii decizionali. Cele mai importane chestiuni în privinţa nemulţumirilor legate de politicile locale de reabilitare sunt sintetizate de arhitectul Theodor Frolu, fondator al Asociaţiei:[5]

- Niciuna dintre cele trei probleme principale ale zonei nu a fost gestionată prin politici urbane coerente (problemele de statut al proprietăţii, problemele sociale şi de locuire, atragerea şi menţinerea unui anumit tip de activităţi culturale: magazine de antichităţi, cafenele, cârciumi, cluburi studenţeşti şi ateliere)
- Autorităţile văd proprietatea privată ca un impediment în implementarea politicilor de reabilitare, pe când multe dintre iniţiativele viabile sunt rezultatul investiţiilor private.
- Restricţionarea circulaţiei auto s-a dovedit dezastruasă pentru firmele din zonă care au pierdut între 30 şi 50% din profit, sau au dat faliment.

Modalităţi de intervenţie - între conservare şi reabilitare

- În politicile de protecţie a patrimoniului, conservarea este o primă alegere a municipalităţilor ce se confruntă cu lipsă de fonduri. Pe de altă parte o legislaţie în construcţii mult prea constrângatoare şi rigiditatea practicilor de conservare sunt un impediment în utilizarea patrimoniului construit. Încercarea de a conserva integral fondul construit istoric, nepermitând intervenţii minime de adaptare a clădirilor, necesare utilizării contemporane, poate avea efectul opus. Aceste practici explică parţial lipsa de interes în fondul imobiliar din centrul istoric al Bucureştiului.

- Restaurarea faţadelor, neînsoţită de reabilitarea structurală şi functională a clădirilor, ca în prima fază a programului de reabilitare –„Un Bucureşti frumos” – este o practică ineficientă şi costisitoare.

Magnitudinea provocării reprezentate de reabiliterea centrului istoric al Bucureştiului necesită realizareă unui echilibru adecvat între responsabilităţile statului/municipalităţii în păstrarea patrimoniului cultural şi iniţiativele investitorilor privaţi şi ale comunităţii locale. Statul şi municipalitatea ar trebui să joace un rol mai activ în încurajarea parteneriatului public –privat. Menţionate în programul de reabilitare, parteneriatele public-privat există la această ora doar la nivelul proiectelor de cercetare şi management.

Proprietate privată şi responsabilităţi publice

Una dintre principalele chestiuni ale reabilitării patrimoniului în ţările post comuniste este relaţia dintre proprietatea privată şi cea de stat. Statul tinde să vadă în proprietatea privată o sursă a

tuturor relelor, mulţi dintre proprietarii imobilelor de patrimoniu nereuşind să le menţină într-o stare apropriată de conservare.

Pe de altă parte, proprietarii se consideră victime ale unui dublu furt: au fost întâi expropriaţi şi deposedaţi de proprietate pentru mai mult de 50 de ani, apoi, de multe ori dupa ani de litigii, li s-a înapoiat o proprietate degradată, de multe ori aproape o ruină, neîntreţinută de zeci de ani. Daca se găseste un investitor interesat de clădirea de patrimoniu, acesta este nevoit să îşi asume costurile de restaurare fără ajutor economic din partea statului. (compensaţiile obişnuite oferite prin legislaţia românească privesc expertizarea, proiectarea de restaurare şi scutirile de taxe. Este adevărat că legea mentionează posibilitatea acordării unui sprijin financiar în cazul restaurării clădirilor de patrimoniu aflate în proprietate privată, fără a menţiona însă sursele sau modalităţile de obţinere .[6])

Soluţia aplicată de municipalitatea Bucureştiului în reabilitarea Ariei Pilot este tipică pentru dispreţul faţa de drepturile proprietarilor şi locuitorilor. Primăria a cumparat 200 de apartamente în care vor fi mutaţi locuitorii din zonă.[7] Numai proprietarii au dreptul să se întoarcă, în măsura în care pot plăti 1/3 din costurile reabilitării. Într-o a doua fază proiectul de reabilitare va fi declarat „de utilitate publică" şi vor începe exproprierile. După terminarea lucrărilor primăria va vinde apartamentele unor proprietari mai potriviţi. Este un exemplu perfect de gentrificare promovată de stat într-o zonă deja fară locuitori.

Problemele legate de proasta folosinţă a ţesutului urban istoric sunt diverse şi complicate. Un caz tipic este prezenţa unui imobil de patrimoniu cu puţine niveluri, aflat în proprietate privată, în imediata vecinătate a unei clădiri înalte – eclectice sau moderne. Care este tipul de compensaţie/motivare care l-ar putea determina pe proprietar să investească în restaurarea şi protejarea clădirii mai degrabă decat să o lase să se prabuşeacă şi să vândă terenul?

Problemele protecţiei patrimoniului din centrul istoric al Bucureştiului necesită o abordare sensibilă şi eficientă. Consilierea şi ajutorul în probleme legislative, practici de conservare şi integrare socială, sunt utile şi necesare în aceeaşi măsură ca experienţă în domeniul conservării referitoare la starea fizica a imobilelor.

Bibliografie

Armas, R. Damian, I.Sandric Assessing social vulnerability in disaster mitigation. Case study: Bucharest Historic Center/ Bucharest /Romania Geophysical Research Abstracts, Vol. 8, 00299, 2006

Etves Antoaneta Craii de Curtea veche se mută la bloc / Cotidianul 12 Oct. 2006

Giurescu Constantin C. Istoria Bucurestilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, Editura pentru Literatură şi Artă, Bucureşti 1966

Mucenic Cezara Un secol de arhitectura civila. Bucureşti secolul XIX, Bucuresti, Editura Silex , 1997.

Mucenic Cezara Strazi, piete,case din vechiul Bucuresti, Bucureşti, Editura Vremea XXI, 2004

Lichfield Nathaniel Economics in Urban Conservation Cambridge University Press, 1988

Mason Randall Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices/ in Assessing the Values of Cultural Heritage Research Report /March 2000 Edited by Marta de la Torre The Getty Conservation Institute, Los Angeles (online publication)

Nistor Sergiu Romania`s Urban Architectural heritage: between neglect and Revitalisation / http:www arcchip.cz/w03/w03_nistor.pdf.

Popovici Iaromira Centrul Istoric:putine schimbari, multe asteptari - dialog cu Th Frolu , in Dilema 18 Aug 2006

Serageldin Mona Preserving the Historic Urban Fabric in a Context of Fast-Paced Change inValues and heritage Conservation Research Report /1998 The Getty Conservation Institute, Los Angeles (online publication)

********** Programul de dezvoltare al municipiului Bucureşti 2000-2008

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Pentru informatii detaliate asupra sub-zonelor si criteriilor de protectie a cladirilor vezi: Regulamentul local de Urbanism pentru Zona Istorica de Referinta - Centrul Istoric al municipiului Bucuresti. (http--www4_pmb_ro-wwwt-urbanism-Interventiimic_png_files\urbanism.html)

[2] Pentru informatii detaliate privind evolutia retelei stradale si succesiunea stilistica , vezi cartile Cezarei Mucenic: „Un secol de arhitectura civila. Bucuresti secolul XIX" si „ Strazi, piete,case din vechiul Bucuresti"

[3]Se intelege de la sine ca succesiunea stilistica nu este perfect cronologica , desi autori precum C. Joja au incercat sa dateze cladirile dupa tipul decoratiei. Oricat ar fi de util, acest system poate duce la erori considerabile, ca in

cazul hanului Patria, considerat de Joja ca fiind o constructie tipica de secol XVIII.(harti si planuri descoperite mai tarziu demonstreaza ca imobilul dateaza din a doua jumatate a secolului XIX)

[4] Pentru informatii cronologice detaliate si analiza practicilor de conservare a patrimoniului dupa 1990 vezi Sergiu Nistor **"Romania`s Urban Architectural heritage**: between neglect and Revitalisation"

[5] Conform interviului din "Dilema " 18. Aug 2006
[6] HOTARÂREA DE GUVERN nr. 610/2003 descrie procedura de acordare a creditelor necesare efectuarii de lucrari de protejare la monumentele istorice detinute de persoanele fizice sau juridice de drept privat. Totusi starea fizica a imobilelor de patrimoniu dovedeste dificultatile intampinate in aplicarea in practica
[7] Locuitorii de pe strazile Franceza si Gabroveni au fost deja mutati.

BUILT HERITAGE PRIORITIES – DECISIONS AND RESPONSIBILITIES CONCERNING THE HISTORIC CENTRE OF BUCHAREST

Assoc. Prof. PhD. Arch. Ana Maria HARITON*

Abstract: The historic centre of Bucharest includes, besides the medieval monuments, a significant part of the commercial nucleus of the 11th century. The area benefits from a status of maximum protection of the architectural and urbanistic values, street network and built patrimony. The paper herein analyzes the success rates of the urban rehabilitation campaigns initiated after 1990 in that area, by mentioning the need of a multi-disciplinary approach that targets the following: the architectural value, the physical condition of the buildings, the managerial context and the impact of interventions upon the perception of the cultural meanings. The analysis of the historic evolution, parameters, the buildings' stylistical and cultural values, without avoiding the social, economic or legal issues, provides clues that help shape the methods of preservation and rehabilitation of the Historic Centre.

Key words: *built patrimony, urban rehabilitation, Historic Centre.*

Built Heritage Priorities – decisions and responsibilities concerning the historic centre of Bucharest

Underserviced and bypassed by development, associated with economic stagnation and urban decay, the historic centre of Bucharest is a particularly difficult challenge for urban rehabilitation. Divided into two areas (Lipscani and St George) by the I.C. Bratianu Boulevard (traced in the XXth century) the central part of Bucharest overlapping its historic core includes, besides several medieval monuments , a significant part of the commercial centre dating back to the XIXth century. Displaying typical architecture - continuous building fronts aligned at the street level with shops present at a ground level and, usually, with one or two floors - the area is under the highest protection status concerning: architectural and urban design values, street pattern, and building stock. Divided into 19 sub-zones, it includes approximately 520 buildings, of which 38% hold architectural significance[1] . The selection of the conservation areas and buildings reflects important research work undertaken by the Office for Historic Monuments in cooperation with the "Ion Mincu" University of Architecture and correctly addresses the question of "what to conserve?". Priorities concerning the use of funds are decided by the municipality, resulting in a tendency to direct them into investments to upgrade the public domain. Building rehabilitation was subsequently delayed and often limited to façade restoration of the shops/houses which are public property.

Neglected after 1978 (partly due to the concentrated efforts in building the Palace of Parliament and its axis, but particularly due to a consistent policy of the communist regime meant to discredit the image the middleclass) the historic centre has been since 1990 the subject of 2 restoration campaigns : The first one, named "A Beautiful Bucharest" in 2001-2002 that focused mainly on façade restoration, and a second one , that has begun on the 8th of September 2006 :"Rehabilitation of Protected Built Areas in the Historic Centre Zone". Focusing on the physical and aesthetic aspects of conservation the undergoing programme assumes that interest in the area will naturally result through the restoration / consolidation of the buildings and infrastructure. This paper tries to assess the possible chances of success of this intervention, advocating the importance of multidisciplinary studies concerning not only the artistic-aesthetic value and the physical condition of the buildings but also the management context , and the impact of interventions on the perception of cultural significance.

In order to understand the main problems of the area it is important to have an image of its **historical evolution.** [2]

When the fortress built by Vlad Tepes was first mentioned in documents (Princely Charter 20th September 1459) Bucharest was already a settlement situated at the crossroads of the commercial routes linking Transylvania to the Danube area. The town developed around a central core - the Princely Court – having a marketplace its immediate proximity - (Târgul Dinauntru) which was the commercial area composed of cellars and shops - most of them belonging to the Metropolitan Church, to the monasteries of St Sava, Radu Vodă, and to the Princely Church. The market was built on princely land, given to the boyars and monasteries by the voivodes, and purveyed merchandise for the court and nobility. For its existence, the town also needed a real country market with a cattle fair and places to sell the products brought by the peasants. This market place called Targul din Afara was first situated at the

place presently occupied by the Church of All Saints, then changed its settlement, towards the outskirts of the town along a line that will generate in time, one of the important roads of the town : Calea Moşilor.

A third marketplace (Targul Cucului) was situated behind the church of St. George. Ulita Mare (from the XVIIth century called Ulita Lipscanilor) linking the Princely Court area to this market, was considered the vital axis of the commercial district, that had developed in the perimeter limited by the Princely Court, Targul Cucului, and Ulita Mare.

In 1692 Constantin Brancoveanu, cutting through the lands owned by the great boyars, traced Podul Mogosoaiei, a road that will keep its utmost importance until the end of the XIXth century. The great Princely Inns will be built in the neighbourhood of this road as well as the Princely Court, beginning with the XVIIth century.

Built under the reign of Mircea Ciobanul, rebuilt under Matei Basarab and then attaining its architectural apogee under Constantin Brancoveanu as a complex of buildings in the Italian style, surrounded by gardens, the Princely Palace, went to ruin gradually, the territory being sold by lots in 1798. While the vestiges of the Court were discovered only following the archaeological research from 1950-1970, the great inns survived until the middle of the XIXth century. Commercial fortresses, built to lodge the merchants and protect their goods, the princely inns had a typical appearance, inspired by monastic architecture or by similar Levantine buildings. They were of considerable dimensions often enclosing a church in the courtyard. Many of the great eclectic style buildings erected at the turn of the XIX-eth century were built on the plots previously occupied by the large inns. Due to the position and importance of the merchant streets this type of large building plots were scarce, contrasting with the density of urban fabric in the commercial area. The most interesting dense building fabric is to be found along the Lipscani street, where adjacent buildings occupy extremely narrow I-shaped plots. Nearly all the buildings of the Centre have the same functional structure: shops or workshops at ground level followed by living quarters on the first floor.

Until the beginning of the XX-eth century the former centre remains merely the most important commercial area of the town. The large inns disappear while their functions are carried on by shops and hotels. Many of the latter are built on the plots of earlier inns, thus perpetuating the meaning of the place.

In the first half of the XX-eth century a new architectural program emerges and is located along Lipscani and the neighbouring streets - banking and insurance buildings. In the 1930s the quarter still represented the most important commercial and banking area. The decay of the area began after the Expropriation Decree in 1956 while its commercial importance will persist until the late 70s when the new buildings of the stores situated on the Bratianu Boulevard attract the main interest .

The historical evolution of the centre is reflected through the **succession of** its **building styles** : the inns and shops are built first in a style which is called today "town architecture". Of pure Romanian origins, according to some authors(C.Joja) or including neoclassical architectural elements disseminated in the Balkan area by Macedonian and Bulgarian master masons (C. Mucenic) the style is the main expression of vernacular architecture before the XIX-eth century. It is followed by a simplified neoclassical architecture then by the neo-gothic starting with minimal stylistic elements - (cornices and window frames) and concluding a profusion of decoration covering the façades entirely. Introduced around the second half of the XIX-eth century the eclectic style is first present in vernacular architecture and culminates in the monumental architecture of the public buildings.

Due to the seismic vulnerability of Bucharest, but also to the "Great Fire" of 1847 that destroyed around 1800 buildings in the central area , the building styles are unequally represented. "Town architecture " is to be found in the construction of the inns that still exist in the area, neoclassical style is represented by a few examples of vernacular buildings and by church architecture, while the richly decorated eclectic style, a favourite of the inhabitants associated with the French elegance and culture, represents the dominant expression. A typical characteristic of the vernacular architecture in the historic centre is the presence of various buildings that illustrate the stylistic transition, some with unusual but coherent façade compositions, some with touching inabilities. [3]

Heritage values and socio economical aspects

The present decay of the Historic Centre doesn't originate only from today's accentuated exodus of population (dislocation of illegal inhabitants). It is a logical consequence of a series of events, the **obsolescence** of the built environment being generated both by physical disfunctionalities, misuse and neglect .

- Physical or Structural Deterioration: most of the built fabric dates only from the second half of the XIXth century (many of the 19th century buildings had been built over basements dating from the 18th century) - it's decay is generated equally by time, seismic risks, lack of maintenance and improper use.
- Functional Inadequacy - contemporary examples of rehabilitation in commercial districts prove the appeal of the historic built fabric. Hotels, a traditional function in the area may be successfully relocated in the old rehabilitated buildings, that are appealing to the tourists both through their architecture and location. Banks still occupy their initial location and have even extended to some of the monumental eclectic buildings. Re-establishing housing in the dense fabric of the Lipscani area seems to encounter difficulties that will not disappear with the rehabilitation of the infrastructure.
- Locational Change - The central location of the Historic Centre is one of the major attractivness factors, strongly diminished by the setting up of an excessive number of pedestrian roads.
- Environmental unsuitability is generated by continuous changes in the social and economic environment. It is one of the main problems of the Historic district that has become over the years a major recipient for the marginalized

Besides obsolescence, the essential problems encountered by the rehabilitation of the Historic centre are those linked to **meaning, image and perception**. The lack of appreciation of the nonmonumental building fabric has two sources:

1) The continuous evolution of urban functions. Bucharest's historic centre has been from its very origin a major commercial area. The value of land and street fronts, generated a high density of the built fabric and extremely narrow plots . Despite its urban equipment (Bucharest's first sewage system was located under the German Street), the area was already unfavourably perceived since the XVIIIth century. This perspective was further accentuated by the presence of newer, more generous streets like Calea Victoriei, and the Elisabeta Boulevard or elegant ensembles situated around parks (Parcelarea Ioanid)

2) The tracing of the Unirea Boulevard axis (the former Victory of Socialism Avenue). Besides heritage destruction at urban scale, tracing the axis and building the House of the Republic led to the valorization of a grandiloquent stylistic vocabulary with all the characteristics of totalitarian

architecture: axiality, symmetry, overwhelming scale, and consequently to the devaluation of the typical features of the Historic Centre: human scale, organic pattern, diversity of the architectural vocabulary.

Ownership status issues. The vast majority of the buildings were the object of nationalization or expropriation decrees. Many of them were sold after 1990 by an illegitimate owner (the state –through the institutions managing the built fund). These buildings are claimed today by their rightful owners. Until the clearing up of their legal situation the interest of the eventual investors will remain low. The ownership issues will continue after the buildings are given back, thus entering private property. The owners' main interest is often a rapid sale. In the case of a classified heritage building, due to the incumbent obligations, finding an interested buyer will probably be an unsuccessful enterprise .Thus we enter the usual succession of events: the building is neglected and left to decay, the municipality has no means of intervention, and in a shorter or longer lapse of time , "helped" by the theft of woodwork and roof covering the structure will collapse. Taking into consideration the conflict of interests between the local community and the owners/buyers these typical situations call for the setting up of a public-private partnership, a solution that has been successfully adopted in integrating historic cores .

Social environment Gentrification, in its positive aspects, reversing urban dynamics and proving that the decline of inner cities is neither unavoidable nor final, never took place in the historic core. Middle class or wealthy inhabitants didn't display interest in reoccupying the traditional built fabric. The explanations are multiple: the most obvious are linked to the physical deterioration of the buildings, the lack of urban equipments and infrastructure and to the competition represented by lower density central areas, with individual housing situated in the proximity of parks and gardens. Even blue collar inhabitants tended to abandon the centre seeking proximity of the industries located at the outskirts of the city. A large part of the local population – owners of small shops, banks or workshops had already been removed following the Expropriation Decree, affecting the sense of community and disintegrating the traditional living patterns. Due to this cycle of abandonment and deterioration the area was gradually occupied by new (legal and illegal) inhabitants willing to accept the precarious living conditions. The neglect and misuse of the built fabric that followed transformed the centre into a ghetto, devalued both economically and socially.

The relocation of illegal inhabitants in 2005 - the sole intervention of the authorities - could not solve the problem. As far all the interventions of the municipality focused on coercion, the lack of real initiatives meant to encourage the maintenance of the buildings and a civilized way of life resulted in the creation of an abandoned urban area .

Choice of priorities artistic values; rarity values; identity values

Resulting from value assessment, the choice of priorities derives also, partly, from the evolution of c**onservation practices** in the area:

The historic centre of Bucharest has undergone a significant restoration campaign in the late 70s. The project team conducted by arch. Constantin Joja aimed at the restoration of the initial image of significant buildings, advocating the prominence of Romanian "town architecture". While being

a justified and successful enterprise in the case of a rich documentary archive (in the case of Manuk`s Inn, for instance) the studies tried to dismiss the importance of the eclectic façades, that, according to the very controversial opinion of the restoration team, should have been replaced with Romanian folk/town architecture elements

After being totally neglected in the 80, immediately after 1990 several appeals for the rehabilitation of the area were made by architects, historians and archaeologists.[4] In 1993, a mission of technical assistance assigned by the British Know-How fund evaluated the potential of the area and suggested immediate and medium term measures to be taken. In order to raise funds and implement conservation and rehabilitation action, the municipality established a foundation together with the National Bank, and local banks in 1995. In the same year a comprehensive study about the characteristics and the potential of the site was carried out, and studies for the local development plan and traffic improvement were started. However, due to local conflicts of interests in the City Council the studies and research work did not lead to implementing a strategy of regeneration. The protection of the historic centre as an "Urban Architectural Reserve Area" (similar to Secteur Sauvegardé or Conservation Area) including 10 ensembles, 93 listed buildings (out of which 53 have monument status) did not stop its functional and physical deterioration.

The first rehabilitation program "A Beautiful Bucharest" started from the assumption that revitalization of the historic centre would be triggered by restoring façades and pavements. 1 million US dollars were spent for pavement work on Selari, Covaci and Gabroveni streets, and on façade restoration of architecturally significant buildings. Pavements without infrastructure and façades without living functions proved to be a complete failure. Façade restoration was successful in the buildings which had an adequate and long established use (like the Macca - Vilacrosse galleries, a typical example of a covered passage built in the late XIX century.)

Starting with 1997-98 the IAIM, commissioned by the General Local Council of Bucharest(CGLMB), elaborated the "Study Regarding the Delimitation of the Protected Areas Of Bucharest". The team, including urban planners and members of the chair of History, Theory and Conservation, was entrusted with the identification, delimitation and characterization of the values of cultural identity, as well as values of rarity/uniqueness. The research focused on street network, plot pattern and building stock , studying their interrelated evolution. It also established the map of the underground protected heritage. The result was a first stage qualification and delimitation of the protected areas – which were classified into 4 categories according to the level of required preservation. These areas were subsequently included in the zonal urban plan.

While research concerning cultural values and urban regulations, (involving mainly IAIM, URBANPROIECT) went on, HIS (The Institute for Housing and Urban Development Studies) was commissioned (between 2002-2004) with the development of the Urban Marketing Study, Development Strategy and Action Plan for the Pilot Area. Coordinated research and marketing / development studies provided the theoretical support for the second stage of urban rehabilitation . The new program - started on the 8th of September 2006 – will allocate 9.8 million € (8.0 mil € BERD credit plus 1.5 mil € from the local budget) has set up as its main goal the propelling of urban renewal and includes: updating of the Master Plan; developing a detailed plan for the Pilot Area (Lipscani), developing a rehabilitation strategy; planning and supervising restoration works and the rehabilitation of the

infrastructure; and setting up a pedestrian network. It is expected to enhance the street environment, to trigger further restoration, to create jobs and to promote tourism development.

Assessment of values professionals- versus nonprofessionals

The assessment of values is an essential stage in conservation. Establishing the significance of the building /site implies: identifying the values of the heritage; describing them and integrating the sometimes conflicting values, in order to inform the resolutions of different stakeholders.

Heritage conservation is a socio-cultural activity that continuously transforms its object. Theoretically a building/site declared as heritage gains value and significance. However when heritage is perceived by the locals more as a burden than as a benefit, economic values, focusing on use, seem at first sight impossible to integrate with cultural values. Identifying aesthetic/historic values is particularly important in city centres where the vernacular building fabric has lost its appeal due to its physical decay and lack of use. When the capacity of the site to convey a relation to the past seems to be lost, assessing significance relays heavily on historical and art historical notions held by professionals.
Rarity and uniqueness, the aesthetic components of value, are difficult to interpret by non-professionals when place attachment is absent, depriving heritage of its social value.

Identification of heritage values and instituting urban regulations for the protected area were the result of an in-depth analysis of the characteristics of the urban fabric. The identification of linear areas of protection and the update of the List of Monuments were based on thorough archival research. Urban regulations were issued in two phases: The first one referring to the general criteria : mandatory historic studies for every rehabilitation or new building, characteristic urban indicators, typology of urban fabric. The second phase (2004) elaborated detailed urban regulations for each of the 19 distinctive sub-zones included in the historic centre.

If the regulations and analysis of the value are accessible to every urban actor, the documentary information which constituted the basis of the research is out of reach. The vast majority of monuments included in the National Office's list are described as "house" or "building" dating from the XIXth century. The maps that allowed the dating of the buildings (Borrocyn , Papasoglu, Hiottu,etc…) are not present, neither as part of the Urban Zonal plan, nor on the site of the O.N.M.I. .One wonders why the descriptive part, concerning the year of completion, possibly the name of the architect, and the stylistic characteristics of the monument are absent from public documents. Historical plans and documents are part of the past's heritage not private property of the researchers. In order to create attachment to the protected built fabric dissemination of every historic document is of utmost importance .

Another question linked to missing information concerns the previous use of the built stock. The regulations require a 75% of living quarters, or the re-instauration of the initial use – without offering any information about it. Knowledge about the possibilities of use is a determining factor in the interest of any possible investor.

The necessary conclusion is that even if the Zonal Urban Plan is obviously the conclusion of a detailed research activity, its archival documentary basis is kept as a professional resource, while it should have the status of public information. Denying access to the results of historical research widens the gap between professionals and non-professionals, between insiders and outsiders in the conservation process and hinders the interpretation of heritage. The value of heritage derives not only from its

aesthetic/historic quality but essentially from its meaning. Information linked to the history of the building is valuable not only as a prerequisite for scientific research but as a means towards a better understanding of place and meaning. Therefore, in the absence of historic information, of the narrative side of urban research, the value of the vernacular built heritage is largely determined, for the non-professionals, by its status of conservation. A typical example is the building of the Niculescu Inn situated in the area of the Razvan Church: in an advanced state of structural deterioration, it is perceived as an urban parasite . This is also the case of the front of houses on Baia de Fier and Baratia streets. The aesthetic value of their façades fails to attract the interest of the locals. Even buildings more monumental in size , that convey important historic significance such as the Concordia Hotel on Smardan Street (where the union of the Romanian Principalities was decided) are ignored due to their physical decay and misuse.

Decision making

It is understandable that choices in restoration of the central area were made taking into consideration not only cultural values but also the visibility/importance of the rehabilitation area . The success of the urban rehabilitation might be an important political capital. The choice of the Lipscani side as Pilot Area has a series of determinants widely linked to public perception.

- in an insignificant and somewhat contradictory way the area has still retained some of its commercial importance.
- the area contains many of the monumental buildings of the eclectic style that represent important landmarks (architectural / functional)
- at the outskirts of the area private investors have already started a series of high quality physical and functional rehabilitations (the best known of these are the Amsterdam Café and the Rembrandt Hotel)
- a large part of the inhabitants of Bucharest do not even perceive the St George area as part of the Historic Centre.

Allocating the funds mainly to studies/ research and the rehabilitation of infrastructure is motivated by the lack of legal support in rehabilitating private property. In the last years, Romanian legislation in conservation has evolved and does not hinder the investments of public funds for maintaining heritage that doesn't belong to public property anymore.

Conservation/ rehabilitation is a complex process that requires permanent survey and feedback. However one is appalled by the number of potential studies, regeneration strategies, market researches and analyses, action plans, pre-feasibility studies that – up to now – led to insignificant results.

It is obvious that the choices concerning what to conserve were made according to the presumable success of the restoration, the economic factor playing an important part in conservation issues. An equally justified approach would prioritize heritage buildings that are in worse physical/structural condition, and present no interest for private investment. This is a typical case when public/private interests collide and the intervention of state/municipality is the only modality of saving built heritage.

The rehabilitation programme starts from the research work but some of its main goals contrast with the existing regulations . The most striking difference concerns building fabric use. The Zonal Urban Plan insists on recommending housing as a dominant use in the area. Mixed use is one of

the main characteristics of historic centres - buildings usually comprise shops/ workshops at street level and living quarters on the first and second floors. The recommendations of the plan insist on avoiding the prevalence of office buildings in the Centre. Disregarding the guidelines resulted from historical studies, the zoning proposed by the rehabilitation programme indicates only one area preponderantly allocated to housing, while the Pilot Area is entirely allocated to office/banking/commercial or recreational uses.

Another goal of the urban renewal is "*pedestrianisation* " – at the completion of the programme pedestrian circulation should be implemented on 8 streets situated in the the pilot area. Experience in conservation shows that large pedestrian areas substantially affect the life of the protected zone, suffocating local economic development. As long as vehicle access is kept as one way local streets, it is not a source of inconvenience and contributes to normalising the quality of life of the inhabitants.

An important factor in decision-making in urban rehabilitation is the voice of local communities . Many of the decisions ignore the needs and wishes of the inhabitants/investors. Old, poor or unemployed, the majority of the inhabitants do not have, neither the possibilities, nor the wish to influence the choices that are made on their behalf. The investor community is young, dynamic and well-organised. They have created the Historic Centre Investors Association, have organized events and press conferences and are the most important alternative source of information on the results of rehabilitation strategies. Their complaints are often published in the local press, but seldom taken into account by the decisional factors. The most important issues concerning their discontentment with local rehabilitation policies are synthesised by architect T. Frolu, founder of the Association:[5]

- None of the 3 main problems of the area have been yet addressed through consistent urban policies (ownership status, social and housing problems, attracting and maintaining certain types of cultural activities - antique shops, cafés, and pubs, student clubs and workshops).
- Public authorities see private property as an impediment in rehabilitation policies, but, in fact, much of the viable initiatives are the result of private investment
- Removing vehicular circulation proved to be disastrous for local businesses that lost from 30% up to 50% of their profit, or even went bankrupt.

Intervention modalities - between preservation and rehabilitation

- Preservation is a first choice in municipalities' conservation policies when confronted with the lack of funds. On the other hand excessive building regulations and the rigidity of conservation practices are an impediment for adaptive reuse. Trying to preserve the built heritage in its integrity, not allowing minimal interventions meant to adapt the buildings to contemporary use might have the opposite effect. These practices explain partly the lack of interest in the built stock of Bucharest's Historic Centre.

- Façade restoration if not followed by structural and functional rehabilitation of the buildings, as in the first stage of the rehabilitation program - " Beautiful Bucharest" – is an inefficient and costly practice .

The magnitude of the challenge represented by the rehabilitation of the Historic Centre of Bucharest requires an appropriate balance between the responsibility of the state/municipality in the preservation of cultural heritage, private investments and community initiatives. The state and

municipality should take a more active part in encouraging public/private partnership. Stated in the rehabilitation program public/private partnerships are present, at this time, only in the research / management planning stages .

Private ownership and public responsibilities.

One of the main issues of rehabilitation in post-communist countries is the relationship between the state and private property. The state tends to see private property of heritage as a source of all evils, many of the owners of buildings failing to maintain them in an appropriate state of conservation.

On the other hand the owners consider themselves as the victims of a double theft : first, they were expropriated and deprived of ownership for about 50 years, then, often after years of legal debate, they were handed back a decayed building, almost a ruin, that hasn't undergone any repairs in decades. Selling the building proves to be impossible due to the incumbent obligations. If an investor is interested in the use of the heritage building, he would have to assume the costs of building restoration with no economic help from the state (the usual compensations offered by Romanian legislation concerns only expertise and restoration planning and tax refunding. It is true that the law mentions that financial support may be allocated to the conservation of privately owned buildings, without clarifying its source or means to acquire it [6]).

The solution applied by Bucharest's municipality in the rehabilitation of the Pilot Area is typical for its disregard of owner's and inhabitant's rights. 200 apartments have been bought by the City Hall. The people presently living in the rehabilitation area are going to be moved into the new apartments[7], and only the owners have the right to return, if they are able to pay 1/3 of the rehabilitation costs. In a second stage the rehabilitation plan will be declared of "public utility" and the expropriations will begin. After the completion of the works the municipality will sell the rehabilitated buildings to more suitable owners. It is a perfect example of state promoted gentrification in an already empty neighbourhood.

The issues related to the misuse of the historic built fabric are varied and complicated. One typical case is the presence of a privately owned low-rise heritage building in the vicinity of an eclectic or modern-style high-rise building. What kind of compensation/ incentive could determine the owner to invest in the restoration and maintenance of his property, rather than letting it collapse and selling the building plot?

Heritage conservation problems in the historic centre of Bucharest need a sensitive and efficient approach. Help and counselling in legislative matters, compensation practices,
and social integration, is as useful and necessary as the knowledge in the field of physical conservation.

Bibliografie

Armas, R. Damian, I.Sandric Assessing social vulnerability in disaster mitigation. Case study: Bucharest Historic Center/ Bucharest /Romania Geophysical Research Abstracts, Vol. 8, 00299, 2006

Etves Antoaneta Craii de Curtea veche se mută la bloc / Cotidianul 12 Oct. 2006

Giurescu Constantin C. Istoria Bucurestilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, Editura pentru Literatură şi Artă, Bucureşti 1966
Mucenic Cezara Un secol de arhitectura civila. Bucureşti secolul XIX, Bucuresti, Editura Silex , 1997.
Mucenic Cezara Strazi, piete,case din vechiul Bucuresti, Bucureşti, Editura Vremea XXI, 2004
Lichfield Nathaniel Economics in Urban Conservation Cambridge University Press, 1988

Mason Randall Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices/ in Assessing the Values of Cultural Heritage Research Report /March 2000 Edited by Marta de la Torre The Getty Conservation Institute, Los Angeles (online publication)

Nistor Sergiu Romania`s Urban Architectural heritage: between neglect and Revitalisation / http:www arcchip.cz/w03/w03_nistor.pdf.

Popovici Iaromira Centrul Istoric:putine schimbari, multe asteptari - dialog cu Th Frolu , in Dilema 18 Aug 2006

Serageldin Mona Preserving the Historic Urban Fabric in a Context of Fast-Paced Change inValues and heritage Conservation Research Report /1998 The Getty Conservation Institute, Los Angeles (online publication)

********** Programul de dezvoltare al municipiului Bucureşti 2000-2008

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Fore more detailed information on sub-zones and building protection criteria see Local Urban Regulations for the Historical Reference Area - Historic center of Bucharest. (http--www4_pmb_ro-wwwt-urbanism-Interventiimic_png_files\urbanism.html)
[2] Comprehensive iformation on street pattern evolution through history and building styles in the books of Cezara Mucenic : "A Century of Civil Architecture. Bucharest XIX century"; "Streets, Squares and Houses in the Old Bucharest"
[3] The succession of building styles is by no means perfectly chronological, though authors like C. Joja tried to date back buildings according to the type of decoration. This system of classification, however helpful, can lead to considerable errors like in the case of the Patria Inn, accordingC.J. a typical XVIII century building .(later discovered plans and maps show that the building was completed in the second half of the XIX century)

[4] For a detailed chronological information and analysis of the restoration practices after 1990 see: Sergiu Nistor **"Romania`s Urban Architectural heritage**: between neglect and Revitalisation"

[5] According to an interview in "Dilema " 18. Aug 2006

[6] Resolution nr 610/2003 -describes the procedures to follow in order to receive loans for restoration of buildings in private property. However the phisical condition of many of these buildings proves hat the system is ineffective.HOTARÂREA DE GUVERN nr. 610/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice privind procedura de acordare a creditelor necesare efectuarii de lucrari de protejare la monumentele istorice detinute de persoanele fizice sau juridice de drept privat.

[7]In fact the inhabitants of French street and Gabroveni street have already been removed

.

FAUR
UZINELE " MALAXA "
UN SIT INDUSTRIAL DE INTERES EUROPEAN

Lector univ. drd. arh. Iulius RĂDULESCU*

Rezumat: *Platforma industrială „Faur", înfiinţată în anul 1921 şi promovată, prin voinţa managerială a ing. N. Malaxa, ca zonă specializată în industria producătoare de maşini, reprezintă una dintre cele mai importante prezenţe în peisajul industrial românesc. Valoarea sa la nivel european este susţinută de profilul arhitectural al ansamblului care poartă, printre alte nume importante, şi semnătura arhitectului Horia Creangă, cât şi de realizări la nivelul instalaţiilor tehnologice, utilajelor şi producţiei realizate în perioada interbelică. Datorită faptului că, după 1989, capacitatea producţiei nu a fost menţinută, situl industrial analizat poate dispărea ca simbol naţional al producţiei industriale şi tehnicii româneşti în domeniul construcţiilor de material rulant.*
Amplasarea favorabilă în vecinătatea salbei de lacuri din estul Bucureştiului, facilul acces spre Dunăre prin intermediul căii ferate terminus, ar putea conlucra la includerea platformei industriale în configuraţia europeană de dezvoltare globală cu condiţia iniţierii acţiunilor de reparaţii, consolidare, modernizare, amenajare arhitecturală şi tehnologică.

Cuvinte cheie: *Uzinele „Faur", ing. Nicolae Malaxa, arh. Horia Creangă, patrimoniu industrial, arhitectură industrială*

TRECUT, PREZENT ŞI VIITOR

Figura nr. 1 – Vedere spre triajul de locomotive

Prezentarea uzinelor " FAUR " trebuie începută cu o suită de planuri şi imagini de ansamblu pentru a înţelege mai bine dimensiunile unei uzine de excepţie în peisajul industrial românesc.

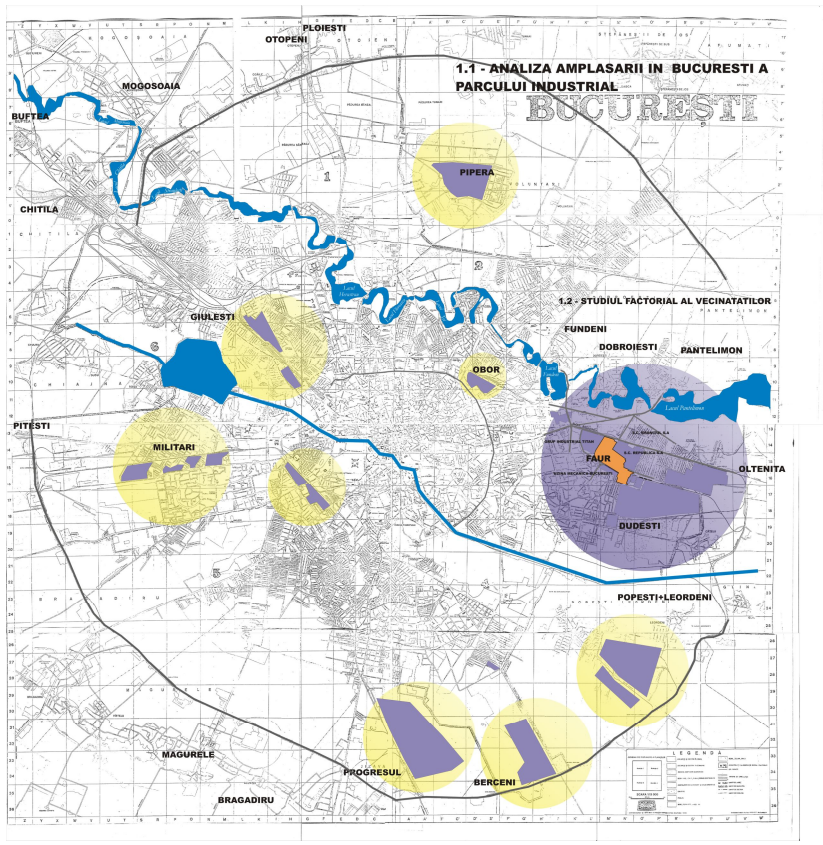

Figura nr. 2 – Încadrarea în Municipiul Bucureşti a marilor platforme industriale, printre care şi fostele Uzine MALAXA

Pe parcursul expunerii voi face referiri, după caz, la diverse perioade şi momente de existenţă a fabricaţiei pe platforma industriala FAUR. Am preferat o astfel de prezentare, mai elastică şi în acelaşi timp mai incitantă, uneia strict descriptive, cronologice, care mi s-a părut greoaie şi neadecvată perioadei relativ scurte (80 de ani) de activitate industrială în acest loc.

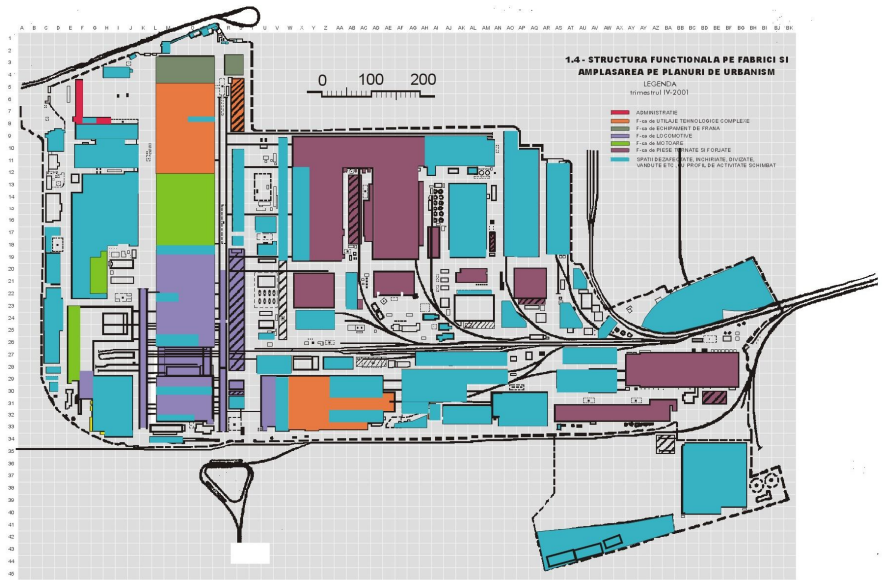

Figura nr. 3 – Planul general al s.c. "FAUR" s.a.- situaţia actuală

Dacă în anii 1930, Uzinele MALAXA (actuala s.c. FAUR s.a.), aveau împreună cu Fabrica de ţevi (s.c. REPUBLICA s.a) o suprafaţă de cca. 60 ha, astăzi, numai FAUR are o suprafaţă, atestată prin certificatul de proprietate, de 91,16 ha.

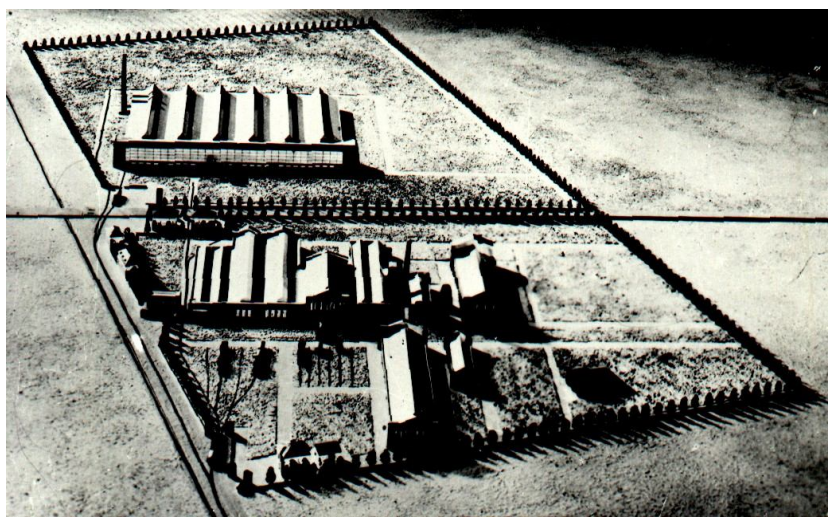

Figura nr. 4 – Macheta plan general Uzinele "MALAXA" cca. 1930

Situată în zona estică a municipiului Bucureşti, în vecinatatea salbei de lacuri, zona considerată ca un extraordinar patrimoniu natural posibil de dezvoltat pentru agrement şi loisir , şi având acces la

Dunăre (portul fluvial Oltenița) prin intermediul căii ferate terminus (stația București Titan) , platforma industrială FAUR s-ar putea itegra în reconversia urbană prin preluarea unor activități industriale specifice, depozitare și servicii, putând avea legatură directă și rapidă cu toate marile orașe europene situate în zona de influiență a Dunării, ajungand până la Marea Nordului, ceea ce ii confera posibilitatea de a fi inclusă în configurația europeană a strategiilor de dezvoltare globală.

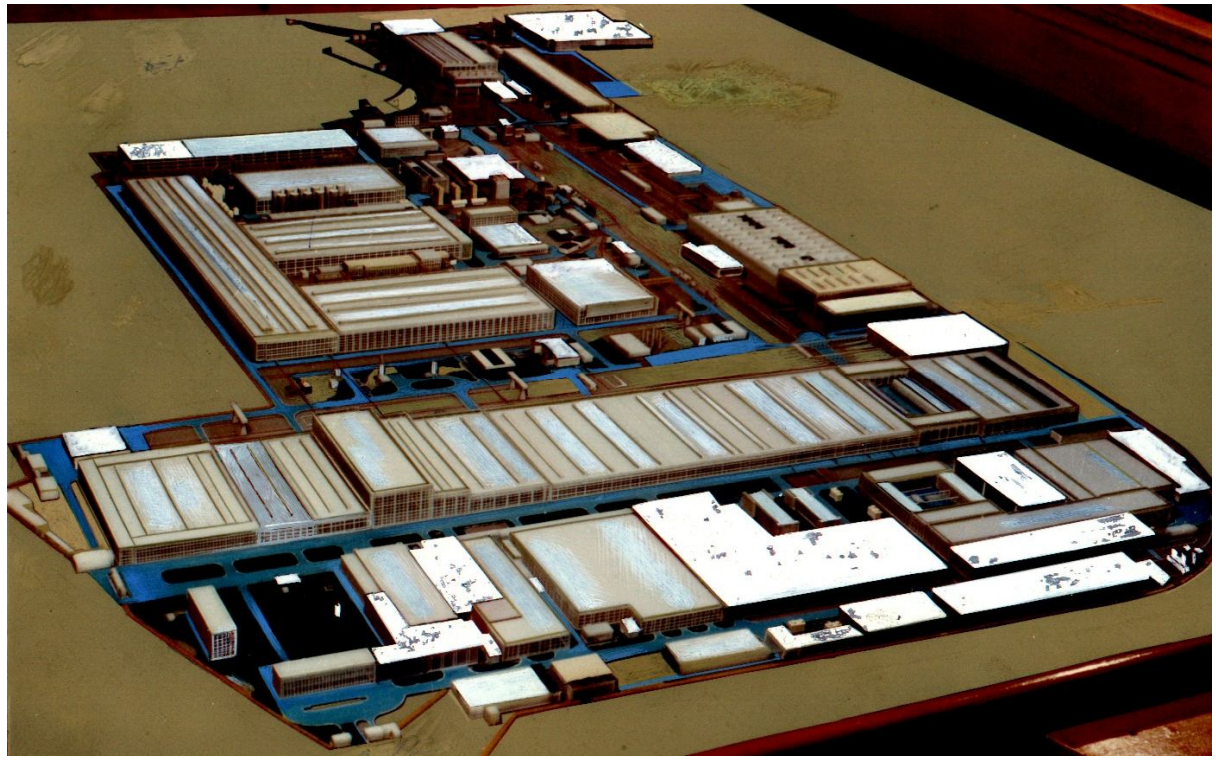

Figura nr. 5 – Macheta s.c. "FAUR s.a. – situația actuală

Adapostind un ansamblu de activități complexe, format din mai multe fabricații integrate , dezvoltate și specializate în producția industriei constructoare de mașini ca unui ansamblu de sine stătător, platforma industrială FAUR , a fost înființată în anul 1921 prin achiziționarea de catre N. MALAXA a unui teren viran din afara Bucureștiului. La 3 august 1921, N. MALAXA preia activitatea asociației Banu-Stoianovici, moment considerat actul de naștere al edificării propriului său asezamant industrial.

" Marile biruinţi române - în războaie şi în înfaptuiri obşteşti – îşi aflau simbol şi legământ cu generaţiile urmaşe, în zidiri ce stau mărturie veacurilor" (Extras din cuvântarea ţinută de N. MALAXA la AGIR în data de 16 noiembrie 1938)

Figura nr. 6 – Vedere generala , anul 1921

Aici era halta de cale ferată "Bucureşti Titan", singurul punct de reper al zonei de est a Bucureştiului. După 1943, N. MALAXA urma să construiască aici, din fonduri proprii, o staţie modernă de cale ferată pentru Bucureşti avându-l ca proiectant pe binecunoscutul arhitect Richard Bordenache. Din cauza războiului, această staţie nu a mai putut fi realizată.

N. MALAXA, nascut la Huşi-România pe 10/22 decembrie 1884, descins dintr-o familie de greci emigraţi în Moldova în 1818, odată cu înfiinţarea Statului Naţional Unitar, şi-a definitivat studiile în Germania, la Karlsruhe, ca inginer chimist, unde obţine diploma cu distincţie. Tatăl său, Costache Malaxa, a fost căpitan în Războiul de Independenţă şi a luptat sub comanda lui Valter Mărăcineanu. Nimic nu prevadea ascensiunea viitoare în domeniul afacerilor cu fabricaţia de locomotive a inginerului N. MALAXA. Între anii 1921-1941 şi 1945-1948, N. MALAXA cât a condus întreprinderea în calitate de *administrator delegat*, a reuşit să transforme un teren viran din afara Bucureştiului într-un simbol românesc de virtuozitate.

În anul 1965, N. MALAXA încetează din viaţă, la New Jersey - SUA

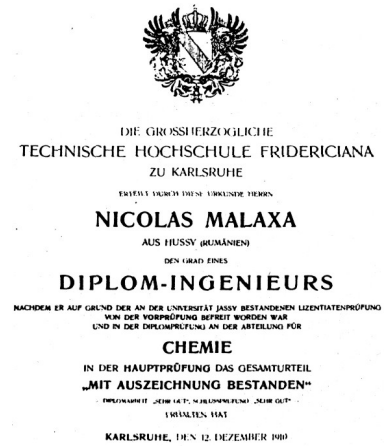

DIE GROSSHERZOGLICHE
TECHNISCHE HOCHSCHULE FRIDERICIANA
ZU KARLSRUHE
ERTEILT HIERMIT DIESE URKUNDE HERRN
NICOLAS MALAXA
AUS HUSSY (RUMÄNIEN)
DEN GRAD EINES
DIPLOM-INGENIEURS
NACHDEM ER AUF GRUND DER AN DER UNIVERSITÄT JASSY BESTANDENEN LIZENTIATENPRÜFUNG
VON DER VORPRÜFUNG BEFREIT WORDEN WAR
UND IN DER DIPLOMPRÜFUNG AN DER ABTEILUNG FÜR
CHEMIE
IN DER HAUPTPRÜFUNG DAS GESAMTURTEIL
„MIT AUSZEICHNUNG BESTANDEN"
DIPLOMARBEIT „SEHR GUT", MÜNDLICHE PRÜFUNG „SEHR GUT"
ERHALTEN HAT
KARLSRUHE, DEN 12. DEZEMBER 1910

Figura nr. 7 – Fotocopie după diploma de ing. chimist a lui N. MALAXA -1910

Pe acest teren viran, N. MALAXA a infiinţat un atelier mobil de reparaţii locomotive, denumit navetă (locomotivă, vagon-atelier, vagon dormitor) iar în 1928, dupa ce Guvernul României promovase pe 13 martie 1927 "Legea fabricării în ţară a locomotivelor şi vagoanelor" se crease deja posibilitatea contractării cu CFR-ul a unui număr de 20 locomotive anual.

Cu acest atelier mobil, între anii 1921-1928, N. MALAXA repara o parte din locomotivele ce se defectau pe linia principala dintre Buzau şi Paşcani. Trebuie amintit că după primul război mondial, din cele 1000 locomotive aflate în Vechiul Regat Roman, au mai rămas în funcţiune doar 246 şi atelierele CFR, nu puteau face faţă solicitarilor. Astfel au luat fiinţă atelierele mobile de reparaţii.

Figura nr. 8 – în inspecţie prin uzină

În ianuarie 1928, N. MALAXA, construieşte primele două hale după proiectul arhitectului N. Petculescu şi pe 20 decembrie 1928, pe porţile fabricii ieşea prima locomotivă produsă pe acest amplasament, introdusă în fabricaţie pe data de 20 septembrie 1928.

O adevarată epopee naţionala se naşte pentru poporul roman, simbol al forţei şi încrederii naţionale, speranţelor într-un viitor european şi universal , locomotivele cu abur realizate aici au asigurat legătura cu Ţara şi au dus mesajul potenţialului tehnic românesc în lume.

Din 1930, N. MALAXA începe colaborarea cu Horia Creangă, arhitect român, întors în ţară în anul 1927 împreună cu soţia sa, după absolvirea cursurilor de la Ecole des Beaux Arts din Franţa şi după o ucenicie la Compania de căi ferate din Nordul Franţei.

La inceput, arhitectul Horia Creanga, secondat de soţia şi fratele sau, au început cu amenajarea celor doua hale realizate în 1928 şi cu proiectul porţilor de acces, simbol de mare forţă alături de locomotivele cu abur, la expoziţia Internatională de la Milano din 1940. În fotografiile realizate după 1940, aceste porţi amplasate în baterii de câte 4 stâlpi masivi de caramidă la porţile 1, 2 şi mai târziu la Fabrica de ţevi nu mai apar. Se presupune că au cazut la cutremurul din 1940 dar nu am dovezi certe în acest sens.

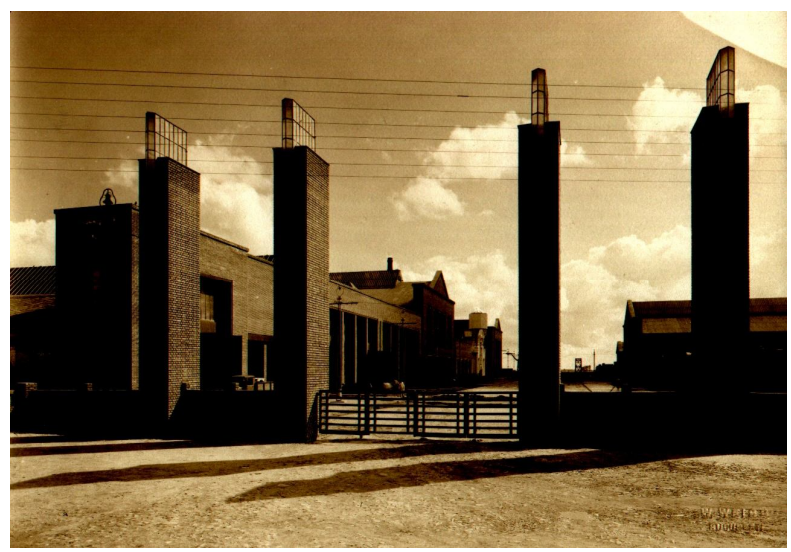

Figura nr. 9 – Vedere principală a porţilor de acces

Alături de ampla dezvoltare a frontului de hale din cărămidă aparentă pe o lungime de cca. 500 m şi o înălţime cuprinsă între 14 si 16 m şi beneficiind de o compoziţie unitară de mare virtuozitate, aceşti stâlpi de poartă având la partea superioară cabine metalice vitrate, formau o compoziţie arhitecturală unică în Europa interbelică.

Mai târziu, la realizarea Fabricii de ţevi , o superbă broderie metalică de mare ţinută inginerească, arhitectul Horia Creangă, parcă negând în totalitate curentele epocii prin care se promova sinceritatea exprimării structurale şi în contradicţie cu aspectul expresiv tehnic al locomotivelor cu abur, alege soluţia închiderii spaţiului cu o structură masivă din caramidă aparentă.

…Uzinele "MALAXA" au pus în funcţiune o instalaţie din cele mai performante pentru fabricarea ţevilor fără sudură, sistem Stiefel, care va putea satisface toate nevoile de ţevi fără sudură şi chiar exporta (Enciclopedia Romaniei editia 1938-1940-Vol. III pag.867)

Figura nr. 10 – Structura metalică în construcţie a Fabricii de Ţevi

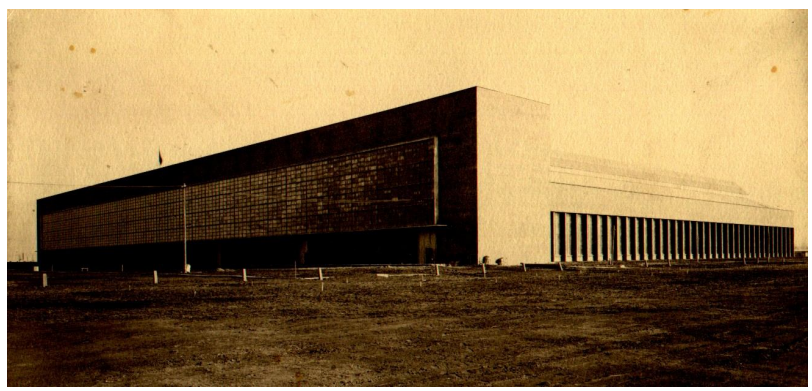

Figura nr. 11 – Vederea principală a Fabricii de Ţevi

Această colaborare de excepţie în peisajul economic şi cultural românesc dintre N. MALAXA şi arhitectul Horia Creangă a durat cca. 10 ani, timp în care N. MALAXA a mai apelat la serviciile arhitectului Richard Bordenache pentru realizarea fabricilor de la Tohanul Vechi, aproape de Braşov şi arhitectului Dan Cotaru, care a amenajat " zona Malaxa " , la Târgul Internaţional de la Milano din 1940, simbol de excepţie al performanţelor industriale şi arhitecturale din România. La acest Târg Internaţional a fost expus şi etalonul elegantului automotor românesc (generaţia a şaptea), fiind apreciat atât de personalităţi ale epocii ca Regele Italiei , cât şi de firme precum Fiat, Breda, Ansaldo, Alfa-Romeo, Isotta şi Fraschini. Unul din cele două exemplare prototip a fost preluat, în contul datoriilor de razboi, de U.R.S.S. împreună cu laminorul de 14 ţoli aflat pe amplasamentul Fabricii de Ţevi.

În total, Uzinele MALAXA au produs 238 automotoare.

Arhitectura industrială şi-a castigat locul de valoare odată cu realizările unora din cei mai importanţi promotori ai arhitecturii moderne, cum ar fi: Peter Behrens, Walter Gropius, Alvar Aalto, Erich Mendelsohn.

Continuator al ideilor novatoare în arhitectura epocii, pentru Horia Creangă, arhitectura industrială a reprezentat o constantă a întregii sale activităţi, dar cele mai mari realizari au fost la Uzinele MALAXA din Bucureşti.

Modul de realizare al compoziţiei de ansamblu aduce parcă aminte de rigoarea forturilor militare romane. Orientarea pe două direcţii, nord-sud şi est-vest (cardum şi decumanum), a volumelor construite, sugera generaţiilor viitoare posibilitatea de acţionare colectivă în definitivarea ansamblului. Speculativ, am putea identifica peste veacuri caracterul social al democraţiei romane, materializat în cultură şi arhitectură, mult disputat comparativ cu arhitectura şi cultura greacă, caracterizate printr-un pronunţat individualism. Acesta este înoculat posterităţii prin realizările arhitecturale ale Uzinelor MALAXA. Se impunea parcă o nouă treaptă de existenţă , coordonarea socială a muncii în industrie, o coordonare democratică absolut necesară în timp a extinderilor ce urmau sa se facă. Aceasta , se întâmplă într-o ţară ca România, unde caracterul individualist a avut şi are proporţii naţionale. Printr-un demers arhitectural de excepţie, Horia Creanga impunea cu forţa o atitudine socială în timp faţă de conceptul industrial. Prin realizarea unei faţade din cărămidă

aparentă care nu avea peste tot în spate spaţii utile, Horia Creangă lasă posterităţii posibilitatea de a-i definitiva în timp ansamblul, imposibil de realizat într-o existenţă deosebit de scurtă a arhitectului, născut în anul 1892 şi încetat din viaţă la Viena în 1943.

Impunerea unei volumetrii care urma să devina bloc, o închidere totală a suprafeţelor tehnologice cu scopul de a proteja activitatea industrială de condiţiile climatice, este o idee care a fost dezvoltată mai tarziu în toata arhitectura industrială mondială.

Nu pot sa nu ma gândesc la ceea ce urma să se întample cu arhitectura civilă din România anilor 1980, cand politica comunistă a acelor timpuri a impus realizarea unor fronturi stradale cu blocuri înalte de locuinţe, multe din acestea nefinalizate nici până astăzi, care urmau să mascheze mizeria şi sărăcia ce proliferau în spate.

În mai puţin de 5 ani, 1928-1933, Uzinele MALAXA realizează 100 de locomotive cu abur, în contextul existenţei unei forţe de muncă nespecializate (România în această perioadă era considerată o ţară eminamente agrară) şi pe un teren viran din afara Bucureştiului, teren care nu avea nici un fel de utilităţi energetice necesare producţiei industriale.

Bucureştiul, la acea vreme nu avea preocupari de Plan General pentru aceasta zonă. Voinţa managerială de excepţie a inginerului N. MALAXA a dat posibilitatea dezvoltării unei zone industriale de permanenţă în timp pentru Bucureşti şi împrejurimi. Fără preocupari urbanistice din partea municipalităţii pentru această zonă, în acest loc se dezvolta rapid cea mai mare industrie românesacă în domeniul construcţiilor de maşini, un neprevăzut greu de cuantificat la nivel urban. Investiţii rentabile, susţinute de Guvern, au dus la dezvoltarea acestei zone. Apare întrebarea firească; " Cum ar fi arătat Bucureştiul fără această industrie ? " , greu de răspuns fără o cercetare interdisciplinară complexa.

Succesul a fost asigurat de faptul că exista un proprietar care să-şi apere afacerea şi care pentru aceasta, a recurs la mijloace moderne de conducere.

La Uzinele MALAXA s-a realizat in 1935 prima locomotivă cu abur de concepţie românească, una din cele mai puternice din Europa. Până în 1949, când locomotivele cu abur au fost scoase din fabricaţie, s-au realizat aici 519 locomotive reprezentând 8 tipuri şi având un varf de producţie in anul 1935, când au fost livrate 93 locomotive. Concepţia şi realizarea se faceau în paralel cu

investiţiile în construcţii. Malaxa folosea o parte din avansurile pe comenzi în construcţii şi garanta cu acestea noi credite bancare. Se dezvoltă astfel un motor modern de extindere a afacerii.

Investiţiile corespunzătoare în utilaje şi construcţii, înlaturarea cheltuielilor inutile, folosirea deplină a capabilitatilor de proiectare, de personal, de transport şi a deplasărilor, utilizarea eficientă a disponibilităţilor economico-sociale şi politice, au fost o parte din cele mai moderne metode manageriale cunoscute şi astăzi în afaceri de succes.

Nu existau produse pe stoc şi nici pierderi rezultate din procesul de producţie , iar lansarea în fabricaţie urmărea conformarea comenzilor cu fluxurile de producţie.

Disciplină, organizare sistematică, ordine curaţenie şi condiţii moderne de muncă, standardizare şi clasificare, erau obiective manageriale bine stăpânite de stuctura de conducere a inginerului N. MALAXA.

Administrarea competenţa şi satisfacerea deplină a cerinţelor clientului, alături de o utilizare eficientă a capacităţilor proprii, au constituit principalele resurse de finanţare şi extindere ale afacerii.

Figura nr. 12 – Locomotivele "PACIFIC" în triajul fabricii

Printr-o abordare metodologică din punct de vedere al *ARHEOLOGIEI INDUSTRIALE* , ca ştiinţă ce studiază trecutul istoric pe baza interpretărilor urmelor materiale păstrate, se poate evidenţia **caracterul european de cel mai înalt nivel atât al arhitecturii, al instalaţiilor tehnologice şi**

utilajelor , cât şi al produselor realizate în perioada interbelică pe platforma industrială MALAXA . Putem spune ca România este în EUROPA cu mult timp inainte de a apărea conceptul unei Europe Unite şi, în perioada interbelică, am fost împreună cu cele mai dezvoltate ţări din Europa Occidentală de astăzi.

Figura nr. 13 – Locomotiva " PACIFIC" – echipamentul de rulare

Dacă la începuturile sale , din 1921 şi pâna în 1940 – fabrica şi-a dezvoltat o arhitectură şi o producţie de nivel european, după 1948 şi până în 1989 , aceasta şi-a menţinut , diversificat şi mărit cantitativ producţia fără a atinge nivelul tehnic şi tehnologic european în domeniu.

După decembrie 1989 nu s-a reuşit menţinerea capacităţilor producţiei şi acum , fabrica este într-un continuu declin. Societatea dispune de un patrimoniu arhitectural de mare valoare care necesită reparaţii , consolidări, modernizări şi amenajări tehnologice şi arhitecturale de mare amploare.

Un astfel de ansamblu dezvoltat în timp mai mult decât piaţa specifică ce ar fi putut susţine activitatea putea oferi şi a cărui integrare în organismul urban se impune ca o necesitate de dezvoltare a aglomeratiei urbane Bucureşti, **se află în situaţia de a disparea ca simbol naţional al producţiei industriale şi tehnicii româneşti în construcţia de material rulant.**

Atât din interior cât şi din afară, atmosfera generală pe această platformă industrială este de urbanitate, parcă nimic nu mai aduce aminte de locomotivele cu abur şi de miile de cai putere care au asigurat legătura cu Tara. Cu o volumetrie deosebit de interesanta pentru viitoarea dezvoltare a organismului urban , platforma industriala "FAUR" pare ca se pregateşte a fi spulberată în jocul micilor afaceri pentru care perioadă de tranziţie a creat o piaţă fragilă, conjuncturală, nespecifică, coruptibilă şi uşor de manipulat.

Uniunea Europeana doreşte parcă transformarea României într-o piaţă de consum de mâna a doua, printr-o fragmentare funcţională şi spaţiala a platformelor industriale de calibru naţional şi anihilarea unor fabricaţii potenţial concurenţiale.

Lipsa contractelor comerciale şi facilităţile legislative de încurajare a IMM-urilor, create dupa 1990 precum şi competitivitatea redusă a produselor pe piaţa europeana , au condus la situaţia de astăzi, în care un amplasament industrial de importanţă strategică naţională este invadat de mici afaceri neperformante, stimulând un mediu de infracţionalitate protejată.

Astfel, o industrie dezvoltată în perioada dintre cele două războaie mondiale ca o producţie flaxibilă , începând cu realizarea de locomotive şi până la producţia de armament, nemaibeneficiind în ultimii ani de comenzi garantate de Guvern, se vede pusa în faţa reconversiei funcţionale fără a avea infrastructura conformă noilor cerinţe ale pieţei actuale, o piaţa fragilă şi neconvingatoare în comparaţie cu virtuţile incontestabile ale unei fabricaţii interbelice de interes naţional.

În aceste momente în care Uniunea Europeană este interesată în dezvoltarea cu preponderenţă a regiunilor de graniţă, pentru a reduce decalajele în aceste zone de risc şi în care singurele producţii contractate de ţările europene în România sunt cele preponderent poluante sau rezultat al utilizării unor tehnologii depăşite, pentru Bucureşti rămâne doar şansa de a exploata oportunităţile oferite de cele 3 mari trasee europene de circulaţie şi o dezvoltare rapidă a nivelului calitativ al vieţii şi tehnologiilor din zonele de granită. Uniunea Europeană nu pare a fi interesată să dezvolte producţii competitive în România şi nici să creeze facilităţi pentru atragerea investitorilor strategici multinaţionali.

Cu toate acestea , se incearcă a se păstra specificul producţiei industriale şi a celei speciale pentru situaţii de necesitate, prin dotarea şi înzestrarea incintei cu facilităţile spaţiale necesare.

Reluarea procesului de producţie la nivelul performanţelor europene înseamna însa nu numai tehnologie ci şi o înaltă calificare profesională, dublată de cercetarea de avangardă. Acestea au fost descurajate sistematic în ultimii 10 ani şi sunt pe cale de dispariţie. Este o luptă inegală, marginalizată discret de toate consfătuirile Uniunii Europene.

Apariţia în 1921 a Uzinelor MALAXA a însemnat începutul dezvoltării industriei constructoare de locomotive şi de automotoare în România, într-o perioadă de mari framântări economice şi sociale atât pe plan local cât şi în contextul european. Acest gigant al industriei româneşti , modern nu numai prin produsele fabricate, ci şi, poate în primul rând , prin alcătuirea dinamică a întregului ciclu de fabricaţie , prin eficienţa şi elasticitatea organizării sale , devenise o uzină integrată , nedepinzând de nici un furnizor străin sau din ţară.

Acum, politica de eficientizare prin externalizarea serviciilor şi creerea unei pieţe a acestora la nivel urban, pare să intre în contradicţie cu formele specifice de configurare a platformei industriale "FAUR".

Ca fabricant de monoprodus (locomotive), Malaxa a fost la un pas de dezastru în perioada de criză economică, atunci când administratia C.F.R. nu a avut fonduri pentru investiţii. Cu un efort organizatoric excepţional a facut posibilă supravieţuirea întreprinderii printr-o amplă acţiune de **reparaţii locomotive.** Pentru a ieşi din impas începe acţiunea de **diversificare a producţiei** ,o necesitate vitală pentru uzină. Soluţia care putea ocoli lipsa mijloacelor financiare a fost motorizarea vagoanelor vechi.

La acea vreme, platforma industrială FAUR avea un proprietar interesat în asigurarea supravieţuirii activităţii. Astăzi, simţul de proprietate, de responsabilitate şi de mândrie naţională pentru un obiectiv economic de mare importanţă, lipseste.

Pe parcursul a 10 ani (1931-1940) s-a reuşit construirea unui automotor în întregime românesc. Angajarea unei uzine fără tradiţie în construcţia de automotoare, a fost un act de mare curaj.

Anul 1940 marchează momentul de la care Fabrica de material rulant ''N. MALAXA SAR'' este în masură sa construiască integral , prin forţe proprii , automotoare competitive cu cele mai bune modele ale timpului, aflate în circulaţie în Europa. Este vorba de automotorul de 2x4=8 osii dotat cu echipamente de tracţiune asimilate de fabrică , având în

dotare: motor Malaxa-Ganz de 220CP şi o transmisie Malaxa-Mylius Ew 400cu 5 viteze. Acest produs a fost mandria Uzinelor MALAXA şi s-a fabricat între anii 1940-1944.

Specializarea în automotoare este începutul unor subramuri în dezvoltarea industriei româneşti cum ar fi :

MOTOARE DIESEL de 150-320 CP

Este de menţionat faptul ca într-o ofertă adresată de MAN de a fabrica la Uzinele MALAXA motoare de avion, se mentionează ca " problema fabricaţiei oricarui tip de motor , pe lângă faptul ca nu mai este o problemă tehnică de nerezolvat, dar prin însăşi independenţa tehnică şi economică a Uzinelor MALAXA, ea poate fi rezolvată mult mai repede decat oricare altă uzină din ţară".

LOCOMOTIVE DIESEL - HIDRAULICE

Trebuie arătat faptul că, mai târziu, între 1976 şi 1985 , aici au fost realizate şi livrate în Germania un numar de 200 locomotive hidraulice de 2400 CP, un vârf tehnologic european depăşit abia după 1990 când General Motors lansa un motor de 3400 CP.

Diversitatea foarte mare a tipurilor de locomotive realizate pe platforma industriala FAUR , precum şi complexitatea deosebită a acestor produse (o locomotivă poate avea între 18000 şi 36000 repere, la egalitate cu numărul de repere necesar realizării unui avion Boeing), au facut din corpul tehnic un instrument de elită , capabil să abordeze înainte de 1989, orice produs solicitat de piaţă. În anii 80, pe poarta fabricii ieşea zilnic câte o locomotivă, urmându-şi drumul în probe şi apoi în exploatare.

Acum, se incearcă recâştigarea pieţelor pierdute. Se duc tratative cu concernul german Krupp pentru contractarea echipamentelor de frână Knorr (dupa licenţă germană şi ungurească) iar pentru locomotive , cu cea mai mare companie de gaz din Coreea de Sud şi cu trustul zaharului din Egipt.

Daca în 1980, platforma industrială FAUR avea un numar de cca 20 000 de salariaţi şi exista o puternică atractie a forţei de munca tinere scolarizată la Grupul şcolar propriu, astăzi au mai ramas cca 4 000 salariaţi, în marea lor majoritate aproape de vârsta pensionării , fără a mai exista interes din partea tinerilor de a se angaja într-o uzina perdanta.

Alte produse realizate la Uzinele MALAXA:

- Prevenitor de erupţie pentru Creditul Minier Ploiest şi bacuri pentru prăjinile de foraj Rotary – 1932.
- Două cazane TIP Cornwall de 120 mc şi 12 atm pentru Societatea Redevenţa –1933.
- Două instalaţii de vacuum pentru Astra Româna – 1934.
- Un numar de 50 cisterne de 10 To pentru Societatea Româno-Americană –1934.
- Compresoare de şosea, licenţa Aveling
- Betoniere cu şi fără elevator
- Cuptoare de tratament termic
- Malaxoare pentru asfalt
- Remorci containere pe autoşasiuri pentru reziduuri menajere
- Lanţuri Rotary
- Pompe Simplex, pompe Duplex
- Cazane orizontale şi verticale
- Poduri rulante
- Macarale pentru construcţii
- Echipamente de frână functionând cu aer comprimat (în anul 1940, Societatea Niculae Malaxa-S.A.R., producea 2500 seturi)
- Prototipul unui automobil popular
- Instalaţii moderne pentru prelucrarea şi încărcarea proiectilelor
- Oţeluri speciale, etc.

Dezvoltarea capacităţilor pentru construcţia de vehicule motorizate a adus modificări de structură ale producţiei. Primele serii de automotoare s-au executat pe capacităţile Fabricii de locomotive puse în funcţiune între anii 1928-1930. Timp de cinci ani , prin decizii operative atent elaborate, funcţionalitatea a fost adaptată modificărilor de structură ale producţiei.

Între 1935-1937 s-a desfăşurat o nouă etapă de investiţii care a adus prima fabrică la nivelul unei uzine moderne de material rulant capabilă să construiască orice vehicul feroviar într-un proces tehnologic integrat.

Această dezvoltare încadrată într-o perioadă cu creşteri succesive de capital (până în anul 1938 integral românesc), s-a concretizat în urmatoarele obiective, sistematizate succint pe urmatoarele perioade:

1935

- prelungirea halei de montaj la lungimea de 110 m
- reconstruirea magaziei (hala 7 din 1926) şi amenajarea ei pentru fabricarea de aparataj, motoare şi transmisii
- prelungirea centralei electrice la lungimea de 60 m şi dotarea ei cu trei motoare Diesel (aceasă centrală a fost dezafectată)
- construcţia şi dotarea a trei hale noi dincolo de cazangerie : una pentru întreţinerea maşinilor unelte şi două pentru magazie.

1937

- construcţia şi dotarea a şase hale noi pentru : tâmplărie şi modelărie, motoare Diesel, frâne şi aparataj, scularie, banc de probe motoare (toate pe partea forjei) , automotoare (pe partea cazangeriei)
- instalarea în forjă a unei linii moderne pentru arcuri din foi.
- S-au pus în funcţiune oţelăriile MALAXA dotate cu cuptoare electrice şi două cuptoare Siemens Martin cu o capacitate de 25 To. fiecare, un obiectiv decisiv pentru industria grea şi pentru sistemul naţional de apărare, gândit ca un circuit tehnologic în directă legatură cu Uzina de armament de la Zărnesti langa Braşov (fostele Uzine Tohani ale Uzinelor Malaxa)

''Fenomenul'' industrial Malaxa va declanşa o evoluţie a programelor arhitecturii industriale dintre cele mai remarcabile din întrega perioadă interbelică , în centrul căreia se va afla , direct sau indirect, Horia Creangă.

Necesităţile dezvoltării producţiei au impus în primul râand , într-un ritm aproape continuu, construcţia unor noi hale şi extinderea celor existente . Halele intrau însă , ca parte importantă , în circuitul financiar instituit de Malaxa : avansurile pe lucrări erau investite în clădiri şi utilaje care, la rândul lor erau folosite pentru garantarea împrumuturilor.

Ca şi producţia însăşi, şi riguros dependentă de aceasta, dezvoltarea spaţiilor productive se făcea după stricte planificări anuale. Expansiunea treptată a uzinelor , pe noi suprafeţe de teren , a condus la apariţia unor probleme de ordonare spaţială şi relaţionare volumetrică, a căror soluţionare

vor căpăta consistente determinări urbanistice şi arhitecturale. Se poate afirma că toată această dezvoltare s-a făcut după concepţii moderne, cel puţin pentru România, în privinţa organizării şi amenajării spaţiilor de lucru , **începând cu prestanţa de necontestat a imaginii generale a incintei şi terminând cu atenşia acordată locului de muncă.**

Pe de alta parte , însăşi dezvoltarea uzinelor a impus extinderea sau crearea , unor clădiri de birouri ale administraţiei , pentru laboratoare proprii de cercetări , magazii şi depozite centralizate (utilate cu cele mai moderne sisteme de stocare pe verticală) centrale electrice şi termice ce asigurau independenţa uzinelor.

În 1938 se înfiinţa Sculăria Generală, care şi-a păstrat un statut "de elită" până în 1989 beneficiind de cele mai bune achiziţii intelectuale şi tehnice. În anul 2000, Fondul Proprietăţii de Stat este mandatat să vândă secţia de Sculărie unui investitor olandez. La sfârşitul anului 2001, activitatea este puternic diminuată şi acum se poate consemna desfiinţarea acestei activităţi. Acesta este rezultatul concret al greşitei strategii de divizare, promovat de F.P.S. ca soluţie de tranziţie.

După 1936 , interesul lui Malaxa se indreaptă cu o anumită insistenţă spre echipări cu pregnant caracter social. În bugetul pe 1940 , acestea vor căpăta un contur mai clar , cu un ansamblu de măsuri, nerealizate din păcate din cauza războiului, care prevedeau printre altele şi cumpararea unui teren pentru **''parcul de locuinţe pentru funcţionari''**, realizarea unor cantine pentru toate categoriile de angajaţi , cămin pentru ucenici, a unor şcoli de meserii,etc.

1940-1941

Programul propus de N. Malaxa , pe termen scurt, pentru diversificarea şi modernizarea produselor :

- locomotiva Diesel de 220-320 CP pentru manevră mijlocie
- cooperare Malaxa-Sulzer în vederea construirii unei locomotive Diesel de 2x2200CP destinată remorcării trenurilor.
- construcţia de maşini specializate (automotor sanitar pentru prim ajutor chirurgical , automotor bar)
- construcţia de 4 remorci pe patru osii pentru a fi ataşate la toate automotoarele pe 4 osii
- program de drezine pentru CFR

Toate acestea au ramas nerealizate .

A urmat înlocuirea de la conducerea fabricii a lui N. Malaxa, schimbarea numelui uzinei ” N. Malaxa SAR “in ‘’23 August.

1948

În acest an are loc Naţionalizarea uzinei şi trecerea acesteia în proprietatea Statului.

1949

Folosind documentaţia ‘’Malaxa’’ pentru seria de automotoare ‘’700’’ pe 4 osii s-au construit 16 automotoare pentru călători . Această serie a fost marcată de degradări şi renunţări la performanţele şi exigenţele din 1940 (se reduce puterea motorului, la panoul de comandă înlocuiţi butonii cu manete, sorturile laterale ale şasiului au fost înlocuite).

1951-1953

Au fost construite 4 automotoare şi cu aceasta fabricaţia de automotoare ‘’Malaxa’’ s-a terminat. Acestea au reprezantat o comandă ocazională , practic ele au fost scoase din fabricaţie din 1950 simultan cu locomotivele cu abur. Dacă acestea din urma erau depăşite de rapida dezvoltare în domeniu, în ţările dezvoltate automotoarele au evoluat, au fost îmbunătăţite , ocupând un loc de seamă în traficul feroviar .

1956-1961

În această perioadă se concep două rame de automotoare –**Diesel electric şi Diesel hidraulic**– premergător se realizează **motorul MG 600S** cu care au fost echipate aceste aumotoare.

În 1956-1958 se construieşte ‘’Săgeata Albastră ‘’

Figura nr. 14 – Automotorul "Săgeata albastră "

- comanda trenului complet automatizată
- tuburi fluorescente pentru iluminat
- încalzire cu aer pulsat
- burdufuri exterioare
- alternatori cu redresori
- motoare MB 820, licenta Maybach
- regulatoare Sulzer

Una dintre rame a avut destinaţia de tren guvernamental, celelalte au fost folosite pentru transporturi turistice.

Între anii 1959-1961 se execută prima ramă automotoare Diesel hidraulică, comandă speciala pentru guvernul bulgar. **Această comandă a servit la acumularea de experienţă pentru începerea fabricaţiei de locomotive Diesel –hidraulice.**

După naţionalizarea din 1948 Uzina ''N. Malaxa SAR'' devine întreprinderea ''23 August'' preluând patrimoniul acesteia şi se extinde în teritoriu. Apar noi fabrici şi o gama diversificată de produse. Cât timp a funcţionat piaţa CAER-lui , întreprinderea nu a dus lipsă de contracte . Exportul s-a facut în ţări precum Irak, Bulgaria, Polonia, fosta R.D.G. , China, Vietnam, Mozambic, fosta U.R.S.S.

Pe data de 8 decembrie 1990 întreprinderea '' 23 August '' devine S.C. FAUR S.A. prin preluarea întregului patrimoniu .

Piaţa CAER dispare şi o dată cu ea şi contractele.

Noua societate preia vechile obiecte de activitate :

- locomotive magistrale mici si mijlocii Diesel hidraulice (100-2400CP),Diesel Electrice (1000-1500 CP)
- automotoare (200-400 CP)
- maşini de cale (maşina de burat, înşurubat piuliţe, de ridicat şi transportat)
- echipament de frâna (licenţa)
- utilaje pentru industria metalurgică, industria materialelor de construcţii, rezervoare sferice (500-5000 mc)

- turbosuflante de aer
- prese de vulcanizat anvelope de camion
- compresoare cu piston cu cilindrii opusi
- gazomotocompresor
- motoare Diesel (licenţă)
- piese turnate şi forjate

Licenţele folosite în fabrică până la 1989 şi după:
- Maybach şi MTU - RFG -motoare
- Knorr Bremse -RFG -echipament de frâna
- Peter Brotherhood -Anglia –compresoare
- Dresser Rand –SUA - gazomotocompresoare
- Sulzer –locomotive
- GWB – RFG – axe cardanice

Din 1990 gradul de ocupare al capacităţilor a scăzut cu 40% pentru sectoarele prelucratoare la rece si cu 25% pentru sectoarele prelucratoare la cald ,pana în 1996.

Majoritatea comenzilor au fost de reparaţii şi modernizări, piese de schimb.

Lipsa comenzilor a determinat :
- micşorarea numărului de salariaţi
- închiderea, conservarea, închirierea şi vinderea unor hale
- vinderea, conservarea , casarea unor utilaje uzate din punct de vedere fizic şi moral.

Comenzile de modernizare , reparatii şi piese de schimb actuale nu satisfac capacitatea mare de producţie a întreprinderii.

După zece ani societatea nu are o strategie de dezvoltare a producţiei sale şi este într-o continua stare de conservare şi abandonare. Lipsa unui program de dezvoltare aduce cu el şi neputinţa retehnologizării întreprinderii.

Propunerile făcute până acum precum divizarea, închirierea , concesionarea, sunt soluţii de moment pentru a degreva bugetul societăţii de unele activităţi pe care nu le poate susţine.

Eficientizarea activităţilor conexe fabricaţiilor, externalizarea acestora într-un mediu concurenţial şi schimbarea atitudinii manageriale de la o conducere decizională de tip piramidal, total neindicată

în perioade de tranziţie, cu una pe obiective la nivel de ansamblu integrat, flexibilă, rapidă şi cointeresată, sunt măsuri de urgenţă pentru salvarea activităţii pe acest amplasament industrial. Spargerea în societăţi mici, nepregătite să preia concurenţa pe piaţă, va conduce în scurt timp la desfiinţarea activitatilor specifice.

În toată această perioadă lipsită de investiţii, de produse noi, de fonduri pentru întreţinerea celor existente, nucleul central format din vechile hale trebuie păstrat şi specificul producţiei menţinut , el reprezintă tradiţia şi continuitatea.

Construcţia halelor apartinând Fabricii de locomotive a avut o evoluţie din cele mai interesante, care, în etape, pun în evidenţă clarificarile succesive în ceea ce priveste ordonarea spaţială şi volumetrică a incintei.

Primele intervenţii ale arhitectului Horia Creangă datează probabil din 1930, când a reamenajat cele două hale, realizate în 1928 de arh. N.Petculescu , pentru ca ulterior să proiecteze noi hale. **Dimensionarea acestora , ca şi extinderea celor deja existente s-a facut la inceput în strânsă legătură cu exigenţele tehnologice ale momentului,** clădiri cu dimensiuni şi înălţimi diferite.

Halele construite începând cu a doua jumatate a deceniului patru au avut lungimi identice 120 m - cu structura de rezistenţă şi luminatoare cu schelet metalic. Această opţiune , cu implicaţii arhitecturale evidente , de care , cu siguranţă H. Creanga nu a fost străin , era favorizată de procesul de fabricaţie , care impunea înşiruirea halelor , alipite pe laturile lungi şi cu accese la capete. Forma alungită , ca şi inşiruirea lor , au sugerat unificarea arhitecturală a faţadelor principale. Această intenţie de ‘’uniformizarea faţadelor ‘’s-a născut în 1936 şi se va fi realiza treptat , în anii urmatori, când vechilor hale li se va aplica o faţada unificatoare .

Lungimea mare a fronturilor , tratate aproape identic , departe de a sugera monotonia, contribuie la stabilirea monumentalităţii ansamblului , ca şi conferirea unei prestanţe de necontestat. Unificarea fronturilor posterioare, idee aparută încă din anul 1936 încheie efortul de organizare constructivă. Această unificare, pe o lungime de cca 500 m, a avut un rol pur arhitectural, de închiderea spaţiului şi de prezentarea unei imagini unitare a ansamblului. Se crea astfel o faţadă în spatele careia nu existau tot timpul hale. Aceste locuri libere urmau sa se

construiasca ulterior, lucru care s-a şi întamplat, realizând peste ani un ansamblu monobloc de hale concepute unitar ca prezenţă arhitecturală.

Contemporan cu Hangarul de aviaţie de la Orbetello-Italia, realizat de Nervi în 1939, cu pictura "Pasărea nocturnă" realizată de Miro în 1939 sau "Bacanala" din 1939 (pictura realizata de Dali), ansamblul realizat de arhitectul Horia Creanga pare să respecte regula jocului, este plin de măreţie, consistenţă şi maturitate.

Alături de realizările deosebite în domeniul arhitecturii, N. MALAXA a dotat fabrica cu cele mai bune utilaje existente în Europa, utilaje care mai sunt în serviciu şi astăzi. Toate la un loc, construcţii, instalaţii, utilaje, oameni şi o conducere managerială performantă, au dus la creerea acestui mit tehnologic pentru România interbelică.

H. Creanga a elaborat şi proiectele după care au fost realizate "Pavilionul Administrativ (1936)" şi "laboratorul Uzinelor MALAXA (1937)".

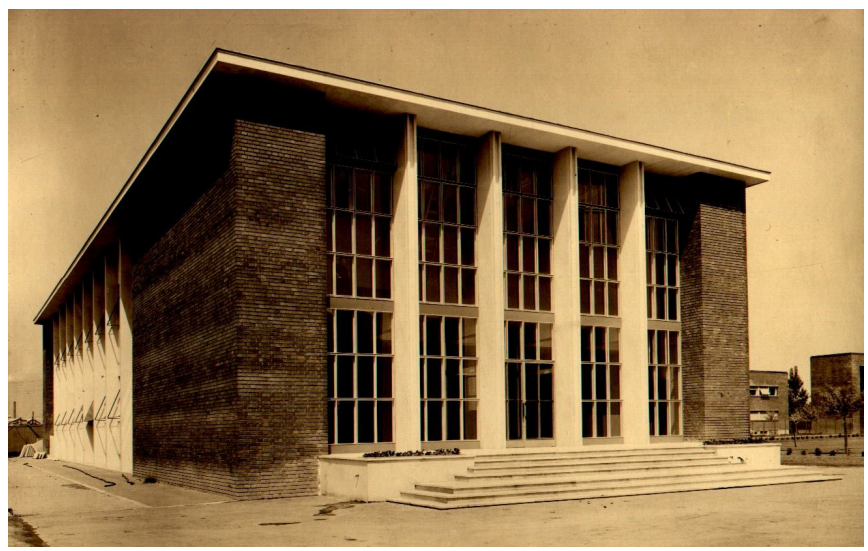

Figura nr. 15 – Fatada principală a Laboratorului Central

Clădiri de dimensiuni mult mai mici în comparaţie cu halele tehnologice , acestea au rezolvări funcţionale novatoare, dintre cele mai simple şi raţionale. Acestea sunt păstrate intacte până în prezent.

De remarcat pentru Pavilionul Administrativ este faptul că o construcţie atât de importantă, nu avea intrare principală, accesele făcându-se prin două treceri spre triajul de locomotive şi apoi spre fabrică. Aceste pasaje prevăzute cu un şir de stâlpi în ax, reprezintă o soluţie unică pentru acea epocă. Realizarea parterului placat pe toată înălţimea cu piatră de Vratza (Bulgaria) , susţine un masiv de 2 nivele din cărămidă aparentă, vitrat cu ferestre de tip ghilotină aduse din Germania şi dispunând de compartimentări interioare moderne.

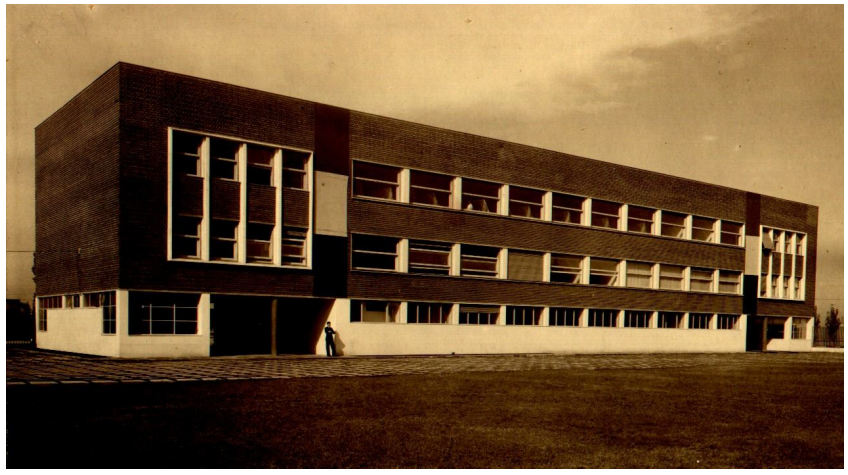

Figura nr. 16 – Faţada principală a Pavilionului Administrativ

Figura nr. 17 – Imagine interioară a spaţiilor de birouri din Pavilionul Administrativ

Figura nr. 18 – Imagine din holul de acces al Pavilionului Administrativ

Horia Creanga controla geometria spaţiilor interioare prin realizarea de închideri cu pereţi şi plafoane false şi recurgea la aceleaşi elemente stilistice precum: contrastul finisajelor dintre alb şi negru (placaje din marmură neagră şi zugraveli albe), scafe de lumină circulare, tuburi de iluminat cu neon, stâlpi de susţinere din ţeavă metalică în care era turnat beton.

Asocierea celor doua nume, H. Creanga şi cu N. Malaxa , capătă valoare de simbol pentru societatea românească interbelică. Ambele personalităţi exprimă aspiraţia spre modernizare rapidă şi deplină a unor domenii diferite de activitate care, în acest caz ,se suprapun . Arhitectul H. Creangă a conferit uzinelor Malaxa , acest gigant al industriei româneşti interbelice , o imagine arhitecturală inconfundabilă, de valoare unică europeană.

Administrarea eficienta a capacităţilor şi disponibilităţilor, definirea unui proprietar, un management modern şi curjos, comenzi garantate de Guvern şi atragerea investitorilor strategici multinaţionali, ar putea fi principalele resurse de finanţare pentru acest complex industrial de interes urban, naţional şi european.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

FAUR
"MALAXA" PLANTS
AN INDUSTRIAL SITE OF EUROPEAN INTEREST

Lecturer PhDc. Arch. Iulius RĂDULESCU*

Abstract: *The industrial platform ‚Faur', created in 1921 and promoted by N. Malaxa, engineer and good manager, in the field of car building, is one of the most significant sites in the Romanian industrial landscape. Its value at the European level is backed up by the architectural structure, built by Arhitect Horia Creanga (among others) and by the top-of-the-line technologies, machines, equipment and production during the inter-war interval. Due to the fact that, after 1989, the production has slowed down, this industrial site may disappear as a national symbol of the Romanian industrial and technical production in the field of rolling stock building.*

The favorable location, in the vicinity of the lakes in eastern Bucharest, the easy access to the Danube via the terminus railway track, might help include this industrial platform into the European configuration of global development, provided that certain actions of repairs, consolidation, modernization, architectural and technological development be taken.

Key words: *‚Faur' Factories, Eng. Nicolae Malaxa, Arch Horia Creanga, industrial patrimony, industrial architecture*

PAST, PRESENT AND FUTURE

Figure no. 1 - View on the engine railway yard

The presentation of the “FAUR” plants must be initiated with a series of plans and overviews, in order better understand the size of an exceptional plant of the Romanian industrial landscape.

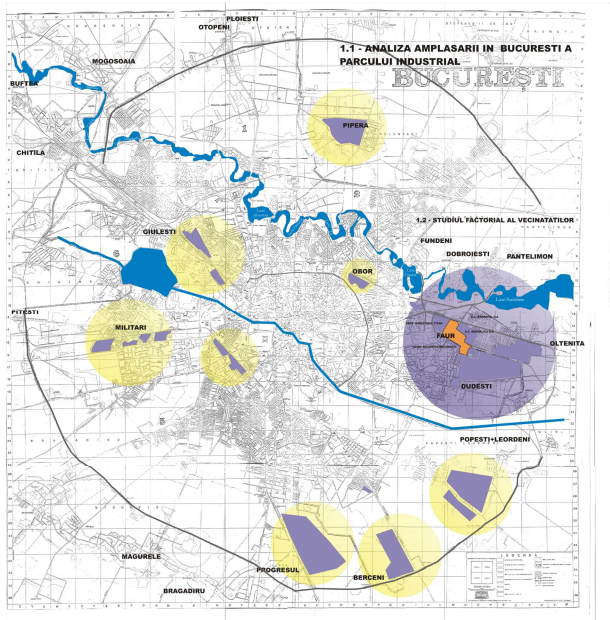

Figure no. 2 – Inclusion within the Municipality of Bucharest of the big industrial sites, among which there are also the former MALAXA Plants

During the presentation, I shall make references to the different periods and moments when the production existed on the FAUR industrial site. I have chosen this type of presentation, more flexible and more exciting at the same time over a purely descriptive and chronological one, which I have considered to be complicated and inappropriate for the relatively short period (80 years) of industrial activity conducted in this place.

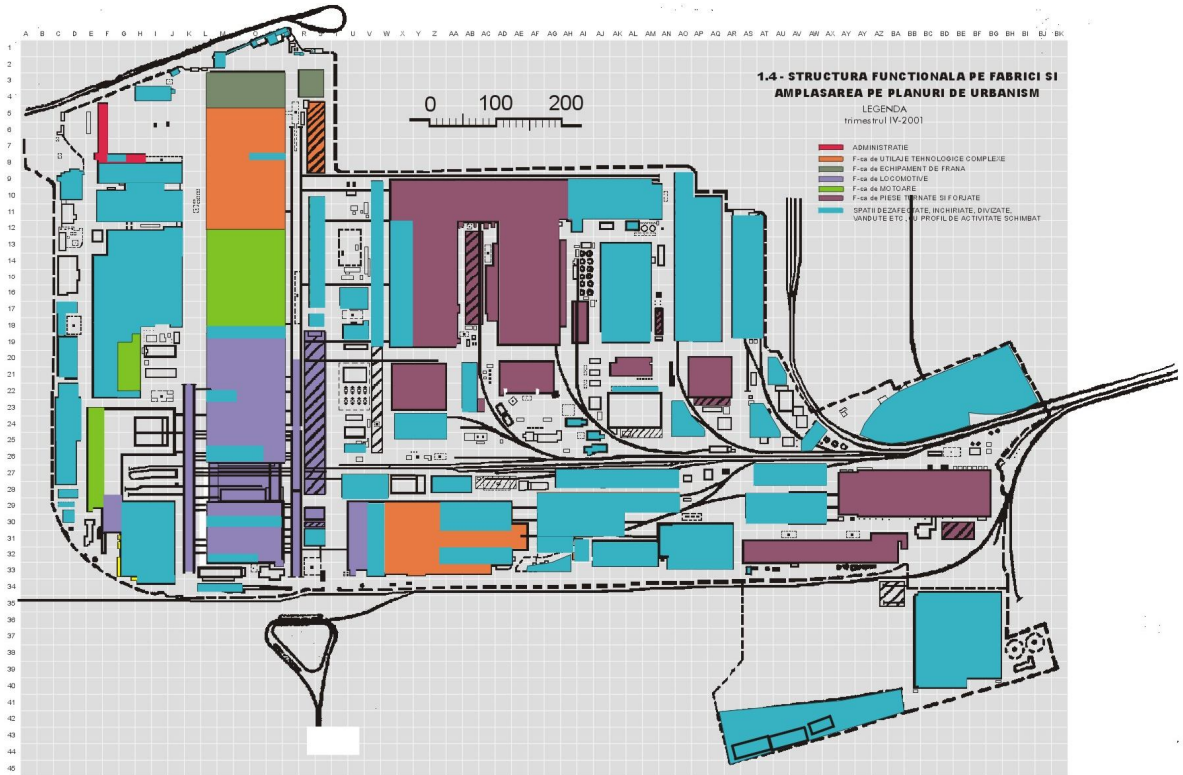

Figure no. 3 – The layout of s.c. "FAUR" s.a. – the current state

If in the 1930s, the MALAXA Plants (currently s.c. FAUR s.a.), held together with the Pipe Factory (s.c. REPUBLICA s.a.) a surface of about 60 ha, today, FAUR alone holds a surface of 91.16 ha, as certified by the Ownership Title.

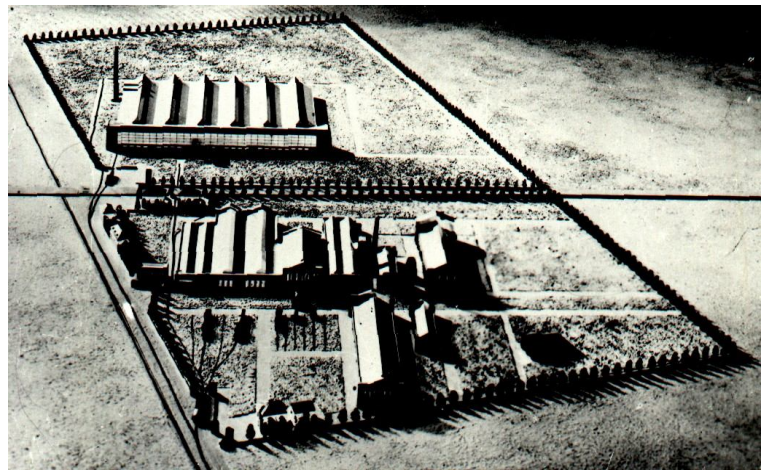

Figure no. 4 - The model of the layout for "MALAXA" Plants – about 1930

Located in the Eastern area of Bucharest, in the proximity of the lake chain, an area deemed as an extraordinary natural patrimony to be developed for entertainment and leisure and, offering access to the Danube (the Oltenita fluvial port) by means of the railway terminal (Bucharest Titan stop), the FAUR industrial site could be integrated into the town reconversion by taking-up specific industrial activities, such as storage and services, ensuring the direct and fast connection to all great European industrial towns located in the area influenced by the Danube, reaching all the way to the North Sea, and this confers it the opportunity to the included in the European configuration of the global development strategies.

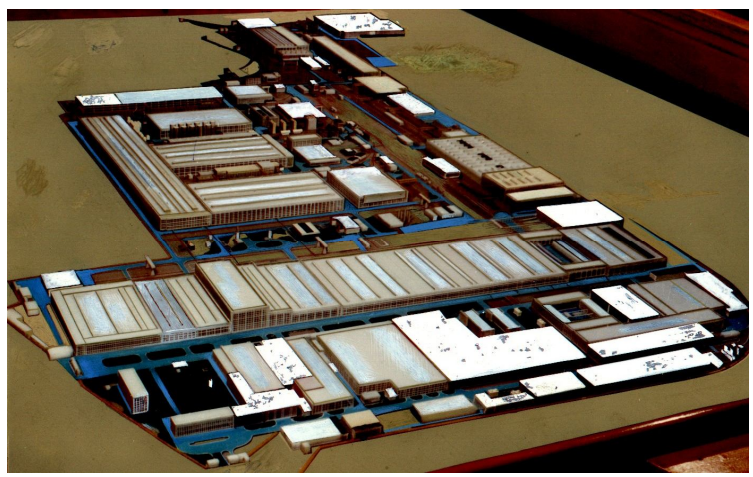

Figure no. 5 – The model of s.c. "FAUR s.a. –the current state

Hosting a set of complex activities which include several integrated productions, developed and specialised in the production of the machine manufacturing industry as a self-standing set, the FAUR industrial site was set-up in 1921 by the purchase of a waste land outside Bucharest by N. MALAXA. On the 3rd of August 1921, N. MALAXA takes over the activity of the Banu-Stoianovici association, a moment considered as the birth certificate of the building of his own industrial site.

" The great Roman victories – in wars and in public achievements – found themselves a symbol and a commitment to the future generations in buildings which have witnessed the centuries passage" (Excerpt of the speech had by N. MALAXA at AGIR's on the 16th of November 1938)

Figure no. 6 – A general view , year 1921

Here, there was the "Bucharest - Titan" flag stop, the only landmark of the Eastern area of Bucharest. After 1943, N. MALAXA was to build here, from own sources, a modern railway station in Bucharest, having the famous Architect Richard Bordenache as a designer. Because of the war, this station could not be finalised.

N. MALAXA, born in Husi-Romania on the 10th/22nd of December1884, the descendant of a Greek family having emigrated in Moldavia in 1818, when the Unitary National State was established, finalised his studies in Karlsruhe, Germany, as a Chemical Engineer, where he acquires the Diploma with distinction. Costache Malaxa, his father, was a Capitain in the Independence War and fought under the command of Valter Maracineanu. Nothing predicted Engineer N. MALAXA's future rise in the field of business with railway engine manufacture. From 1921 through 1941 and 1945 to 1948, the period during which N. MALAXA administered the plant as a *Delegated Administrator,* he succeeded in turning a waste land outside Bucharest into a Romanian symbol of virtuosity.

In 1964, N. MALAXA dies in New Jersey – USA.

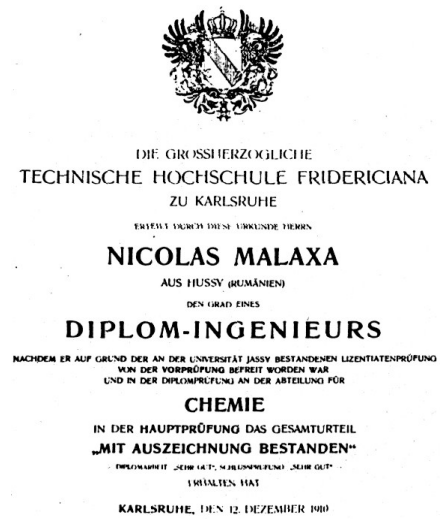

DIE GROSSHERZOGLICHE
TECHNISCHE HOCHSCHULE FRIDERICIANA
ZU KARLSRUHE
ERTEILT DURCH DIESE URKUNDE HERRN
NICOLAS MALAXA
AUS HUSSY (RUMÄNIEN)
DEN GRAD EINES
DIPLOM-INGENIEURS
NACHDEM ER AUF GRUND DER AN DER UNIVERSITÄT JASSY BESTANDENEN LIZENTIATENPRÜFUNG
VON DER VORPRÜFUNG BEFREIT WORDEN WAR
UND IN DER DIPLOMPRÜFUNG AN DER ABTEILUNG FÜR
CHEMIE
IN DER HAUPTPRÜFUNG DAS GESAMTURTEIL
„MIT AUSZEICHNUNG BESTANDEN"
DIPLOMARBEIT „SEHR GUT", SCHLUSSPRÜFUNG „SEHR GUT"
ERHALTEN HAT
KARLSRUHE, DEN 12. DEZEMBER 1910

Figure no. 7 – Photocopy of N. MALAXA's Chemical Engineer Diploma - 1910

On this waste land, N. MALAXA set-up a mobile repair shop of railway engines, designated as the shuttle (the railway engine, a wagon/repair shop, sleeping wagon) and, in 1928, after the Romanian Government had promoted "The Law on the production of railway engines and wagons in the country" on the 13th of March 1927, the opportunity of the contracting with the CFR (Romanian Railway Company) of 20 railway engines a year had already appeared.

In this mobile repair shop, from 1921 through 1928, N. MALAXA repaired a part of the railway engines getting damaged on the main line from Buzau to Pascani. It has to be reminded that, after the First World War, out of the 1,000 railway engines which could be found in the Romanian Old

Kingdom, only 246 were still in state of functioning and the CFR repair shops could not cope with the requests. Therefore, the mobile repair shops were set-up.

Figure no. 8 – during an inspection in the plant

In January 1928, N. MALAXA builds the first two halls according to Architect N. Petculescu's designs and on the 20th of December 1928, the first railway engine manufactured in this location left the factory, which had been put into production on the 20th of September 1928.

A real national epopee is developed for the Romanian people, a symbol of the national strength and confidence, of the hopes for a European and universal future, the steam railway engines manufactured here ensuring the connection with the Country and spreading the message of the Romanian technical potential in the world.

From 1930, N. MALAXA begins its cooperation with Horia Creanga, a Romanian Architect, returned to the country with his spouse in 1927, after having graduated from the courses of the Ecole des Beaux Arts in France and after having been an apprentice to a railway Company in the North of France.

In the beginning, Architect Horia Creanga, assisted by his spouse and his brother, started with the arrangement of the two halls built in 1928 and the design for the access gates, a powerful

symbol together with the steam railway engines, at the Milano International Exhibition in 1940. In the photographs taken after 1940, these gates, placed in banks of four massive brick pillars at gates 1 and 2 and later, at the Pipe Factory, are no longer present. It is assumed that they fell in the earthquake of 1940, but we do not have clear evidence of this fact.

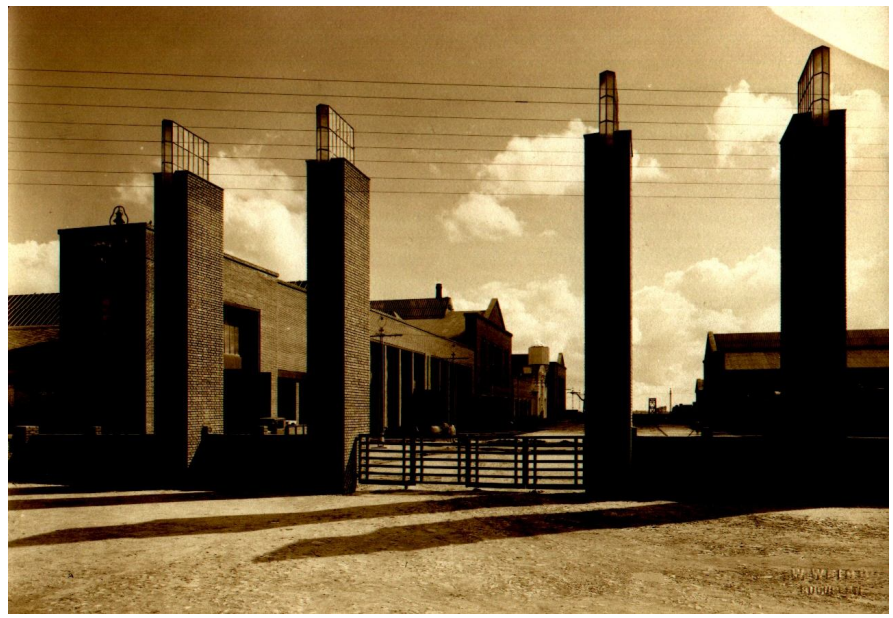

Figure no. 9 - Main view of the access gates

Together with the broad development of the face of the halls made of apparent brick for about 500 m, a height of 14 m to 16 m and enjoying a great virtuosic unit structure, these gate pillars, provided in the upper side with metallic cabins with glass, formed an architectural structure which was unique in Europe in the interwar period.

Later, when developing the Pipe Factory, an exquisite metallic embroidery very important from the engineering point of view, as if completely denying the time trends, which were promoting the sincerity of a structural expression and, in opposition to the technical expressive aspect of the steam railway engines, Horia Creanga selects the solution of enclosing the space by a massive structure made of apparent brick.

... The „MALAXA” Plants put into service one of the most efficient plant for the manufacturing of pipes without welding - Stiefel System - which will be able to meet all requirements for not welded pipes and even to export (Encyclopaedia of Romania, issue 1938-1940-Volume III p. 867)

Figure no. 10 – Building of he metallic structure of the Pipe Factory

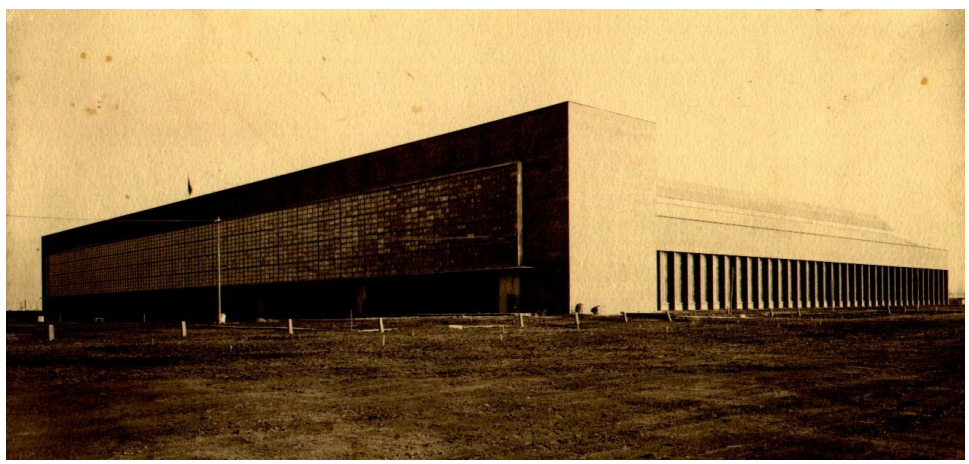

Figure no. 11 – Main view of the Pipe Factory

This cooperation between N. MALAXA and Architect Horia Creanga was an exceptional one in the Romanian economic and cultural landscape, and lasted for about 10 years, during which time N. MALAXA has also resorted to Architect Richard Bordenache’s services for the development of the factories in Tohanul Vechi, near Brasov and to Architect Dan Cotaru’s services, the latter having

arranged "the Malaxa Area" at the Milano International Fair in 1940, an exceptional symbol of the Romanian industrial and architectural performances. At this International Fair the standard for the fashionable Romanian engine (the seventh generation) was also exhibited, being appreciated both by personalities of that time, such as: the King of Italy, and by companies such as Fiat, Breda, Ansaldo, Alfa-Romeo, Isotta and Fraschini. One of the two prototype models was taken over by the USSR, as a payment for the war debts, as well as the 14 inch rolling mill existing on the Pipe Factory site.

In total, 238 rail cars were manufactured in the MALAXA Plants.

The industrial architecture has earned its valuable place together with the achievements of some of the most important promoters of the modern architecture, such as: Peter Behrens, Walter Gropius, Alvar Aalto, Erich Mendelsohn.

A continuator of the innovative ideas in the architecture of that time, for Horia Creanga, the industrial architecture represented a constancy of his entire activity, but his greatest achievements have been those obtained at the MALAXA Plants in Bucharest.

The manner in which the overall structure is made seems to remind us of the precision of the Roman military forts. The orientation in two directions: N-S and E-W (cardo and decumanum) of the volumes built suggested to the future generations the possibility of a collective action for the structure finalisation. Speculating, we could identify over the centuries that the social feature of the Roman democracy, as materialised in culture and architecture, is very much disputed as opposed to the Greek architecture and culture, which are characterised by an acute individualism. This is inoculated to the posterity by the architectural achievements existent within the MALAXA Plants. A new stage of the existence seemed necessary , such as the social coordination of the work in industry, a democratic coordination of the extensions to be made, which was absolutely required in time. This had taken place in a country such as Romania, where the individualistic character used to be and continues to be of national dimensions. By an exceptional architectural action, Horia Creanga was strongly imposing with time a social attitude as opposed to the industrial concept. Building a frontage made of apparent brick which did not have behind it work spaces everywhere, Horia Creanga was allowing the posterity to finalise the structure in time, a thing which would have

been impossible to do during the Architect's short life, him being born in 1892 and dying in 1943 in Wien.

The promotion of a volumetry which was to become a block, a total enclosure of the technological surfaces with the purpose of protecting the industrial activity against the environmental conditions, is an idea which was further developed by the entire global industrial architecture.

I cannot help thinking of what was to happen in the Romanian civil architecture of the 1980s, when the communist policy of that time provided for the building of road fronts consisting in high blocks of flats, many of them not yet finalised, which were to hide the misery and poverty growing behind them.

In less than five years, from 1928 through 1933, the MALAXA Plants manufacture 100 steam railway engines, in the framework of a non-specialised work force (during that time, Romania was considered to be an eminently agrarian country) and on a waste land outside Bucharest, which was not provided with any energetic utilities allowing the industrial production.

During that period, there were no concerns for a General Plan for this area in Bucharest. The exceptional managerial will of Engineer N. MALAXA offered the opportunity for the development in time of a permanent industrial area for Bucharest and the surroundings. Since the municipality had no town-planning concerns regarding this area, the biggest Romanian industry in the machine manufacturing field was quickly developing here, representing an unpredictable matter difficult to be quantified at an urban level. Profitable investments, supported by the Government, lead to the development of this area. A natural question arises; "What would Bucharest have been like without this industry? ", and it is very difficult to answer it without a complex interdisciplinary research.

The success was ensured by the fact that there was an owner who would defend his/her business and who resorted to modern management instruments in order to attain it.

The first steam railway engine designed in Romania, one of the most powerful in Europe, was manufactured in 1935 in the MALAXA Plants. Until 1949, when the steam railway engines were taken out of production, 519 railway engines were manufactured here, representing eight types and having the peak of production in 1935, when 93 railway engines were delivered. The designing and the manufacturing were performed simultaneously with the investments in constructions. Malaxa

used in constructions part of the advance payments for the orders and used them as guarantees in order to obtain bank credits. This way, a modern motor for the business extension was developing.

The appropriate investments in tools and constructions, the elimination of useless expenses, the full use of the designing, personnel, transportation and travelling capabilities, the effective use of the economic, social and political availabilities were all part of the most modern managerial method known even today in the successful business environment.

There were no products in stock or losses arising from the manufacturing process, and the putting into fabrication done for the purposes of conforming the orders to the production flows.

The discipline, the systematic organisation, order, cleanliness and modern work conditions, standardisation and classification, represented managerial objectives well-mastered by managing structure set-up by Engineer N. MALAXA.

The competent administration and the full meeting of the clients' requirements, together with an efficient use of the own capabilities, represented the main sources for the financing and extension of the business.

Figure no. 12 – The "PACIFIC" railway engines in the plant railway yard

By a methodological approach from the perspective of the *INDUSTRIAL ARCHAEOLOGY* as a science analysing the historic past based on the interpretations of the material traces kept, **the high level European feature both of the architecture, technological installations and tools**

and of the products manufactured during the interwar period on the MALAXA industrial site may be highlighted. **We may state that Romania was part of EUROPE long before the establishment of the concept on a United Europe, and, during the interwar period, we were together with the most developed countries in the current Western Europe.**

Figure no. 13 – The "PACIFIC" railway engines – the running gear

While in beginning , from 1921 through 1940 – the plant developed its architecture and a European level manufacture, after 1948, up to 1989, it maintained , extended and increased its production as regards the quantity, without reaching the European technical and technological level in the field.

After December 1989, the manufacture capacities could no longer be maintained and currently , the plant is continuously waning. The company has an architectural patrimony of great value which needs extensive repairing, consolidation, modernisation and technological and architectural arrangements.

Such a structure, developed in time more than it could be coped with by the specific market on which it could have conducted its activity, and the integration of which in the urban organism appears as a need for the development of the Bucharest urban agglomeration, **was in the state of disappearing as a national symbol of the industrial manufacturing and of the Romanian engineering in the field of rolling stock manufacturing.**

Both inside and on the outside, the general ambiance on this industrial site is an urban one, as if nothing reminds of the steam railway engines and of the thousand horsepower which ensured the connection with the Country. Having a volumetry extremely interesting for the future development of the urban organism , the "FAUR" industrial site seems to get ready to be shattered in the game of the small business for which the transition period created a frail, adjacent, non-specific, corruptible and easy to manipulate market.

The European Union seems to want to turn Romania into a second hand consumer market by a functional and space fragmentation of the national size industrial sites and the annihilation of possibly competitive manufacture.

It is the lack of the commercial contracts and the legal advantages for the encouragement of SMEs established following 1990 as well as the low competition offered by the products on the European market that have caused the current circumstances in which an industrial site of a national strategic importance is overrun by small un-performing enterprises, favouring an environment for the protected criminality.

Thus, since an industry developed during the interwar period as a flexible manufacture , from the manufacturing of railway engines to the production of weapons, does no longer benefit from orders guaranteed by the Government, it faces functional reconversion without having an infrastructure compliant with the requirements on the current market, which is a frail and unconvincing one as opposed to the absolute virtues of a manufacture of national interest during the interwar period.

In these times, when the European Union is interested in developing mainly the border areas in order to reduce the gap existing in these risk areas and where the only types of manufacture contracted by the European countries with Romania are the ones mainly polluting ones or which are the result of the use of old-fashioned technologies, the only chance left for Bucharest is that of the exploration of the opportunities offered by the three great European running tracks as well as a quick development of the life quality and of the quality of the technologies in the border area. The European Union does not seem to be interested in developing competitive manufacture in Romania or in creating advantagess for the purposes of attracting the multinational strategic investors.

Nevertheless , there are attempts to maintain the specificity of the industrial production and of the one specially designed for emergency situations, by the rigging and equipment of the premises with the required space facilities. Re-initiation of the manufacturing process on a level equivalent to the European performances signifies not only technology but also high professional qualification, grounded by the latest research. These have been consistently discouraged during the last ten years and are about to disappear. It is an unfair battle, discreetly set aside in all European Union meetings.

The establishment of the MALAXA Plants in 1921 represented the beginning of the railway engines and rail cars manufacturing industry development in Romania, in a period of great economic and social agitation locally and in the European framework. This giant of the Romanian industry, a modern one not only though the products manufactured but also, and mainly , though the dynamic structure of the entire manufacturing cycle , though the efficiency and flexibility of its organisation , had become and integrated plant , being independent from any foreign or domestic supplier.

Currently, the policy of becoming more efficient through the outsourcing of services and the development of a market for such services at an urban level seems to contradict to the specific forms of configuration of the "FAUR" industrial plant

As a manufacturer of sole products (railway engines), Malaxa was on the verge of disaster during the economic crisis period, when the C.F.R. administration had no funds for investments. Making and exceptional organisational effort, it managed to ensure the survival of the plant by an extended **railway repairing** *action.* In order to get out of the deadlock the action of **production diversification** was initiated , which was a vital need for the plant. The solution by which the lack of the financial means could be avoided was the motorisation of the old wagons.

At that time, the FAUR industrial plant had an owner who was interested in ensuring the activity survival. Today, the sense of ownership, responsibility and national pride for an economic objective of great importance, is missing.

For ten years (1931 through 1940) the plant succeeded in building a rail car completely manufactured in Romania. The involvement of a plant without any tradition in the industry of rail cars manufacturing was a great act of courage.

1940 is the year when the Rolling Stock Factory ''N. MALAXA SAR" is able to build in their entirety , rail cars competitive to the best models of the time, which were in service in Europe from own resources , . It was the 2x4=8-axle rail car equipped with tractors assimilated by the plant, provided with: a 220 Malaxa-Ganz engine and a five gear Malaxa-Mylius Ew 400 speeder. This product was the pride of the MALAXA Plants and was manufactured from 1940 through 1944.

The specialisation in rail cars is the beginning of sub-areas in the development of the Romanian industry, such as:

150 HP through 320 HP DIESEL ENGINE

It is to be observed that in an offer submitted by MAN in regard to the manufacturing of airplane engines at the MALAXA Plants it is mentioned that "the matter of the manufacturing of any type of engine, additionally to the fact that it is not a technical problem impossible to be solved anymore, but, by the very technical and economic independence of the MALAXA Plants it can be solved more quickly than in any other plant in the country"

DIESEL RAILWAY ENGINES – HYDRAULIC

It has to be highlighted that later, from 1976 through 1985 , 200 2,400 HP hydraulic railway engines were manufactured and delivered in Germany, and this was a European technological peak which was exceeded only after 1990, when General Motors launched a 3,400 HP engine.

Through the very extended diversity of the types of railway engines manufactured on the FAUR industrial site , as well as the particular complexity of the products (a railway engine may have 18,000 through 36,000 items, a number equal to the number of items required for the manufacturing of a Boeing airplane), the technical block became an elite instrument , capable of approaching any product required on the market during the period before 1989. In the '80s, a railway engine left the factory every day, continuing its path in the testing department and afterwards, in operation.

Nowadays, the regaining of the lost markets is attempted. Negotiations are in progress with the German Krupp concern for the contracting of Knorr brake equipments (using a German and Hungarian licence), and for the railway engines , with the biggest gas company in South Korea and with the sugar trust in Egypt.

While in 1980 the FAUR industrial site had about 20,000 employees and there was a strong attraction of the young work force educated in their own High School, nowadays, there are only 4,000 employees left, most of them being of the retirement age , and there is no interest from the young for being hired by a wasting plant.

Other products manufactured in the MALAXA Plants:

- Blow-out preventer for Creditul Minier Ploiest and jaws for the Rotary boring rods – 1932.
- Two 120 cubic meters and 12 at. Cornwall boilers for Redevanta Company – 1933.
- Two vacuum installation for Astra Romana – 1934.
- 50 10 T cisterns for the Romanian - American Company – 1934.
- Road compressors - Aveling licence
- Mixing drums, with or without an elevator
- Heat treatment furnaces
- Kneading machines for asphalt
- Tank trailers on carrier for domestic waste
- Rotary chains
- Simplex pumps, Duplex pumps
- Horizontal and vertical boilers
- Bridge crane
- Cranes for buildings
- Compressed-air operated brake equipments (in 1940, the Niculae Malaxa-S.A.R. Company was producing 2,500 sets)
- The prototype of a popular car
- Modern installations for the procession and loading of projectiles
- Special types of steel, etc.

The development of the capacities for the manufacturing of motorised vehicles resulted in modifications in the manufacture structure. The first lots of rail cars were performed using the capacities of the Railway Engines Factory put into operation from 1928 through 1930. For five years , by operative decisions carefully issued, the functionality was adapted to the modifications in the production structure.

From 1935 through 1937, a new investment stage was performed, and this upgraded the first plant to the level of a modern rolling stock plant, able to manufacture any railway vehicle by means of an integrated technological process.

This development, performed in a period of consecutive increases of the capital (up to 1938, the capital is entirely Romanian), was materialised in the following objectives, briefly organised on the following periods:

1935

- extension of the assembly hall to reach the length of 110 m
- reconstruction of the storage space (hall 7, in 1926) and its arrangement for the purposes of manufacturing apparatus, engines and speeders
- extension of the central power station to reach the length of 60 m and its equipment with three Diesel engines (this power station has been decommissioned)
- construction and equipment of three new halls beyond the boiler shop: one for machine maintenance and two for the storage space.

1937

- construction and equipment of six new halls for: carpentry shop and the pattern shop, Diesel engines, brakes and apparatus, tools and test bench for engines (all on the forge side) , rail cars (on the boiler shop side)
- installation in the forge of modern lines for laminated springs.
- The MALAXA steel plants were put into operation, and they were equipped with electric furnaces and two Siemens Martin furnaces of 25 T each; this was a critical objective of the heavy industry and of the national defence system, designed as a technological circuit in direct connection with the Weapons Factory in Zarnesti, near Brasov (the former Tohani Plants belomging to the MALAXA Plants)

The Malaxa industrial "phenomenon" was to trigger an evolution of the most remarkable industrial architecture programmes of the entire interwar period , in the center of which there was to be Horia Creanga , directly or indirectly.

The need for the manufacture development essentially entailed the construction of new halls and the extension of the existent ones almost permanently. However , the halls were an important part of the financial circuit set-up by Malaxa: the advance payments for works were invested into buildings and tools, which, in their turn, were used as a guarantee for loans.

Similar to the very production and strictly independent from it, the development of the production area was done according to severe annual planning. The gradual enlargement of the plants on new land surfaces led to the occurrence of problems regarding the space arrangement and the volumetric connections, the solution of which was to gain consistent urban and architectural calculations. It may be asserted that this whole development was done according to modern principles, at least for Romania, which related to the organisation and arrangement of the work spaces , **beginning with the indisputable imposing stand of the general image of the premises and finishing by the attention assigned to the work space.**

On the other hand , the very development of the plants imposed the extension or the designing of administration offices for own research laboratories , storage spaces and centralised warehouses (equipped with the most modern vertical storage system), central power station and thermal power station ensuring the plants independence.

In 1938, the General Tool House was set-up, and it maintained its "high level" state up to 1989, being granted the best intellectual and technical acquisitions. In 2000, the State Ownership Fund (F.P.S.) is mandated to sell the Tool House division to a Dutch investor. At the end of 2001, the activity is strongly reduced and currently, the dissolution of this activity can be recorded. This is the real consequence of the wrong division strategy and it is promoted by the F.P.S. as a transitional solution.

After 1936, Malaxa's interest is somewhat insistently directed towards rigging having an obvious social character. In the budgeting for 1940 , they will be more clearly shaped through a series of actions, which were unfortunately not carried out because of the war and which provided, amongst other the purchase of land for **''the residence park for the employees",** the building of an eating house for all personnel categories , of a hostel for the apprentices, of professional schools, etc.

1940-1941

The short-term programme proposed by N. Malaxa for product diversification and modernisation:

- the 220-230 HP Diesel railway engine for intermediate shunting
- Malaxa-Sulzer cooperation in the view of manufacturing a 2x2,200 HP Diesel railway engine designed for train towing.
- the manufacturing of specialised machines (a sanitary rail car for surgical first aid , a bar rail car)
- the manufacturing of four 4-axle trailers to be attached to all 4-axle rail cars
- track car programme for CFR

All these were left unfinished .

The replacement of N. Malaxa's plant management and the changing of the plant designation from '' N. Malaxa SAR " to ''23 August followed.

1948

This is the year when the plant Nationalisation and its entry into the State property occur.

1949

Using the ''Malaxa" documentation for the lot of 4-axle engines ''700" series, 16 rail cars for travellers were built. This lot was characterised by degradations and abandonment of the performances and exigencies of 1940 (the engine performance is reduced, the buttons of the control panes are replaced by bars, the lateral chassis panel were replaced).

1951-1953

Four rail cars were built and this was the end of the ''Malaxa" manufacture. These were manufactured following occasional orders ; practically, they had been taken out of production in 1950, at the same time with the steam railway engines. If the latter were outclassed by the quick development in the field, in the developed countries, the rail cars evolved, were improved , and have an important rank in the railway traffic.

1956-1961

During this period, two rail car seats were designed – **an electric Diesel engine and a hydraulic Diesel engine** – previously, the **MG 600S engine** is manufactured, which these engines were equipped with.

From 1965 through 1958 the ''Blue Arrow'' is manufactured

Figure no. 14 – The "Blue Arrow " rail car

- the control of the train is completely automatic
- fluorescent lamps for lighting
- pulsed-air heating system
- external bellows
- alternators with rectifier elements
- MB 820 engines, using a Maybach licence
- Sulzer controlling device

One of the seats was used for a Government train and the others were used for transportation in tourism.

From 1959 through 1961 the first hydraulic Diesel multiple-unit train was manufactured, which was a special order for the Government of Bulgaria. **This order contributed to the gaining of experience in order to be able to begin manufacturing the hydraulic Diesel railway engines.**

After the nationalisation of 1948, the ''N. Malaxa SAR'' Plant becomes the ''23 August'' Plant, taking over the former's patrimony and extends in the territory. New plants and a diversified range of products are developed. As long as the CAER market functioned, the plant had enough contracts. Exportation was made in countries such as Iraq, Bulgaria, Poland, the former G.D.R. , China, Vietnam, Mozambique, the former U.S.S.R.

On the 8th of December 1990, the ‘’23 August ‘’ Plant becomes S.C. FAUR S.A., taking over the entire patrimony .

The CAER market disappears and with it, also the contracts.

The new company takes over the fields of activity:

- magistral small and medium-sized hydraulic Diesel railway engines (100 HP through 2,400 HP) and Electric Diesel railway engines (1,000 HP through 1,500 HP)
- rail cars (200 HP through 400 HP)
- rail machines (packing machine, nut threading machines, lifting machines and transportation machines)
- braking equipment (a licence)
- tools for the metallurgic industry, the construction materials industry, spherical tank (500 through 5,000 cubic meters)
- air turbo-blower
- truck tyres vulcanizing press
- opposed-cylinder piston compressors
- gas engine driven compressors
- Diesel engines (licence)
- cast and forged pieces

The licences used within the plant up to 1989 and onwards:

- Maybach and MTU - FRG -engines
- Knorr Bremse -FRG –brake equipment
- Peter Brotherhood -England –compressors
- Dresser Rand –USA - gas engine driven compressors
- Sulzer –railway engines
- GWB – FRG – cardan axles

From 1990, the degree of the capacities use decreased by 40% in the cold working sectors and by 25% in the hot working sectors up to 1996.

Most of the orders were of repairing and modernisation, spare parts.

The lack of orders caused:

- the decrease of the number of employees

- the close-down, preservation, renting and selling of a number of halls
- the selling, preservation , dismantlement of physically and morally worn out tools.

The current orders for modernisation , repairing and spare parts are below the great production capacity of the plant.

After a period of ten years, the company does not have a development strategy for its production and it is in a permanent state of preservation and desertion. The lack of a development programme entails the inability of the plant retechnologisation.

The propositions made until now, i.e.: division, rental , assignment , are temporary having as purpose the unencumbrance of the company budget from certain activities which it cannot carry-out.

Making the activities related to the manufacture more efficient, the outsourcing thereof in a competitive environment and the replacement of the management attitude from a pyramid-type decisional management, which is entirely inappropriate for the transition period, by a management based on integrated overall objectives, a flexible, quick and sharing joint interests management, are emergency measures for the rescuing of the activity on this industrial site.

The division into smaller-size companies which are not ready to face the competition on the market will soon lead to the dissolution of specific activities.

During this entire period lacking investments , new products and funds for the maintenance of the existing ones, the central core made of the old halls should be kept and the specificity of the manufacture maintained , since it is tradition and continuity.

The construction of the halls belonging to the Railway Engines Factory had the most interesting evolution which gradually highlights the succeeding clarification regarding the space and volumetric arrangement of the premises.

Architect Horia Creanga's first interventions probably date from 1930, when he rearranged the two halls built in 1928 by Arch. N.Petculescu , and he subsequently designed new halls. **The dimensioning thereof , as well as the extension of the already existing ones was done in the beginning in close relation to the technological requirements of that time,** i.e., buildings having different dimensions and heights.

The halls built from the second half of the fourth decennial had lengths – 120 m – identical to the resistance structure and iron frame skylight. This option , having obvious architectural implications which were, certainly, very familiar to H. Creanga, was favoured by the manufacturing process which required the halls to be built having the longer side joined and access ways at their ends. The prolate shape, as well as their layout , suggested the architectural joining of the main frontages. This intention of ''unifying the frontages '' appeared in 1936 and it was to be gradually materialized during the following years, when an unifying frontage will be added to the old halls.

The big length of the fronts , gradually becoming almost identical , far from suggesting monotony, contributes to the establishment of the site monumentality , and it also offers an indisputable imposing stand. The joining of the back fronts, an idea which occurred as early as 1936, completes the effort for constructive organsiation. This joining on a length of about 500 m had a strictly architectural role, enclosing the space and offering an aggregate image of the structure. Therefore, a frontage behind which there could not always be found halls. These free spaces were to be further built and this happened, thus being obtained in time a monoblock structure of halls designed in an aggregate manner as an architectural image.

A contemporary of the Aviation Airplane Hangar in Orbetello-Italy, made by Nervi in 1939, and also of Miro's "Nocturnal Bird" painting in 1939 or of the "Bacanala" in 1939 (one of Dali's paintings), the structure made by Architect Horia Creanga seems to play by the rules – it is full of greatness, consistency and maturity.

Together with his singular achievements in architecture, N. MALAXA equipped the plant with the best tools in Europe, such tools being still in service. Everything – buildings, installations, tools, people and a performing management – has contributed to the creation of this technological myth for Romania during the interwar period.

H. Creanga also made the designs used for the building of the "Administrative Wing (1936)" and of the "MALAXA Plants Laboratory (1937)".

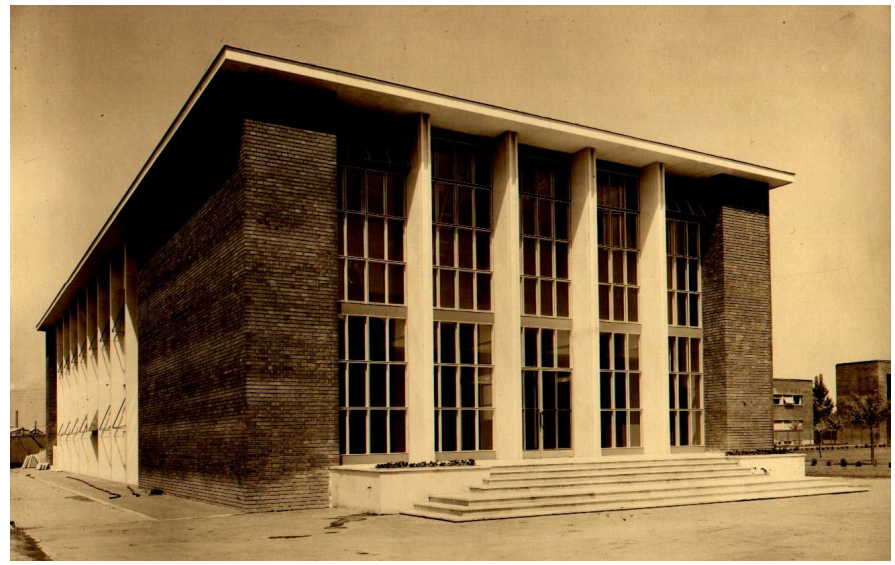

Figure no. 15 – Main frontage of the Central Laboratory

Buildings of much smaller dimensions as opposed to the technological halls , they have the simplest and most rational innovative functional resolutions. They have been maintained untouched until now.

For the Administrative Wing, it is to be noticed that such an important building had no main entrance, the access ways being two passages to the engine railway yard and then to the plant. This passages, equipped with a range of pillars arranged as an axle are a unique solution for that time. The building of the ground floor covered with Vratza (Bulgaria) stone on its length , holds a two level solid structure made from apparent brick, equipped with sash windows from Germany and designed with modern internal divisions.

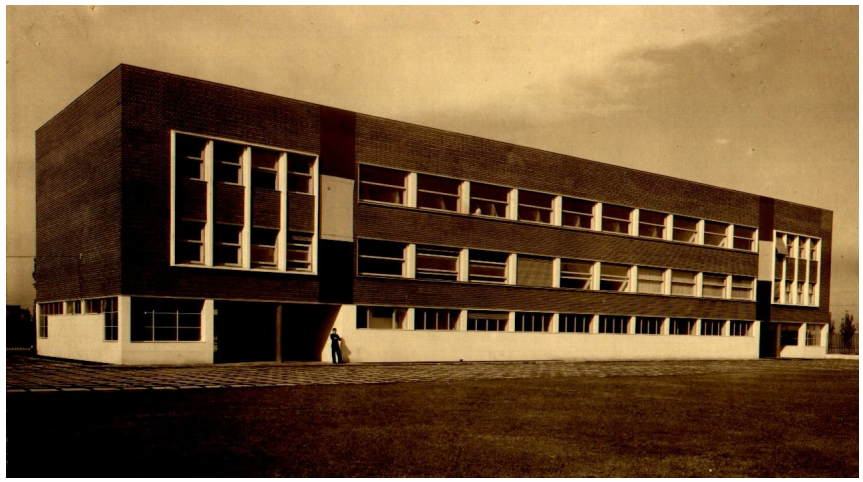

Figure no. 16 – Main frontage of the Administrative Wing

Figure no. 17 – Inside view of the office areas within the Administrative Wing

Figure no. 18 – View of the access hallway to the Administrative Wing

Horia Creanga controlled the geometry of the interior spaces performing enclosures by walls and false ceilings and resorted to the same stylistic elements, such as: contrast of the black and white finishing (black marble revetment and white wall painting), circular light soffits, neon tubes for lighting, support pillars made of metallic pipe in which concrete was laid.

The association of the two names, i.e., H. Creanga and N. Malaxa becomes symbolic for the Romanian society during the interwar period. Both personalities represent the aspiration towards a quick and full modernisation of a number of activity fields which overlap in this case . Architect H. Creanga offered to the MALAXA Plants , this giant of the Romanian industry during the interwar period , an unmistakable architectural image, having an unique value in Europe.

The efficient administration of the capacities and availabilities, the establishment of an owner, a modern and daring management, orders guaranteed by the Government and attraction of the strategic multinational investors could be the main resources of financing for this industrial site of urban, national and European interest.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

MARKETINGUL CULTURAL
INSTRUMENT MODERN AL VALORIFICĂRII
SPAŢIILOR ISTORICE

Lector univ. drd. arh. Corina LUCESCU*

Rezumat: *În contextul interesului comunităţii internaţionale privind măsurile pentru salvgardarea şi protecţia spaţiilor istorice, este oportună definirea conceptului de conservare integrată, ca rezultat al folosirii tehnicilor de restaurare în corelare cu căutarea de funcţiuni adecvate. Conservarea integrată ca element preliminar al planificării urbane şi teritoriale, neexcluzând arhitectura contemporană din arealele patrimoniale, are ca rezultat spaţiul arhitectural integrator, produs cultural accesibil consumatorului de cultură. Spaţiului arhitectural integrator, ca produs cultural, i se pot aplica filozofii de marketing şi strategii de lansare pe piaţa culturală.*

Cuvinte cheie: *marketing cultural, spaţiu istoric, conservarea integrată, spaţiul arhitectural integrator, produs cultural, piaţă culturală, management cultural.*

Definirea conceptului de SPAŢIU ISTORIC se referă la monumente istorice, ansambluri istorice, situri istorice, zone de protecţie, zone protejate construite şi zone protejate culturale.

Spaţiile istorice constituie o mărturie a istoriei şi a importanţei acesteia în viaţa contemporană, fiind un mediu esenţial pentru echilibrul şi dezvoltarea culturală a omului. Totodată spaţiul istoric constituie un element de bază al memoriei omului contemporan, care trebuie transmis generaţiilor viitoare în bogăţia sa autentică şi în diversitatea sa, astfel încât umanitatea să nu sufere o amputare a conştiinţei viitorului său.

Perenitatea spaţiilor istorice depinde în foarte mare măsură de flexibilitatea funcţiunii componentelor sale. Capacitatea de adaptabilitate a funcţiunilor iniţiale la evoluţia societăţii umane asigură viabilitatea componentelor patrimoniale.

Spaţiile istorice în sine condiţionează activitatea de reabilitare prin valoarea artistică, tipul de structură, vechimea istorică, starea de conservare şi nu în ultimul rând prin viabilitatea funcţiunilor iniţiale.

Funcţiunile perimate în contextul contemporan cât şi lipsa funcţiunii - abandonul, la care se adaugă ignoranţa, timpul, diversele acţiuni distructive umane sau naturale, distrugerea printr-un urbanism ce atribuie o atenţie excesivă intereselor economice şi exigenţelor traficului, destabilizarea prin aplicarea necorespunzătoare a tehnologiei moderne asupra structurilor istorice, restaurările abuzive, specula funciară şi imobiliară, constituie astăzi cauzele majore ale degradării spaţiilor istorice.

Interesul crescând al comunităţii internaţionale privind măsurile necesare pentru salvgardarea şi protecţia spaţiilor istorice se bazează pe conştientizarea importanţei acestuia.

La ora actuală, pe plan internaţional se promovează o politică care are în centrul ei o acţiune concertată de salvgardare, protecţie şi valorificare a spaţiilor istorice, politică ce se bazează pe principiile conservării integrate.

CONSERVAREA INTEGRATĂ îndepărtează ameninţările asupra spaţiilor istorice, fiind rezultatul folosirii tehnicii de restaurare în corelare cu căutarea de funcţiuni adecvate.

Valorificarea spaţiilor istorice se realizează prin mai multe faze definitorii:

- Se începe cu o Fază de Cercetări, urmată de Studii şi Expertize de specialitate şi finalizată cu un Studiu de fezabilitate, care pe lângă soluţia de conservare / consolidare / restaurare, implică şi o analiză multicriterială a zonei, din punct de vedere al cadrului natural, al demografiei, al cadrului istoric şi social, al condiţiilor tehnice şi economice, al elementelor de interes natural sau cultural, al potenţialului economico – cultural - turistic, toate acestea în vederea găsirii unei soluţii optime de exploatare.

- Urmează apoi Proiectul propriu-zis de Conservare / Consolidare / Restaurare / Amenajare / Valorificare, a zonei, în baza căruia se trece la Execuţia Lucrărilor de Intervenţii.

- Încheierea tuturor acestor faze este încununată de acţiunea de repunere în circuitul socio –economico - cultural - turistic, prin exploatare adecvată.

Aceste componente trebuie să se găsească într-un echilibru perfect, deoarece un spaţiu istoric insuficient cercetat, chiar dacă este corect restaurat, reprezintă o mărturie falsă; conservarea nu trebuie să afecteze caracterul de document al spaţiului istoric iar o exploatare neadecvată a spaţiului istoric corect cercetat şi bine restaurat, poate reprezenta o condamnare pentru obiectul în cauză.

Valorificarea mai are însă şi o latură ştiinţifică însemnând publicarea obligatorie a studiului ştiinţific în scopul cunoaşterii sale de către specialişti.

Pe plan internaţional există recomandări pentru adoptarea de măsuri legislative, administrative, financiare şi educative, necesare punerii în aplicare a unei politici de conservare integrată a spaţiilor istorice şi dezvoltării interesului publicului pentru o astfel de politică.

De aceea conservarea integrată trebuie să constituie unul din elementele preliminare ale planificării urbane şi teritoriale, ea neexcluzând arhitectura contemporană din arealele patrimoniale.

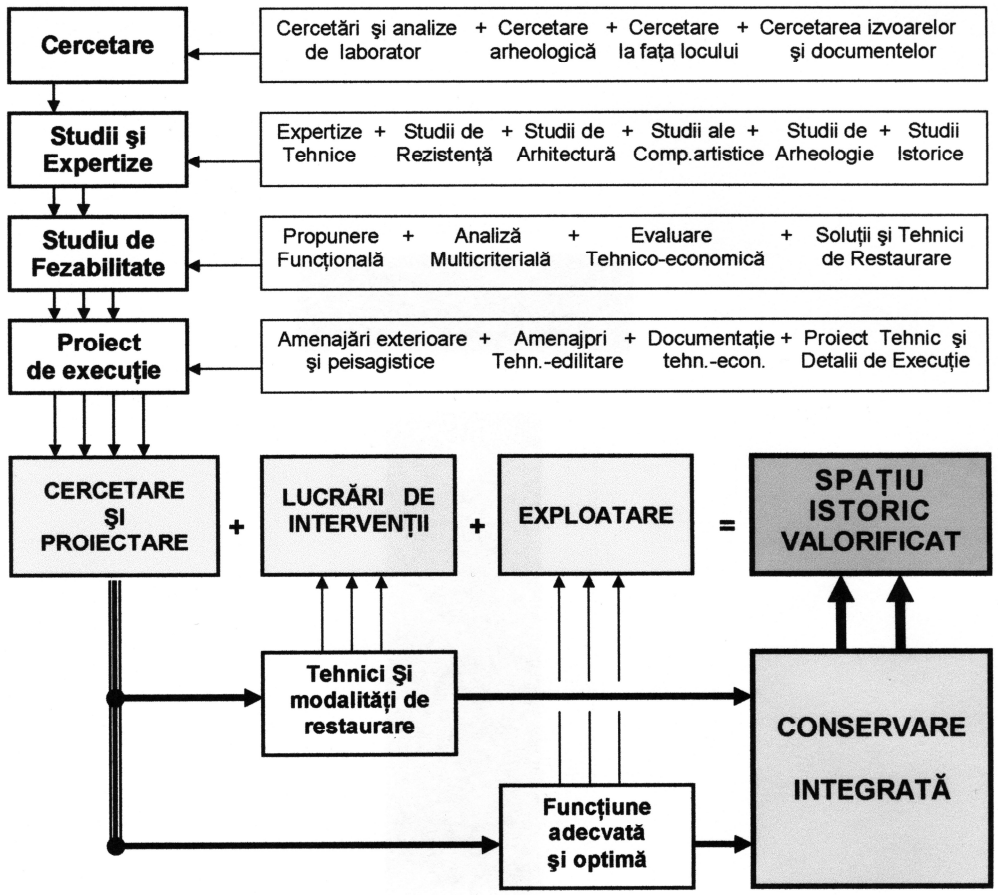

Componente ale VALORIFICĂRII SPAŢIILOR ISTORICE

Conceptul de reabilitare bazat pe principiile conservării integrate trebuie să fie extins prin înglobarea, în spaţiul istoric consacrat, a arhitecturii contemporane cu toate dimensiunile sale: culturală şi socială, arhitectural-urbanistică, tehnico-edilitară şi economică.

Dimensiunea culturală şi socială ia în considerare identitatea culturală, continuitatea istorică, păstrarea specificului, multietnicitatea, multiconfesionalitatea, patrimoniul ca vehicul al semnificaţiilor, creşterea valorilor naţionale şi locale, tradiţia, conservatorismul, aspectele conflictuale.

Dimensiunea arhitectural-urbanistică se referă la coerenţa vizuală, morfologia adecvată, atractivitatea spaţială, corectitudinea stilistică, formalism, restaurare-decor, faţadism, reconstituirea unităţii urbanistice prin recuperarea şi restaurarea parcelarului, compoziţia urbanistică.
Dimensiunea tehnico-edilitară are în vedere continuitatea şi coerenţa structurală, asigurarea confortului şi a capacităţi utilitare.

Dimensiunea economică analizează valoarea de schimb, necesarul de intervenţii, atractivitatea investiţiilor, alternativele favorabile ale investiţiei

În consecinţă, identificarea programelor de arhitectură integrabile spaţiilor istorice devine astăzi o acţiune care necesită o amplă analiză multicriterială.

CONSERVAREA INTEGRATĂ realizată prin *folosirea tehnicilor de restaurare în corelare cu stabilirea de funcţiuni adecvate* la care se adaugă componenta ARHITECTURII CONTEMPORANE, are drept rezultat formarea unui "SPAŢIU ARHITECTURAL INTEGRATOR" capabil să genereze o activitate economică bogată prin stimularea produsului şi consumului cultural.

"SPAŢIUL ARHITECTURAL INTEGRATOR", reprezentat prin totalitatea construcţiilor istorice şi contemporane, siturilor şi arealelor urbane sau rurale ce prezintă valoare şi un interes cultural-istoric şi care sunt puse/repuse în circuitul socio – economic – cultural -turistic, devine un PRODUS CULTURAL accesibil CONSUMATORULUI DE CULTURĂ, satisfăcând nevoile şi dorinţele acestuia.

Existenţa unui PRODUS CULTURAL conduce la necesitatea identificării dorinţelor pe care acest produs special o satisface, cât de mare este această dorinţă, de cine este modelată ea şi cum poate fi transformată în cerere.

PRODUSUL CULTURAL (PC), are forme specifice care se manifestă prin: valoarea în sine a PC, funcţiunea PC, un eveniment deosebit care are PC drept cadru de desfăşurare, activităţi din domenii conexe care fac apel la PC.

Identificarea dorinţelor legate de formele de manifestare ale PC conduce de fapt la identificarea tipului de consumator de cultură, sau cu alte cuvinte la identificarea PIEŢII-ŢINTĂ A UTILIZATORILOR DE CULTURĂ.

Din acest moment se poate efectua o analiză a nivelurilor diferite ale cererii şi în funcţie de situaţia acestor niveluri, managerul cultural poate trasa sarcinile şi direcţiile specifice ale marketingului cultural, care vor determina acţiunile necesare producerii şi promovării PRODUSULUI CULTURAL folosind tehnici specifice de advertising, sponsorizare, mecenat.

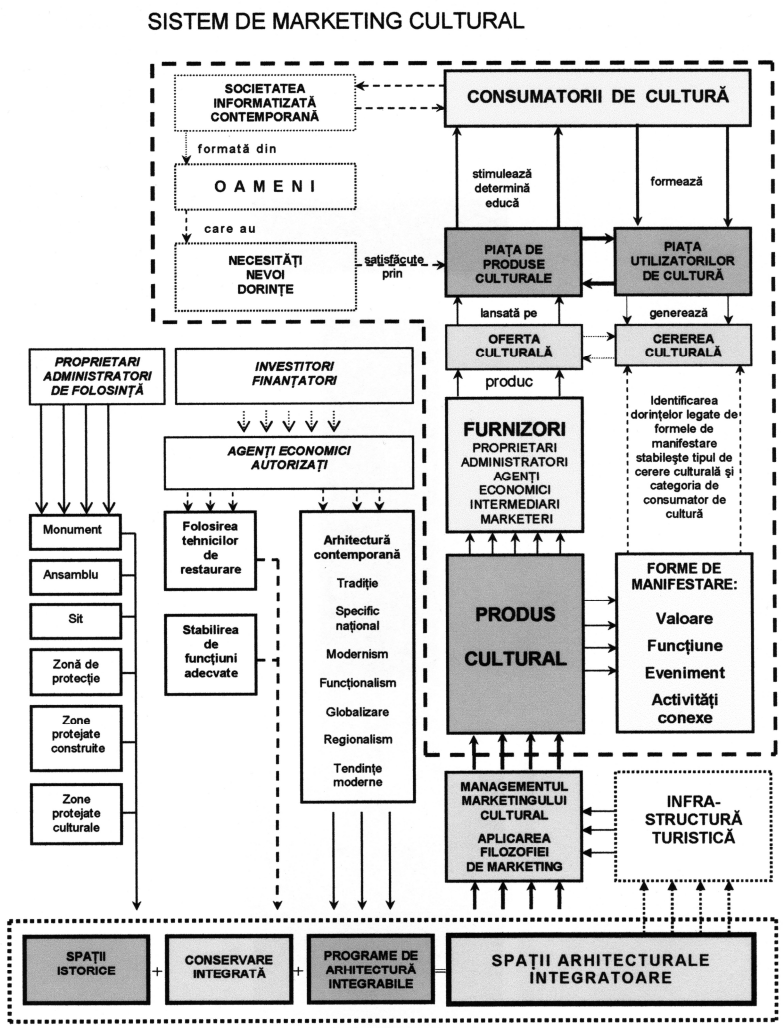

SCHEMA RELAŢIILOR CONCEPTUALE

Ascensiunea consumatorului de cultură este un punct de pornire al unor consecinţe estetice, sociologice şi economice în planul societăţii, căci între el şi "societatea informatizată contemporană" are loc o relaţie de *feed-back*.

APLICAREA FILOZOFIEI DE MARKETING implică în primul rând o analiză şi o redefinire a conceptelor de bază ale marketingului din prisma PRODUSULUI CULTURAL, definit ca *"SPAŢIU ARHITECTURAL INTEGRATOR".*

Activitatea de valorificare a SPAŢIULUI ARHITECTURAL INTEGRATOR în sensul transformării sale în PRODUS CULTURAL şi lansarea lui pe PIAŢA CULTURALĂ implică o operaţie complexă de combinare a unor acţiuni economice, sociale, culturale şi politice care folosesc ca instrument definitoriu MANAGEMENTUL MARKETINGULUI CULTURAL .

Managementul SPAŢIILOR ARHITECTURALE INTEGRATOARE pune în faţa arhitecţilor şi specialiştilor din domeniile conexe, noi categorii de probleme, cum ar fi: strategia de intervenţie, funcţiunea adoptată

sau readoptată după reabilitare, întreţinerea în timp, probleme manageriale de depistare a surselor de finanţare şi de dirijare a fondurilor, probleme economice de gestiune.

Astăzi, arhitectul trebuie să stăpânească instrumentele de organizare, implementare şi control astfel încât să fie capabil să elaboreze şi planuri de gestiune şi management.

Actorii implicaţi în activitatea de management sunt subordonaţi de cele mai multe ori factorilor decizionali care determină în fond tipul politicii culturale atât prin cadrul legislativ creat cât şi prin programul politic asumat şi lansat.

Rolul economic crescând pe care îl au spaţiile istorice este atestat şi de cifrele resurselor financiare angajate în reabilitarea sa.

Economia globală actuală este caracterizată ca *informaţională*, *bazată pe cunoştinţe (sau cunoaştere), post-industrială sau economie de servicii*[1].
Alvin şi Heidi Toffler afirmă că istoria umanităţii a intrat în *al treilea val* al societăţii informaţionale, după *primul val* al vieţii rurale şi *al doilea val* al civilizaţiei industriale.[2]

Epoca actuală a tehnologiilor înalte şi a informaticii, a adus o revoluţie cibernetică, a micro-procesoarelor, a roboţilor industriali, a computerelor, cu un impact enorm asupra vieţii noastre cotidiene, dar mai ales profesionale. Sistemele de comunicaţii multimedia revoluţionează munca şi petrecerea timpului liber.

S-a construit un nou sistem de creare a avuţiei; nu se mai pune acum problema distribuţiei avuţiei ci a distribuţiei şi a accesului la cunoaştere şi informaţii. Averea creşte în funcţie de informaţii.

Valoarea produselor şi serviciilor din ziua de astăzi este dată de cantitatea de informaţii conţinute de acestea şi de justeţea deciziilor luate în baza acestor informaţii.

A doua jumătate a sec. XX a marcat în fapt *trecerea de la societatea de producţie la o societate industrializată, de consum*[3].
Bani, timp liber, educaţie, mare mobilitate, foamea de noi stimuli, alienarea – acestea sunt condiţiile prealabile evidente ale exploziei culturale aflate în plină desfăşurare. Într-o lume aparent haotică, CULTURA posedă şi reprezintă ordinea.

Consumul de cultură este un act care identifică individul cu o milenară tradiţie de excelenţă[4].
Cultura, nu numai fiindcă transmite valorile unei epoci trecute, ci şi fiindcă a făcut parte din societatea omenească încă de la începuturi, este un leac împotriva dezrădăcinării. Ea este deosebit de potrivită pentru a satisface dorinţele provocate de societatea contemporană.

Specia consumatorului de cultură este nouă. Consumatorul de cultură este un om în tranzit. ...Este, pe de o parte, foarte instruit. De asemenea este şi foarte umblat. ...Consumatorul de cultură este, prin intermediul unui mijloc de informare sau al altuia, mai acordat cu lumea din jur decât omologul său non-consumator de cultură[4].

În aceste condiţii, PRODUSUL CULTURAL, definit ca *"SPAŢIU ARHITECTURAL INTEGRATOR"* deţine valenţele necesare satisfacerii dorinţelor consumatorului de cultură, oferind alături de produsele şi serviciile caracteristice societăţii informatizate, un periplu în istoria şi cultura omenirii.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

1 - Bryson, J. şi Daniels, P., *Service Industries in the Global Economiy*, Editura Elgar, 1998
2 -Toffler Alvin, *Al Treilea Val*, Editura Politică, Bucureşti, 1983, şi Toffler Alvin, Toffler Heidi , *A crea o nouă civilizaţie*, Editura Antet, 1995
3 - Dubois P.L. şi Jolibert A., *Marketing, teorie şi practică*, vol. I, Editura Economică, 1989, Paris, tradusă în limba română şi editată sub egida Universităţii de Ştiinţe Agricole din Cluj-Napoca, 1992, p.1.
4-Toffler Alvin, *Consumatorii de cultură*, Editura Antet, Oradea, 1997.

CULTURAL MARKETING,
A MODERN TOOL FOR ENHANCING THE VALUE OF HISTORICAL SPACES

Lecturer PhDc. Arch. Corina LUCESCU*

Abstract: *Given the interest of the international community members in protecting the historical places, we should define the integrated conservation concept as a result of the restoration techniques correlated with finding appropriate destinations. Integrated conservation, as a preliminary element of town planning, without excluding the contemporary structures from the national patrimony area, results in an integrating architectural area, a cultural product meant for the culture consumer, promoted through marketing strategies.*

Key words: *cultural marketing, historical place, integrated conservation, integrating architectural area, cultural product, cultural market, cultural management.*

By definition, a HISTORICAL SPACE refers to historical monuments, assemblies or sites, to protection areas, as well as to protected built areas or having a cultural relevance.

Historical spaces stand in recognition of major moments in history, acknowledging their importance in the contemporary life while, at the same time, they represent a fundamental environment for preserving the balance and assisting the cultural development of human beings. At the same time, a historical space is a core element of the contemporary man's memory, to be preserved in all its authentic richness and diversity for future generations, preventing mankind from being deprived of the consciousness of its future.

The permanence of historical spaces largely depends on the flexibility of its components in action. The degree of adaptability of their initial purpose to the development of human society ensures the viability of patrimonial components.

Historical spaces themselves are influencing the rehabilitation process through their historical value, the type of structure, age, conservation status and, last but not least, the viability of their original purpose.

Functions that are now obsolete, as well as the lack of functional purposes – that is, the abandon – along with ignorance, time, various human or natural damaging actions, the destruction through a savage urban planning which is excessively focused on economic interests and traffic requirements, unbalancing due to the inappropriate use of modern technologies on historical structures, abusive restorations, and the real estate and land speculation – all are now among the major causes responsible for the degradation of historical spaces.

The increasing interest of the international community in the implementation of required measures for the rescue and protection of historical spaces is based on the acknowledgement of their importance.

Today, international policies focus on a joint effort to salvage, protect and enhance the value of historical spaces; these policies are based on the principles of integrated preservation.

THE INTEGRATED PRESERVATION prevents the risks which face historical spaces, as they apply restoration techniques combined with the search for an adequate use for those spaces.

The enhancement of the value of historical spaces can be achieved through several major stages:

- The ***Research Stage*** results in ***specialty studies and assessments***, followed by a feasibility study which, apart from proposing solutions for the preservation / bracing / restoration works also involves a multi-criteria analysis of the area, from the point of view of the natural environment, of the social and historical context, of technical and economic conditions, of motivating natural and cultural issues, as well as of the economic-cultural-tourist potential – all these with the purpose of finding an optimal solution for their use.

- The next stage is the ***main project phase***, for the preservation / bracing / restoration / planning / enhancing of the area, as a basis for future ***intervention works***.

- The above stages are completed with the successful reintegration of historical areas into the social-economic-cultural-tourist circuit, by means of an adequate use.

These components must be perfectly balanced since, even if properly restored, a historical space that does not benefit from a correct assessment bears a false testimony; preservation must not negatively influence the documentary character of the historical space, while an inadequate use of a well assessed and restored historical space may act as a dramatic sentence for the respective object.

But enhancing its value can also be regarded from the viewpoint of scientific research, leading to the commitment of publishing a scientific study, to be referred to by specialists.

Various international authorities recommend local efforts aimed at adopting legal, administrative, financial and educational measures as necessary for the enforcement of integrated preservation in the case of historical spaces, as well as for a development of public interest in such policies.

That is why the integrated preservation must stand as a major preliminary requirement for urban and regional planning, nevertheless without excluding contemporary architecture from patrimonial areas.

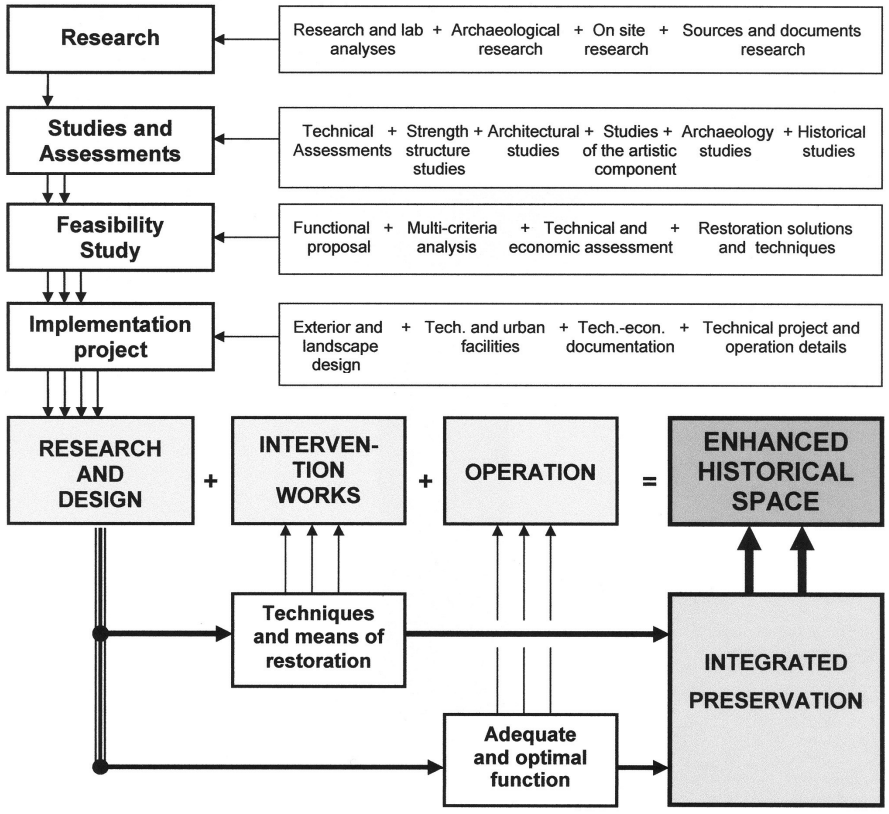

Components used for

ENHANCING THE VALUE OF HISTORICAL SPACES

The rehabilitation concept based on the principles of integrated preservation must be extended, in order to include, within the consecrated historical space, the contemporary architecture with its cultural and social dimension, its architectural and planning validation, as well as its technical, urban and economic purpose.

The cultural and social dimension takes into consideration the cultural identity and historical continuity, the need for the preservation of local specificity, the multi-ethnic, multi-confessional character of each area, the patrimony seen as a vehicle of meanings, the growth of national and regional values, tradition and traditionalism, as well as any potential conflicts.

The architectural and planning validation refers to a visual coherence, an adequate morphology, eye-catching spaces, correctness in style, formalism, restoration and settings, facades, the reconstruction of urban units through the recovery and restoration of land segments, as well as to the urban composition as a whole.

The dimension referring to technical and urban facilities focuses on the structural coherence and continuity, thus aiming to ensure comfort and utilities.

The economic dimension analyses the exchange value, potentially needed works, attractive investments and favourable alternatives of investments.

Consequently, identifying architectural programs which can be integrated into historical spaces has now turned into a major enterprise, requiring a thorough analysis according to multiple criteria.

THE INTEGRATED PRESERVATION achieved with the use of restoration techniques and the establishment of adequate functions, correlated with the component of CONTEMPORARY ARCHITECTURE result in an "INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACE", able to generate a rich economic activity, by stimulating the cultural product and consumption.

"THE INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACE", represented by the total amount of historical and contemporary constructions, of urban or rural areas and sites with a certain value and of a significant cultural and historical interest, having been included/ reinstated into the social-economic-cultural-tourist circuit, becomes a CULTURAL PRODUCT which is accessible to the CONSUMER OF CULTURE and satisfies his needs and expectations.

The existence of a CULTURAL PRODUCT makes it necessary to identify the needs which are satisfied by this specific product, and to find out how deep is this wish, who is modeling it and how it can be turned into a request.

The CULTURAL PRODUCT (CP) takes specific forms, rendered by: the value of CP itself, the CP function, a special event having CP as a frame, as well as various events from connected fields in which CP is used.

The identification of desires which are closely connected to CP forms actually leads to the identification of the cultural consumer type or, in other words, to the identification of the TARGET MARKET OF CULTURE USERS.

From this point on it is possible to make an analysis of various levels of request and, function of the status of said levels, the cultural manager may devise tasks and specific directions of cultural marketing, critical in establishing the necessary actions for the production and promotion of the CULTURAL PRODUCT with the help of specific advertising, sponsorship and Maecenas-type support.

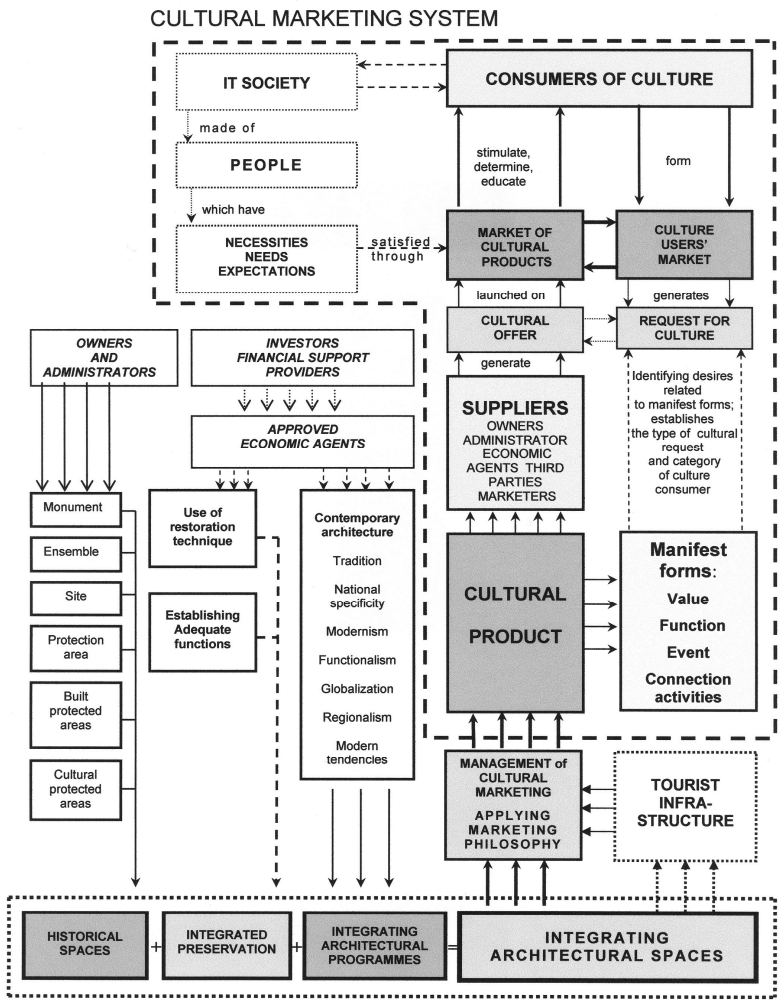

DIAGRAM OF CONCEPTUAL RELATIONSHIPS

The growth of the consumer of culture is a starting point with aesthetic, sociological and economic effects at the level of the entire society, because a feedback-type relationship is formed between him and the "contemporary IT society". APPLYING A MARKETING PHILOSOPHY mainly involves the analysis and re-definition of the fundamental marketing concepts, from the viewpoint of the CULTURAL PRODUCT defined as "INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACE".

Enhancing the value of an INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACE in the sense of turning it into a CULTURAL PRODUCT and launching it on the CULTURAL MARKET involves a complex mix of economic, social, cultural and political actions, using the MANAGEMENT OF CULTURAL MARKETING as a defining tool.

The management of INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACES rises new types of problems for architects and other specialists from the connected fields of activity: the intervention strategy, the

adopted or re-adopted function after rehabilitation, maintenance in time, management issues related to tracing financing sources and funds management, as well as administration issues.

Today, the architect must master the organization, implementation and management tools while also being able to elaborate administration and management plans.

The players involved in management activities are often subordinated to decision makers who actually establish the cultural policy to be followed, through a legislative framework, as well as through political programs they assume and launch. The increasing economic role of historical spaces is also confirmed by the level of financial resources involved in their rehabilitation.

The contemporary global economy is characterized as *IT-based, relying on knowledge, post-industrial or an economy built on services*.[1]
Alvin and Heidi Toffler state that the history of mankind has stepped into *the third wave of the IT society*, following the *first wave* of rural life and the *second wave*, that of the industrial society.[2]

Today high technologies and developments in IT have brought about a revolution in cybernetics, micro-processors, industrial robots, computers – with a critical impact over our daily life, but especially at the professional level. Multimedia communication systems revolutionize human activities as well as entertainment.
A new wealth building system was created; we no longer talk of wealth distribution, but of access to knowledge and information. Wealth grows with information.

The value of products and services today is given by the amount of information included therein and by the fairness of decisions taken in conformity with that information.

The second half of the 20th century actually marked *the transfer from the production society to an industrialized, consumption society*[3].

Money, leisure time, high mobility, craving for new stimuli, alienation – these are the obvious prerequisites of the cultural boom we are going through. In a seemingly chaotic world, CULTURE has and represents order.
The culture consumption is an action identifying the individual with a millennium long tradition of excellence[4]. Culture not only conveys the values of a past era but has stood as a constant presence in the human society ever since its beginnings; that is why it is a universal cure against losing one's roots. It is an ideal choice to satisfy desires determined by the contemporary society.

The consumer of culture is a new species. The consumer of culture is a man in transit. … He is, on one hand, highly educated. He also travels a lot. ... The consumer of culture is, through a means of information of some kind, in tune with the surrounding world, to a higher degree than his non-consumer of culture counterpart[4].

Under these circumstances, the CULTURAL PRODUCT, defined as an "INTEGRATING ARCHITECTURAL SPACE" has the qualities required to satisfy the consumers' desires and, along with the products and services characteristic for the IT society, takes us on a journey through the history and culture of mankind.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Bryson, J. and Daniels, P., *Service Industries in the Global Economiy*, Elgar, 1998
[2] Toffler Alvin, *Al Treilea Val*, Editura Politică, Bucureşti, 1983, and Toffler Alvin, Toffler Heidi , *A crea o nouă civilizaţie*, Antet, 1995 (Romanian translations)
[3] Dubois P.L. and Jolibert A., *Marketing, theorie et practique*, vol. I, Edition Economique, 1989, Paris, translated into Romanian and edited under the coordination of the Uniersity of Agricultural Sciences in Cluj-Napoca, 1992, p.1
[4] Toffler Alvin, *Consumatorii de cultură*, Romanian translation, Antet, Oradea, 1997

CONACUL *CONSTANTIN ANGELESCU*
Studiu istorico-arhitectural

Lector univ. drd. arh. **Corina LUCESCU***

Rezumat

Începând cu sfârşitul sec. XVIII, când practicarea agriculturii în scopul exportului de grâne a devenit o activitate extrem de profitabilă, în Ţara Românească şi în Moldova apare o intensă activitate de edificare a conacelor din mediul rural. Având la bază noua orientare de afirmare a specificului național, arhitectura majorităţii conacelor rurale dezvoltă caracteristici care vor defini arhitectura românească ca una autentică prin unicitatea noului stil – stilul neo-românesc. Biserica şi conacul devin punctele focale ale întregii comunităţi rurale. După venirea comunismului la putere, agricultura s-a colectivizat în anii 1950-60. Vechile reşedinţe de vară sau sedii administrative ale moşiilor - conacele, au fost folosite ca sedii ale noilor Cooperative Agricole de Producţie, sau ca şcoli, dispensare, sedii de miliţie sau de primării. Multe dintre aceste conace au fost incluse în lista monumentelor istorice, clădirile având certe valori artistice şi arhitecturale.

După evenimentele din 1989, în baza unei noi legislaţii, proprietăţile imobiliare, printre care şi conacele, au început să fie retrocedate proprietarilor de drept sau urmaşilor acestora. În multe cazuri, retrocedarea a durat chiar şi câţiva ani, perioadă în care lipsa unei funcţiuni şi a unui administrator a determinat degradarea gravă a edificiilor, la aceasta adăugându-se chiar jefuirea şi devastarea fostelor conace părăsite de proprietarii comunişti. Un exemplu grăitor în această privinţă este Conacul Constantin Angelescu din Bucşani, judeţul Giurgiu.

Cuvinte-cheie: *Stil neo-românesc, conac, monument istoric, patrimoniu construit rural*

OBIECTUL STUDIULUI

Prezentul studiu are drept obiect cercetarea clădirii situate la nr. 285, în satul Bucşani, comuna Bucşani, judeţul Giurgiu, în vederea evidenţierii stării actuale a edificiului, sub aspectul calităţilor sale istorice, arhitecturale, tehnico-structurale şi plastice.

Cercetările s-au realizat în baza investigării surselor cartografice, bibliografice şi documentare din arhive publice sau private şi raportarea acestora la situaţia actuală prin analiza *in situ* şi releveul clădirii.

Harta judeţului Giurgiu[1]

STATUTUL JURIDIC DE PROTECŢIE

Edificiul este clasat monument istoric, categoria B, fiind înscris în Lista Monumentelor Istorice / 2010 la poziţia 328, sub nr. GR-II-a-B-14939.

DESCRIEREA SITUAŢIEI ACTUALE A EDIFICIULUI

Amplasare, planimetrie şi descriere

Conacul Constantin Angelescu este situat în satul Bucşani, centrul comunei Bucşani, aflat pe drumul naţional 61 Giurgiu-Găeşti, în nordul Câmpiei Găvanu Burdea, la o distanţă de 65 km de municipiul Giurgiu şi 50 km de Bucureşti.

Comuna Bucşani se află în partea de NV a judeţului Giurgiu fiind compusă din 7 sate, după cum urmează: Bucşani, Vadu Lat, Podişor, Obedeni, Uieşti, Goleasca, Angheleşti.

Proprietatea, situată în centrul satului Bucşani, este formată dintr-un teren în suprafaţă de 8.550,00 mp, şi o clădire-conac având o suprafaţă construită de 169,00 mp. Terenul este compus din două loturi, unul de 5.039,00 mp, conform Carte Funciară 646/N, Număr Cadastru 985, şi unul de 3.511,00 mp, conform Carte Funciară 654/N, Număr Cadastru 990. Conacul este dezvoltat pe un demisol parţial, parter, un etaj mansardat şi un pod.[3]

În cadrul parcelei, conacul este retras de la stradă, fiind poziţionat pe axa nord-sud, cu intrarea pe latura sudică.

Accesul la clădire se face dinspre sud printr-o alee din dale de beton.

Clădirea, aşa cum se prezintă astăzi, a fost realizată în anul 1938, suferind de-a lungul timpului o serie de intervenţii nestructurale.

În prezent, clădirea este fără funcţiune.

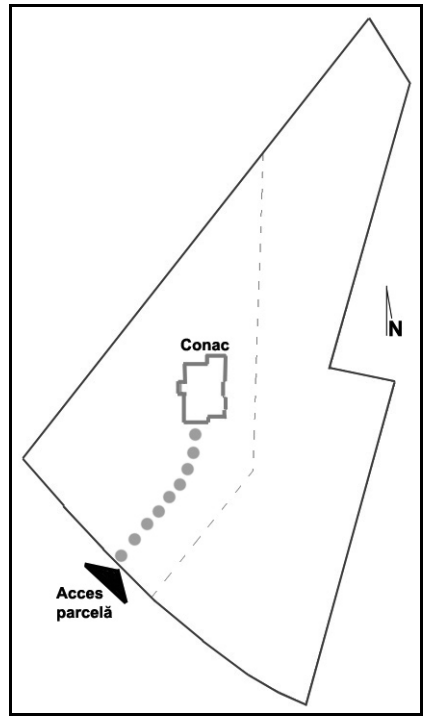

Plan de situaţie al conacului[2]

Nivelele construcţiei au înălţimi diferite, astfel: 2,20 m - pentru demisolul parţial, 3,20 m - pentru parter, 2,76 m - pentru etajul mansardat şi 1,90 m - pentru pod.

Suprafeţele caracteristice sunt următoarele[4]: $A_{construită}$ = 169,00 mp, $A_{desfăşurată}$ = 338,00 mp, $A_{utilă}$ = 280,48 mp, din care $A_{utilă\ demisol\ parţial}$ = 24,94 mp, $A_{utilă\ parter}$ = 126,80 mp şi $A_{utilă\ etaj\ mansardat}$ = 128,74 mp.

DEMISOL PARŢIAL:

- Accesul la demisol se realizează printr-o scară balansată din beton, poziţionată la capătul estic al laturii nordice a clădirii.
- Demisolul este format din trei spaţii: probabil un fost grup sanitar şi două camere comandate.
- Ventilarea demisolului este naturală cu ferestre montate la o înălţime de 1,56 m.
- Tâmplăria dublă, este din lemn.
- Ultima funcţiune a demisolului a fost cea de centrală termică.

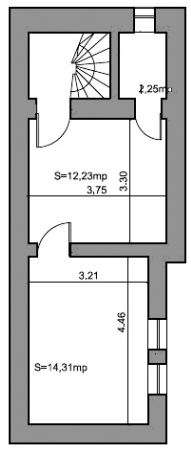

Plan demisol[5]

PARTER:

Parterul, având două travei, este format dintr-un corp de formă dreptunghiulară, poziţionat cu laturile scurte spre nord şi sud şi care cuprinde:

- O intrare principală, pe faţada sudică, pe latura scurtă a unui pridvor lung cu stâlpi şi arce din zidărie de cărămidă.
- Două terase – o terasă mai mică pe latura de sud a faţadei principale şi una amplă pe colţul nord-vestic al clădirii. Amândouă terasele au parapet realizat din elemente geometrice simple din beton.
- Un spaţiu de acces aflat în capătul pridvorului, prin care se intră în clădire într-un hol amplu, astăzi împărţit în două încăperi, din care se dezvoltă celelalte spaţii ale conacului.
- Patru camere generoase – trei camere formează prima travee, spre vest, şi o cameră ocupă colţul sud-estic al celei de-a doua travei, spre est. Prin această cameră se accede la terasa mică a faţadei principale.
- Trei camere mici, comandate, care completează traveea estică şi prin care se ajunge la nodul vertical al scării şi la un mic grup sanitar.

- Scara, poziţionată în colţul nord-estic al clădirii, permite accesul către demisol şi către etajul mansardat. Casa scării are două deschideri la parter – una prin care se ajunge la terasa amplă din colţul nord-vestic iar cealaltă, pe latura de nord, reprezintă un acces direct către exterior.

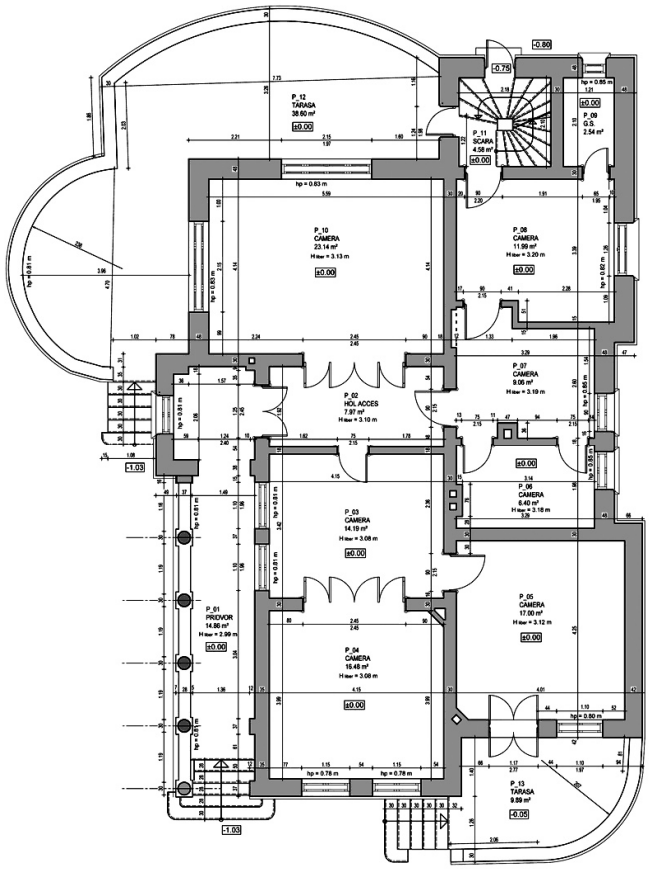

Plan parter[6]

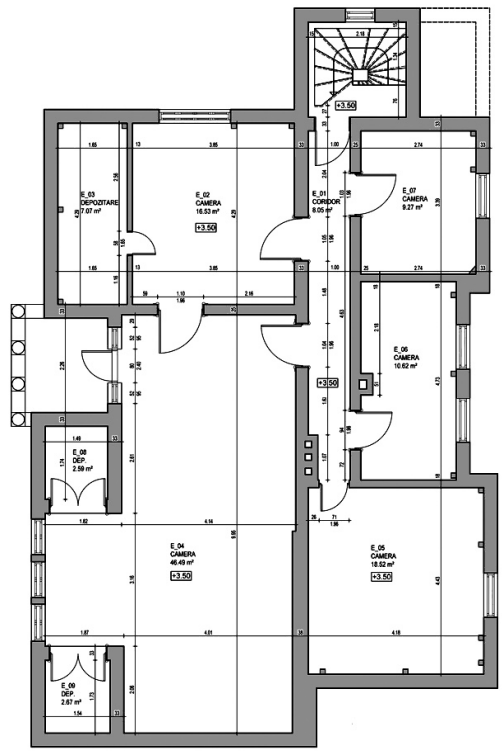

Plan etaj mansardat[7]

<u>ETAJ MANSARDAT:</u>

Etajul mansardat cuprinde:

- O scară de acces dinspre parter care conduce la un coridor lung şi îngust în jurul căruia se dezvoltă celelalte spaţii. Din acelaşi coridor, prin intermediul unei trape, se accede în zona podului.
- Cinci camere – două camere comandate ce formează traveea vestică şi trei camere ce formează traveea estică. Cele două camere ale traveii vestice sunt inegale, dar amândouă au spaţii de depozitare dezvoltate în panta acoperişului.
- Un mic foişor la care se ajunge din camera generoasă dinspre sud.

Edificiul este o construcţie clasică cu pereţi structurali din cărămidă plină, de dimensiuni 7x14x28 mm şi grosimi diferite ale zidurilor de la 1 la 1½ cărămizi.

Placa de la nivelul demisolului este din beton armat cu o grosime de cca. 10 cm.

Planşeul peste demisolul parţial şi restul plăcii parterului precum şi planşeul peste parter, sunt din beton armat cu o grosime de cca. 12-13 cm.

Planşeul peste etajul mansardat este grinzi de lemn (dulapi 5x15 cm), având un tavan din şipci cu trestie şi tencuială pe rabiţ.

Pardoselile sunt realizate din materiale diverse: ciment turnat – la demisol, gresie – la parter, duşumele din lemn vopsit – la etajul mansardat.

Fundaţiile continuee sunt realizate din beton simplu, cu elavaţii din cărămidă pe zona demisolului.

Acoperişul din lemn de răşinoase este de tip şarpantă pe scaune şi are o învelitoarea este din ţiglă trasă. Jgheaburile şi burlanele, având secţiune rectangulară, sunt din tablă de zinc. Streaşina este închisă cu scânduri fălţuite iar pe zona lucarnelor există streaşină liberă cu căpriori la vedere.

Clădirea are trotuar perimetral din beton simplu, turnat direct pe sol, având o grosime variabilă de 10-30 cm.

În ceea ce priveşte componentele artistice, clădirea prezintă o serie de elemente decorative exterioare din stucatură, care accentuează caracterul neoromânesc al conacului: ancadramente ale ferestrelor (profile drepte), stucatura de la nivelul cornişelor, registrul decorativ al faţadei principale, arcatura pridvorului şi foişorului.

Elementele din lemn ale acoperişului sunt şi ele tratate discret cu decoraţii - căpriori decoraţi cu chertături (în zona lucarnelor) şi pazie cu model tradiţional românesc.

Elemente decorative - ancadramente ale ferestrelor[8]

Elemente decorative - stucatura de la nivelul cornişelor[9]

Elemente decorative - registrul decorativ al faţadei principale[10]

Elemente decorative - arcele pridvorului[11]

Elemente decorative - arcele foişorului[12]

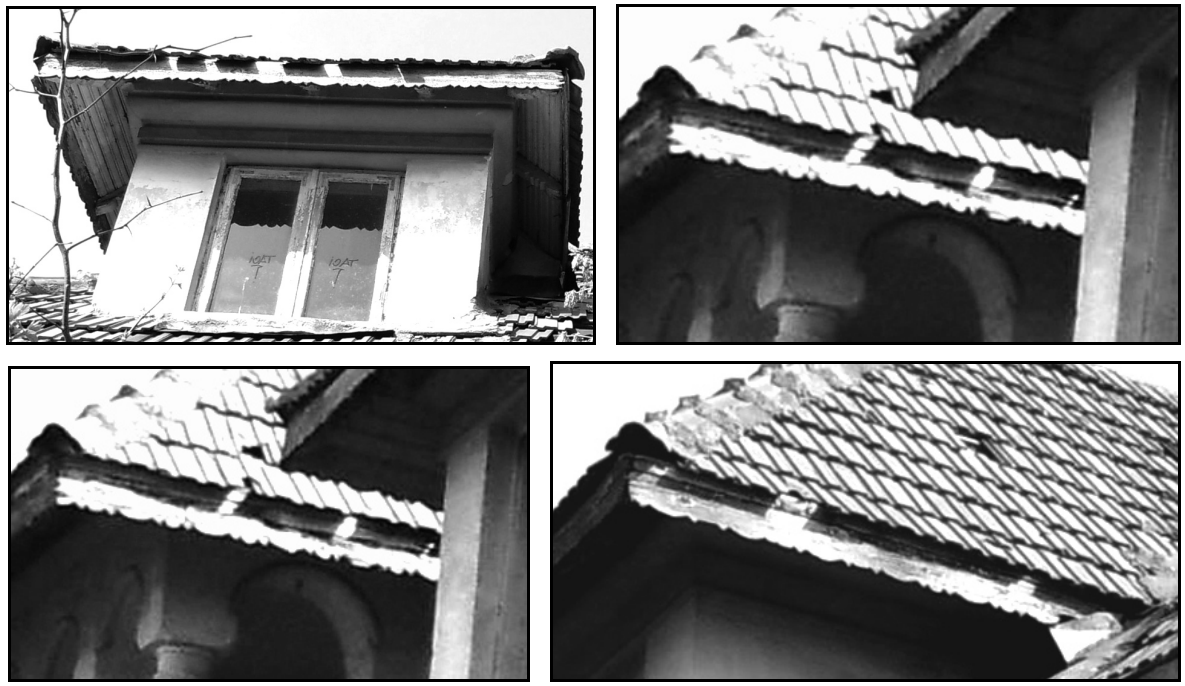

Elemente decorative – pazie şi căpriori[13]

Tâmplăria este din lemn de brad. Ferestrele au deschideri duble. Uşile interioare, căptuşelile şi tocurile aferente sunt decorate cu tăblii.

Sobele nu mai există. Au mai rămas doar coşurile. Încălzirea, a fost asigurată prin sobe cu lemn, ulterior fiind montate calorifere deservite de centrala termică a demisolului. În prezent centrala nu mai există.

Clădirea este racordată la reţeaua publică, stradală, de alimentare cu apă şi canalizare. Alimentarea cu energie electrică se face printr-un tablou electric general.

Starea actuală de conservare şi degradare

În prezent, clădirea prezintă o stare extrem de degradată a componentelor arhitectural-structurale precum şi a finisajelor exterioare şi interioare, observându-se avarii majore la elementele structurale verticale – rupturi sau fisuri, pe zone extinse, prăbuşiri ale unor elemente structurale.

În mod deosebit se remarcă starea structurală gravă a acoperişului clădirii (astereală, căpriori, popi), cu zone prăbuşite, la care se adaugă degradarea învelitorii de ţiglă, cu zone lipsă pe suprafeţe extinse, fapt care a condus la infiltrarea apei pluviale în interiorul clădirii, infiltrare care la rândul ei a produs umiditate excesivă şi a alterat atât planşeele cât şi zidăria şi finisajele interioare. Planşeul de lemn de peste etajul mansardat prezintă avarii şi zone lipsă.

Degradări acoperiş, planşee şi tavane[14]

Se mai remarcă fisuri superficiale şi crăpături în profunzime, atât în zidăria exterioară cât şi în cea interioară precum şi degradări ale fundaţiilor (fisuri până la talpă pe zona sudică) - cauza posibilă este probabil tasarea diferenţiată a terenului de fundare, favorizată de infiltraţia apelor.

Coşurile de fum prezintă şi ele degradări şi prăbuşiri ale zidăriei.

Degradări ale coşurilor de fum[15]

Tencuielile interioare şi exterioare prezintă fisuri, infiltraţii şi zone de igrasie generalizată, existând posibilitatea friabilizării structurii verticale la nivelul bazei prin procesul îngheţ-dezgheţ.

Finisaje interioare prezintă numeroase degradări şi lacune.

Degrader ale finisajelor interioare[16]

Tâmplăriile, parţial existente, sunt şi ele într-o stare de degradare evidentă.

Degradarea şi lipsa tâmplăriilor[17]

Se mai remarcă lipsa totală a instalaţiilor interioare precum şi degradarea tuturor elementelor decorative.

Din cauza lipsei jgheaburilor şi burlanelor, scurgerea apelor pluviale se efectuează direct pe trotuarul înconjurător al clădirii.

Lipsa jgheaburilor şi burlanelor[18]

Terasele şi trotuarul prezintă şi ele degradări majore precum şi o invadare cu vegetaţie.

Degradarea teraselor şi a trotuarului[19]

Faţă de toate acestea mai trebuie menţionată desfacerea şi demontarea total neadecvată de elemente nestructurale – tâmplării, placaje, zidărie, etc.

Este vizibil că faţadele au suferit acţiuni multiple de tencuire şi reparaţii. Actuala tencuială ascunde fisurile şi crăpăturile structurii.

Degradările edificiului pun în pericol atât stabilitatea construcţiei cât şi siguranţa trecătorilor.

ISTORIC ŞI EVOLUŢIE A EDIFICIULUI

Clădirea-conac existentă a fost construită în anul 1938 de către Familia Angelescu. Povestea conacului a început când Constantin Angelescu, care deţinea proprietăţi în mai multe judeţe din ţară (circa 200 de hectare de teren şi pădure), a cumpărat de la un moşier grec mai multe hectare de teren pe care a construit una dintre cele mai admirate clădiri din acea perioadă.

„Constantin Angelescu a fost de mai multe ori guvernator al BNR, în mai multe perioade dificile: după 1930, între 9 martie 1931 - 10 iunie 1931; 27 noiembrie 1931 - 3 februarie 1934 şi 1 aprilie 1944 - 30 septembrie 1944. Licenţiat în Drept al Universităţii din Bucureşti s-a afirmat în viaţa politică a României fiind pe rând membru în partidele Conservator Democrat şi Naţional Ţărănesc. Mandatele sale la conducerea instituţiei au fost marcate de criza financiară internaţională, ani de restricţii valutare şi comerciale, apoi de războiul mondial. Pe vremea lui s-a introdus monopolul BNR asupra comerţului cu aur şi devize. Tot de numele lui e legat efortul de a salva tezaurul BNR (în 1944 Banca avea 240 de tone aur, cea mai mare rezervă de aur din istoria Băncii). În timpul ultimului mandat al guvernatorului Angelescu, tezaurul de aur a fost ascuns la Mănăstirea Tismana. Tot de numele guvernatorului Angelescu mai este

legată realizarea construcţiei care adăposteşte Accademia di Romania, din Roma, apoi semnarea actului de donare a acestei clădiri către statul român." [20]

Constantin Angelescu a iniţiat, de asemenea, proiectele pentru construirea unui nou local al Băncii Naţionale a României.

Portretul lui *Constantin Angelescu* se află în *Galeria Guvernatorilor* din Palatul Vechi al Băncii Naţionale a României, printre cele ale celorlalţi guvernatori ai acestei instituţii, iar semnătura sa se regăseşte pe două bancnote de cinci mii de lei, una emisă în 1940, iar cealaltă în 1944.

***Constantin Angelescu*[21]**

Nepotul său, Petre Angelescu, povesteşte: *„În iulie 1930, bunicul meu, Constantin Angelescu, era ministru secretar de stat la Ministerul de Interne, timp in care a fost împuşcat de un student legionar cu cinci focuri de armă, dar a scăpat cu viaţă. Ulterior, a mai îndeplinit funcţiile de ministru al Comunicaţiilor şi guvernator al BNR, pe timpul regilor Carol şi Mihai. În calitate de guvernator s-a opus vehement mareşalului Antonescu, când acesta a vrut să ducă tezaurul României în Turcia, argumentând că nemţii se află în Marea Neagra şi Bulgaria, având posibilitatea de a intercepta transportul. La sugestia lui, situaţia tezaurului s-a soluţionat prin depozitarea acestuia în subteranele Mănăstirii Tismana, unde s-a aflat în perioada 1 septembrie 1944 - 23 martie 1945. Era vorba despre 33 de vagoane pline cu obiecte din aur şi alte bunuri foarte valoroase, care se aflau depozitate în str. Lipscani. Când a scos tezaurul din BNR, a mai lăsat circa un vagon de metale preţioase, ca să nu bage nemţii de seamă, însă aceştia au aflat. Imediat după aceea, Angelescu a emis monede de argint cu efigia Regelui Mihai, pe care le-a scos pe piaţă, pentru a ajunge la populaţie şi a le proteja în acest mod. În 1942, bunicul era şi preşedintele Consiliului de administraţie al Băncii Urbane, iar tata - Petre Angelescu - director general al aceleiaşi instituţii. A fost decorat cu următoarele distincţii: Marea Cruce a Ordinului Coroana României, Mare Ofiţer al Ordinului Serviciul Credincios şi Mare Ofiţer al Ordinului Steaua României. .... atunci când regele Carol a vrut să treaca bogăţiile subsolului României în proprietate privată, bunicul meu s-a opus vehement, făcându-l în cele din urmă să se răzgândească."* [22]

În anul 1950, în noaptea de 5/6 mai, pe la ora două, chiar de ziua lui, *Constantin Angelescu* a fost ridicat de securitatea comunistă, din locuinţa lui din Bucureşti, strada Cazămii nr. 18. A fost condamnat şi închis la Sighet, apoi deportat în comuna Năzăreni din judeţul Brăila, cu domiciliu obligatoriu.[23]

Petre Angelescu, nepotul său, îşi aminteşte: *„Când eu aveam vreo zece ani a revenit în Bucureşti orb şi surd, în urma bătăilor încasate. În halul în care se afla, comuniştii l-au lăsat în pace şi a mai trăit până-n 1973."* [24]

În anul 1949, în noaptea de 1 spre 2 martie, cei doi fii ai lui Constantin Angelescu, Petre şi Barbu, au fost arestaţi la domiciliul lor din comuna Bucşani, judeţul Giurgiu, unde aveau fiecare câte o casă – una fiind actualul monument istoric C*onacul Constantin Angelescu,* iar cealaltă fiind şi ea monument istoric – vechea primărie, astăzi secţie de poliţie, cu 3.000,00 mp de curte.[25]

Pentru că nici unul dintre cei doi fraţi nu făcuse politică, au fost eliberaţi după şase luni, fiindu-le impus însă domiciliu forţat. Întreaga avere a familiei Angelescu a fost confiscată, respectiv locuinţa din

strada Cazărmii, casa şi mai multe terenuri de la Bucşani, precum şi un alt teren, tot în Capitală, pe Calea Dorobanţilor, colţ cu strada Naum Râmniceanu, unde Ministerul Finanţelor a ridicat mai târziu un bloc pentru salariaţi.

Nepotul, Petre Angelescu povesteşte cu durere despre coşmarul acelei nopţi şi despre urmările acesteia: *„Când au fost arestaţi, pe noi ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale. Noroc că ne-au adapostit nişte oameni pentru câteva zile. Tata a fost dus la Găieşti, de unde a fugit după vreo şase luni. Pe urmă, prin diverse cunoştinţe, împreună cu mama şi cu mine, care eram mezinul familiei, am mers din oraş în oraş, muncind pe diverse şantiere de construcţii din ţară. A lucrat ca muncitor, pentru că nu i-au fost recunoscute studiile juridice şi economice ori pregătirea profesională, iar mama - din profesoară de geografie şi istorie a ajuns funcţionară. Ceva mai încolo, unchiul a primit domiciliu obligatoriu la Focşani, unde a şi decedat în 1977..... Bunicul avea tablouri de Grigorescu, Tonitza, Pătraşcu şi alte bunuri de mare valoare, care cu toate au dispărut. În 1990 lucram la Administraţia Financiară. Acolo exista o arhivă strict secretă, care pe vremea comuniştilor era foarte des consultată de Securitate. Prin 1970, când aveam vreo 25 de ani, am luat în primire această arhivă, pentru că nici un inspector nu voia s-o ia. Acolo am dat de o filă întocmită pe numele bunicului meu,* <<Constantin Angelescu - criminal de razboi>>*. Am crezut că mor acolo, pe loc. Era de fapt inventarul averii din imobilul din str. Cazărmii. O parte dintre bunuri fusesera distribuite în custodie. Printre cei care au beneficiat de acestea se număra generalul Sălăjan, care a pus mâna pe argintărie, Paul Niculescu Mizil care a luat mobila de piele din biroul bunicului şi câteva obiecte de îmbrăcăminte; o parte din covoare au fost duse la Primăria Capitalei şi unele tablouri la Gospodăria de partid. De la Bucşani s-a furat absolut totul”* [26]

Conacul *Constantin Angelescu*, monument istoric din Bucşani, precum şi terenul aferent acestuia au fost restituite în baza Legii 10/2001 şi a Dispoziţiei Primarului comunei Bucşani nr. 692/2008 în conformitate cu Procesul Verbal de Punere în Posesie din 22.10.2008.

Ulterior, în anul 2010, au început o serie de demersuri între proprietari şi Consiliul Judeţean Giurgiu în vederea achiziţionării conacului şi a terenului aferent acestuia pentru a se realiza o nouă funcţiune social-educativă pentru copiii superdotaţi din judeţ - *Centrul de excelenţă Marin Angelescu.*

După funcţiunea iniţială de locuinţă, clădirea a avut diverse funcţiuni, ultima sa funcţiune fiind cea de dispensar comunal. În prezent clădirea nu are funcţiune.

Conacul interbelic Constantin Angelescu aparţine stilului neo-românesc, *„unul dintre cele mai originale şi surprinzător de frumoase ordine arhitecturale care au apărut în Europa în anii de creativitate intensă din epoca victoriană târzie. Românii din acea perioadă au dorit să creeze un stil care să reflecte gloria trecutului lor medieval, transformându-şi peisajul arhitectural al ţării, tot aşa cum britanicii creaseră, cu decenii înainte şi la o scară mai mare, mai bine-cunoscutul stil arhitectural victorian neogotic”* [27].

Începând cu Revoluția de la 1848, în mentalitatea românilor s-a înrădăcinat ideea de afirmare a specificului național, de exaltare a sentimentelor patriotice şi a tradiţiilor naţionale. Aceste concepţii au inspirat opere din diferite domenii ale culturii românești de la sfâşitului secolului al XIX-lea. În literatură s-au afirmat operele lui Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu sau Ion Creangă. În pictură, operele lui Theodor Aman, Ion Andreescu şi Nicolae Grigorescu au avut la bază aceeaşi ideologie. În arhitectura românească a

ultimului deceniu al secolului XIX şi a primelor două decenii ale secolului XX apare noul curent neoromânesc.

„Această nouă orientare spre afirmarea în artă a specificului național a fost iniţiată şi promovată de către Alexandru Odobescu. Într-o perioadă dominată de modă şi de împrumuturi externe, se simţea nevoia afirmării unei identităţi naţionale în arhitectură, a unor caracteristici care să definească arhitectura românească ca una autentică, de inspiraţie pur românească. Urmărind aceste obiective, s-a optat pentru căutarea inspiraţiei în lumea rurală, acel spaţiu eminamente sacru şi autentic, a cărui elemente urmau a fi folosite în mod original pentru a realiza un tip de arhitectură nou şi modern, însă propriu românilor".[28]

Stilul neo-românesc reprezintă o combinaţie de elemente bizantine şi motive arhitecturale şi etnografice ţăraneşti locale, la care se adaugă anumite modele de artă otomană şi chiar teme de renaştere italiană târzie.

Stilul a început să fie în vogă printre românii înstăriţi în primii ani ai secolului al XX-lea, în România de dinaintea primului război mondial. S-a dezvoltat cu preponderenţă în zona Vechiului Regat, răspândindu-se ulterior şi în Transilvania, după război, după ce această provincie a devenit parte a României Mari.

Stilul a ajuns la zenit în perioada interbelică, încheindu-se brusc în forma lui cultă, după venirea la putere a comunismului în România, în 1948.

A fost oarecum readus la viaţă in timpul exploziei de construcţii din ultimii zece ani, însă într-o manieră minimalist-modernistă, de cele mai multe ori puerilă, fără motivele eclectice şi grandoarea caracteristice perioadei interbelice.

Prin caracteristicile sale planimetrice şi volumetrice, precum şi prin elementele sale decorative, imobilul existent astăzi se înscrie în trendul socio-economico-arhitectural al primei jumătăţi a sec. al XX-lea, în care oamenii avuţi – boieri, moşieri, demnitari, etc. – încep să-şi construiască conace în zonele rurale.

Cuvântul *„conac"* este termenul dat în sudul şi estul României (Valahia şi Moldova) reşedinţelor de ţară construite de boieri sau alţi latifundiari. Principala funcţie a acestor imobile era de a servi drept resedinţe de vară, dar şi ca sedii administrative pentru moşiile întinse ale acestora. Termenul în sine este de origine turcă (*konak*[29]*)*, reflectând secolele de dominaţie ale Imperiului Otoman pe pământul românesc.

Conacul interbelic *Constantin Angelescu* păstrează aproape toate elementele caracteristice unei reşedinţe boiereşti rurale. Adăugirile perioadei postbelice sunt nesemnificative din punct de vedere structural. Elementele componente care au dispărut nu i-au afectat integritatea.

În ultimii ani, clădirea a fost închisă oricărei activităţi publice, starea sa de degradare necesitând ample intervenţii de conservare, consolidare şi restaurare.

VALOAREA CULTURALĂ A EDIFICIULUI

Edificiul, monument istoric este de categoria B, deci de importanţă locală.

În ceea ce priveşte componentele artistice, clădirea prezintă o serie de elemente decorative exterioare din stucatură şi lemn, care accentuează caracterul neo-românesc al conacului.

Din punctul de vedere al pieţei imobiliare de artă şi de epocă, o casă în stil neo-românesc constituie un bun imobiliar valoros. Trendul actual, al deceniului al doilea al secolului XXI, este cel de apreciere a originilor, caracteristicilor, importanţei şi valorii acestui stil arhitectural sofisticat, caracteristic României.

Stilul neo-românesc este singurul stil din istoria arhitecturii româneşti care a reînviat tradiţia, a întărit originile şi le-a conectat la un prezent. Aceasta reluare a tradiţiei reconsideră existenţa unei naţiuni ce are un trecut cu un potenţial valoros pe care îl conştientizează şi-l supune formei reprezentării.

Pe de altă parte, *Conacul Constantin Angelescu* se alătură celorlalte valori patrimoniale existente în satul Bucşani:

- Poziţia 31, cod GR-I-s-B-14766: Aşezare de tip tell de la Bucşani, punct „La pod”, situată la marginea satului, în stânga şoselei dinspre Vadu Lat, aparţinând periaodei neolitice, cultura Gumelniţa.
- Poziţia 323, cod GR-II-m-B-14942: Vechea primărie, azi secţie de Poliţie, situată în satul Bucşani nr. 95, edificat la începutul sec. XX.
- Poziţia 324, cod GR-II-m-B-14938: Biserica *Sfântul Nicolae*, situată în satul Bucşani nr. 96, edificat în 1836.
- Poziţia 325, cod GR-II-m-B-14941: Şcoala veche, situată în satul Bucşani nr. 97, edificată la începutul sec. XX.
- Poziţia 326, cod GR-II-m-B-14940: Conacul Hristodor Ionescu, situat în satul Bucşani nr. 99, edificat la începutul sec. XX.
- Poziţia 327, cod GR-II-m-B-14943: Casa Stan Cangea, fost cămin cultural, situată în satul Bucşani nr. 103, edificată ân 1933.

Bibliografie

- Coste, Dan, *Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale***,** 21 Iulie 2006, publicat în: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html / accesat în martie 2010.
- Isarescu, Mugur, *Tradiţia de aur a Băncii Naţionale*, în *Revista 22 - Bucureştiul Cultural* nr. 93 / 8 iunie 2010, publicat în: http://www.revista22.ro/bucurestiul-cultural-nr-93--traditia-de-aur-a-bancii-nationale-8402.html/ accesat în martie 2010.
- Mandache, Valentin, *Case de epocă, Opinii şi analize / Stilul Arhitectural Neoromânesc: origini şi evoluţie,* publicat în: http://casedeepoca.wordpress.com/2009/12/01/stilul-arhitectural-neoromanesc-origini-si-evolutie/ accesat în aprilie 2010.
- Racz, Laura, *Formarea şcolii naţionale de arhitectură. Stilul neo-românesc*, 20 iunie 2010, publicat în: http://brainwash.ro/2010/06/formarea-%C8%99colii-na%C8%9Bionale-de-arhitectura-stilul-neo-romanesc / accesat în martie 2010.
- Secaşiu, Claudiu, *Noaptea demnitarilor, 5/6 mai 1950*, publicat în: http://calincis.go.ro/Istorie/Arestari50.htm / accesat în martie 2010.

*** *DEX '09 - Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", Editura Univers Enciclopedic, 2009.

*** Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional, Institutul Naţional al Patrimoniului, *Lista Monumentelor Istorice / 2010*, Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 670bis/01.10.2010.

Note

* Universitatea *Spiru Haret*, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti.

1. Conform http://amfostacolo.ro/harta-romania 15/muntenia-oltenia 95/giurgiu 1270/ accesat în iunie 2010.
2. Conform Releveului – autor arh. Dan Stamate / 2010.
3. Ibidem.
4. Ibidem.
5. Ibidem.
6. Ibidem.
7. Ibidem.
8. Foto: arh. Dan Stamate / aprilie 2010.
9. Ibidem.
10. Ibidem.
11. Ibidem.
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Ibidem.
17. Ibidem.
18. Ibidem.
19. Ibidem.
20. Isarescu, Mugur, *Tradiţia de aur a Băncii Naţionale*, în *Revista 22* - Bucureştiul Cultural nr. 93/ 08.06.2010, în http://www.revista22.ro/bucurestiul-cultural-nr-93--traditia-de-aur-a-bancii-nationale-8402.html/ accesat în martie 2010.
21. http://www.bnro.ro/Constantin-Angelescu-1191.aspx / accesat în martie 2010.
22. Coste, Dan, *Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale***,** 21 Iulie 2006, publicat în: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html / accesat în martie 2010.

23. *„În noaptea de 5/6 mai 1950, ora 0,35 în baza unui ordin expediat direcţiilor regionale de colonelul Gavril Birtaş, şeful Direcţiei Informaţii Interne din DGSP, urmau să fie arestate un număr de 82 persoane, foşti demnitari. Bilanţul acestei operaţiuni, pregătite şi desfăşurate minuţios, la scara întregii ţări, a fost înaintat conducerii MAI Cabinet, printr-o Adresă cu nr. 43/41768 din 6 mai 1950."* – conform Secaşiu, Claudiu, *Noaptea demnitarilor, 5/6 mai 1950*, publicat în: http://calincis.go.ro/Istorie/Arestari50.htm / accesat în martie 2010.
24. Coste, Dan, *Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale***,** 21 Iulie 2006, publicat în: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html / accesat în martie 2010.
25. Ibidem.
26. Ibidem.
27. Mandache, Valentin, *Case de epocă, Opinii şi analize / Stilul Arhitectural Neoromânesc: origini şi evoluţie,* publicat în: http://casedeepoca.wordpress.com/2009/12/01/stilul-arhitectural-neoromanesc-origini-si-evolutie/ accesat aprilie 2010.
28. Racz, Laura, *Formarea şcolii naţionale de arhitectură. Stilul neo-românesc*, 20 iunie 2010, publicat în: http://brainwash.ro/2010/06/formarea-%C8%99colii-na%C8%9Bionale-de-arhitectura-stilul-neo-romanesc/ accesat în iunie 2010.
29. *DEX '09 - Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", Editura Univers Enciclopedic, 2009.

CONSTANTIN ANGELESCU MANOR
Historical and architectural study

Lecturer PhDc. Arch. **Corina LUCESCU***

Abstract

Begining in the end of the 18th century, when practicing agriculture for export crops has become a highly profitable activity, in Wallachia and Moldavia is an intense activity in the building of manors in rural areas. Based on the new direction of asserting national character, architecture of the majority rural manors develop features that will define a genuine Romanian architecture as as being unique new style - neo-Romanian style. Church and manor are focal points of the entire rural communities. After coming to power, communism was to force collectivization of agriculture in the 1950s-60s. Former summer residences or administrative headquarters of landowners – the manors, were used as the headquarters of the new Agricultural Production Cooperatives, or schools, health centres, offices of police or town halls. Many of these manors have been included in the Historical Monuments List, buildings having certain artistic and architectural values. After the events of 1989, under a new law, real estate properties, including manors, began to be returned to their rightful owners or their heirs. In many cases, restitution even lasted several years, during which time the lack of functions and an administrator has determined the serious degradation of the building, adding to it even looting and devastation of former manors abandoned by the Communists owners. An eloquent example in this regard is the Constantin Angelescu Manor in Bucşani, Giurgiu County.

Key words: *Neo-Romanian Style, manor (conac), historical monument, rural built heritage*

PURPOSE OF THE STUDY

This study has the aim of building research located at no. 285, in Bucşani village, commune Bucşani, Giurgiu County, to reflect the current state of the building in terms of its qualities historical, architectural, technical, structural and plastic.

The research was conducted in the investigation of cartographic sources, bibliographical and documentation of public and private archives and reporting on the current situation through *in situ* analysis and survey of the building.

LEGAL STATUS OF PROTECTION

The building is classified as historical monument, B category, being listed on The Historical Monuments List / 2010 at position 328, no. GR-II-B-14939.

DESCRIPTION OF BUILDING CURRENT SITUATION

Location, planimetry and description

Angelescu Manor is placed in the village Bucşani, Bucşani community center, located on national route 61 Giurgiu-Găeşti, in northern plain Gavanu Burdea, at a distance of 65 km from the Giurgiu City and 50 km from Bucharest.

Bucşani village is in the northwest of Giurgiu County consisting of 7 villages as follows: Bucşani, Vadu Lat, Podişor, Obedeni, Uieşti, Goleasca, Angheleşti.

The property, located in the center of Bucşani village, is consisting of a land area of 8,550.00 sqm and a manor house, with a built area of 169.00 sqm. The land is composed of two groups, one of 5,039.00 sqm, according to Land Registry 646/N, Cadastre number 985 and one of 3,511.00 sqm, according to Land Registry under 654/N, Cadastre number 990. The manor house is developed on the partially basement, ground floor, mansard floor, and attic.[3]

In the plot, the manor is retired from the street and is located on the north-south axis, with the entrance on the south side.

Access to the building is from the south, through an alley of concrete slabs.

Building, as presented today, was made in 1938, suffering over time a number of nonstructural interventions.

Currently, the building has no function.

Giurgiu County map[1]

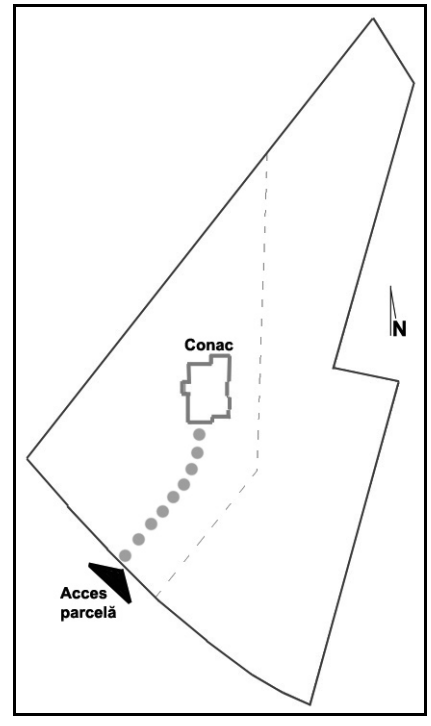

Situation plan of the manor[2]

Construction levels have different heights so: 2.20 m - for partially basement, 3.20 m - for ground floor, 2.76 m - for the mansard floor and 1.90 m - for attic.

Characteristic surfaces are following[4]: Built area is 169,00 sqm, developed area is 338,00 sqm, usable area is 280,48 sqm, from which the partially basement has 24,94 sqm, the ground floor has 126,80 sqm and the mansard floor has 128,74 sqm.

PARTIALLY BASEMENT:

- Access to the basement is achieved through a balanced staircase of concrete, located at the eastern end of the north side of the building.
- Basement consists of three areas: probably a previous sanitary group and two connected bedrooms.
- Basement has natural ventilation by windows mounted at a height of 1.56 m.
- Double joinery is wood.
- The last function of the basement was the central heating.

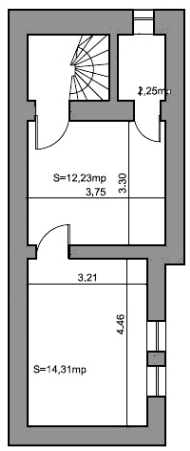

Basement plan[5]

GROUND FLOOR:

The ground floor has two bays, consists of a rectangular body, positioned with the shot sides on north and south and comprising:

- A main entrance on the south façade, on the short side of a long porch with pillars and arches of brick;
- Two terraces - a smaller terrace on the south side of the main façade and a large one on the northwest corner of the building. Both terraces have parapet made of concrete simple geometry;
- An access area located at the end porch, which went into the house in a wide hall, now divided into two rooms, from which are developing other spaces of the manor;
- Four generous rooms - three rooms form the first bay, on the west, and a room occupies the southeast corner of the second bay, on the east; through this room is an access to small terrace of the main façade;

- Three connected small rooms, which supplement eastern bay, through which is reached to the vertical node of the staircase and to a small sanitary group;
- Staircase, located in the northeastern corner of the building, gives access to the basement and the mansard floor; on the ground floor, the staircase has two openings – one to reach to the large terrace of the northwestern corner and the other, on the north side, is a direct access to the outside.

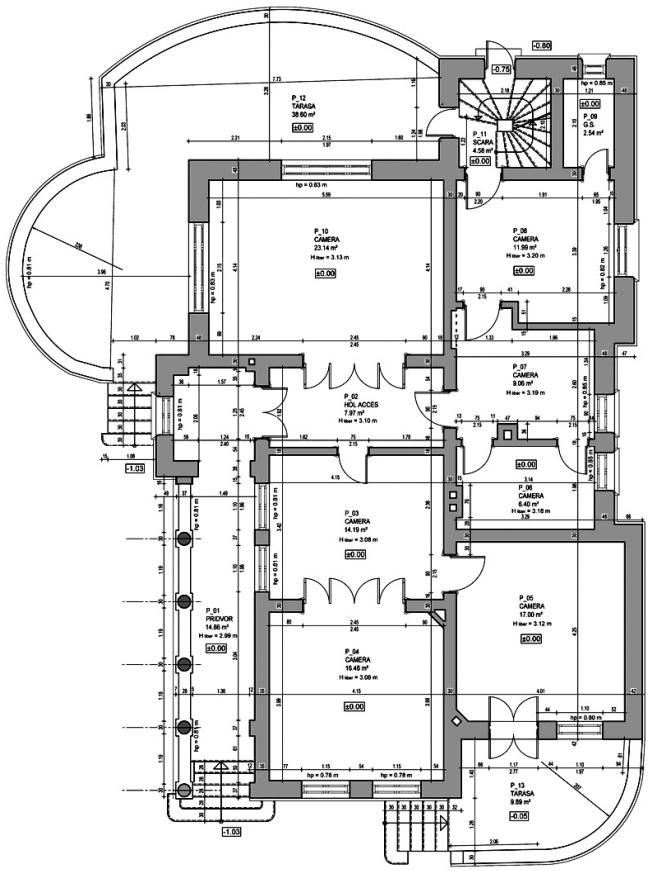

Ground floor[6]

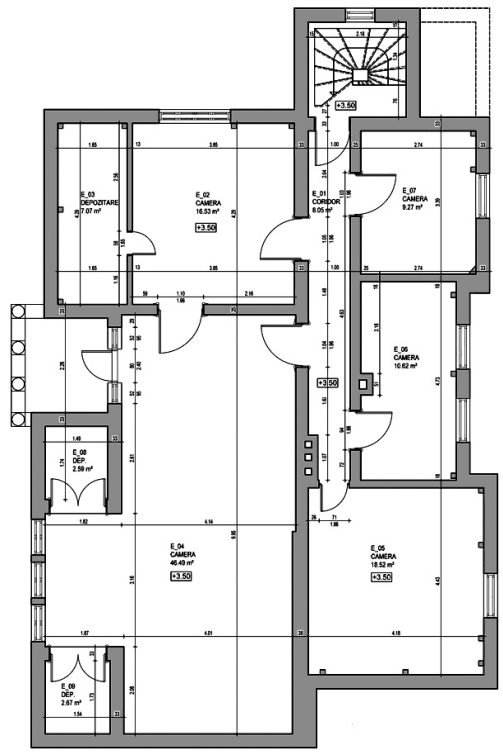

Mansard floor plan[7]

MANSARD FLOOR:

Mansard floor comprises:

- An access staircase from the ground floor that leads to a long and narrow corridor, around which there are developing other areas; through a trap of the same corridor, is the access to the attic;
- Five rooms - two connected rooms that form the third west bay and three rooms forming the eastern bay; the two rooms of western bay are unequal, but both have developed storage in roof slope;
- A small turret that can be reached from the generous room from the south.

The edifice is a classical building with structural walls of solid brick - sizes of 7x14x28 mm and different thickness of walls from 1 to 1½ bricks.

The reinforced concrete plate from the basement has a thickness of about 10 cm.

The cover plate above partially basement and rest of the ground floor plate as well as the plate above ground floor are made of reinforced concrete with a thickness of approx. 12-13 cm.

The cover plate over mansard floor is made from wooden beams (planks with a foot 5x15 cm), having a ceiling with wooden strips and reeds and rabitz plastering.

Floors are made of various materials: cement poured – to the basement, tiles - on the ground floor, painted plank floor - on the mansard floor.

Foundations continues are made of simply concrete with brick elevations on the area of basement.

The wooden roof is resinous girder-type seating and has a roofing tile. Gutters and pipes with rectangular cross section are made of zinc plate. The wooden roof is resinous girder-type seating, and a strengthening of the tile is drawn. The cornice is closed with matchboards and an open cornice with visible roof timbers there is on the skylight zone.

The building has a simply concrete perimetral sidewalk, poured directly on the ground, with a variable thickness of 10-30 cm.

In terms of artistic components, the building has a number of decorative stucco exterior, which emphasizes the *neo-Romanian* character of the manor: framing the windows (right profiles), the stucco cornices, decorative register of the main façade, porch arches, and turret arches. Wooden elements of roof are also treated with discrete decorations - roof timbers decorated with indentations and fascia board in traditional Romanian model.

Decorative elements - frames of the windows[8]

Decorative elements - stucco from the cornices[9]

Decorative elements - Register decoration of the main façade[10]

Decorative elements - porch arches[11]

Decorative elements - turret arches[12]

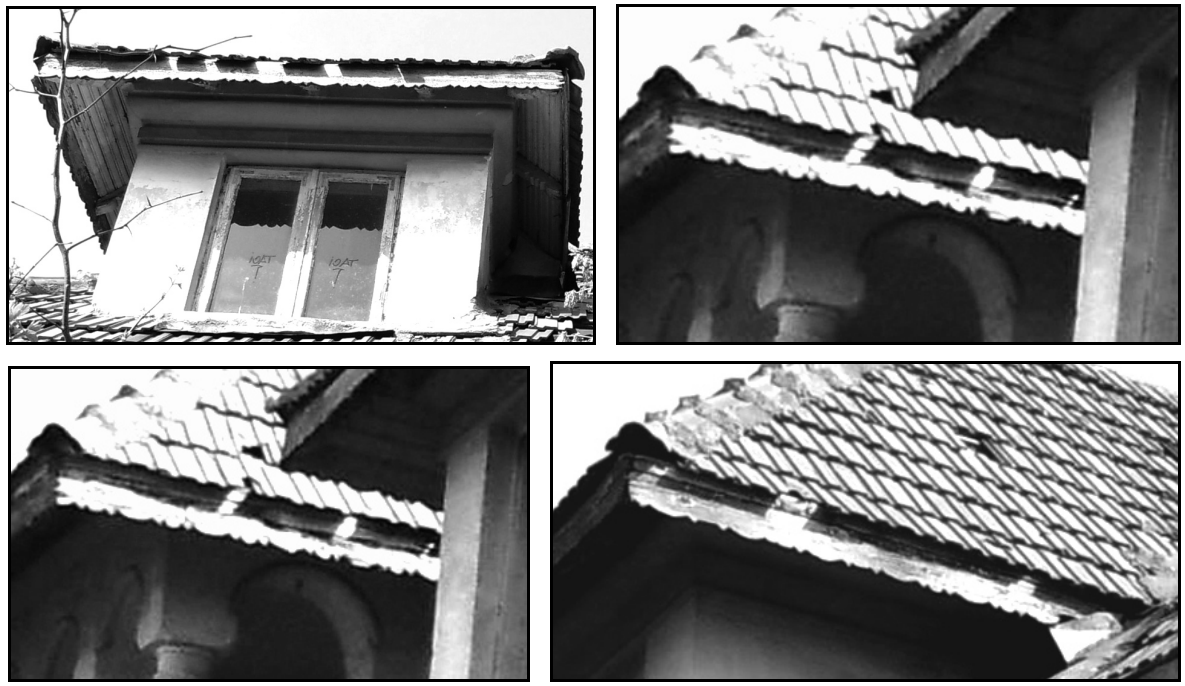

Decorative elements – fascia board and roof timbers[13]

The joinery is pine wood. The windows are double openings. Interior doors, linings, and heels are decorated with slats.

The stoves no longer exist. There are only chimneys. Wood stoves provided the heating; radiators mounted subsequently being served by the basement central heating. Currently there is no central heating.

The building is connected to the public street network, water, and sewer. Electricity supply is through a general electric panel.

The current state of conservation and degradation

Currently, the building has a highly degraded state of architectural-structural components and exterior and interior finishes, observing major damages to vertical structural elements - tears or cracks on large areas and collapses of structural elements.

In particular it noted serious structural condition of the building roof (sheathing, roof timbers, vertical posts), with collapsed areas, plus roof tile damage, with lack areas on the large surface, which led to infiltration of rainwater inside the building, infiltration which in turn produced excessive moisture and alter both floors and masonry and interior finishes. The wooden floor over mansard floor presents damages and missing parts.

Degradation roof, floors and ceilings[14]

They also noted the superficial fissures and depth cracks, both in exterior and inner masonry and foundations degradation (cracks to the base on the south area) - probably due to possible differential settlement of the foundation soil, favored by water infiltration.

Chimneys present also decays and collapses of masonry.

Degradation of chimneys[5]

Internal and external plastering present cracks, infiltrations of water and damp generalized areas; there is a possibly friable of the vertical structure to the level base by freeze-thaw process.

Interior finishes have many degradation and lacks.

Degradation of interior finishes[16]

The joineries, existing partially, are also in poor obvious condition.

Degradation and lack joinery[17]

They also noted the total lack of interior installation and degradation of all decorations.

Due to lack of gutters and pipes, rainwater drainage performs directly on the sidewalk surrounding the building.

Lack of gutters and pipes[18]

Terraces and sidewalk also present major degradation and an invasion of vegetation.

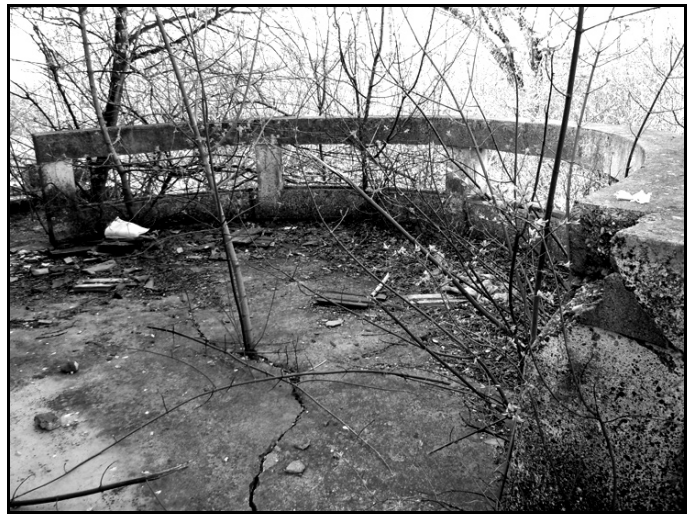

Degradation terraces and pipes[19]

To all this must be mentioned however the dismantling and very inadequate dismantling of non-structural elements – joineries, plywood, masonry, etc.

It is visible that the façades have undergone multiple actions plastering and repairs. The present plaster hides fissures and cracks of the structure.

The building degradations threaten the stability of the construction and safety of bystanders.

HISTORY AND EVOLUTION OF THE BUILDING

The existing manor was built in 1938 by Angelescu Family. The story of the manor began when Constantin Angelescu, who owned property in multiple counties in the country (about 200 hectares of land and forest), bought from a Greek Squire several acres of land on which he built one of the most admired buildings of that time.

"Constantin Angelescu was several times Governor of BNR in several periods difficult: after 1930, between March 9, 1931-June 10, 1931; November 27, 1931 – February 3, 1934 and April 1, 1944 - September 30, 1944. Graduate in law from the University of Bucharest, he has argued in the political life of Romania being one member of the Conservative Democratic Party and National peasants ' Party. His mandates at the head of the institution have been marked by the international financial crisis, years of currency and trade restrictions,, then World War. By his time it was introduced a monopoly of BNR on trade with gold and currencies. In addition, his name is linked to the effort to save the treasure of BNR (in 1944, the Bank had 240 tones of gold, the largest gold reserve in the Bank's history). During the last term of Governor Angelescu, hoard of gold has been hidden to Tismana Monastery. In addition, the name of Governor Angelescu is related to the achievement building that houses the Accademia di Romania in Rome, then signing the donation of the building to the Romanian state." [20]

Constantin Angelescu has also initiated projects for building a new local of the National Bank of Romania.

Portrait of Constantin Angelescu is located in the Gallery of Governors in Old Palace of the National Bank of Romania, among those of the other Governors of this institution, and his signature is found on two banknotes of five thousand lei, one issued in 1940 and one in 1944.

Constantin Angelescu[21]

His grandson, Peter Angelescu, tells: *"In July 1930, my grandfather Constantin Angelescu was secretary of state at the Ministry of Interior, during which a student was shot five shots legionnaire, but escaped with his life.Subsequently, he also served as Minister of Communications and Governor of BNR, during Kings Charles and Michael. As Governor he vehemently opposed the Marshal Antonescu, when he wanted to lead the Romanian treasure in Turkey, arguing that the Germans are in the Black Sea and Bulgaria, having the opportunity to intercept the transport. At his suggestion, the situation of treasure was resolved by storing it in the undergroung of Tismana Monastery, where it was between September 1, 1944-March 23, 1945. It was about 33 wagons filled with objects of gold and other very valuable goods, which were stored in Lipscani Street. When he removed treasure of BNR, he has left about a wagon of precious metals, so not to notice Germans, but they have learned. Immediately thereafter, Angelescu issued silver coins with the effigy of King Michael, which he put on the market, to reach the population and protect them in this way. In 1942, grandpa was also Chairman of the Board of Directors of Urban Bank and dad - Peter Angelescu - general director of the same institution. He was decorated with the following honours: Grand Cross of the Order of the Crown of Romania, Grand Officer of the Order of Faithful Service and Grand Officer of the Star Order of Romania…..when King Charles wanted to pass the riches of the subsoil in private ownership, my grandfather vehemently opposed, causing him to finally change his mind."* [22]

In 1950, on the night of 5/6 may, at two o'clock, even on his birthday, Constantin Angelescu was erected by communist security from his home in Bucharest, Cazămii Street, no. 18. He was convicted and imprisoned at Sighet prison, then deported in Năzăreni commune, Brăila County, with mandatory home.[23]

Petre Angelescu, his nephew, remembers: *"When I was about ten years he returned to Bucharest, blind and deaf from beatings received. In like that, the Communists have left alone and he lived until 1973."* [24]

In 1949, on the night of March 1 to 2, the two sons of Constantin Angelescu, Petre and Barbu, were arrested at their home in Bucşani, Giurgiu County, where each had a home – one being the current historical monument Constantin Angelescu Manor, and the other, the other being also historical monument – the old city hall, the police station today, with 3,000 sqm of courtyard.[25]

Because neither of the two brothers was not politics, they were freed after six months, but they imposed forced home.

The entire Angelescu family fortune was confiscated, namely housing Cazărmii Street, house and more land from Bucşani, and another land in the capital, on the corner of Dorobanţilor Way with Naum Râmniceanu Street, where the Finance Ministry later raised a block for employees.

Grandson, Peter Angelescu recounts with pain about the nightmare of that nights and its consequences: *"When they were arrested, we brought out on the night in the snow, only in pajamas, lucky that we have harbored by some people for a few days. Dad was taken to Găieşti, where he fled after about six months. Then, through various knowledge, together with mother and I, who were youngest, we went from city to city, working on various building sites in the country.* He worked as a laborer, because no economic studies or vocational trainings have been recognized, and the mother - the teacher of geography and history became official. Somewhat later, uncle received house arrest in *Focşani*, where he passed away in 1977... *Grandpa had paintings by Grigorescu, Tonitza, Pătraşcu and other high value goods, which have all disappeared. In 1990, I worked in Financial Administration. There exists a strictly secret archive, which at that time was consulted very often by the Communist Security. By 1970, when I was about 25 years old, I took over this archive because no inspector did want to take it. There I found a sheet of paper drawn up on behalf of my grandfather, <<Constantin Angelescu-criminal of war>>. I thought I die there, on the spot. It was actually inventory of estate of the building from Cazărmii Street. Some of the goods were distributed in custody. Among those who have benefited from these, were General Sălăjan who put hands on silverware, Paul Niculescu Mizil who took leather furniture from the office of grandfather and a few clothing items; some carpets were taken to City Hall and some pictures to the Party Establishment. From the Bucşani they stole everything."* [26]

Constantin Angelescu Manor, historical monument in Bucşani, and its related land were returned under Law 10/2001 and to Order Mayor Bucşani no. 692/2008 according to the Minutes of Possession of 22.10.2008.

Later, in 2010, began a series of arrangements between owners and Giurgiu County Council to purchase the manor and its adjacent land to make a new social and educational service for highly gifted children in the county - *Marin Angelescu Center of Excellence*.

After initial function of housing, the building had various functions; his latest function was the municipal dispensary. Today the building is not running.

Interwar *Angelescu Manor* belongs to the neo-Romanian style, *"one of the most original and* surprisingly *beautiful architectural orders that* emerged *in Europe during the intense creativity years of the late Victorian era. Romanians at that time wanted to create a style that reflects their medieval past glory, transforming the architectural landscape of the country, just as the British had created decades before and at a larger scale, better-known Victorian neo-Gothic architectural style."* [27]

Since the Revolution of 1848, in the Romanian mentality was deeply rooted idea of affirmation national character, the exaltation of patriotic feelings and national traditions. These concepts have inspired works from different areas of the Romanian culture from the end of the 19th century. In literature, were alleged works of Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, and Ion Creangă. In painting, the works of Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, and Ion Andreescu was based on the same ideology. In the Romanian

architecture, in the last decade of the 19th century and the first two decades of the 20th century, the new current neo-Romanian appears.

"This new orientation toward the affirmation of the national specifics of the arts was initiated and promoted by Alexandru Odobescu. In an era dominated by fashion and by foreign loans, it felt the need to affirm national identity in architecture, some of features defining authentic Romanian architecture, as one of pure inspiration. In pursuit of these objectives, it was opted to search for inspiration in the rural world, the space essentially sacred and authentic, whose elements were being used in the original way to make a new type of modern architecture, but his own Romanians." [28]

Neo-Romanian style is a combination of Byzantine elements and architectural and ethnographic motifs from rural land, plus certain models of Ottoman art and even late Italian Renaissance themes.

Style began to be in vogue among wealthy Romanians, in the early years of the 20th century, in Romania before World War I. It was developed mainly in the Old Kingdom, spreading later in Transylvania, after the war, after the province became part of Greater Romania.

The style reached its zenith into the interwar period, ending abruptly in the classical form, after the rise to power of communism in Romania in 1948.

It was somewhat revived during the construction boom of the last decade, but in a minimalist-modernist manner, most often puerile, without eclectic motifs and the grandeur characteristic of the interwar period.

Through its planimetrice and volumetric characteristics, as well as through its decorative elements, building existing today is rooted in socio-economic and architectural trend of the first half of the 20th century, in which wealthy people – nobles, landowners, dignitaries, etc. – are beginning to build manors in the countryside.

The word "*manor* (in English) - *conac* (in Romanian)" is the term given to southern and eastern Romania (Wallachia and Moldavia) country residences built by nobles or other landowners. The main function of these buildings was to serve as a summer residence, as well as administrative offices for their large lands. The term itself is of Turkish origin (*konak*[29]), reflecting centuries of Ottoman domination on Romanian regions.

Angelescu interwar Manor retains nearly all the features of a rural aristocratic residence. The post-war period are not significant additions from structural point of view. Components that disappeared did not affect the integrity.

In recent years, the building was closed to any public activities, its state of degradation require extensive conservation intervention, consolidation and restoration.

CULTURAL VALUE OF THE BUILDING

Building, historical monument is a B category, so local importance.

In terms of artistic components, the building has a number of exterior decorative elements, stucco and wood, that emphasizes neo-Romanian character of the manor.

From the point of view of the housing market, of art and vintage, a house in neo-Romanian style is an estate property valuable. The current trend of the second decade of the 21st century is the appreciation of

the origins, characteristics, the importance, and value of this sophisticated architectural style, characteristic of Romania.

Neo-Romanian style is the only one in the history of the Romanian architecture that revived the tradition, reinforced the origins and connected them to a date. This reversal of tradition reconsiders the existence of a nation that has a past with a valuable architectural potential.

On the other hand, the *Constantin Angelescu Manor* joins other property values in the Bucşani village:

- Position 31, code GR-I-s-B-14766: tell type settlement in Bucşani, point "The Bridge", located on the outskirts of the village, the road left from Vadu Lat, belonging to the Neolithic period, culture Gumelniţa.
- Position 323, Code GR-II-mB-14942: The old city hall, police station today, located in the village Bucşani no. 95, built in the early of 20th century.
- Position 324, Code GR-II-mB-14938: St. Nicholas Church, located in the village Bucşani no. 96, built in 1836.
- Position 325, Code GR-II-mB-14941: Old School, located in the village Bucşani no. 97, built in the early of 20th century.
- Position 326, Code GR-II-mB-14940: Christodoulos Ionescu, Manor, located in the village Bucşani no. 99, built in the e early of 20th century.
- Position 327, Code GR-II-mB-14943: Stan Cangea house, former cultural center, located in the village Bucşani no. 103, year built 1933.

Bibliography

- Coste, Dan, *We were out at night in the snow, just in pajamas (Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale)*, July 21, 2006, published in: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html/ accessed March 2010.
- Isărescu, Mugur, *Golden Tradition of the National Bank (Tradiţia de aur a Băncii Naţionale),* in Review 22 - Bucharest Cultural no. 93/8 June 2010, published in: http://www.revista22.ro/bucurestiul-cultural-nr-93--traditia-de-aur-a-bancii-nationale-8402.html/ accessed March 2010.
- Mandache, Valentin, *Antique houses, Reviews and analysis / architectural style neo-Romanian: origins and evolution* (Case de epocă, Opinii şi analize / Stilul Arhitectural Neoromânesc: origini şi evoluţie, published in: http://casedeepoca.wordpress.com/2009/12/01/stilul-arhitectural-neoromanesc-origini-si-evolutie/ accessed April 2010.
- Racz, Laura, *Formation national school of architecture.Neo-Romanian style (Formarea şcolii naţionale de arhitectură. Stilul neo-românesc)*, June 20, 2010, published in:
- http://brainwash.ro/2010/06/formarea-%C8%99colii-na%C8%9Bionale-de-arhitectura-stilul-neo-romanesc/ accessed June 2012.
- Secaşiu, Claudiu, *Night of dignitaries (Noaptea demnitarilor),* 5/6 May 1950, published in: http://calincis.go.ro/Istorie/Arestari50.htm/ accessed March 2010.

*** *DEX '09 - Explanatory Dictionary of the Romanian Language (DEX '09 - Dicționarul explicativ al limbii române)*, Third Edition, Romanian Academy, Linguistics Institute "Iorgu Jordan - Alexandru Rosetti", Univers Enciclopedic Publishing, 2009.

*** Ministry of Culture and National Heritage, National Institute of Heritage, *Historical Monuments List* (*Lista Monumentelor Istorice / 2010*, Official Gazette of Romania, Part I, no. 670bis/01.10.2010.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest.

1. According http://amfostacolo.ro/harta-romania__15/muntenia-oltenia__95/giurgiu__1270/ accessed June 2010.
2. According to the Surveying – author Dan Stamate, arch. /2010.
3. Ibidem.
4. Ibidem.
5. Ibidem.
6. Ibidem.
7. Ibidem.
8. Photo:Dan Stamate, arch./aprilie 2010.
9. Ibidem.
10. Ibidem.
11. Ibidem.
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Ibidem.
17. Ibidem.
18. Ibidem.
19. Ibidem.
20. Isărescu, Mugur, *Golden Tradition of the National Bank (Tradiţia de aur a Băncii Naţionale),* in Review 22 - Bucharest Cultural no. 93/8 June 2010, published in: http://www.revista22.ro/bucurestiul-cultural-nr-93--traditia-de-aur-a-bancii-nationale-8402.html/ accessed March 2010.
21. http://www.bnro.ro/Constantin-Angelescu-1191.aspx/ accessed March 2010.
22. Coste, Dan, *We were out at night in the snow, just in pajamas (Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale)*, July 21, 2006, published in: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html/ accessed March 2010.

23. *"On the night of 5/6 May 1950, at 0.35 on the bases of an order sent to the regional directorates by Colonel Gabriel Birtaş, Head of Internal Information from DGSP, were to be arrested a total of 82 people, former officials. The balance of this operation, carefully prepared and carried, on throughout the country, was submitted to leadership of the MAI Cabinet, through a letter no. 43/41768 of May 6, 1950." („În noaptea de 5/6 mai 1950, ora 0,35 în baza unui ordin expediat direcţiilor regionale de colonelul Gavril Birtaş, şeful Direcţiei Informaţii Interne din DGSP, urmau să fie arestate un număr de 82 persoane, foşti demnitari. Bilanţul acestei operaţiuni, pregătite şi desfăşurate minuţios, la scara întregii ţări, a fost înaintat conducerii MAI Cabinet, printr-o Adresă cu nr. 43/41768 din 6 mai 1950.") – according Secaşiu, Claudiu, Night of dignitaries (Noaptea demnitarilor), 5/6 May 1950, published in: http://calincis.go.ro/Istorie/Arestari50.htm/* accesed March 2010.
24. Coste, Dan, *We were out at night in the snow, just in pajamas (Ne-au scos noaptea în zăpadă, doar în pijamale)*, July 21, 2006, published in: http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-21/ne-au-scos-noaptea-in-zapada-doar-in-pijamale.html/ accessed March 2010.
25. Ibidem.
26. Ibidem.
27. Mandache, Valentin, *Antique houses, Reviews and analysis / architectural style neo-Romanian: origins and evolution* (Case de epocă, Opinii şi analize / Stilul Arhitectural Neoromânesc: origini şi evoluţie, published in: http://casedeepoca.wordpress.com/2009/12/01/stilul-arhitectural-neoromanesc-origini-si-evolutie/ accessed April 2010.
28. Racz, Laura, *Formation national school of architecture.Neo-Romanian style (*Formarea şcolii naţionale de arhitectură. Stilul neo-românesc), June 20, 2010, published in: http://brainwash.ro/2010/06/formarea-%C8%99colii-na%C8%9Bionale-de-arhitectura-stilul-neo-romanesc/ accessed June 2010.
29. *DEX '09 - Explanatory Dictionary of the Romanian Language (DEX '09 - Dicționarul explicativ al limbii române)*, Third Edition, Romanian Academy, Linguistics Institute "Iorgu Jordan - Alexandru Rosetti", Univers Enciclopedic Publishing, 2009.

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA ARHITECTURII ROMÂNEŞTI INTERBELICE

Lector univ. drd. arh. Alexandra TEACĂ*

Rezumat: *Perioada interbelică a reprezentat un moment important în evoluţia conceptului de locuire şi dezvoltarea imaginii oraşelor româneşti, marcat de încercările arhitecţilor români de sincronizare cu arhitectura vest-europeană. Cu toate acestea, contextul autohton conduce la particularităţi de transpunere a modernismului care opune, unei democratizări radicale a condiţiilor de viaţă propuse de modernismul european, o orientare spre rafinament mic burghez ce denunţă o desincronizare cu evoluţia occidentală a locuirii. Modernismul ponderat autohton recurge la aplicarea cu măsură a principiilor Cartei de la Atena (1933) având în vedere o raportare la tradiţia locală .*

Cuvinte cheie: *arhitectura românească interbelică, Bucureşti, modernism*

Între cele doua războaie mondiale, o serie de arhitecţi români, si anume Marcel Iancu, Duiliu Marcu, Horia Creanga, Jean Monda, G.M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Henriette Delavrancea-Gibory, Petre Antonescu şi alţi arhitecţi, formaţi în general în şcolile de arhitectură din Zurich şi Franţa, vin în România şi încep sa construiască într-un ritm foarte intens o arhitectură de calitate, inspirată din noile tendinţe moderniste ale vremii.

Dorinţa clienţilor de a fi în pas cu lumea occidentală în ceea ce priveşte locuirea, a condus la o avalanşă de construcţii moderne, care aveau să-şi pună destul de repede amprenta asupra imaginii oraşelor. A fost poate una din puţinele perioade din istoria arhitecturii româneşti de sincronizare cu arhitectura din vestul Europei.

Perioada anilor 1930 a constituit un moment de schimbare în fizionomia oraşelor, Bucureştiul devenind una dintre cele mai moderne capitale ale Europei.

Au fost însă poate câteva probleme de natură economică sau legate de tradiţia locuirii, care şi-au pus amprenta în ceea ce priveşte transpunerea modernismului la noi în ţară.

Astfel se pune problema dacă arhitectura realizată la noi în perioada 1920- 1940 este într-adevăr moderna în adevăratul sens al cuvântului. Pornind de la imaginea pe care ne-o dezvăluie clădirile construite în această perioadă, cu siguranţă că elementele pe care le conţin aparţin limbajului modernist: ferestre continue, de dimensiuni mari, ideea peretelui-cortina, preponderenta suprafeţelor plane, a volumelor simple, lipsa totala a decoraţiei, etc. La o cercetare mai atenta, cel puţin în privinţa planurilor, ne întrebăm daca ele seamănă sau folosesc limbajul pur susţinut de marile personalităţi ale mişcării moderne europene, Le Corbusier, Mies Van der Rohe, Walter Gropius şi alţii. Ceea ce se observa in planurile construcţiilor moderniste de la noi, este in primul rând faptul ca lipseşte planul liber, iar structura nu este independenta de pereţi, mai precis nu asistăm la o "anvelopantă", care să învăluie acel spaţiu fluid din interiorul casei. Pe de alta parte, atât în planurile de case, cât si de apartamente, se face simţită prelungirea unui mod de viaţă burghez, prin prezenţa în partiul casei a unui salon central din care să se poate accede către mai multe camere, existenţa pe lângă scara principala de acces, a unei scări secundare, de regula pentru servitori şi în general, printr-o preocupare mai atenuată pentru

funcţionalism.

Exista o contradicţie între, orientarea cu precădere către stânga a modernismului, ce îşi propusese un scop principal din a construi case pentru toata lumea, pregătindu-se atunci pentru o explozie demografica, deci între "democratizarea" condiţiilor de viata şi orientarea spre dreapta, spre un rafinament mic burghez, care se observă atât prin preţiozitatea dispunerii unor camere în apartamentele modernilor români, cât şi prin tratarea deosebit de spectaculoasă a unor elemente de arhitectură, cum ar fi de exemplu decoraţiile ancadramentelor sau porţilor (chiar la Duiliu Marcu) de altfel foarte elegante.

Exista un tip de "cuminţenie" a arhitecturii moderne din această perioadă de la noi, care nu are legătură cu fluenţa spaţiului pe orizontală şi verticala din operele lui Le Corbusier şi a altor arhitecţi occidentali. Daca moderniştii occidentali în frunte cu Le Corbusier propuneau un mod de trai în acord cu viaţa mult schimbată după explozia ştiinţifică şi tehnologică de la sfârşitul secolului XIX-lea şi începutul secolului XX, prin apariţia automobilului, dezvoltarea instalaţiilor sanitare, electrice şi termice, etc., arhitecţii romani se adaptau parcă la un tip de viata burgheza, a cărei substanţă nu era modificată de orizontul optimist al societăţii industriale moderne de atunci. Cu "anvelope" de foarte bună calitate, denotând talent, dar şi cu studiul arhitecturii clasice, producţia arhitecturală românească din această perioadă a fost în general de bună calitate, indiscutabil net superioară celei de astăzi, dar mai puţin novatoare.

Există la noi în general o teamă pentru demersuri tranşante, dar nu in ultimul rând, o rămânere în urmă, de dinainte de comunism, care făcea ca arhitectura modernă occidentala să ne fie inaccesibilă în substanţa ei, pentru că de fapt nu eram sincronizaţi cu evoluţia societăţilor occidentale. Realităţile şi necesităţile acestora nu ne erau încă necesare.

Aceste aspecte au făcut ca multe din rezolvările la nivelul partiurilor, dar şi morfologice, să paraziteze de fapt pe tradiţii mai vechi din arhitectură.

Apariţia modernismului în ţara noastră a adus pe lângă ideile progresiste în ceea ce priveşte locuirea, şi unele aspecte care pun în pericol imaginea urbană. Astfel, apariţia calcanelor de mari dimensiuni şi inestetice, precum şi ignorarea regimului de înălţime, au condus la distrugerea ţesutului urban existent.

Modernismul a făcut treptat trecerea de la casele de periferie la locuinţe colective. Noile blocuri s-au integrat bine, alături de vechile construcţii neoclasice sau eclectice, prin armonia şi puritatea pe care o degajau, acest lucru realizându-se prin echilibrul şi proporţiile lor, datorate şcolii clasice pe care o aveau la bază aceşti mari arhitecţi români.

În cazul oraşelor de târg romaneşti, care nu dispuneau de un fond construit important şi durabil, sau străzi cu fronturi continue, amplasarea unor astfel de blocuri putea să producă unele distorsiuni la nivelul ţesutului urban. Acest lucru se putea întâmpla cu atât mai uşor, cu cat oraşul era mai puţin închegat din punct de vedere urbanistic şi atât timp cât legislaţia urbană era permisivă sau nu prezenta nişte reguli urbanistice foarte clare.

Luând ca exemplu oraşul Bucureşti, modernismul nu a avut o gândire de ansamblu în ceea ce

priveşte modificarea zonelor mari rezidenţiale sau modificarea tramei stradale existente. În această perioadă au luat totuşi fiinţă şi cartiere de locuit, unul cu "locuinţe ieftine" unifamiliale tip, cu parter şi etaj, în Vatra Luminoasă, şi altele cu vile după proiect unic, pentru o populaţie mai înstărita, în Cotroceni şi Domenii.

Tot în perioada modernistă au fost amenajate şi lacurile din jurul Bucureştiului, şi au fost gândite mai multe zone ample de spaţii verzi pentru recreere şi agrement (parcul Herăstrău).

Ceea ce modernismul a omis sau a trecut cu vederea, a fost o problema care preexista în mai toate oraşele târg din ţară: lipsa spaţiilor publice şi lipsa pieţelor publice (în cazul Bucureştiului singura piaţă publică era în zona Universităţii). Acest lucru poate fi explicat şi prin faptul că occidentalii nu s-au confruntat cu astfel de probleme, spaţiile şi pieţele publice făcând parte din tradiţia oraşelor central şi vest-europene.

În planul arhitecturii religioase, arhitecţii moderni au încercat o reîntoarcere la tradiţia bizantină şi în special la bisericile de tip central (cum ar fi bisericile Caşin, Elefterie,s.a.) Deşi au folosit ca materiale de construcţie în principal betonul armat, ei au folosit anumite arhetipuri specifice bisericii de cărămidă.

La noi în ţară modernismul s-a manifestat mai diluat, şi nu a aplicat *ad literam* principiile Chartei de la Atena, (document emis la a 4-a sesiune a Congresului Internaţional de Arhitectura Moderna in 1933), care propunea printre altele trasarea de noi bulevarde ample, zonificarea oraşului pe criterii funcţionale, şi ignorarea dezvoltării istorice şi a tradiţiei. Aşadar, la noi modernismul nu a distrus, ci s-a integrat în ţesutul urban, acolo unde acest lucru a permis, operand în general în zone mai restrânse, pe terenuri virane sau plombe existente în cadrul zonelor construite.

Principiile care au stat la baza modernismului, şi anume funcţiunea care dictează forma, sinceritatea şi simplitatea formelor şi a volumelor, lipsa decoraţiei, parterul liber, suprafeţele mari vitrate, precum şi principiul zonificării funcţionale în cadrul urbanismului, sunt principii care se regăsesc şi în arhitectura actuală. Dacă însă la începutul acestei perioade au fost create adevărate capodopere de arhitectură - cum ar fi : *Blocul ARO de pe bvd. Magheru, Bucureşti, hotelul ARO din Braşov, Yacht Club Eforie, proiectate de Horia Creanga; locuinţele individuale si colective ale lui Marcel Iancu, printre care şi Vila Chihaescu, Bucuresti; apoi blocul Lahovary, blocul Carlton, ;i hala de avioane de la Braşov, proiectate de G.M Cantacuzino; cl[direa Guvernului, Academia Militară, Biblioteca Academiei, Regia Autonoma a Monopolurilor, gara Băneasa, Palatul C.F.R., proiectate de Duiliu Marcu;* şi lista poate continua – prin folosirea repetată a formelor , şi mai ales prin monotonia rezultată din aplicarea standardizării şi prefabricării, promovate mai întâi de stalinism şi apoi de comunism, s-a ajuns în cele din urma la deterioarea imaginii de ansamblu a oraşului. Pentru arhitecţii de astăzi şi cei de mâine, problema rămâne deschisă, întrucât va fi foarte greu să împace aspectul funcţional din cadrul unui oraş - care este ca un organism viu - cu valenţele lui estetice, rezultate din succesiunea de stiluri sau de intervenţii urbanistice care au avut loc in decursul vremii.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

OPINIONS ON THE INTER-WAR ROMANIAN ARCHITECTURE

Lecturer PhDc. Arch. Alexandra TEACĂ*

Abstract: *The inter-war interval meant a significant moment in the evolution of concept of living and development in the image of Romanian cities, marked by the attempts of the Romanian architect to synchronize it with the eastern European architecture. In spite of all, the local context triggers specifics of implementing the modernism that opposes a radical democratization of life conditions in the European modernism to an orientation towards a small bourgeois sophistication that reveals a de-synchronization with the western evolution of living. The average local modernism turns to a moderate implementation of Charter of Athens principles (1933), compared to the local tradition.*

Key words: *inter-war Romanian architecture, Bucharest, modernism*

Between the two world wars, a large number of Romanian architects, such as Marcel Ianu, Duiliu Marcu, Horia Creanga, Jean Monda, G.M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Henriette Delavrancea – Gibory, Petre Antonescu and others, trained in the architecture schools in Zurich and France, come to Romania and start building at a fast pace, finding inspiration in the modernist trends at that time.

The desire of the customers to imitate the western world as far as living, has triggered to an avalanche of modern constructions, which were very quickly about to influence the image of cities. This has been one of the few times in the history of Romanian architecture to be synchronized with the architecture in the Western Europe.

The 30's were a turning point for the face of the cities, where Bucharest became one of the most modern capitals in Europe.

There have been though a few issues related to economy or tradition of living, which is visible in adopting modernism in our country. The question is whether the architecture between 1920 and 1940 in Romania is modern, in its true sense. Starting from the image offered by the buildings back then, it is obvious that their elements are modern: uninterrupted windows, of large size, the idea of the curtain wall, predominance of the plane surfaces, simple volumes, total lack of decorations, etc. Upon a closer look, at least of the blueprints, we wonder whether they are just lookalikes or they use the pure language supported by the great personalities of the European modern movement, namely Le Corbusier, Mies Van der Rohe, Walter Gropius, etc. What is to be seen in these constructions is that the free plan is missing, more exactly there is no ‚envelope' to surround that fluid space within the house. On the other hand, both for the houses blueprints and the apartments', a bourgeois lifestyle is present, in the shape of a

central hall giving access to more rooms, located by the main access starts, secondary stairs (usually for servants), thus proving a smoother concern for functionalism.

There is a contradiction between the leftism of modernism (its main target was to build houses for everyone, getting ready for a demographic explosion – ‚democratization' of the living conditions) and rightism, a bourgeois refinement, which is evident in the careful location of rooms in the apartment, as well as the spectacular handling of certain architecture elements, such as the elegant decorations of the frames of gates (even at Duiliu Marcu).

There is a type of ‚good sense' of the modern architecture in Romania at that time, which has nothing to do with the fluency of the space, both horizontally and vertically, in Le Corbusier and other western architects. While the western architects, such as Le Corbusier, were suggesting a living style in accordance with the life that had changed after the scientific and technologic explosion at the end of 19th century and beginning of 20th (emergence of automobile, development of the sanitary appliances, electrical and thermal, the Romanian architects were adjusting to a bourgeois life, whose substance was not modified at all by the optimistic horizon of the modern industrial society at that time. With ‚envelopes' of a superior quality, showing talent, plus the study of the classical architecture, the Romanian architectural production was of a good quality, way superior to the one today, but less innovating.

In Romania, a fear of clear-cuts is present and an evident lagging, even before communism, which made the western modern architecture be inaccessible to us in its substance, as we were not synchronized with the evolution of the western societies. Their realities and needs were not pertinent to us yet.

These issues have made that many of the solutions for the partitions, morphological too, be a parasite on older traditions in architecture.

The emergence of modernism in our country has brought, along with the progressist ideas for living, certain things that endanger the urban image. Thus, the fire walls of large size and lacking aesthetics, as well as the neglecting of the height regulations, have led to the destruction of the current urban tissue.

Modernism has provided a smooth transition from the outskirts houses to collective housing. The new blocks have fitted in well, beside the neo-classical or eclectical old constructions, by their harmony and purity in balance and proportion, coming from the classical training of the great Romanian architects.

For the fair cities, which did not have an important and durable built inventory, or streets with

uninterrupted fronts, the building of such blocks could derive some distortions in the urban fabric. This thing could have happened even more easily, as the city did not have a clear urban substance and as long as the urban legislation was permissive or did not have very clear urban rules.

Bucharest stands as an example – here, modernism has not had an overall plan for changing the large residential areas or the present road texture. New districts emerged though – one with mono-family ‚one-storey ‚cheap constructions' in Vatra Luminoasă and other with customized villas for richer population, in Cotroceni and Domenii.

The same period witnessed the emergence of the lakes around Bucharest and the green areas for recreation and amusement (see Herăstrău Park).

What modernism has omitted or overlooked, was something absent in almost all fair cities in Romania was the lack of public spaces and public plazas (for Bucharest, the only one was at Universitate). This thing has an explanation in the fact that the westerners have never had this problem, as the public spaces and places were part of the tradition in the central and west European cities.

As for the religious architecture, the modern architects have tried a return to the Byzantine tradition; mainly to the central-type churches (see Casin, Elefterie etc). Even the reinforced concrete was the construction material; they used certain archetypes, specific to the brick church.

In Romania, a more diluted version of modernism emerged. It has not implemented *ad literam* the principles of Charter in Athens (a document issued during the 4-th session of the International Congress on Modern Architecture in 1933), which recommended, among others, to sketch new wide boulevards, to divide the city by functional criteria and to ignore the historic development and tradition. Thus, modernism in Romania has not destroyed but fitted in the urban fabric, where possible, functioning in smaller areas, on vacant lands or fillings within the built spaces.

The principles that modernism underlies, namely the function that dictates the form, sincerity and simplity of the forms and volumes, lack of decoration, the vacant ground floor, the meshed large surfaces, as well as the principle of the functional division in urbanism are to be found in the current architecture. True masterpieces were created at the beginning of this interval: ARO building in Magheru Boulevard, Bucharest; ARO Hotel in Brasov; Yacht Club Eforie, designed by Horia Creangă; the individual and collective houses of Marcel Iancu, among which there is Chihaescu Villa, Bucharest; Lahovary building, Carlton building and airplane room in Brasov, designed by G.M. Cantacuzino; the Government building, Military Academy, Academy Library, Administration of State Monopoly, Băneasa railway station, CFR Palace, designed by Duiliu Marcu; and the list may go on – by a repeated use of forms and the monotony derived from the implementation of standardization and fabrication, firstly promoted by Stalinism and then communism – the result was the damage of the overall image of the city. For the

architects today and tomorrow, the issue is still standing, as it will be very difficult to match the functional image within a city – which is a living body – with its aesthetical values, coming from the succession of styles or city planning interventions along the way.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

BUCUREŞTIUL ARHITECTURII ECLECTICE

- Câteva direcţii de cercetare -

Lector univ. drd. arh. Ioana – Maria PETRESCU*

Rezumat: *Lucrarea de faţă semnalează posibile direcţii de cercetare în ceea ce priveşte arhitectura sfârşitului de secol XIX, plecând de la premiza necesităţii alcătuirii unei istorii complete a eclectismului bucureştean în arhitectură, ca bun de patrimoniu cu un impact decisiv asupra peisajului arhitectural al capitalei. Trebuie întreprinse cercetări temeinice cu scopul protejării şi punerii în valoare a roadelor curentului arhitectural de influenţă occidentală ce a dominat mediul bucureştean începând cu anul 1870.*

Fără a omite influenţele stilistice diverse care s-au manifestat în arhitectura autohtonă de-a lungul secolului al XIX^lea^ trebuie avut în vedere impactul eclectismului francez asupra peisajului urban modelat de arhitecţii străini şi români formaţi la Ecole des Beaux Arts din Paris.

Cuvinte cheie: *Bucureşti, arhitectură eclectică, École des Beaux Arts*

Deşi primii paşi importanţi pe drumul modernizării au fost făcuţi la începutul secolului al XIX^lea^, rezultatele procesului de occidentalizare a Bucureştilor au început să fie vizibile abia după jumătatea veacului. Până la acea dată, oraşul care avea să devină capitală a Românei era, din mai toate punctele de vedere, o aşezare cu caracter oriental accentuat. Modelul preluat de la sud de Dunăre a influenţat stilul de viaţă al oamenilor, punându-şi totodată amprenta asupra organizării spaţiului urban şi a tipului construcţiilor. Revoluţia lui Tudor Vladimirescu[1] şi mai ales Tratatul de la Adrianopol[2] limitează puterea otomană în ţările române şi oferă perspectiva unei deschideri spre vest. După 1830, tinerii proveniţi din rândurile boierimii şi burgheziei române se arată din ce în ce mai deschişi faţă de civilizaţia occidentală. Mulţi din aceştia pleacă la studii în afară, însuşindu-şi modul de viaţă şi moravurile din vestul Europei. Datorită lor, societatea românească se va familiariza cu ideile politice moderne şi revoluţionare ale apusului, precum şi cu ştiinţa şi cultura acestuia.

Dorinţa de europenizare s-a manifestat târziu şi primele semne vizibile ale modernităţii s-au lăsat aşteptate mult timp. Aşa cum era de bănuit, schimbările produse în lumea românească pe parcursul secolului al XIX[lea] nu au dus la metamorfozarea totală a acesteia. Transformările s-au petrecut în mediul urban, permeabil la nou, ocolind societatea rurală tradiţionalistă şi conservatoare. Dintre toate târgurile Valahiei şi Moldovei, Bucureştiul pare să fi fost cel mai puternic afectat de toată această prefacere inevitabilă. Societatea bucureşteană nu a întârziat să-şi manifeste interesul faţă de moda occidentală, sub a cărei influenţă a renunţat treptat atât la obiceiurile, cât şi la moda orientale.

Când, într-un final, forma oraşului şi structura sa au fost atinse de procesul modernizării, oamenii se adaptaseră deja la modul de viaţă importat din apus. Este de la sine înţeles că o înnoire semnificativă a arhitecturii reclama înlocuirea clădirilor existente cu alte construcţii, operaţiune care, în condiţii normale, trebuia să se desfăşoare de-a lungul unei perioade îndelungate de timp. La Bucureşti însă, lucrurile au fost grăbite de o întâmplare nefericită, petrecută la jumătatea secolului: *Focul cel Mare*. Incendiul izbucnit în ziua de 23 martie 1847 a nimicit aproape un sfert din suprafaţa oraşului, impunând, atât refacerea fondului construit, cât şi adoptarea unor regulamente care să prevină pe viitor producerea altor catastrofe asemănătoare[3]. Acestă tragedie, prin distrugerile provocate, a pregătit terenul pentru transformarea arhitecturală a oraşului.

După Unirea Principatelor, Bucureştiul, devenit capitală a noului stat, a început să se dezvolte într-un ritm alert. Devenind centru al puterii legislative şi administrative, unde îşi aveau sediul toate instituţiile Statului, Bucureştii se transformă într-un pol de atracţie pentru o mare parte a populaţiei ţării[4]. Preocupările şi necesităţile celor care trăiesc în capitală cresc şi se diversifică. O dată cu sporirea numărului de locuitori e nevoie de mai multe case. Instituţiile nou înfiinţate trebuie să-şi desfăşoare activitatea în spaţii adecvate. Toate acestea fac ca după 1860 activitatea constructivă să fie din ce în ce mai intensă. Se ridică un mare număr de clădiri, fondul construit fiind astfel înnoit. Cu timpul, locul vechilor case va fi luat de edificii a căror arhitectură este inspirată de cea ce se construia, la aceeaşi epocă, în ţările occidentale. Pe durata a trei decenii, la Bucureşti se succed curente diferite cum ar fi cel neo-clasic, în jurul anului 1850 sau neo-goticul[5] după 1860. În preajma anului 1870 pătrunde mişcarea eclectică, a cărei influenţă se va răsfrânge asupra arhitecturii bucureştene într-o perioadă în care oraşul va cunoaşte o efervescenţă constructivă fără precedent. La finele secolului al XIX[lea], valul de comenzi ale locuitorilor capitalei determină nu numai intensificarea, ci şi diversificarea activităţii arhitecţilor care trebuie să răspundă cerinţelor unei societăţi în plină evoluţie.

*

Deşi a fost atestat încă de la jumătatea secolului al XV-lea, Bucureştiul este un oraş cu fond construit de dată recentă, constituit abia în ultimii 150 de ani. Zona veche a capitalei, este relativ „tânără”. Fondul construit cu valoare istorică al capitalei este alcătuit din edificii ridicate după 1870, multe dintre obiectele de patrimoniu aparţinând eclectismului. Consecinţele ce decurg de aici sunt evidente: produsele arhitecturii eclectice trebuie protejate şi puse în valoare, ca orice bun de patrimoniu. Dar pentru a putea face acest lucru este necesar ca eclectismul să fie cunoscut şi, în special, înţeles. Iată principalul motiv pentru care specialiştii au nevoie de o istorie completă a mişcării arhitecturale eclectice.

O istorie a eclectismului bucureştean ar constitui o contribuţie importantă în cunoaşterea fenomenului arhitectural românesc. Multă vreme, trecutul Bucureştilor i-a interesat mai degrabă pe istorici decât pe arhitecţi. Aceştia din urmă au fost atraşi în special de şcoala neo-românească ori de mişcarea modernistă, fără a acorda prea multă atenţie eclectismului. Astfel, în momentul de faţă avem la îndemână un singur studiu de anvergură care se referă pe larg şi la creaţiile arhitecturale ale acestui curent: este vorba despre lucrarea Cezarei Mucenic, *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă. Secolul XIX*[6]. Studiul amintit a acoperit un mare gol dar, el singur nu este suficient pentru epuizarea unei manifestări ample ca cea a eclectismului bucureştean.

Cum ar trebui abordată în momentul de faţă chestiunea arhitecturii eclectice bucureştene? Fie din perspectiva creatorului de arhitectură, fie din cea a obiectului creat. În mod evident, un studiu complex nu s-ar limita să ia în calcul doar una dintre laturile problemei deoarece arhitectura nu poate fi separată de arhitect; este sigur, însă, că în funcţie de scopul urmărit, balanţa poate înclina mai mult într-o parte sau în cealaltă. O analiză care are în centru figura arhitectului prezintă avantajul unei înţelegeri mai rapide a contextului general care a favorizat propagarea unui anumit fenomen artistic şi ajută şi la recunoaşterea influenţelor de gândire şi a traseelor pe care le-au parcurs curentele de idei de la un arhitect la altul, de la o şcoală la alta, de la o ţară la alta.

Este cunoscut faptul că arhitectura de factură occidentală a pătruns în mediul urban românesc prin intermediul arhitecţilor străini veniţi în Principate, câştigând teren îndeosebi după revenirea în ţară a primilor arhitecţi români formaţi la şcolile din vest. Cu toate că prezenţa arhitecţilor străini ne este semnalată încă din prima parte a veacului al XIX^{lea}, numărul lor creşte abia după anul 1850. Este

semnificativ că până spre 1880 în Bucureşti lucrează mulţi specialişti de origine germană, fapt ce poate explica importanţa acordată, în intervalul respectiv, unor curente ca neo-clasicismul şi neo-goticul. După 1870, o dată cu venirea masivă a arhitecţilor de origine franceză, raportul de forţe se schimbă şi pare să se modifice, într-o anumită măsură, şi arhitectura propriu-zisă[7]. Arhitecţii români şcoliţi în afară sosesc în număr mare abia în ultimele două decenii ale secolului. Aruncând o privire asupra locurilor unde au studiat observăm că majoritatea au urmat *École des Beaux Arts* din Paris, iar peste un sfert dintre aceştia l-au avut ca profesor pe Julien Guadet, nimeni altul decât teoreticianul eclectismului francez[8].

Fenomenul arhitectural la care asistă Bucureştii la sfârşitul secolului al XIX^lea^ depăşeşte cu mult, ca intensitate, ceea ce se petrecuse imediat după 1850. Spre deosebire de neo-clasicism şi neo-gotic, curente de scurtă durată care şi-au pus amprenta asupra unui număr limitat de clădiri, eclectismul a fost un manifest dominant ce nu a dispărut de pe scena românească decât la începutul perioadei interbelice. Judecând după arhitecţii care au contribuit la modelarea imaginii oraşului între 1870 şi 1916 constatăm că eclectismul bucureştean este, fără nici o discuţie, unul de factură *beaux-artistă*. O istorie care va aduce în discuţie înrâurirea pe care capitala Franţei a exercitat-o asupra Bucureştilor pe plan artistic şi arhitectural va trebui să arate cât de departe merge influenţa arhitecturii franceze asupra celei autohtone, care dintre arhitecţii, străini sau români, sunt mai ataşaţi de ceea ce au deprins în atelierele şcolii de belearte din Paris, precum şi cine sunt cei care, rămânând fideli principiilor eclectismului, reuşesc să împăneze curentul cu elemente locale, conferindu-i astfel o notă de originalitate.

Arhitectura eclectică, asemeni tuturor celorlalte curente, nu poate fi cu adevărat înţeleasă în lipsa unei analize amănunţite a clădirilor pe care le-a creat. De prea multe ori, în trecut, eclectismul a fost judecat superficial, pe criterii de natură decorativă. Poate că acesta a fost principalul motivul care i-a determinat pe mulţi să vadă în arta de la finele veacului al XIX^lea^ doar o copie lipsită de valoare a stilurilor istorice şi să-i nege orice calitate. Un studiu actual trebuie, înainte de toate, să evite această capcană şi să nu judece arhitectura numai prin prisma repertoriului ei ornamental. Trebuie subliniat că arhitectura însemnă, în primul rând, spaţiu interior, funcţiune, tehnici şi materiale de construcţie. Între toate acestea există o strânsă legătură, căci destinaţia unei clădiri îşi spune cuvântul asupra dimensiunii şi a formei sale, conducând apoi la alegerea anumitor materiale şi rezolvări tehnice. Dar destinaţia nu intervine numai în rezolvarea aspectelor practice, ci şi a celor de natură estetică şi de reprezentare, funcţiunile diferite conducând la realizarea unor construcţii cu rezolvări şi expresii arhitecturale diferite. Nu putem judeca laolată edificii aparţinând unor categorii care nu au elemente comune. O analiză care îşi propune

să obţină rezultate corecte va trebui să pornească de la o clasificare pe criterii funcţionale sau, mai bine zis, de la studiul rezolvărilor specifice fiecărui program de arhitectură în parte.

Dar să revenim la Bucureşti. În momentul în care oraşul devine capitala Principatelor Unite cea mai mare parte a fondului construit era alcătuită din case de locuit, pe lângă care mai existau prăvălii, hanuri, biserici şi mănăstiri. Diversificarea programelor de arhitectură se produce destul de târziu. Astfel, construcţia instituţiilor de învăţământ începe după 1870[9]; cam tot atunci sunt ridicate şi primele spitale moderne; marile edificii publice – Banca Naţională, Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni, Palatul Poştelor, Palatul Camerei Deputaţilor – sunt proiectate şi executate abia la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor. Putem vorbi, pe de o parte, despre programe de arhitectură locale, în care s-ar încadra casele de locuit, clădirile de cult şi, evident, tot ceea ce ţine de negoţ; pe de altă parte, avem programe de arhitectură noi, importate din occident, în care pot fi incluse toate instituţiile publice, clădirile de sănătate, învăţământ sau cultură. Pentru toate edificiile care intră în a doua categorie, arhitecţii au căutat sursa de inspiraţie în apus, în eclectismul vremii. În cazul în care se constată că un mare edificiu public a împrumutat ceva din tradiţia locală, cu certitudine acele preluări se regăsesc doar la nivelul repertoriului decorativ şi al expresiei arhitecturale. Pe scurt, studiul marilor instituţii nu poate fi făcut decât în contextul arhitecturii occidentale, cu care se înrudeşte direct.

Studiul locuinţei bucureştene din perioada eclectică este important nu numai datorită ponderei mari a clădirilor rezidenţiale ridicate în această epocă, dar şi pentru că ne poate ajuta să ne dăm seama cum a fost receptat eclectismul în diferitele straturi ale societăţii bucureştene de la sfârşitul veacului al XIX^{lea}. Pentru proiectarea unei mari clădiri publice cum ar fi cea a Casei de Depuneri ori a Ateneului, arhitecţii nu aveau modele de la care să se inspire; în ceea ce priveşte locuinţa situaţia era diferită. Dacă sunt comparate locuinţele tradiţionale din secolul al XVIII^{lea} cu unele clădiri rezidenţiale din epoca eclectică, pot fi scoase la iveală asemănări atât în ceea ce priveşte dimensiunea sau numărul de încăperi, precum şi dispoziţia şi destinaţia lor[10]. E drept că aceste analogii pot fi urmărite exclusiv la casele de dimensiuni mici şi mijlocii. Locuinţele mari au o arhitectură complexă deoarece o dată cu creşterea numărului de încăperi se complică şi relaţiile funcţionale dintre camere. La multe dintre clădiri de acest tip capătă importanţă spaţiile reprezentative, începând cu aparatul de acces şi terminând cu saloanele de primire. Constatăm astfel, că eclectismul nu este numai de formă, ci şi de fond, deoarece influenţa sa nu se limitează doar la decoraţia exteriorului, ci pătrunde în interiorul clădirii, intervenind în rezolvarea acestuia.

Este sigur că un studiu al arhitecturii eclectice ar putea urma şi alte direcţii de cercetare, abordând problema într-o manieră diferită. Subiectul este prea vast şi complex ca să poată fi tratat într-un singur mod şi resursele sale nu vor fi epuizate într-o singură lucrare. Subiectul nu este cu totul necunoscut, dimpotrivă. Unele dintre problemele arhitecturii de la sfârşitul secolului al XIX[lea] şi începutul secolului al XX[lea] au fost deja dezbătute în diverse studii şi articole; altele nu au fost încă luate în calcul. Cert este că în momentul de faţă rezultatele cercetărilor care au vizat această perioadă, în general, şi fenomenul eclectic, în mod special, sunt disparate şi neconcludente. Având în vedere impactul pe care l-a avut această mişcare specifică secolului al XIX-lea asupra peisajului capitalei, ea ar trebui să facă obiectul unei cercetări care să-i scoată în evidenţă nu numai caracteristicile esenţiale, ci şi meritele sale în calitate de vehicul al modernităţii.

Bibliografie selectivă

Djuvara, Neagu — *Între Orient şi Occident. Ţările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, Bucureşti, ed. Humanitas, 2002

Epron, Jean Pierre — *Comprendre l'éclectisme*, Paris, ed. Norma, 1997

Georgescu, Vlad — *Istoria românilor*, Oakland, Scithian Books, 1989

Harhoiu, Dana, — *Bucureşti, un oraş între orient şi occident*, Bucureşti, ed. Simetria, 1997

Ionescu, Ştefan — *Stiluri arhitectonice în Bucureştii epocii moderne*, în "Bucureşti Materiale de Istorie şi Muzeografie", vol. IV, 1966, pp. 397-406

Mucenic, Cezara — *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă. Secolul XIX*, Bucureşti, ed. Silex, 1997

Socolescu, Toma — *Fresca artiştilor care au lucrat în România în epoca modernă 1800-1925*, Bucureşti, Caligraf Design, 2005

Zahariade, Ana Maria — *Influenţa franceză în arhitectură* în "Teme ale arhitecturii în România în secolul XX", Bucureşti, editura Institutului Cultural Român, 2003, pp. 40-54

* * * — *Istoria oraşului Bucureşti*, vol. 1, Bucureşti, Muzeul de Istorie al Oraşului Bucureşti, 1965

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Deznodământul dramatic al Revoluţiei lui Vladimirescu are rezultate favorabile pentru Valahia şi Moldova. La 14 martie 1822, o notă comună a puterilor europene le pune în vedere turcilor să evacueze cel două provincii române. Patru luni mai târziu, în data de 13 iulie, Poarta numeşte în fruntea Principatelor doi boieri pământeni renunţând astfel la domniile fanariote.

[2] Tratatul de la Adrianopol (14 septembrie 1829) pune capăt războiui ruso-turc din 1828-1829. Prin acest act creşte puterea ţaristă asupra Valahiei şi Moldovei, în detrimentul celei otomane. Ocupaţia rusească a impus adoptarea Regulamentului Organic, care a jucat un rol important în modernizarea principatelor. Mai trebuie menţionat că ruşii au avut un aport considerabil în europenizarea societăţii româneşti prin introducerea moravurilor şi modei franţuzeşti în principate.

[3]Cu toate că până la data respectivă centrul oraşului mai fusese mistuit de flăcări în câteva rânduri, nimeni nu luase vreo hotărîre serioasă ca să se evite producerea unor asemenea nenorociri. Incendiul a avut ca urmare impunerea unui regulament strict în care se prevedea ce se putea construi, cum trebuia să se construiască şi ce materiale puteau fi întrebuinţate în fiecare cartier în parte. În regulament era prevăzută înlocuirea construcţiilor din chirpici şi lemn, acoperite cu şindrilă, cu clădiri realizate din materiale rezistente la foc. Ca urmare a aceastei decizii numărul clădirilor din zidărie cu acoperiş din tablă sau ţiglă, creşte simţitor.

[4] *Istoria oraşului Bucureşti*, vol. 1, Bucureşti, Muzeul de Istorie al Oraşului Bucureşti, 1965, p. 295. Statisticile arată că între 1859 şi 1866 populaţia Bucureştilor a crescut cu aproximativ 30%.

[5] Clădirile cu arhitectură neogotică au fost construite mai ales în perioada domniei lui Cuza. Dintre acestea pot fi amintite două lucrări remarcabile proiectate în jurul anului 1860 de arhitectul Luigi Lipizer : Casa Universitarilor, reşedinţă a fostului director al poştelor, Cezar Liebrecht, şi Casa Breslelor (locuinţa Liebrecht) din piaţa Stelea Spătarul.

[6] Cezara Mucenic, *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă. Secolul XIX*, Bucureşti, ed. Silex, 1997. Lucrarea Cezarei Mucenic este de mare importanţă pentru cercetătorii care se ocupă de istoria Bucureştiului în primul rând datorită bogăţiei documentelor de arhivă prezentate. In ceea ce priveşte studiul propriu zis, autoarea abordează subiectul din perspectiva istoricului de artă. În orice caz, această lucrare deşi nu aduce în dicuţie o serie de aspecte specifice arhitecturii rămâne un instrument mai mult decât util în munca istoricului de arhitectură.

[7] O analiză compartivă a clădirilor proiectate de arhitecţi germani cu cele ale arhitecţilor francezi scoate în evidenţă simplitatea şi sobrietatea celor dintâi şi înclinaţia către fast şi complex a celor din urmă.

[8] Pentru a urmări activitatea primilor arhitecţi străini şi români vezi lucrarea lui Toma Socolescu, *Fresca artiştilor care au lucrat în România în epoca modernă 1800-1925*, Bucureşti, Caligraf Design, 2005.

[9] Până în 1864, în Bucureşti existau cinci şcoli comunale şi alte câteva şcoli particulare. În 1864, Cuza emite o hotarîre prin care mai sunt înfiinţate şi alte şcoli comunale. Multă vreme aceste şcoli au funcţionat în localuri improprii. Abia în 1875 Consiliul Comunal şi primăria adoptă o lege prin care urmează să fie construite 30 de localuri tip pentru şcolile comunale. Prima clădire construită, situată pe Uliţa Clemenţei, este inaugurată în primăvara anului 1877.

[10] Singurele diferenţe vizibile între locuinţele caracteristice pentru cele două momente privesc imaginea exterioară a clădirilor, adică repertoriul stilistic.

ECLECTIC ARCHITECTURE IN BUCHAREST

- Several research directions-

Lecturer PhDc. Arch. Ioana – Maria PETRESCU*

Abstract: *The paper herein signals the possible research directions regarding the late 19th century architecture starting from the assumption of the necessity to build a complete history of the Bucharest architectural eclecticism, as part of the patrimony with decisive impact upon the architectural landscape of the capital. Profound research must be conducted with the purpose to highlight the advantages of the western architectural style dominant starting 1870.*

Without omitting the successive stylistic influences within the autochthonous architecture of the 19th century, oriental, neo-classical, neo-gothic, we must consider the effect of the French eclectic school upon the Romanian architecture where architects from the École des Beaux Arts in Paris activated.

Key words: *Bucharest, eclectic architecture, École des Beaux Arts*

Even though the first steps to modernization have been made at the beginning of the 19th century, the results of Bucharest's westernization process started being visible only after half century. Until that date, the city that was to become Romania's capital was a settlement with high oriental character from almost all the points of view. The strong influence coming from the south of the Danube was felt upon all the aspects of the people's lives, starting with the clothes they wore and their lifestyle and finishing with manner of building and organizing the urban space. Tudor Vladimirescu's revolution[1] and especially the Treaty of Adrianopole,[2] limits the Ottoman power in the Romanian Principalities and offers the perspective of an opening towards the West. After 1830, the youths coming from a boyar of bourgeois background show an increasing interest in knowing the western world. Many of them go to study abroad, bringing home habits and lifestyle features from abroad. Due to them, the Romanian society shall become familiar with the modern and revolutionary political ideas from the Western Europe, as well as with the occidental science and culture.

The desire for Europeanization manifested late and the first visible signs of modernity were awaited for a long time. As expected, the changes from the Romanian world during the 19th century did not lead to total change. In most of the situations, the transformations took place in the urban space, open to the new and avoiding the traditional and conservative rural society. From all the Wallachian and Moldavian burgs, Bucharest seems to have been affected the most by this inevitable change. The Bucharest society hurried to show interest towards the Western society and under its influence, it gave up the Oriental customs and clothes.

When finally, the shape and structure of the city surrendered to the laws of modernity, the people had already adapted for some time to lifestyle adopted from the West. It is understood that a significant renewal of the architecture claimed the replacement of the existent buildings with other ones. Normally, this process was supposed to unfold during a long period of time. In Bucharest though, things were rushed by an unhappy event that happened at the middle of the century: *The Big Fire* of March 23, 1847. The flames turned into ashes a quarter of the buildings of the city, therefore imposing the adoption of regulations for avoiding future similar disasters.[3] This tragic episode prepared the ground for the renewal of the Bucharest architecture.

The most favorable moment for the city's development was the establishment of the United Principalities capital at Bucharest. Becoming the headquarters of the power and of all the important public institutions, Bucharest attracts a significant part of the population[4] of the new state. The interests and necessities of the ones living in the capital grow in number and variety. With the increase of the inhabitants, more houses are needed; the established institutions must work in appropriate spaces. These make the construction activity following 1860 to be more intense. The buildings are renewed, as a lot is being built. In the course of time, the old buildings of oriental inspiration are replaced by buildings with architecture inspired by what was being built in the west at that time. During 3 decades, different trends follow one after the other, such as the neo-classical, around 1850 or neo-gothic[5] after 1860. Around 1870, the eclecticism emerges but becomes the dominant artistic motive for Bucharest only after 1880, in a period when the capital meets unprecedented construction effervescence. At the end of the 19th century, the wave of orders coming from people in Bucharest determines not only the

intensification, but also the diversification of the architects' activities that must answer the demands of a society during evolution.

*

Bucharest is a city that cannot proud on having architecture older than 150 years. The old area of the capital is actually quite young in comparison to other cities from abroad. The historic buildings in the capital appeared recently, after 1870, many of the patrimony objects being eclectic. The consequences of this fact are more than obvious: the results of the eclectic architecture must be protected and valued, as all the other patrimony goods. But in order to do that, it is necessary that the eclecticism is known and especially, understood. This is the main reason for which the specialists need a complete history of the Bucharest architectural eclecticism.

A history of the eclecticism in the capital would be an important contribution to the knowledge of the Romanian architectural phenomenon. For a long time, the past of Bucharest was interesting firstly for the historians, the specialists who have studied the city's architecture, focusing especially on the neo-Romanian buildings or on the modern period works. Eclecticism did not present much interest for the researchers. Therefore, we currently have only one important study at hand that refers to the architectural creations of this trend: we are speaking about Cezara Mucenic's work, *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă, Secolul XIX.*[6] The mentioned study covered a huge gap, but it is not enough to exhaust an ample manifestation such as the one of the Bucharest eclecticism.

How should the Bucharest eclectic architecture be approached at present? The answer is very simple: either from the perspective of the architect, either from the perspective of the created object. Obviously, a complex study would not be limited to considering only one side of the problem because architecture cannot be separated by the architect; it is a sure fact though, that depending on the purpose, the balance is inclined to one side or the other. An analysis that centers on the architect presents the advantage of a more rapid understanding of the general context that favored the propagation of a certain artistic phenomenon and helps the recognition of the thinking influences and of

the path of the general tendencies from one architect to another, from one school to another and from one country to another.

The European architecture penetrated the Romanian city mainly due to the foreign architects who came to the United Principalities and it developed after the first Romanian architects came back from the western schools where they had studied. Even though the presence of the foreign architects is announced from the first part of the 19th century, their number grows only after 1850. It is a significant fact that until 1880 a lot of specialists of German origin work in Bucharest and this can explain the importance given in that time to currents as neo-classicism and neo-gothic. After 1870, with the mass arrival of the architects of French origin, the force balance changes and the architecture itself seems to be modified to a certain extent.[7] The majority of the Romanian architects who had studied abroad came back after 1880. Taking a look at the schools where they learned, we can see that most of them studied at the *École des Beaux Arts* in Paris, and more than a quarter of them had Julien Guadet, the theoretician of the French eclecticism, as professor.[8]

The architectural phenomenon to which Bucharest is witness at the end of the 19th century exceeds what had happened in civil engineering immediately after 1850. Unlike neo-classicism and neo-gothic, which did not last for long and were visible only by a reduced number of buildings, the eclecticism was a dominant manifest, which did not disappear from the Romanian area until the First World War. Judging by the architects who have contributed to the shaping of the city's image between 1870 and 1916 we observe that the Bucharest eclecticism is, without a doubt, a beaux-arts one. A historical approach should highlight the influence of the French architecture on the Romanian one, which of the foreign or Romanian architects were fonder of what they had learnt in Paris and who are the ones who were able to mix the eclecticism with local elements in order to confer originality to the work. The eclectic architecture, just as all the other currents, cannot be really understood in absence of a detailed analysis of the buildings it had fathered. Too many times in the past was the eclecticism superficially judged, according to decorative criteria. Maybe this was the main reason that determined a lot of people to see the art of the end of the 19th century as only a worthless copy of the historical styles and therefore, to deny any quality it might have. An up-to-date study has to avoid this pitfall and also avoid judging the architecture only by its ornamental repertoire. We must highlight that architecture means, above all,

interior space, functioning, techniques and construction materials. There is a close link between all of these, as the purpose of a building is seen in the dimensions and shape of the space that lead afterwards to choosing certain materials and technique resolutions. But the purpose also serves the aesthetic objectives. As the different functions generate different solutions, it proves to be impossible to judge altogether the buildings that pertain to categories which have nothing in common. Therefore, an analysis should start from a classification according to functional criteria or, better said, from the study of solutions specific to each architecture program.

Let us return to Bucharest, nonetheless. The moment the city becomes the capital of the United Principalities, the biggest part of the buildings were houses, shops, inns, churches and monasteries; other buildings were hard to find. The diversification of the architecture programs happens quite late. Therefore, the education institutions building begins after 1870[9]; It is still then that the first modern hospitals are built; the great public edifices- The National Bank, The Savings and Consignments House, Post office Palace, The Palace of the Chamber of Deputies - are designed and executed only at the end of the century. On the one hand, we can speak about local architecture programs that include the dwellings, cult buildings and, obviously, everything having to do with trade. On the other hand, we have new architecture programs, imported from the west, where all the public institutions can be included, as well as the health, education or culture buildings. For all the buildings falling into the second category, the architects looked for inspiration sources to the west, to the eclecticism of that time. If it is observed that a big public edifice borrowed something from the local tradition, it is certain that those absorptions are found at the level of the decorative repertoire and architectural expressions. Shortly, the study of the great institutions can be made only in the context of the western architecture, directly related to it. The residential architecture on the other hand, offers us a different approach.

The study of the Bucharest dwelling in the eclectic period is important not only due to the big number of dwellings built in this era, but also because it can help us realize how was eclecticism received in the different strata of the Bucharest society at the end of the 19th century. In order to design a big public building such as The Savings and Consignments House or the Romanian Athenaeum, the architects did not have models for inspiration; the case of the dwellings is exactly the opposite. If the traditional dwellings of the 18th century are compared to certain residential buildings from the eclectic age, certain

similarities can be observed, regarding the size and number of rooms, as well as their destination and disposal.[10] It is true that these analogies can be seen exclusively analyzing the small and medium size houses. The big dwellings have a complex architecture because the functional relations between the rooms get more complicated once the number of rooms grows. The representative spaces become more important for a lot of these buildings, beginning with the access device and ending with the guest halls. Therefore, we notice that the eclecticism concerns both the shape and the content of the building, intervening in its resolution.

It is certain that a study of the eclectic architecture might follow other research directions, approaching the matter in a different manner. The subject is too great to be treated in a single manner and its resources will never be exhausted in a single work. The subject is not totally unknown, but on the contrary. One of the problems of the architecture at the end of the 19th century and beginning of the 20th were already debated in different studies and articles; other was not yet considered. The certainty is that the results of the research that concerned this period and the eclectic phenomena are currently disparate and inconclusive. Taking into account the impact it had on the capital's cityscape, the Bucharest eclecticism should be the object of a research that highlights not only its essential features, but also its merits as a modernity drive.

Selective bibliography

Djuvara, Neagu — *Între Orient şi Occident. Ţările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, Bucureşti, ed. Humanitas, 2002

Epron, Jean Pierre — *Comprendre l'éclectisme*, Paris, ed. Norma, 1997

Georgescu, Vlad — *Istoria românilor*, Oakland, Scithian Books, 1989

Harhoiu, Dana, — *Bucureşti, un oraş între orient şi occident*, Bucureşti, ed. Simetria, 1997

Ionescu, Ştefan — *Stiluri arhitectonice în Bucureştii epocii moderne*, în "Bucureşti Materiale de Istorie şi Muzeografie", vol. IV, 1966, pp. 397-406

Mucenic, Cezara — *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă. Secolul XIX*, Bucureşti, ed. Silex, 1997

Socolescu, Toma — *Fresca artiştilor care au lucrat în România în epoca modernă 1800-1925*, Bucureşti, Caligraf Design, 2005

Zahariade, Ana Maria *Influenţa franceză în arhitectură* în "Teme ale arhitecturii în România în secolul XX", Bucureşti, editura Institutului Cultural Român, 2003, pp. 40-54

* * * *Istoria oraşului Bucureşti*, vol. 1, Bucureşti, Muzeul de Istorie al Oraşului Bucureşti, 1965

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] The dramatic denouement of Tudor Vladimirescu's revolution has favourable results for Wallachia and Moldavia. On 14 March 1822, a common note of the European powers asks the Turks to evacuate at least two Romanian provinces. Four months later, on 13 July, Turkey names two boyers to lead the Principates, giving up the Phanariot reigns.

[2] The Treaty of Adrianopol (14 September 1829) ends the Russian- Turk war from 1828-1829. Through this act, the Tsarist power upon Wallachia and Moldavia grows, in the detriment of the Ottoman one. The Russian occupation imposed the adoption of the Organic Statute, which played an important role in the modernization of the Principates. We must mention that the Russians played an important role in the Europeanization of the Romanian society by introducing the French fashion and habits to the Principates.

[3] Although the centre of the city had already been burnt by fire a few times before, no one had taken a decision to avoid such catastrophes. The consequence of the Fire was the imposition of a strict regulation that stipulated what could be built, how and what materials could be used for each neighbourhood. The regulation stipulated replacing the unburned brick and wooden buildings that had chip roofs with buildings made of fire resistant materials. As a consequence of this decision, the number of the masonry buildings with roofs of shingle or plate sheets is rapidly growing.

[4] Istoria oraşului Bucureşti, vol 1, Bucureşti, Bucharest History Museum, 1965, page 295. The statistics show that between 1859 and 1866, the population of Bucharest increased by approximately 30%.

[5] The buildings with neo- gothic architecture were built especially during Cuza's reign. Two remarkable works could be mentioned, designed around 1860 by architect Luigi Lapizer: House of Academics, residence of the former post office director, Cezar Liebrecht and the House of Guilds (Liebrecht House) in Stelea Spătarul Place.

[6] Cezara Mucenic *Bucureşti, un veac de arhitectură civilă, Secolul XIX,* Bucharest, Silex Publishing House, 1997. Her work is very important for the researchers who deal with Bucharest's history, firstly due to the richness of the presented archive documents. As to the style, the author approaches the subject from the art historian perspective. Anyway, although this work does not bring a series of aspects specific to the architecture into discussion, it is a very useful instrument for the work of the architecture historian.

[7] A comparative analysis of the buildings designed by German architects and the ones designed of the French architects highlights the simplicity and sobriety of the first and the tendency towards grandeur and complexity of the latter.

[8] In order to keep trace of the activity of the first foreign and Romanian architects, see Toma Socolescu's work, *Fresca artiştilor care au lucrat în România în epoca modernă 1900-1925,* Bucharest, Caligraf Design, 2005.

[9] Until 1864, there were 5 public schools in Bucharest, besides other few private ones. In 1864, Cuza issues a decision to establish other public schools. For a long time, these schools functioned in improper locations. Only in 1875 did the City hall and the Council adopt a law stipulating that 30 locations were to be built to serve the public schools. The first one, on Clementei Street is inaugurated in the spring of 1877.

[10] The only visible differences between the dwellings characteristic of both moments regard the exterior of the buildings, meaning the stylistic repertoire.

PROBLEMA LOCUINŢELOR SOCIALE DIN ROMÂNIA (1989 – 2007)

Lector univ. dr. arh. Anca Gabriela STĂNCIOIU*

Rezumat: *În perioada de avânt economic ce a succedat revoluţiei din 1989, singura soluţie la criză acută de locuinţe din România a reprezentat-o Agenţia Naţională de Locuinţe (ANL). Obiectivele ANL-ului au fost promovarea şi dezvoltarea la nivel sectorial şi naţional a unor programe privind construcţia de locuinţe pentru tineri, destinate închirierii, construcţia de locuinţe sociale şi de necesitate, construcţia altor locuinţe proprietate publică a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi intervenţii la construcţiile existente, în aplicarea măsurilor stabilite prin programe guvernamentale. Strategia şi activitatea acesteia au depins însă de voinţa politică şi de posibilităţile financiare. Altfel spus, Agenţia a construit ceea ce vrut şi unde vrut statul să construiască şi mai ales în funcţie de buget.*
In ţările dezvoltate europene, statul nu mai finanţează direct construcţia de locuinţe. Sfera politicilor locative şi agenda guvernelor europene sunt axate pe probleme ce ţin mai degrabă de îmbunătăţirea gestionării în condiţii cât mai bune a fondului de locuinţe existent (problema pierderilor energetice, a riscului seismic, etc). Experienţa unor ţări cu puternică tradiţie în domeniul locuinţelor sociale şi în special a celor pentru tineret poate conduce la evitarea unor greşeli fireşti oricărui nou demers - indiferent unde se vor realiza aceste locuinţe în Europa de Est sau de Vest.

Cuvinte cheie: *locuire, social, criză legislativă, imobiliară, paradigme sociale, bulina roşie, sinistraţi, tranzit, credit ipotecar.*

În România au existat întotdeauna probleme în domeniul locuinţelor. Niciodată nu au fost destule. Cele sociale nici atât.

După 1989, schimbarea dramatică a factorilor de natură socio-economică: lipsa locurilor de muncă, situaţia incertă a celor existente, lipsa lichidităţilor, retrocedarea terenurilor şi a caselor precum şi sistarea oricărei activităţi din domeniul construcţiilor (cu excepţia celor proprietate personală) au condus la un blocaj cu profunde implicaţii sociale care a determinat o accentuare a crizei de locuinţe din marile centre urbane, acestea devenind un lux necesar.

Revoluţia din 1989 a constituit o nouă cotitură şi în istoria politicilor de locuire socială şi nu numai aici. Dacă până-n acest moment s-a construit foarte mult şi relativ prost (din punct de vedere al gradului de confort al locuinţelor care era şi este extrem de departe de normele unui trai decent comparabil cu al ţărilor înconjurătoare), timp de 5 ani (după 1989) nu s-a mai construit nimic din fondurile statului; va

exista doar o iniţiativă privată care însă se va adresa exclusiv segmentului determinat de locuinţele luxoase.

Măsurile democratice votate după 1989 de către Parlamentul României ca abrogarea restricţiilor privitoare la stabilirea în marile oraşe (pentru locuirea în Bucureşti nu mai era nevoie de buletinul de identitate), creşterea nupţialităţii (formarea cuplurilor în urma ajungerii generaţiilor decretului de natalitate din 1967 la vârsta căsătoriei) precum şi o serie de factori socio-economici (liberalizarea chiriilor, creşterea bruscă a preţurilor materialelor de construcţii şi reglementarea salariilor pentrua reduce fenomenul inflaţionist ce a dus la scăderea puterii de cumpărare) vor accentua şi mai tare criza locuinţelor din marile oraşe şi nu numai[2].

Chiar dacă în primii ani de după revoluţie nu a existat o politică socială în domeniul locuirii (cu obiective şi termene de rezolvare punctuale a acestora) au fost elaborate însă o serie de normative care au pregătit terenul pentru definirea acestui deziderat:

- Decretul lege 61/1991 a permis privatizarea clădirilor construite din fondurile statului prin vânzarea acestora către locatari, lucru care s-a materializat fie prin intermediul unui contract fie direct în numerar;
- Legea 50/1991 privind autorizarea executării construcţiilor şi măsuri pentru realizarea lor;
- Ordonanţa 19/1994 – privind stimularea investiţiilor pentru realizarea unor lucrări publice şi construcţii de locuinţe;
- Legea locuinţei 114/1996.

Una dintre paradigmele Bucureştiului la nivelul anului 2005 a constituit-o însă problema blocurilor construite în perioada interbelică care deşi nu sunt şi nu au fost din categoria locuinţelor sociale ridică foarte mari probleme din punct de vedere al instalaţiilor şi mai ales seismic (în urma unui inventar realizat în anii 2000 s-a constatat că aproape toate sunt în prag de prăbuşire la un seism de 6-7º datorită faptului ca în marea lor majoritate nu au fost niciodată sau sunt parţial consolidate. Sunt extrem de cunoscute şi ca blocurile cu "bulină roşie".

Reconsolidările acestor blocuri sunt extrem de rare (din cauza lipsei de lichidităţi, a costurilor foarte mari pe care acestea le implică şi mai ales din punct de vedere social – în ele locuiesc de regulă persoane în vârstă care nu au unde să se mute – consolidarea devine astfel mult mai dificilă). Prăbuşirea lor ar implica atât un număr mare de pierderi omeneşti, o scădere drastică a numărului de locuinţe cât şi existenţa unui fond de locuinţe pentru sinistraţi care este ca şi inexistent în acest moment.

Locuinţele pentru sinistraţi reprezintă tot un segment al locuirii sociale şi care se împart în mai multe subsegmente:

- locuinţe de tranzit – pentru refugiaţi care stau pentru o perioadă determinată;
- locuinţe pentru emigranţi (politici sau nu);
- locuinţe pentru sinistraţi rezultaţi în urma unor calamităţi naturale (cutremure, incendii, inundaţii, etc);

Pentru aceştia se caută găsirea unor soluţii care să fie benefice (inclusiv din punct de vedere socio-economic) la nivelul întregului teritoriu al României atât în cadrul oraşelor cât şi în localităţile limitrofe

graniţelor. In Bucureşti a început o vastă activitate de reconsolidare şi reamenajare a vechilor cămine de nefamilişti din zonele periferice ale oraşului (str. Vasile Stolnicul, etc.) care bineînţeles ridică costuri financiare extrem de mari.

Reducerea sumelor investite de la Fondul de Stat în scopul construirii de locuinţe sociale până la un procent din buget a determinat o schimbare profundă în domeniul politicilor de locuinţe sociale. Liberalizarea preţurilor la materiile prime şi a mâinii de lucru precum şi creşterea inflaţiei a determinat o reducere drastică a locuinţelor (sociale) realizate din banii statului.

După anul 1997 în scopul relansării construcţiilor de locuinţe au fost promulgate 2 acte normative extrem de importante: legea 152/1998 prin care a fost înfiinţată Agenţia Naţională de Locuinţe (ANL) care îşi desfăşoară activitatea sub autoritatea MLPTL (este o instituţie de interes public, cu personalitate juridică, ce coordonează surse de finanţare în domeniul construcţiilor de locuinţe şi are autonomie financiară) şi legea creditului ipotecar, ce reprezintă un alt cadrul legal al construirii de locuinţe.

Sistemul creditar are însă tradiţie în România în perioada dintre 1877 – 1948. Societăţile de Credit Funciar Urban din Bucureşti şi din Iaşi au funcţionat cu mare succes în domeniul construcţiilor până-n cel de al II-lea război mondial când au fost desfiinţate. In regimul comunist sistemul creditar se realiza doar prin intermediul statului care depindea de anumite sume de bani fixate anual şi care erau repartizate organelor centrale şi de care puteau beneficia doar angajaţii întreprinderilor de stat, care garantau pentru ele şi respectau anumite condiţii. In acest mod era realizat un alt fel de control total asupra alegerilor realizate de către oameni inclusiv asupra banilor acestora.

Beneficiile construirii de locuinţe prin ANL sunt: terenurile de construcţie au fost puse la dispoziţie gratuit, construcţia de locuinţe a fost scutită de TVA, contractarea locuinţelor s-a realizat la preţuri ferme şi s-a înfiinţat o bancă de date în scopul urmăririi locuinţelor şi a evoluţiei preţurilor.

Numărul locuinţelor sociale realizate după revoluţie este infim de mic raportat[3] la cererile existente. Condiţiile de accedere la o locuinţă socială sunt extrem de greu de îndeplinit (vârsta până la 35 de ani, un salariu al cărui plafon să permită întreţinerea decentă şi firească unei locuinţe, etc.) şi mai ales nu există diversificări realizate pe criterii de vârstă, venituri, ocupaţii. Nu este precizat modul în care se poate accede la o asemenea locuinţă dacă ai depăşit vârsta limită de 35 de ani şi totuşi nu-ţi poţi permite una cu chirie particulară sau chiar una în regim de proprietate. Costurile realizării de astfel de locuinţe (la nivelul cerinţelor anilor 2004-2005) au dovedit că nu pot fi acoperite prin chirii oricât de subvenţionate ar fi acestea.

Nu s-a pus problema reabilitării construcţiilor şi a spaţiilor care nu mai sunt sau nu au fost utilizate (a celor părăsite, a podurilor nelocuite), a acelora a căror funcţiune iniţială nu mai este necesară (vechi fabrici şi uzine, etc.) şi lista mai poate continua[1].

Politicile sociale din România de până acum nu au cuprins şi problemele detaliate mai sus pe care ţările dezvoltate le-au exploatat însă în dorinţa firească de a obţine cât mai multe locuinţe care să poată fi destinate familiilor şi persoanelor cu venituri reduse.

Scopul declarat al ANL-ului a fost dezvoltarea construcţiilor de acest gen la nivel naţional. ANL lucrează în conformitate cu Programele de Guvernare din perioadele 2001-2004, 2004-2008 şi cu strategia MLPTL în domeniul construcţiilor de locuinţe. Obiectivele sale vizează realizarea de cămine pentru tineri în regim de închiriere (cu chirie subvenţionată sau nu) sau prin credit ipotecar.

Procedeul de accedere la acest gen de locuinţe este deosebit de greoi atât pentru adresanţi cât şi pentru ANL: solicitanţii trebuie să se adreseze Agenţiei, să completeze o serie de acte, care vor fi analizate şi transmise după aprobare unei bănci care le verifică şi din punct de vedere financiar şi care emite sau nu un certificat de solvabilitate. După tot acest demers, actele se reîntorc la ANL care informează solicitantul dacă este acceptat sau nu.

PROMISIUNI:

- să devină „principalul mijloc de rezolvare a problemei lipsei de locuinţe”
- Să atragă şi să administreze resurse financiare pentru construirea, cumpărarea, reabilitarea locuinţelor
- Să sprijine persoanele cu venituri modeste, în vederea obţinerii de credite preferenţiale cu dobândă inferioară ratei medii practicate pe piaţa financiar bancară, prin intermediul unor bănci.
- Să ofere accesul la terenuri pentru construirea de locuinţe prin concesionare sau dare în folosinţă, în condiţii preferenţiale;
- Să aibă în vedere un acces mai facil la infrastructură; să nu introducă printre criteriile de acordare a creditelor pilele, relaţiile şi intervenţiile.

REALIZARI:

- S-a tranformat din prima „bancă” de împrumut prin credit ipotecar într-o instituţia cu un accentuat caracter social;
- A fost abandonat principalul obiectiv, acela de a realiza case prin credit ipotecar, iar Agenţia a început să se axeze pe construcţia de locuinţe sociale;
- Agenţia s-a axat pe construcţia de case individuale în detrimentul blocurilor;
- Prin facilităţile pe care le oferă, accesul la infrastructură şi terenul gratis şi preţurile practicate, Agenţia a devenit un monopol, un factor de distorsionare a pieţii constructorilor;
- Dacă la început, în 2001, ANL realiza doar 600 de locuinţe, dintr-un total de 25.000 executate anual, în 2002, ANL ar fi trebuit să realizeze 18.000 de case (2004) dintr-un total de 34.000 adică 52, 92% din total, construindu-se doar 1200;

PERSPECTIVE

- In ultimii doi (2005-2006) ani, valoarea proiectelor ANL a reprezentat circa 700 de milioane de lei. In 2005, aproape jumătate din cei peste 400 de milioane de lei au însemnat fonduri alocate de stat pentru ajutorarea sinistraţilor. Şi în 2007, programelor ANL, în valoare de 180 de milioane de lei, li s-a adăugat componenta pentru calamităţi, care a mai cuprins fonduri de cca. 80 de milioane de lei.
- Anul trecut, aproape jumătate din totalul fondurilor rulate au avut ca destinaţie programele de ajutor a sinistraţilor, iar în 2006, procentul a fost de 35% din total.

Din programele de locuinţe, ponderea o deţine cel pentru tineret, cu aproximativ 3500 de unităţi locative pe an, în timp ce în zona ipotecară este vorba de cca. 300 400 unităţi locative pe an.

- România are o stringentă nevoie de locuinţe, cifrele vehiculate ar fi de ordinul a 1,6 locuinţe. Conform cererilor exprimate, nevoia reală se cifrează însă la cca. 700.000 – 800.000 de unităţi locative (Săptămâna Financiară, 14 noe.2006)
- **Sunt prioritare locuinţe sociale sau în regim de închiriere destinate cadrelor militare, personalului medical tânăr şi profesorilor.**

Problemele cu care se confruntă aceasta sunt numeroase, iar rezolvarea lor ţine de voinţa politică, de o finanţare adecvată necesităţilor şi mai cu seamă de existenţa unui cadru juridic care să fie în concordanţă atât cu normele cât şi experienţa europeană din domeniu.

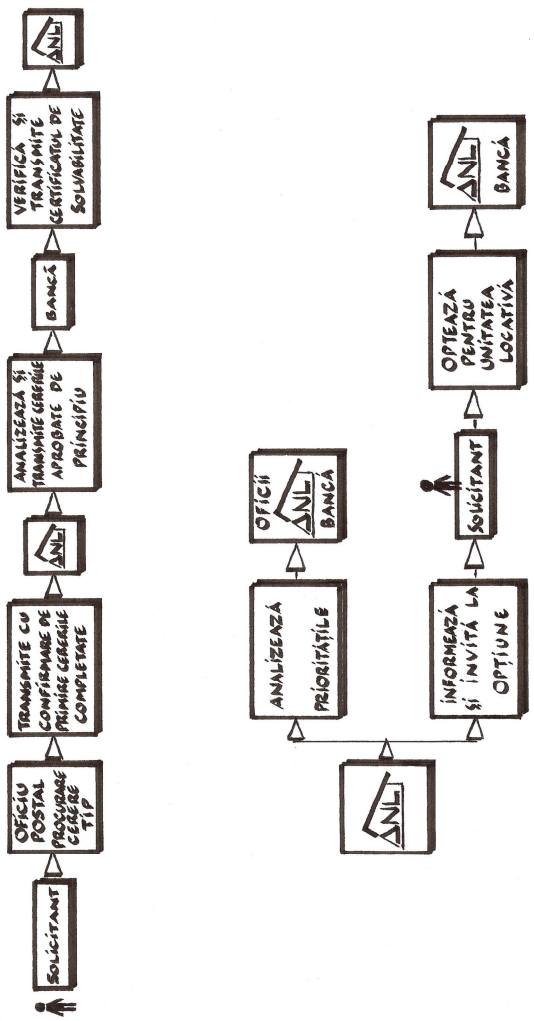

S C H E M A F U N C Ţ I O N A R E A N L SCHEMĂ IV-1

Problema 1: ***Lipsa de terenuri*** – acestea există doar în zone situate la limita dintre intra şi extravilan, zone în general greu accesibile. Se doreşte în acest mod mărirea oraşelor prin realizarea de noi cartiere dar se uită că este necesară o nouă infrastructură urbană (drumuri, reţele edilitare, etc.) şi mai cu seamă trebuie structurată o firească de întrepătrundere între ţesutul urban actual şi cel preconizat. Toate acestea vor ridica însă şi mai mult costurile construcţiilor respective.
Pe multe dintre terenurile pe care au fost proiectate asemenea parcuri de locuinţe nu s-a putut construi datorită situaţilor incerte asupra proprietăţii terenurilor (ansamblul Henri Coandă).

Problema 2: ***Vidul legislativ*** – există legile 611/14.X.1999 partea I – Monitorul Oficial (privind creditul ipotecar) şi legea 152/1998 care stipulează înfiinţarea ANL – ului. Aceste legi însă nu rezolvă problema reîncadrării scheletelor abandonate ale blocurilor de locuinţe realizate înainte de 1989, precum şi a locuinţelor persoanelor defavorizate: orfanii care au terminat şcoala şi nu au unde să locuiască, a celor care au fost evacuaţi de către foştii proprietari ai caselor naţionalizate, a handicapaţilor, a celor care nu au posibilităţi financiare, a locuinţelor pentru tineret în special, etc.

Problema nr. 3: ***Lipsa fondurilor*** – din această cauză, există întârzieri foarte mari în procesul de construcţie mai ales la capitolele infrastructură şi finalizarea locuinţele începute (9000). Număr total insuficient faţă de numărul de cereri depuse. (emisiunea Ochiul magic TVR 1, 14.03.05). Experienţa dobândită în ultimii ani (a caselor realizate prin această agenţie) lasă un gust extrem de amar. Dacă în toate ţările occidentale se stipulează în toate tipurile de medii că este absolut obligatorie investirea unor sume cât mai mari în acest gen de locuinţe (atât la interior cât şi la exterior, în special pentru realizarea de funcţiuni sociale absolut necesare unei desfăşurări fireşti a activităţilor sociale) pentru ca acestea să funcţioneze cât mai mult şi mai bine, în România se investesc cât mai puţini bani iar ceea ce se investeşte se pare că dispare de pe şantiere;

In acest moment există în desfăşurare un împrumut al Băncii de Dezvoltare a Comunităţii Europene de 100 mil. de USD utilizabili în două tranşe (60 şi 40 mil. USD), bani care sunt foarte greu de amortizat (recuperat) în condiţiile locuinţelor sociale.

Problema nr 4: ***Număr insuficient de locuinţe*** **–** se preconizează realizarea a 38.000 locuinţe sociale de închiriat pentru tineret în conformitate cu Programul de Guvernare în perioada 2001-2004 şi cu strategia MLPTL în domeniul construcţiei de locuinţe; acest număr este foarte mic în raport cu nevoile populaţiei, aşadar trebuiesc găsite alte soluţii care alături de cifra de mai sus să sporească numărul lor.

Problema nr. 5: ***Raportul social*** **–** stipularea clară atât a perioadei în care poate fi închiriată o locuinţă socială, a posibilităţilor care există după o anumită vârstă cât şi a categoriilor sociale, în special pentru tinerele familii şi pentru persoanele defavorizate de soartă: orfani care au terminat şcoala şi nu au unde să locuiască, a celor care au fost evacuaţi de către foştii proprietari ai caselor naţionalizate, a handicapaţilor, a celor care nu au posibilităţi financiare, etc., urmărindu-se astfel şi o integrare firească a acestora în societate şi prin locuinţă.
Există foarte multe cereri în care se doreşte extinderea noţiunii de locuinţe sociale – pentru a putea fi accesibile unei categorii mai largi de populaţie; Aşteptarea pentru o locuinţă socială este de minimum 2-3 ani (în cazurile fericite).

Problema nr 6:***Creditul ipotecar*** **–** la acest tip de locuinţe nu au acces decât o categorie foarte mică de persoane iar restul nu au nici o alternativă decât locuinţele sociale – la care, datorită fenomenul birocratic, accesul este foarte dificil datorită birocraţiei şi blocajului administrativ (de cele mai multe ori vârsta critică de 35 de ani expiră înainte de a debuta construcţia locuinţelor) care afectează plaje mai largi de utilizatori;

Problema nr. 7: ***Licitaţiile*** **–** activitate extrem de greoaie ce implică o mare birocraţie şi mult timp pierdut în defavoarea viitorilor beneficiari ai spaţiilor locative - atragerea constructorilor este o mare problemă, mai ales pentru programul de construire a locuinţelor pentru tineri. (340-370 euro/mp. reprezintă o valoare foarte mică de care constructorii nu sunt interesaţi), de aceea aceştia evită licitaţiile ANL.

Problema nr. 8: ***Lipsa unui concept de locuire socială adresat tinerilor*** **–** cu soluţii spaţiale flexibile, cu posibilităţi de evoluţie a acestuia (a conceptului).

Problema nr. 9: ***Proba Practică. Şantierul*** – Rezultatele observate pe majoritatea şantierelor sunt dezastroase : finisajele interioare şi exterioare cedează de regulă în primele luni de la mutarea locatarilor, tâmplăriile nu funcţionează – de la început asta în cazul fericit când terenurile pe care au fost deja ridicate noile cartiere aparţin altcuiva decât statului sau agenţiei, sau sunt traversate de diferite conducte (de gaze, apă sau electricitate);

O altă problemă acută o reprezintă inconsecvenţa guvernamentală a administraţiei publice locale în domeniul politicii de locuinţe. Acestea au „contribuit" direct la diminuarea ofertei de locuinţe ieftine cu chirie şi indirect la explozia preţurilor la apartamente înregistrată în ultimii 3 ani. Piaţa imobiliară bucureşteană este cea mai importantă din ţară şi orice se întâmplă pe această piaţă are efecte în restul României. Astfel cotaţiile imobiliare din Bucureşti reprezintă un fel de „mercurial" imobiliar pentru restul ţării. Ultima iniţiativă guvernamentală din domeniul Fondului Locativ de Stat este vânzarea locuinţelor ANL către actualii chiriaşi. Locuinţele vor fi vândute la un preţ sub nivelul practicat pe piaţă. Primele locuinţe vor putea fi cumpărate în 2007, numărul caselor care vor fi vândute anual prin acest sistem fiind estimat la 3000 – 3500 de unităţi.

Numărul total al locuinţelor ieftine construite de Agenţie în regim de închiriere pentru tineri în toţi aceşti ani, este însă infim în comparaţie cu situaţia din Uniunea Europeană. România se află la coada ţărilor europene, inclusiv la numărul de locuinţe ieftine (sociale). In România, 93% din locuinţe sunt locuite de proprietarii acestora şi doar 6% din unităţile locative plătesc chirii. Comparativ cu Uniunea Europeană, locuinţele private închiriabile reprezintă între 12-30% din total.
Prin comparaţie, piaţa imobiliară londoneză care este una dintre cele mai scumpe din Europa.

Există o puternică politică ofensivă a primăriei în construirea de locuinţe ieftine. Astfel în Londra, între anii 1997 şi 2005 cca. 30-45% din totalul caselor livrate anual pe piaţă au fost locuinţe ieftine, date în chirie de către administraţia publică locală. Această performanţă este realizată de către primăria londoneză prin aşa-zisul London Plan, documentul de bază privind strategia de dezvoltare a capitalei. Actul statuează ca. 50% din numărul total de reşedinţe construite anual să fie din categoria caselor ieftine, iar din acestea 70% trebuie să fie locuinţe sociale de închiriat şi 30% locuinţe intermediare. Intre anii 1997 şi 2005, primăria Londrei a reuşit să obţină astfel peste 62.000 de locuinţe ieftine, dublu faţă de cât construieşte România anual. In Bucureşti, 2006, municipalitatea va investi în construirea a doar 230 de locuinţe sociale – evident prea puţine. Numai pentru rezolvarea urgenţelor, adică a celor 14.000 de chiriaşi care urmează să fie evacuaţi din casele retrocedate, primăria are nevoie în următorii 5 ani de tot atâtea locuinţe.

In practica europeană, locuinţele noi cu preţ de execuţie de până –n 1000 euro pe mp. sunt considerate locuinţe sociale. Piaţa bucureşteană de construcţii nu este cea mai scumpă din Europa, prin urmare obţinerea unui preţ sub 800 de euro pe mp. pentru o construcţie nouă e un fapt realizabil. In prezent preţul minim pe care-l poate obţine primăria de pe piaţa secundară de locuinţe este de 840 euro pe mp. media însă este de 1000 – 1050 euro pe mp. construit.

Sectorul II al capitalei este singurul care pare să aibă o implicare mai mare în legătură cu acest domeniu: în curtea spitalului Colentina, au fost predate populaţiei 140 de apartamente, cel de al II-lea, este situat pe str. Maior Vasile Bacilă unde au fost date în folosinţă 332 de ap. Totodată primăria va

suporta cheltuielile privind modernizarea a două imobile de tip „ghetto” din Lunca Florilor. Blocurile de garsoniere cu regim de înălţime P+4 vor fi refăcute în totalitate şi trecute în fondul locuinţelor sociale.(Ziarul Financiar nr.66 luni, 26 iunie 2006).

După revoluţia din 1989, singura soluţie la criză acută de locuinţe din România a reprezentat-o Agenţia Naţională de Locuinţe (ANL). Obiectivele ANL-ului au fost promovarea şi dezvoltarea la nivel sectorial şi naţional a unor programe privind construcţia de locuinţe pentru tineri, destinate închirierii, construcţia de locuinţe sociale şi de necesitate, construcţia altor locuinţe proprietate publică a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi intervenţii la construcţii existente, în aplicarea măsurilor stabilite prin programe guvernamentale. Construcţia locuinţelor de stat, fie pentru tineri, de necesitate, sociale, pentru sinistraţi, nevoiaşi, evacuaţii din casele naţionalizate sau pentru militari, medici şi profesori, a reprezentat o marotă a tuturor campaniilor electorale din ultimii 15 ani.

Strategia şi activitatea ANL depind de voinţa politică. Altfel spus, Agenţia construieşte ceea ce vrea şi unde vrea statul să construiască şi mai ales în funcţie de buget. In ţările dezvoltate europene, statul nu mai finanţează direct construcţia de locuinţe. Moda din sfera politicilor locative şi agenda guvernelor europene din acest domeniu sunt axate pe probleme ce ţin mai degrabă de îmbunătăţirea gestionării în condiţii cât mai bune a fondului de locuinţe existent (problema pierderilor energetice, a riscului seismic, etc.).

Experienţa unor ţări cu puternică tradiţie în domeniul locuinţelor sociale şi în special a celor pentru tineret poate conduce la evitarea unor greşeli fireşti oricărui nou demers - indiferent unde se vor realiza aceste locuinţe în Europa de Est sau de Vest.

Bibliografie

1 Chombart De Lauwe – *Pentru o sociologie a aspiraţiilor*, Editura Dacia, Cluj, 1972;
2 Choay Francoise – *The modern city: Planning in the XIX th century,*
3. Zahariade A. M. – *Locuinţa socialî azi. Terminologie şi semnificaţii istorice,* Arhitext 2/1995

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

Agenţia Naţională pentru Locuinţe
Programul de construcţii de locuinţe pentru tineri, destinate închirierii

CENTRALIZATOR OBIECTIVE RECEPTIONATE 2007
Recepţii la terminarea lucrărilor

Nr. crt.	Judeţ	Localitatea	Amplasament	Număr unităţi locative recepţionate 2007
1.	TULCEA	Sulina	Zona Faleză – Strada 1 nr. 119	28
2.	MEHEDINŢI	Drobeta Turnu Severin	Zona Roşiori, et. I, bl. I2.2	36
3.	HUNEDOARA	Hunedoara	Str. Micro IV, bloc 6 - 7	48
4.	PRAHOVA	Ploieşti	Str. Ion Maiorescu, bloc 33 U 1	32
5.	BIHOR	Marghita	Str. Pandurilor f.n., bl. 5	20
6.	BUCUREŞTI	Sector 6	B-dul Timişoara – Valea Oltului, Zona C, etapa VIII, bloc C1.10, tr. T120MS, T153MS, T124S	53
TOTAL				**217**

ANSAMBLUL ANL SINAIA 99 DE APARTAMENTE
Locuinţe pentru tineri în regim de închiriere, Sinaia,
Platou Izvor, str. Brânduşelor

Cele 99 de apartamente sunt împărţite
astfel: 22 de garsoniere;
77 de apartamente cu 2 cam;

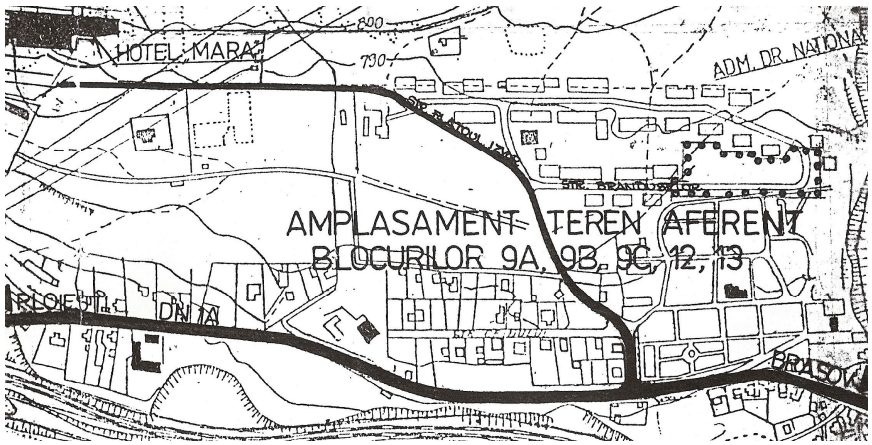

PLAN DE SITUAŢIE Sc 1 : 5000

SOCIAL HOUSING IN ROMANIA (1989 – 2007)

Lecturer PhD. Arch. Anca Gabriela STĂNCIOIU*

Abstract: During the economic boom that followed the 1989 revolution, the only solution to the acute housing crisis has been the National Agency of Housing (ANL). Its objectives included the promotion and development at sectorial and national levels of certain programmes regarding building houses for youth, meant for rental, social houses and emergency houses, construction of other houses as public property of the state or of administrative-territorial units, as well as interventions upon the existent buildings by implementing the measures set by governmental programmes. Its strategy and activity have heavily depended on the political will and financial possibilities. In other words, the Agency has built what and where the state wanted, within the budget. In the European developed countries, the state is not directly financing the housing any longer. The sphere of housing policies and the agenda of the European governments are focused on issues that are rather about improving management in the best conditions possible of the present housing stock (energetic losses, earthquake risk, etc). The experience of some countries with a strong tradition in social housing, mainly for youth, may help in avoiding natural mistakes – irrespective of their location in Europe.

Key words: *living, social, legislative crisis, real estate, social paradigms, red dot – mark on the buildings that are in danger of collapsing during earthquake, disaster victims, transit, mortgage.*

There has always been a shortage in the housing in Romania. There have never been enough houses. And the social ones, even less.

After 1989, the dramatic change of the socio-economic factors: lack of employment places, unclear situation of the existent ones, lack of liquidities, retrocedation of lands and houses, as well as stoppage of any activities in the building industry (except for personal property) has taken to a gridlock with deep social implications that triggered a deepening in housing crisis in the large cities – where a house has become a luxury item.

The 1989 revolution also represented a new turning point in the history of social housing strategies and not only. Until 1989, there was a lot of building going on, but not very efficient (speaking about the comfort level of buildings, which used to and is still far away from what can be called a decent living as it is in the neighboring countries). Five years after 1989, nobody built anything from the state funds; there was only a private initiative that will exclusively target the segment of luxury homes.

The democratic measures voted after 1989 by the Parliament of Romania, such as the abrogation of restrictions regarding residing in the large cities (to live in Bucharest, there was no need anymore to

have a Identity card issued here), the increase in nuptiality (forming couples by the 1967-decree children reaching their marriage age), as well as a series of socio-economic factors (liberalization of rents, sudden increase of prices of construction materials and wages regulation in order to reduce inflation which lowered the purchase power) will even more increase the housing crisis in the large cities and not only. [2]

Even the first years after revolution did not have any social housing policy (with objectives and deadlines), a series of normative documents has been released that prepared the ground to define this objective:

- Law Decree 61/1991 allowed the privatization of the buildings erected from state funds by their selling to the owners, either by contract or in cash;
- Law 50/1991 regarding the authorization of erecting constructions and measures in this respect;
- Ordinance 19/1994 – concerning the stimulation of investments for public works and building houses;
- Housing Law 114/1996.

One of Bucharest's paradigms in 2005 is the buildings built between the two wars – even though they have never been included in the category of social housing – they raise issues for installations and from the earthquake perspective (upon an inventory in the 2000s, there was ascertained that almost all of them are in the danger of collapsing during a 6-7degrees- due to the fact that most of them have never been or are partially consolidated. They are known as the ‚red dot buildings'.

The reconsolidation of these buildings is extremely rare (lack of liquidities, too high costs and social – older people live there and have no other place to move to) as it is not an easy enterprise. Their collapse would mean loss of human lives, a sharp decrease in the number of houses and the existence of a housing stock for the disaster victims, which is nowhere to be found now.

The houses for the disaster victims also represent a segment of the social housing and they belong to more sub-segments:

- Transit housing – for refugees, i.e. for determined period of time;
- Housing for emigrants (political or not);
- Housing for disaster victims (earthquakes, fire, flooding, etc.)

For the above, solutions are still not found to be beneficial (including the socio-economic perspective) in the territory of Romania, both the cities and localities bordering the frontiers. In Bucharest, a vast activity was initiated for reconsolidation and remodeling of the old single people dormitories on the city outskirts (Vasile Stolnicu Str.), which involves extremely high costs.

Lowering the amounts invested in the State Fund for building social housing down to a percentage has triggered a deep change in the social housing policies. The price liberalization for raw materials and manpower, as well as the rise in inflation has brought a sharp decrease of the social housing from the state funds.

After 1997, two extremely normative acts have been promulgated to reinvigorate the housing construction: law 152/1998 which stipulated the founding of ANL operating under the jurisdiction of MLPTL (an institution of a public interest, legal person that coordinates financing sources in construction industry and has financial autonomy) and the mortgage law, which represents the legal framework of building houses via mortgage.

The crediting system has a long tradition in Romania (1877 – 1948). The Urban Land Credit Societies in Bucharest and Iasi were very successful in this field, until the WWII when they were disabled. During the communist regime, the crediting system was state-operated, which had a large amount of money – annually set – that was distributed to the central authorities. The beneficiaries only included the state-run companies employees, under certain conditions. Thus, a total control upon people for the selection process was taking place, which also included their money.

The benefits of building ANL social housing are: the construction lots were free, the process was exempt from WATT payments, the contracting was done for firm prices and a databank was created for monitoring the houses and prices evolution.

The number of social houses after revolution is very low compared to [3] the present applications. The conditions of residing in a social house are not very easy: age up to 35, a decent wage to afford a house, etc) – mainly that there are not differences in terms of age, income, professions. It is not very clear how to ‚enter' such a house if you are older than 35 and cannot afford a house on a private rent or property. The costs incurred to build these houses (2004-2005) are impossible to be covered by rents, no matter how much financial support is provided.

The issue of rehabilitation of constructions and spaces that have not or not any longer used (abandoned, not lived in attics), or for the ones whose initial purpose does not apply anymore (old plants, etc.) and the list goes on.[1]

So far, the social policies in Romania have not included the detailed issues above that the developed countries have exploited in their desire to get as many houses as possible meant for the low income families and individuals.

The explicit purpose of ANL was to develop constructions in this field at a national level. ANL fully complies with the Government Programmes during 2001-2004, 2004-2008 and with the MLPTL strategy in housing building. Its goals target housing for youth as rentals (state-supported rent or not) or via mortgage.

The application process is rather difficult, for both ANL and applicants: the applicants must contact ANL, fill in various documents that will be analyzed and forwarded to be approved to a bank that, on its turn, will check them from the financial perspective and will issue or not a solvability certificate. After that, the documents will be returned to ANL that will inform the applicant whether he is accepted or not.

PROMISES:

- This should become the "main means to solve the issue with the lack of houses"
- Financial resources for building, buying, rehabilitation should be attracted and managed
- The persons with low incomes should be supported, with the purpose to obtain preferential credits with an interest rate lower than the average one used on the financial banking market, through certain banks.
- The access to land should be granted for building leasing dwellings, under preferential conditions;
- An easier access to the infrastructure should be taken into consideration; the criteria for granting credits should be correct.

ACHIEVEMENTS

- The first loan on mortgage "bank" was transformed in an institution with a deep social character;
- The main objective was abandoned- to build houses on loans on mortgage, and the Agency started focusing on building social housing.
- The Agency focused on building individual houses instead of apartment buildings;
- By the facilities offered, the access to infrastructure, the free land and the prices, the Agency became a monopoly, a factor of distorting the constructors' market;
- Although in the beginning, in 2001, ANL only built 600 houses of a total of 25 000 accomplished annually, this year ANL could build 18 000 houses of a total of 34 000, meaning 52.2% of the total.

PERSPECTIVES

- In these last two years (2005-2006), the value of the ANL projects was 700 billion lei, approximately. In 2005, almost half of the 400 billion lei meant state funds for helping the victims of the disasters. This year as well, funds for calamities were added to the 180 billion allotted to ANL programmes. These were funds reaching approximately 80 billion lei.
- Last year, almost half of the total funds had as purpose the aid of the disasters' victims and in 2006, the percentage was of 35% off the total.

The youth programme is the one holding the most important part of the units (3500), while the mortgage area holds approximately 300-400 units per year.

- There is a great need for houses in Romania. According to the expressed demands, the need is of approximately 700 000- 800 000 units (Săptamana Financiară, 14 November 2006)
- The social housing or the rental ones meant for the military, young medical personnel or teachers are foreground.

There are many issues encountered and their solution is dependent on the political will, or an adequate financing of the needs and more importantly, on the existence of a legal frame in accordance both with the laws and the European experience in the field.

Chart for the functioning of ANL
Chart IV-1

Issue no. 1: *The lack of land-* the lands are situated only in the areas within or outside the built-up areas, areas that are usually difficult to accede to. The purpose is the enlargement of the cities by building new neighborhoods, but what is forgotten is the need for a new urban infrastructure (roads, urban networks, etc.). This will raise even more the prices of the respective buildings.
On many of the lands where this kind of houses were designed, it was impossible to build, due to the uncertain situations regarding the proprietorship of the lands. (Henri Coandă complex)

Issue no. 2: *The legal void-* we have law 611/ 14.X.1999 part I- Official Gazette (regarding the loan on mortgage) and law 152/1998 stipulating the establishment of ANL. These laws, however, do not solve the issue of the apartment buildings framing built before 1989 or that of the dwellings for the under-privileged: the orphans who have finished school and do not have a place to live, the ones evicted by the former owners of the nationalized houses, the handicapped, the ones that do not have financial possibilities, the youth dwellings in particular, etc.

Issue no. 3: *The lack of funds-* for this reason, there are huge delays in the building process, especially when it comes to infrastructure and the completion of the started houses (9000), number insufficient in relation with the demands. The experience of the last years (of the buildings established through this agency) leaves a bitter aftertaste. If in all the western countries it is stipulated that it is absolutely compulsory to invest the biggest amounts possible in this kind of housing (both for the interior and exterior, especially for establishing social functions compulsory for a natural deployment of the social activities) so that they function the longest and the best possible, in Romania there are small amounts invested and those amounts seem to disappear if we take a look at the building sites;

Currently, there is a loan of the European Community Development Bank ongoing. Its value is of 100 billion USD, to be used in two installments (60 and 40 billion USD). It is difficult to recover this amount under the conditions of the social housing.

Issue no. 4: *Insufficient number of houses*- 38 000 social hoses for rent are to be built for the youth, in conformity with the Governance Programme between 2001-2004 and the MLPTL strategy in the field of the housing construction; this number is very low in comparison with the needs of the people, therefore other solutions must be found.

Issue no. 5: *The social balance-* the precise stipulation of the period when a social house can be rented, of the possibilities available after a certain age and of the social categories, especially for the young families and for the under-privileged persons: the orphans who have finished school and do not have a place to live, the ones evicted by the former owners of the nationalized houses, the handicapped, the ones that do not have financial possibilities, etc., pursuing therefore a natural integration of these persons within the society.
There are many requests for the expansion of the social housing notion- in order for these to be accessible to a broader category; the waiting period for a social house is of at least 2-3 years (best cases).Applicant- Post office, application procurement- recorded delivery for the completed applications-

ANL- analyses and transmits the approved applications- bank- verify and transmits the certificate for solvability- ANL

ANL- analyses priorities- ANL offices, bank
ANL- informs and states the options- applicant- opts for unit- ANL, Bank

Issue 6: ***Mortgage loan –*** the programme is open for a narrow range of persons, while the rest of the people can sign up for the social housing programme. However, the latter face difficulties following bureaucracy and administrative obstacles (most of the times, the applicants reach the maximum age for getting a social house – 35 years old – before the beginning of the construction works);

Issue 7: ***Auctions –*** a heavy process involving a great deal of bureaucracy to the disadvantage of the future beneficiaries. The contractors avoid the auctions organized by the National Housing Agency, especially in terms of building housing units for the youth, for the construction costs are very low (340 – 370 Euro / sqm);

Issue 8: ***The lack of a youth social housing concept***

Issue 9: ***Practice. The construction site*** – The outcomes recorded are disastrous: the interior and exterior finishes usually break a few months after the tenants set in, the woodwork breaks from the start – that in a fortunate circumstance when the lands on which the new structures have already been built do not belong to the State or to the National Housing Agency or they are crossed by gas pipelines, water or power pipes;

Another stringent issue is the inconsistence of the local public administration authorities in terms of elaborating housing strategies. This directly results in a lower affordable rental property offer and indirectly in increased prices in flats in the last 3 years. The Bucharest real estate market influences the real estate sector all over the country. The latest initiative of the State Housing Fund results in the current tenants buying the rented houses for a price under the market value. The houses are to be bought in 2007. A number of 3000 – 3500 houses are estimated to be sold annually.

The total number of cheap houses given for rent to young people through the programme initiated by the National Housing Agency is much lower compared to the situation in the EU Member States. Romania is at the bottom including in terms of the number of affordable houses. In our country, 93% of the houses are private property, while only 6% are rented. Compared to the European Union, the share of rentable private properties versus the total number of houses is 12 – 30%. The London real estate market is one of the highest in Europe.

The Town Hall implements a strong offensive strategy in terms of building affordable structures. Therefore, in London, between 1997 and 2005, approximately 30 – 45% of the total number of houses on the market are affordable houses to be rented through the so-called London Plan – the main document on London development strategy – initiated by the Town Hall. The deed reads that 50% of the

total number of structures built annually should be affordable houses, while 70% of their total number must be rentable social houses and 30% should be intermediate housing units. Between 1997 and 2005, the Mayor from London launches over 62,000 affordable housing units, twice the number of such units built in Romania on a yearly basis. In 2006, Bucharest faces under-investment in the social housing sector – only 230 affordable units are to be built. In the next 5 years, 14,000 structures must be built to host the 14,000 tenants on the verge of being evicted from the retroceded houses.

In the European practice, the new structures with an execution price of up to 1000 Euro / sqm are considered social housing units. The Bucharest construction market isn't the most expensive in Europe, therefore building structures against a price below 800 Euro / sqm is feasible. Presently, the minimum cost the Town Hall can incur is 840 Euro / sqm, yet the average yields in 1000 – 1050 Euro / sqm.

The 2nd District is the most productive in the field: 2 block of flat building projects are in progress of implementation. 140 flats from a structure located in the Colentina Hospital yard will be "handed over" to the beneficiaries. Another block of flats, situated on Maior Vasile Băcilă Street, will shelter people in 332 flats. The Town Hall will also incur the costs for the modernization of two "ghetto"-type buildings, from Lunca Florilor. The 4-storied studio apartment buildings will be entirely rehabilitated and turned into social housing units (Ziarul Financiar no. 66, 26 June 2006).

After the 1989 Revolution, the only solution to the sharp housing shortage is the National Housing Agency. It aims at promoting and developing, at sector and national levels, programmes for building rental housing units for the youth, social housing units, other structures owned by the State or by the administrative divisions as well as at rehabilitating the existing structures. Building state-funded structures for the youth, or social housing units for the needy, for the persons evicted from the nationalized houses as well as for the soldiers, doctors and professors has been a major concern among politicians in the last 15 years.

The activity of the National Housing Agency is state-driven, meaning that new structures will be built according to the public funds. In the European developed countries, the state does not directly subsidize the housing industry anymore. The Government's Agenda covers rather aspects on the proper management of the existing structures (energy loss, earthquake hazard and the like).

We should have in view the countries where social housing programmes are implemented, in order to avoid some common mistakes likely to be made when developing such an approach in Eastern or Western Europe.

The National Housing Agency
Rental housing units for the youth
2007 STATISTICAL TABLE

County Locality Location Number of housing units given for rent

Agenția Națională pentru Locuințe
Programul de construcții de locuințe pentru tineri, destinate închirierii

CENTRALIZATOR OBIECTIVE RECEPTIONATE 2007
Recepții la terminarea lucrărilor

Nr. crt.	Județ	Localitatea	Amplasament	Număr unități locative recepționate 2007
1.	TULCEA	Sulina	Zona Faleză – Strada 1 nr. 119	28
2.	MEHEDINȚI	Drobeta Turnu Severin	Zona Roşiori, et. I, bl. I2.2	36
3.	HUNEDOARA	Hunedoara	Str. Micro IV, bloc 6 - 7	48
4.	PRAHOVA	Ploieşti	Str. Ion Maiorescu, bloc 33 U 1	32
5.	BIHOR	Marghita	Str. Pandurilor f.n., bl. 5	20
6.	BUCUREŞTI	Sector 6	B-dul Timişoara – Valea Oltului, Zona C, etapa VIII, bloc C1.10, tr. T120MS, T153MS, T124S	53
TOTAL				**217**

THE SOCIAL HOUSING COMPLEX FROM SINAIA: 99 FLATS
Rental housing units for the youth, Sinaia, Izvor Plateau, Brânduşelor Street

The 99 apartments are divided as follows: 22 studios;
77 apartments with 2 rooms;

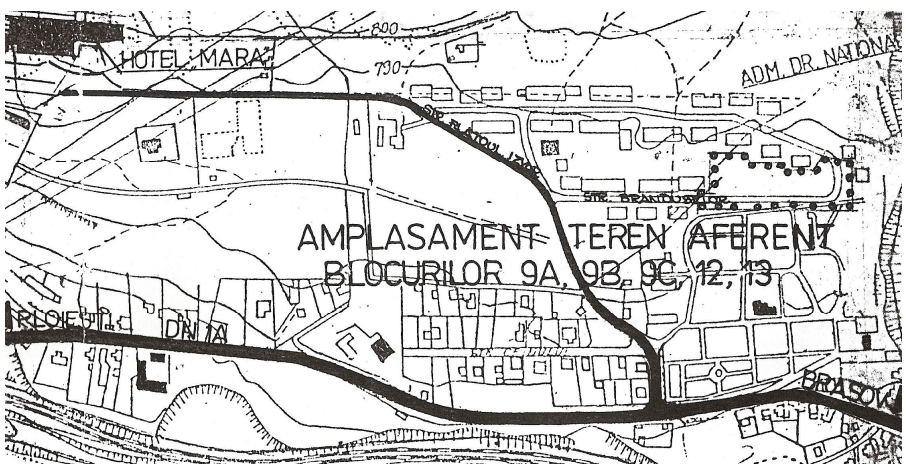

PLAN DE SITUAŢIE Sc 1 : 5000

References

1 Chombart De Lauwe – *Pentru o sociologie a aspiraţiilor*, Dacia Publishing House, Cluj, 1972;

2 Choay Francoise – *The modern city: Planning in the XIXth century,*

3. Zahariade A. M. – *Locuinţa socială azi. Terminologie şi semnificaţii istorice,* Arhitext 2/1995

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

ŢĂRILE DIN EUROPA DE EST
INFLUENŢA MODELULUI DE LOCUIRE SOVIETIC

Lector univ. dr. arh. Anca Gabriela STĂNCIOIU*

Rezumat: *Toate ţările din blocul estic, aflate sub influenţa Uniunii Sovietice, au fost obligate să aplice aceleaşi politici de locuire (în special în primii ani), reuşind apoi să urmeze un drum relativ propriu.*

După pagubele suferite în urma celui de-al II-lea război mondial – lipsa de fonduri, secetă, incendii – şi ca urmare a instaurării comunismului, locuitorii acestor state s-au confruntat cu fenomenul de confiscare a apartamentelor, caselor, terenurilor şi bunurilor (inclusiv cele industriale).

Rusia a constituit un capitol aparte în istoria locuinţelor sociale din această perspectivă precum şi din perspectiva mentalităţilor şi a regimului politic comunist care s-a impus destul de dur în toate domeniile, chiar şi în sectorul locuinţelor.

Apartamentele confiscate erau reîmpărţite mai multor familii, astfel că membrii fiecărei familii primeau câte o cameră, fiind nevoiţi să împartă cu ceilalţi spaţiile comune: bucătăria, baia, holul şi chiar telefonul.

În celelalte ţări estice, apartamentele şi casele au fost mai întâi redistribuite, ca ulterior, odată cu redresarea economică, să fie construite noi ansambluri de locuinţe – la început după modelul stalinist, apoi de tip blocuri din ce in ce mai înalte care permiteau atât concentrarea unei mari părţi a populaţiei în apartamente „standard" cât şi controlul acesteia din toate punctele de vedere (politic, sanitar, etc.).

În lucrarea de faţă doresc să studiez acest fenomen, modul în care a fost impus în celelalte ţări din blocul estic şi, mai cu seamă, urmările sale.

Cuvinte cheie: *model, ţările est-europene, model de locuire sovietic*

Apartamentul comun (Kommunalka) este un aspect important al vieţii de zi cu zi în Uniunea Sovietică precum şi un fapt care atrage atenţia erudiţilor străini interesaţi de formele unice ale societăţii sovietice.

Kommunalki erau apartamente care aparţineau aristocraţilor şi persoanelor din clasa mijlocie din Rusia, în perioada premergătoare revoluţiei. În general erau situate în centrul oraşelor. Acest tip de

locuire, în care membrii unor familii neînrudite sunt forţaţi să locuiască împreună şi să împartă baia, bucătăria, holul şi telefonul, este specific câtorva generaţii de sovietici. Cea mai importantă schimbare impusă în momentul transformării apartamentului în kommunalka este împărţirea suprafeţei în: spaţii pentru uz comun şi încăperi destinate indivizilor sau membrilor familiilor.

Aparent, cei care împart acelaşi apartament nu sunt conştienţi de lipsa intimităţii, însă conceptul de intimitate nu a caracterizat nicicând cultura rusă, de fapt, termenul fiind dificil de tradus în limba rusă.

Totuşi, aceşti oameni mărturisesc faptul că îi încearcă sentimente de umilire, disconfort şi tensiune, asemenea locuitorilor din vest atunci când le este invadată intimitatea. Acest fenomen ne dă ocazia să explorăm viziunea sovietică asupra intimităţii.

Nu putem spune că apartamentul comunal face parte din sfera socială. Locuitorii nu duc o viaţă tocmai normală, întrucât acest tip de locuire presupune convieţuirea unor străini, ale căror relaţii sunt reglementate din exterior.

Acest fenomen influenţează atât locuitorii din ţările de origine cât şi pe cei din ţările învecinate. Există un studiu comparativ cu privire la modul în care modelul a fost impus şi la consecinţele sale. Studiul se bazează pe următoarele criterii: arhitectural (spaţiu şi compoziţie), cel legat de echipamente (planuri, documente istorice), psihologic (studii sociologice şi de impact), economic şi, nu în ultimul rând, politic.

Leningrad este recunoscut ca fiind oraşul cu cele mai multe apartamente comune. În 1951, un astfel de apartament este împărţit, în medie, de 3,3 familii. În anul 1989, procentul locuitorilor dintr-un apartament comun din St. Petersburg este de 23,8% din totalul locuitorilor, de 4,8 mai mult decât rata medie înregistrată în Rusia şi de 2,6 ori mai mult decât procentul înregistrat în Moscova.

Apartamentul comun prinde contur în perioada marcată de redistribuirea caselor (1917 – 1921). După revoluţie, aceste apartamente sunt expropriate pentru cauză de utilitate publică. Noii îmbogăţiţi au oportunitatea de a-şi îmbunătăţi nivelul de trai, ocupând case de lux. O parte din foştii proprietari sunt

evacuaţi, în timp ce altora le este permis să locuiască în continuare în apartamente, cu condiţia să împartă fostele locuinţe cu familii cu venituri mai mici venite de la periferie. Cum multe case din centrul marilor oraşe au apartamente spaţioase, autorităţile bolşevice au decis să rezolve problema locuinţelor, reducând spaţiul de locuit prin „condensarea" apartamentelor ce aparţineau foştilor înstăriţi. De regulă, fiecărei familii îi este atribuită câte o cameră, guvernată de reglementări sanitare. În 1919 reglementările de ordin sanitar se aplică pe o suprafaţă de 8,25 m2 / persoană, însă cifrele reale sunt mult mai scăzute. Până în 1931, spaţiul de locuit pe cap de locuitor în Leningrad era 6,7 m2.

Imediat după al II-lea război mondial, suprafaţa vizată de reglementările oficiale de ordin sanitar se extinde cu 3m2, crescând treptat la 12 m2 până în anii 90. Membrii unei familii al căror spaţiu de locuit depăşea această valoare nu se puteau înscrie în programul public privind locuinţele sociale.

În anii 20, apartamentul comun este văzut ca un fenomen trecător. Totuşi, o serie de factori şi împrejurări contribuie la răspândirea acestuia, astfel că apartamentul comun devine forma tipică de locuire în oraşele mari.

Printre aceşti factori enumerăm lipsa unui proiect de dezvoltare a locuinţelor colective, investiţii scăzute în sectorul construcţiei de locuinţe, aglomerarea urbană precum şi modul de adaptare a oamenilor la Kommunalki.

La sfârşitul anilor 20 şi începutul anilor 30, apartamentul comun este considerat o instituţie socială cu sistem de putere ierarhic şi reguli proprii. De exemplu, rolul oficialului cu drepturi depline în apartament era stabilit. Acesta era responsabil cu înregistrarea şi cu reglementările de ordin sanitar.

Reprezentanţii Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne aprobă Regulamentul de ordine interioară pentru case şi apartamente.

Metodele comparative au evidenţiat dezavantajele acestui tip de locuire şi, în special, impactul psihologic asupra locuitorilor.

Guvernanţii şi membrii Partidului Comunist se amestecă în viaţa privată a cetăţenilor, impunând reguli şi controale. Astfel, apartamentul comunal se încadrează perfect într-un sistem de monitorizare social şi politic. Mai mult, din exterior, acest tip de locuire pare să aplice ideile colectivităţii şi să marcheze mult dorita dispariţie treptată a proprietăţii private.

Într-un „loc ca acasă”, toţi membrii familiei au dreptul de a folosi toate sau aproape toate încăperile. Spaţiul privat al casei este, într-o oarecare măsură, sub controlul statului.

Camerele dispuse simetric de-a lungul coridoarelor lungi sunt specifice edificiilor de tip instituţie. Principiul spaţial ce guvernează aceste locuinţe se aplică asupra locuitorilor.

Oamenii s-au obişnuit cu acest sistem şi îl preferă în continuare, în ciuda numeroaselor alternative. Privatizarea sectorului locuinţelor în Rusia, începând cu anul 1991, duce la abrogarea reglementărilor de ordin sanitar şi a altor restricţii referitoare la vechiul sistem de locuire. Ideea de transformare a apartamentelor comune în locuinţe private prinde contur. Din 1998, locatarii au putut să privatizeze doar apartamentele, ca întreg, nu încăperile. În prezent, doar câteva apartamente comune au fost privatizate.

În majoritatea ţărilor din Blocul Est-european (cu excepţia Rusiei), au fost elaborate planuri de dezvoltare care includ construirea de locuinţe; aceste planuri trebuie implementate cel puţin teoretic.

Un mare număr de clădiri (denumite, din mândrie ideologică, doar locuinţe colective, deşi majoritatea sunt locuinţe sociale) sunt construite exclusiv prin fonduri publice, fără respectarea standardelor de calitate. În toate aceste state, sectorul construcţiilor stagnează; apoi, mult după, strategiile de locuire sunt reformate.

Bibliografie

Shlapentokh V. 1989 Public and private life of the Soviet People, Oxford, USA

Gerasimova, K. 2002, Socialist Spaces Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc, Oxford, USA

Patrulius R. 1975, Housing in time and space, Bucureşti, România

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

MODEL OF THE EASTERN EUROPEAN COUNTRIES
THE INFLUENCE OF THE SOVIETIC INHABITATION

Lecturer PhD. Arch. Anca Gabriela STĂNCIOIU*

Abstract: *All the countries in the Eastern block and under the influence of the Soviet Union were forced to apply the same inhabitation policies (especially in the first years), then they managed to go a more original way.*

As a consequence of the damages caused during World War II, of the lack of funds, of the natural calamities (drought, fires etc.) after the war and of the new communist regime, in these states flats, houses, lands and goods (including industrial) were seized.

Russia was a special country in the history of social housing from this point of view and from the point of view of the mentalities and of the communist regime, which was very strict in all fields of activity and especially in housing matters.

The seized flats were redistributed to more families, so that each family received one room and all families had to share kitchens, bathrooms, hallways and even the telephone line.

In the other Eastern countries, flats and houses were first redistributed, but after the natural economic recovery new housing projects have been constructed, at first on the Stalinist model and then in ever higher blocks that allowed that a large part of the population be concentrated in 'standard' flats and controlled from all points of view (political, sanitary etc.).

This work is designed as a study of this phenomenon, of the forced used to bring it about in the other countries from the Eastern block and especially of its consequences.

Keywords: *model, east European countries, soviet inhabitation*

The communal apartment (Kommunalka) was an important feature of everyday life in the Soviet Union as well as being a place that has attracted the attention of foreign scholars interested in the unique forms of Soviet society.

Kommunalki were created in apartments that had belonged to middle-class and aristocratic families in pre-revolutionary Russia. Generally, they were situated in city centres in tenement constructed to individual blueprints.
This type of housing, where several unrelated families were forced to live together sharing the bathroom, toilet, kitchen, hallways and telephone, has been the domestic habitat of several generations of Soviet citizens. The most important change imposed on the family apartment when remoulded into the kommunalka was the division of space into two kinds: places of common use and rooms for families or individuals.

It might seem that the inhabitants of communal apartments were unaware that they lacked privacy, but the concept of privacy has never been a feature of Russian and Soviet culture and, in fact, the term itself is hard to translate into Russian.

Nevertheless, in recollecting their experiences, the inhabitants of communal apartments often talk of feelings of humiliation, discomfort and tension similar to those felt by people in the West when their privacy is violated. The phenomenon of the communal apartment presents an important opportunity to explore the idea, experience and legacy of a Soviet version of privacy.

The communal apartment hardly belongs to the social sphere. Life in this kind of apartments cannot be described as purely domestic or simply personal as it includes social relation with those who are neither members of the household nor of the family, and everyday life is regulated from outside.

This work is designed as a study of this phenomenon, which has had consequences not only in its country of origin, but also in the neighbouring countries. A comparative analysis of the manner in which this pattern has been imposed and its consequences has been made according to the following criteria: architectural (spatial and compositional), equipment (plans, historical documentation), psychosocial (sociologic and impact studies), economic and in the first place political.

Leningrad was infamous for having the highest percentage of communal housing among the Soviet cities. In 1951, an average of 3.3 families lived in each apartment in the city. In 1989, the percentage of communal apartment inhabitants in St. Petersburg was still 23.8% of the city population and was 4.8 times higher than average in Russia and 2.6 times higher than in Moscow.

The communal apartment emerged during the period of housing redistribution (1917 – 1921). After the Revolution, all housing was expropriated by the State. The newly privileged were given the opportunity to improve their living conditions by occupying high-quality housing. Some of the former householders were evicted from their apartments, while others were allowed to remain by sharing their former homes with less wealthy families resettled from poorer outskirts. As a considerable part of the housing stock in the centres of big cities consisted of spacious apartments, the Bolshevik authorities decided to solve the housing problem by reducing the living space through the 'condensation' of apartments that belonged to the formerly well-to-do. As a rule, each family was allocated one room, with the living space determined by sanitary norms. In 1919, the sanitary norm was established at 8.25 m^2 per person but real figures were considerably lower. By 1931, the average living per capita in Leningrad equalled 6.7 m^2.

Immediately after the Second World War, the official sanitary norm was expanded by 3 mp, gradually increasing to 12 m^2 by the 1990s. A family whose living space exceeded this norm was not permitted to enrol on the waiting list for state housing.

In the 1920s the communal apartment was envisaged as a temporary phenomenon that would be overcome in the near future. However, a constellation of different factors and circumstances allowed this type of housing to spread, becoming the typical form of housing in large cities.

These factors included the failure of the ideological project of collective housing (house-commune), underinvestment in new housing construction, the rapid growth of the urban population, as well as the general adaptation of the population to the Kommunalki.

In the late 1920s and early 1930s the communal apartment became established as a social institution with its own rules, arrangements and hierarchical system of power. For instance, the figure of the senior plenipotentiary in the apartment was established. This official was responsible for maintaining the rules of registration and the sanitary rules necessary to maintain the apartment. NKVD-approved 'Rules for the internal order in houses and apartments' regulated relations in the apartments.

The comparison methods have shown what the weaknesses of this inhabitation type are and especially what psychosocial consequences it has had on the inhabitants.

The State and Communist Party intruded into the domestic life of citizens by the imposition of rules as well as by inspections by their representatives and by neighbours. In such ways, the communal apartment fitted perfectly into a system of social and political control. Further, in outward appearance this kind of housing seemed to realize ideas of collectivism and the much-wanted 'withering away' of the private property.

In a 'homelike place', all family members have the right to use all or almost all of the rooms. The private space of the home is relatively free from public controls.

The regular and symmetrically placed rooms off long corridors occupied by isolated and separate inhabitants are characteristic of institution-like places.

The spatial principle underlying such places seeks to partition and to effect control over their users.

The population has accustomed to this system imposed through 'proletarian fight and pride'. It continues to be preferred by most people in spite of the numerous alternatives. Housing privatization in Russia since 1991 has meant that the sanitary norms and other restrictions associated with the old housing system no longer apply. The opportunity to revive communal apartments as family housing presents itself. Since 1998, tenants have only been allowed to privatize the entire apartments rather than the separate rooms within it. Today, only a tiny number of communal apartments have been privatized.

Most countries from the Eastern European block (excepting Russia) had five-year development plans that included house building and these plans had to be overfulfilled at least in the papers.

Extremely many buildings (named out of ideological pride only collective, although most of them were actually social housings) were erected exclusively with state money without observing quality standards and in all these states housing construction stagnated, then after a long period inhabitation policies have been reformed.

Bibliography

Shlapentokh V. 1989 Public and private life of the Soviet People, Oxford, USA
Gerasimova, K. 2002, Socialist Spaces Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc, Oxford, USA
Patrulius R. 1975, Housing in time and space, Bucureşti, Romania

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

ORAŞUL CA ECOSISTEM

Conf. univ. dr. arh. Nicoleta Doina TEODORESCU*

Rezumat: *Analiza fenomenului urban conduce la o abordare a problematicii pe trei paliere distincte: din perspectiva modului de viaţă urban şi a imaginii omului despre oraş, din perspectiva structurii sociale, a relaţiilor sau a spaţiului social şi a ecologiei urbane.*
Definirea oraşului din perspectivă ecologică presupune evidenţierea relaţiilor din spaţiul fizic al oraşului şi comportamentul uman determinat bioenergetic.
În contextul actual al promovării dezvoltării durabile la nivelul oraşelor, este necesară conştientizarea asupra mediului înconjurător şi este oportună definirea conceptelor ce stau la baza paradigmei ecologice: ecosistemul, ca unitate între biocenoză şi biotop , populaţia şi mediul înconjurător (environmentul) .

Cuvinte cheie: *oraş, ecologie urbană, ecosistem, biotopul urban, biocenoză urbană, biodiversitate*

Încercând să depăşească limitele definiţiilor curente ale fenomenului urban, diferiţi cercetători din epoci şi de formaţie diferită au introdus noi abordări ale acestuia, propunând definiţii mai cuprinzătoare. În principiu acestea pot fi încadrate în trei categorii:

1. din perspectiva modului de viaţă urban şi a imaginii pe care oamenii şi-o formează despre oraş
2. definiţii din perspectiva structurii sociale, a relaţiilor sociale sau a spaţiului social
3. din perspectiva ecologiei urbane

Fiecare dintre aceste abordări au fost preferate şi promovate la un moment dat acordându-li-se un plus de legitimitate, conţinând evident un număr substanţial de elemente care să le justifice ascendentul asupra celorlalte. În timp s-a revenit asupra lor, oraşul fiind toate acestea şi ceva în plus.

Perspectiva modului de viaţă urban şi a imaginii pe care oamenii şi-o formează despre oraş a fost îmbrăţişată de sociologi, începând cu Şcoala de la Chicago sau Louis Wirth (1938) care definea *oraşul ca*

o comunitate permanentă relativ *largă,* caracterizată prin *densitate şi eterogenitate, cu o structură socială în care relaţiile de grup sunt bazate pe contracte impersonale, fragmentare, superficiale, tranzitorii, adesea devastatoare în raport cu natura.* Dinamica urbană a impus aprofundarea acestor aspecte, necesitatea explicării modului de viaţă urban şi prin alte variabile cum sunt condiţia economică,caracteristicile culturale, ciclul de viaţă, instabilitatea rezidenţială, participarea politică, modul de locuire… Pe de altă parte se pune accentul pe alte niveluri de analiză *cu prioritate pe grupuri , instituţii, indivizi.* Oraşele teoretice a căror imagine este propusă facilitează înţelegerea mecanismelor şi structurii vieţii urbane.

Oraşul junglă preia noţiuni din ecologia plantelor sau animalelor cu scopul de a reliefa lupta indivizilor în cadrul metropolei.

Oraşul organism, adoptat de funcţionaliştii şi structuraliştii care abordează societatea şi oraşul ca un întreg, evidenţiind relaţiile dintre părţi precum şi cele dintre acestea şi întreg.

Oraşul maşină, este imaginea de orientare marxistă susţinută de Harvey Molotoch ,*Oraşul informaţional* semnalat de M. Castells sau *Oraşele integrate* ale Saskiei Sassen, pun accent pe aspectele de organizare a producerii de bunuri, mecanisme economice şi financiare, antreprenoriat urban, inclusiv aspectele de regenerare urbană…

Oraşul ca spaţiu social, ca proiecţie a societăţii pe sol apare la Lefebre sau Gottdiener

Definirea oraşului din perspectivă ecologică se bazează pe evidenţierea relaţiilor din spaţiul fizic al oraşului (environment) şi comportamentul uman determinat bioenergetic. Paradigma ecologică are trei componente esenţiale: *ecosistemul, populaţia şi environmentul.* Adaptarea presupune relaţia ce tinde către echilibru dintre cele trei componente unde *environmentul* creează problema, *populaţia* constituie elementul vital iar *ecosistemul* este mecanismul adaptativ, răspunsul populaţiei la necesitatea menţinerii unei relaţii funcţionale.

Un **ecosistem**, în general reprezintă relaţia dintre lumea organismelor vii şi mediul lor de viaţă, adică unitatea dintre **biocenoză** şi **biotop.**

Biotopul urban reprezintă rezultatul acţiunii modelatoare a omului asupra mediului "fizic", acţiune desfăşurată într-un lung proces istoric, spre folosul său. Ca şi în cazul ecosistemelor naturale, şi în acest

caz se poate vorbi de factorii staţionari ai biotopului urban, dar în elementele de biotop urban se pot include factorii induşi de către societatea umană (factori ce se exprimă prin elemente antropogenice) .

Factorii staţionari sunt cei geografici, geologici şi pedologici. Aceştia reprezintă elemente fixe care determină evoluţia unei aşezări umane. Într-o diferită măsură, aceşti factori (în special cei pedologici) sunt supuşi acţiunii antropice şi modificaţi.

Elemente antropice ale biotopului

Elemente generate de structurile urbane. Aşezarea umană reprezintă prin manifestarea sa spaţial-funcţională o entitate complet diferită din punct de vedere al biotopului, faţă de ecosistemele naturale ; zone funcţionale urbane, puternic antropizate, în special cele industriale, comerciale, şi de afaceri, şi în diverse măsuri cele rezidenţiale, învăţământ sau de agrement, prezintă modificări spaţiale specifice ale biotopului iniţial, orientat spre îndeplinirea scopurilor pentru care au fost realizate. Rezultă astfel modificări le tuturor factorilor de mediu (apă, aer, sol), precum şi schimbări semnificative ale microclimatului.

Poluarea este rezultatul direct sau indirect al activităţilor umane ce se desfăşoară pe teritoriul oraşului. La originea poluării stă producţia de materiale nespecifice mediului. Nu spectrul de materiale create de om este cauza reală, ci modul de gospodărire a acestora care, pe lângă faptul că încorporează resurse neregenerabile şi epuizabile, după utilizare sunt deversate în mediul natural, fără să se cunoască efectele de lungă durată asupra acestuia. Varietatea poluării ca şi a cazurilor care o produc, conduce la schimbări specifice, uneori ireversibile, ale calităţilor factorilor de mediu.

Echilibru dintre comunitatea biotică şi mediul fizic este decisiv pentru comunitate. Întreaga mişcare a societăţii este indisolubil legată de dezvoltarea istorică a producţiei, de muncă. Fiind un proces între om şi natură, în cursul căruia omul efectuează, reglementează şi, prin acţiunea sa, controlează schimbul de materie dintre el şi natură, munca presupune atât unitate cât şi contradicţia dintre om şi natură. În procesul muncii, producând cele necesare existenţei, oamenii pe de o parte extrag din mediul natural resursele regenerabile, iar pe de altă parte aruncă în mediul natural reziduuri şi deşeurile activităţii productive şi ale gospodăriei fiecărei familii. Drept urmare, între mediul natural şi cel creat de om se desfăşoară o dublă contradicţie:

1. Contradicţia dintre dimensiunile necesităţilor mediului creat de om şi volumul de resurse oferit de natură

2. Contradicţia dintre mediul creat de om şi mediul natural, sub aspectul dezechilibrelor pe care omul le poate provoca în natură şi al efectului acestora asupra omului.

Biocenozele urbane, a doua parte componentă a ecosistemului urban este caracterizat prin evoluţia speciei dominante, în teritoriul urban pe care o reprezintă omul şi antropocenoza care constituie cenoza principală în oraşe. În ceea ce priveşte celelalte specii din teritoriul urban, fondul de specii din care este alcătuită biocenoza corespunde condiţiilor de existenţă din biotop.

Antropocenoza. Sistemul populaţiei umane prezintă caracteristici distincte în raport cu celelalte cenoze, în primul rând generate de gradul înalt de structurare social-economică, care îi permite pe de o parte manipularea unor mari cantităţi de materie şi energie, iar pe de altă parte o puternică acţiune modelatoare asupra mediului. Puternica mobilitate în teritoriu, precum şi viteza sporită de circulaţie a informaţiei constituie alte elemente definitorii ale antropocenozei, care îi permite modificarea relativ rapidă a mediului înconjurător pentru propriile nevoi. Datorită faptului că omul ajunge să-şi creeze şi să utilizeze uneltele care îi sporesc continuu forţa şi raza lui de acţiune, el dispune treptat de o capacitate tot mai mare de a adapta şi transforma obiectele şi forţele naturii, de a produce în natură modificări mai mici sau mai profunde.

Ecosistemul urban este un sistem incomplet, în sensul că simplificarea biodiversităţii naturale nu poate asigura specializarea componentelor sale. Consumatorii nu se pot organiza în cadrul unor lanţuri trofice complete. Acesta are drept consecinţă simplificarea sau ruperea circuitelor biogeochimice. Circuitul materiei este afectat îi sensul că dinamica circuitelor naturale materiale şi energetice este perturbată, ajungându-se la o linearizare a acestora. Din toate aceste puncte de vedere, ecosistemele urbane pot fi caracterizate ca fiind tinere. Funcţionarea ecosistemului urban devine dependentă de fluxurile de energie şi materiale introduse de către om, care sunt luate din "zestrea" capitalului natural, într-un ritm care depăşeşte capacitatea de refacere a acestuia.

Una din cele mai importante trăsături definitorii ale ecosistemului urban o constituie circuitele energetice; acestea sunt puternic perturbate de activităţile omului,aportul energetic al acestuia fiind determinat pentru menţinerea sistemului socio-uman, dar şi a unor asociaţii de plante şi animale din teritoriul oraşului. Hrana introdusă de om în oraş este produsă în ecoagrosisteme. Cantitatea de energie introdusă de către om în ecosistemul urban prin diferite căi (îngrăşăminte,pesticide,dar mai ales energia de intrare din ariile industriale şi de locuit)depăşeşte cu mult energia solară introdusă în sistem de către

producătorii primari şi are drept consecinţă puternica antropizare a teritoriului urban. Dependenţa ecosistemului urban faţă de resurse externe materiale şi energetice duce la un mare grad de vulnerabilitate în cazul unei perturbări majore. Cea mai mare parte a ecosistemelor din teritoriile oraşelor sunt create de om, pentru a îndeplini funcţiuni precise.

Biodiversitatea în teritoriile urbane. Structura heterogenă a oraşului generează un mozaic de biotopuri. Acestea constituie sediul unor biocenoze ale căror specii asociate au cerinţe ecologice dintre cele mai diverse; astfel este posibil ca numărul de specii,ca şi numărul de indivizi ai unor specii ce trăiesc în ariile urbane să fie mult mai mare decât în ecosistemele originare. Periurbanul (zona de periferie a oraşelor) în special constituie un teritoriu unde se poate identifica o mare biodiversitate. Contrar aşteptărilor, oraşul şi ariile urbane poate constitui sediul unei importante varietăţi de habitate specifice. Populaţia umană prezintă un înalt grad de diversitate culturală şi social-economică, apreciată ca fiind mai mare în cadrul aglomeraţii urbane şi al ariilor metropolitane. Heterogenitatea acesteia este determinată de structura complexă a activităţilor care se desfăşoară în oraşe.

Fenomenul de conştientizare a mediului înconjurător a devenit din ce în ce mai accentuat dar şi foarte dificil de combinat cu orice concept de echitate socială, fapt ce a dus la începutul anilor 90 la formularea obiectivelor unei dezvoltări durabile Riscul este ca pe măsură ce sunt formulate politicile, sunt create pârghiile legislative si administrative de implementare, acestea să fie deturnate de interese de grup, birocratice sau politice iar rezultatele să ajungă speranţe deşarte.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

THE CITY AS AN ECOSYSTEM

Assoc. Prof. PhD. Arch. Nicoleta Doina TEODORESCU*

Abstract: *The urban phenomenon analysis requires a three-level approach: the urban way of living and the man's perspective on the city; social structure and relationships; urban ecology.*
Defining the city from an ecological perspective implies the relation between the environment and the biologically and energetically determined human behaviour.
On the sustainable development background at urban level, we need to focus on the environment and define the concepts underlying the ecological paradigm: the ecosystem, the population and the environment.

Key words: *city, urban ecology, ecosystem, urban biotope, urban biocenosis, biodiversity*

Various researchers belonging to different ages and having different backgrounds have attempted to broaden the limits of the current definitions of the urban phenomenon. They have proposed new approaches, more comprehensive definitions. These generally belong to three categories, depending on the respective perspectives:

1. urban way of life and the reflection of the city in people's views;
2. social structure, social relationships or social space;
3. urban ecology.

Depending on the moment in time, each of these approaches was at the top of preferences and promotion, and benefited of extra legitimacy. A substantial number of elements were brought as justification for supremacy in each case. These were meanwhile reviewed, as the city comprises them all, yet is not reducible to any.

Sociologists embraced the perspective of the urban way of life and the reflection of the city in people's views. The Chicago School or Louis Wirth (1938) defined the *city as a relatively large permanent*

community, characterized by density and heterogeneity, a social network with group relations based on impersonal, fragmentary, superficial and transitory contacts often disastrous for nature. Urban dynamics imposes an in-depth view of these aspects, a necessity to explain the urban life through other variables: economic, condition, cultural characteristics, life style, residential imbalance, political involvement and dwelling. The focus is on other levels of analysis: *groups, institutions and individuals*. Some images of theoretical cities are proposed in order to facilitate an understanding of the mechanisms and structure of urban life.

The *jungle city* adopts notions from plant or animal ecology with the purpose of highlighting the struggle of individuals in a metropolis.

The *city as an organism* is a view adopted by functionalists or structuralists who approach the society and the city as a whole and highlight the relations between elements and those between the parts and the whole.

The *city as a growth machine* is a Marxist orientation perspective adopted by Harvey Molotch.

The *informational city* signalled by M. Castells or Saskia Saasen's Linked cities are views that highlight the goods manufacturing organization, economic and financial mechanisms, urban entrepreneurship including urban regeneration.

Lefebre or Gottdiener speak of a *city as a social space*, a projection of the society on soil.

The definition of the city from ecological perspective is based on highlighting the relations in the physical space of the city (environment) and the bio-energetically determined human behaviour. The ecological paradigm has three main components: *the ecosystem, the population and the environment*. Adaptation implies a relation tending to equilibrium of the three components where the *environment* creates a problem, the *population* is the vital element and the *ecosystem* is an adaptive mechanism, the population's reaction to maintaining a functional relation.

Generally speaking, an **ecosystem** represents a relation between the world of living organisms and their environment, the unity of **biocenosis and biotope**.

The **urban biotope** is the result of man shaping its "physical" environment for his own benefit, during years. Comparable to the natural ecosystems, this is also a case where there are steady factors of the urban biotope. The urban biotope includes factors induced by the human society (expressed in anthropogenic elements).

The following are *steady factors*: geographical, geological and pedologic factors. These represent fixed elements determining the evolution of a human dwelling. These factors (especially the pedologic ones) are in a different extent subject to the anthropic action and therefore changed.

Anthropic elements of the biotope

Urban structure generated elements. In its spatial and temporal expression, a human dwelling entity is completely different from natural ecosystems, from a biotope standpoint; the urban functional zones, strongly anthropic, especially the industrial, commercial and business ones and to a different extent, the residential, education or leisure areas modify the space of the initial biotope, in accordance with the purposes of their creation. The environmental factors (water, air, soil) are modified and so is the microclimate.

Pollution is the direct or indirect result of human activities carried on in a city. Pollution originates in the production of goods that are not environment specific. The problem does not reside in the range of materials created by man but in their management. Besides the fact that these products incorporate non-renewable and exhaustible resources, after use they are discharged in the natural environment despite the fact that we do not know the long-term effects they may have. There is a variety of pollution and pollution instances that lead to specific, sometimes irreversible changes of the quality of the environment.

The balance between the biotic community and the physical environment has a critical importance for the community. The whole movement in society is linked to the historical development of production and work. Through his work, man is both united and in contradiction with nature. In his work man does, regulates and controls the material exchange with nature. When they work for their living, people extract the renewable resources from nature and discharge in the natural environment the waste generated during production in each household. As a result, the natural and the human created environment are caught in a double contradiction:

1. Contradiction between the needs dimensions in the human created environment and the volume of resources offered by nature.
2. Contradiction between the human created and the natural environment in the shape of imbalances that man can generate in nature and their consequences to humans.

The second component of the urban ecosystem, **urban biocenosis** is characterized by the evolution of the dominant species – man and anthropocenosis – the main cenosis in cities. The other species in the urban biocenosis correspond to the living conditions in the biotope.

Anthropocenosis. The human population system differs from other cenosis. These differences are due to a high level of social and economic structure that allows man to manipulate big quantities of matter and energy and to shape the environment. Anthropocenosis is characterized by high mobility and high speed of the information flow. These allow man to relatively modify the environment in accordance with his needs. The man creates instruments that continuously increase its strength and reach, he gradually acquires a higher capacity to adapt and transform the nature objects and forces, to produce more or less profound changes in nature.

The urban ecosystem is not complete. Simplifying natural biodiversity cannot provide for the specialization of its components. Consumers cannot organize in complete trophic chains. As a consequence, there is a simplification or interruption of the bio-geo-chemical circuits. The matter circuit is affected meaning that the dynamics of the natural flows of matter and energy is disrupted and the flows become linear. From this perspective we can consider that urban ecosystems are young. The functioning of the urban ecosystem depends on the flows of energy and matter introduced by man that are taken from the natural capital heritage in a rhythm that is superior to their recovery capacity.

One of the most important defining traits of the urban ecosystem is the idea of energy circuits; they are strongly disturbed by man's activities, his energy input being needed for maintaining the social and human system, plant and animals association in the city's territory. The food flow in the city has its source in the eco – agro - systems. The urban territory is highly anthropic because man introduces energy in various ways (fertilizers, pesticides, entry energy for the industrial and dwelling areas) and this energy overpasses the amount of solar energy introduced by the primary producers in the system. The dependence of the urban ecosystem on external materials and energetic resources leads to a high degree of vulnerability in the case of a major disturbance. The biggest part of the ecosystems in the urban territories is created by men and fulfils precise functions.

Biodiversity in urban territories. The heterogeneous structure of the city generates a mosaic of biotopes. The species associated to the biocenosis located in these biotopes have very diverse ecological

requirements; it is therefore possible that the number of species and the number of individuals in certain species living in urban areas exceeds the original ecosystems. There is a great biodiversity in periurban areas. Contrary to expectations, there are various specific habitats in the city and urban areas. The human population has a high degree of cultural and social-economic diversity. This diversity is higher in the urban agglomerations and metropolitan areas. The heterogeneity is determined by the complex structure of the activities carried on in the cities.

Environmental awareness is increasing but it is very difficult to consider it in association with the social fairness. At the beginning of '90s it led to the statement of sustainable development. Once the policies, legal levers for administrative implementation are set, there is a risk that they are used for group, bureaucratic or political interests and the results are vain expectations.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

PROTECŢIA MEDIULUI ŞI AMENEJAREA TERITORIULUI, O CAUZĂ COMUNĂ. SITUAŢIA ROMÂNIEI.

Conf. univ. dr. arh. Gheorghe IONAŞCU*

Rezumat: *Protecţia mediului de viaţă a populaţiilor vegetale şi animale, ca şi a comunităţilor umane – se realizează în principal prin majoritatea activităţilor de amenajarea teritoriului în acest scop. Protecţia mediului reprezintă unul din obiectivele fundamentale ale amenajării teritoriului. De aceea se poate susţine că amenajarea teritoriului si protecţia mediului constituie o cauză comună. Un demers separat în cele două domenii nu este de dorit, mai ales la nivel central, datorită întârzierilor pe care le produce în evoluţie, prin birocratizarea colaborării actorilor celor două domenii. Din acest motiv, multe state din Europa vestică au realizat oportunitatea conexiunii şi au realizat ministere comune ale mediului şi amenajării teritoriului. În acest cadru, conjugarea organică a acţiunilor de protecţia mediului cu cele de amenajare a teritoriului, la nivel central şi local, ar fi o măsură benefică către progres.*

Cuvinte cheie: *protecţia mediului, amenajarea teritoriului, conjugarea organică, obiectivele amenajării teritoriului, Carta Europeană a amenajării teritoriului, minister comun al mediului şi amenajării teritoriului.*

Protecţia mediului de viaţă a populaţiilor vegetale şi animale, ca şi a comunităţilor umane – se realizează în principal prin majoritatea activităţilor de amenajarea teritoriului, realizate în acest scop. Depistarea conexiunilor care fac cele două domenii congruente se poate ilustra în plan legislativ, instituţional şi operaţional, prin prezentarea experienţei ţărilor mai avansate ca noi, în special din Europa, în care ne reintegrăm cu o contribuţie specifică şi cu întregul nostru potenţial complex. Unul din scopurile amenajării teritoriului este protecţia mediului. De aceea se poate susţine că *amenajarea teritoriului* si *protecţia mediului* constituie o cauză comună.

Drumul parcurs de România, în special în ultimii 18 ani, în cadrul perioadei de tranziţie şi reformă, s-a lungit mai mult decât am fi dorit, în special datorită evoluţiei lente a mentalităţilor.

Nu a fost suficient ca *revoluţia* să se petreacă doar în stradă, ci ar fi trebuit ca adevărata revoluţie să se fi petrecut în conştiinţa fiecăruia dintre noi; cu atât mai mult, mai rapid şi mai radical - ea era necesară în conştiinţa conducătorilor şi a clasei politice, care au dorit şi au putut câştiga puterea, prin noi şi pentru noi. Mentalităţile vechi au avut însă rădăcini adânci, sădite şi întreţinute sistematic vreme de decenii, motiv pentru care acestea se schimbă destul de greu.

Cu toţii însă privim cu speranţă orice mic succes, orice pas care se face în direcţia democratizării, a instaurării noilor structuri ale economiei de piaţă şi în reforma politică şi socială, care trebuie să se desfăşoare consecvent, în paralel cu cea economică.

Modernizarea instituţiilor, posibilă prin promovarea unui management performant în plan parlamentar şi guvernamental, ne apropie cu atât mai repede de Europa avansată, ajutându-ne să ardem etapele greoaie.

Încă din anul 1983, când în Spania la Torremolinos, miniştrii amenajării teritoriului din ţările Europei s-au întâlnit, s-au pus bazele documentului fundamental adoptat sub numele de *Carta Europeană*

a Amenajării Teritoriului, sau *Carta de la Torremolinos*. Un an mai târziu, în 1984, la Strasbourg, forma finală a acestei Carte a fost recomandată statelor europene ca document de referinţă pentru activitatea lor de viitor în acest domeniu.

Prin acest document s-au stabilit în primul rând obiectivele fundamentale ale amenajării teritoriului, care au făcut din start conexiunea organică cu protecţia mediului. Astfel, aceste obiective de bază cuprindeau:

- *dezvoltarea socio- economică echilibrată a regiunilor*, care să ţină sub control creşterea zonelor urbane aglomerate, cu evoluţie rapidă şi să dea un nou avânt regiunilor în declin, cu racordarea zonelor periferice, cu potenţial de reechilibrare socio-economică la centrele economice ale Europei;
- *ameliorarea calităţii vieţii*, prin măsuri necesare îmbunătăţirii condiţiilor de locuire, muncă, relaţii, cultură, bunăstare, echipamente de infrastructură, etc.;
- *gestionarea responsabilă a resurselor naturale şi* ***protecţia mediului****,* inclusiv a patrimoniului natural şi construit;
- *utilizarea raţională a teritoriului,* prin asigurarea unui management performant al terenurilor, pentru cele mai adecvate funcţiuni.

După cum se vede, **protecţia mediului reprezintă unul din obiectivele fundamentale ale amenajării teritoriului** şi desigur a localităţilor, dar, din păcate, această conexiune nu a creat toate reacţiile necesare în demersul unor state şi guverne din Europa centrală şi de est, care după renunţarea la comunism, puteau să-şi modernizeze şi structurile instituţionale în acest scop.

Un demers separat în cele două domenii nu este de dorit, mai ales la nivel central, datorită întârzierilor pe care le produce în evoluţie, prin birocratizarea colaborării actorilor celor două domenii. Din acest motiv, multe state din Europa vestică au realizat oportunitatea conexiunii şi au realizat *ministere* comune *ale mediului şi amenajării teritoriului*.

Astfel, Olanda are un *minister pentru locuire, planificare spaţială şi mediu* (Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment), care îmbină organic cele trei activităţi corelându-le. Danemarca oferă şi ea un exemplu relativ similar, aşa cum au procedat şi alte state scandinave. În centrul şi sudul Europei găsim alte exemple similare.

Imediat după 1990, dintre fostele state socialiste, Ungaria şi-a organizat un minister comun al *mediului şi dezvoltării regionale*, iar în urmă cu câţiva ani, chiar Republica Moldova şi-a constituit *Ministerul Ecologiei, Construcţiilor şi Dezvoltării Teritoriului,* denumirea putând fi discutabilă. Ecologia este o ştiinţă, iar ministerul trebuie să se ocupe de mediu, nu de ecologie!

Dar, să analizăm fiecare domeniu în parte, pentru a putea determina configuraţia optimă a structurii la nivel guvernamental, în aceste domenii.

Protecţia mediului reprezintă complexul de activităţi prin care se asigură conservarea şi îmbunătăţirea mediului existent de viaţă, de care trebuie să se ocupe toţi, populaţie, agenţi economici şi instituţii administrative centrale şi locale. În acest context nu pare potrivită ideea unui minister care să se numească *al protecţiei mediului,* ca şi cum acesta singur poate asigura protecţia mediului, ceeace este fireşte imposibil.

Autoritatea centrală pentru mediu trebuie să reglementeze, armonizeze şi coordoneze preocupările pentru mediu, stabilind, împreună cu alte ministere şi organizaţii profesionale, reglementările necesare şi urmărind respectarea lor de către toţi. Acesta ar fi rolul ministerului de resort. El nu poate să se ocupe direct de protecţia întregului mediu, care revine mai multor actori.

Astfel, mediul natural îşi conservă calitatea prin mecanismele cibernetice, de autoreglare, retroacţiune, cu feed-back, fără a genera poluare, dar el trebuie protejat de acţiuni antropice agresive şi conservat în siturile sale originale, inclusiv prin măsuri de reconstrucţie ecologică.

Starea şi calitatea mediului antropizat este însă determinată de modul de dezvoltare umană, de tehnologiile utilizate de om, în procesul dezvoltării. Prin urmare, ministerul industriei şi resurselor, sau al economiei ar trebui să se ocupe de promovarea sistematică şi consecventă a tehnologiilor curate, ecologice, ciclice, nepoluante, eliminând treptat dar ferm cauzele şi sursele poluării industriale, pe baza unor programe guvernamentale, croite pe termen lung.

De asemenea, trebuie să se asigure gestionarea responsabilă a resurselor naturale, promovând acţiuni sistematice de reciclare şi recuperare a tuturor substanţelor utile, exploatarea resurselor virgine, primare, nereînnoibile fiind redusă la maximum, în spiritul dezvoltării durabile, care reclamă o repartiţie echitabilă a resurselor între generaţii.

Dar *mediul* însuşi reprezintă un concept global, care include tot ce se află într-un sistem dat, conţinutul (materia şi energia) şi liantul (informaţia şi interrelaţiile).

Desigur, definiţia poate fi dată în diferite moduri, dar principalul este să înţelegem că mediul reprezintă întregul, totul.

Biologii şi ecologii definesc mediul ca fiind ierarhia sistemelor ecologice, geografii explică prin geosisteme, iar urbaniştii se referă la sisteme teritoriale, spaţiale, cu tot ce se află pe ele, mai ales prin sistemele de localităţi urbane şi rurale, care constituie leagănul culturalităţii umane.

Din aceste motive, sunt greşite exprimările de genul *apele, pădurile şi mediul,* ori altele asemenea. Nu se pun părţile lângă întreg, cu virgulă între ele!

De asemenea, autoritatea pentru mediu nu poate acţiona efectiv, intercorelat şi cu rezultate pe termen lung, decât dacă asigură şi coordonarea planificării fizice a teritoriului şi localităţilor, care să includă toate măsurile necesare de protecţia mediului şi a patrimoniului natural şi construit, odată cu măsurile care asigură dezvoltarea condiţiilor de habitat uman.

Această dezvoltare prefigurată în planurile de amenajarea teritoriului şi localităţilor trebuie să vizeze dezvoltarea durabilă, care include dezideratul protecţiei mediului în procesul dezvoltării.

Fără o astfel de integrare a preocupărilor, în care mediul se conjugă cu dezvoltarea, iar protecţia, conservarea şi ameliorarea mediului este asigurată prin măsuri concrete de amenajarea teritoriului şi localităţilor, care se înscriu în regulamentele avizate şi aprobate, ce devin obligatorii pentru populaţie şi autorităţi, nu se poate vorbi de eficienţă managerială la nivel central şi local în probleme de mediu.

În anul 1992, a avut loc la Ankara – *Conferinţa mondială asupra cercetării regionale şi urbane.* Cu acest prilej, rezultatul dezbaterilor a ajuns la concluzia că, în viitor, calea cercetării şi proiectării în domeniul urbanismului şi amenajării teritoriului va fi abordarea fundamental ecologică. Este un temeinic argument al profesioniştilor din domeniu, care arăta apropierea firească şi îngemănarea organică a problemelor de mediu cu cele de amenajarea teritoriului, amenajarea teritoriului şi urbanismul constituind de fapt, unul din, dacă nu chiar, principalul instrument de acţiune pentru protecţia, conservarea şi ameliorarea mediului.

Putem susţine că scopul amenajării teritoriului este protecţia şi îmbunătăţirea mediului de viaţă al populaţiei umane.

De altfel, încă din anul 1991, s-a introdus şi în România, obligativitatea abordării problemelor de mediu în cadrul planurilor de amenajarea teritoriului şi de urbanism.

Este vorba de includerea unui capitol special privind *conservarea, protecţia şi ameliorarea mediului,* care cuprinde analiza situaţiei existente (evaluarea de mediu), cu determinarea disfuncţionalităţilor respective şi propunerea măsurilor necesare de redresare, reabilitare a mediului, cu evidenţierea priorităţilor în acest scop.

În acest mod, s-a eliminat confuzia anterioară, care, în baza unor reglementări de mediu mai vechi (Legea nr. 137/1995), susţinea nevoia de studiu de impact, la aceste planuri, deşi măsurile incluse se refereau obligatoriu şi la rezolvarea problemelor de mediu, ca obiectiv fundamental al planurilor, precizat, cum am arătat, de *Carta Europeană a Amenajării Teritoriului.* Această neînţelegere, a creat ani de zile confuzii şi blocaje inutile, blocarea avizării acestor planuri, întârzieri mari şi cheltuirea inutilă a unor fonduri suplimentare.

Studiu de impact faci la o investiţie concretă, nu la un plan urbanistic de dezvoltare pe termen lung, care din start are protecţia mediului drept unul din obiectivele avute în vedere la elaborare. Aceste planuri au caracter reglementar, constituind astfel un instrument concret de lucru, de acţiune pentru un mediu cât mai adecvat vieţii.

Refacerea legii protecţiei mediului a clarificat aceste probleme, delimitând planurile şi programele de investiţiile propriu-zise, aşa cum dealtfel se solicita şi în cerinţele de adoptare a aquis- ului comunitar. Desigur şi această neînţelegere s-a datorat tot lipsei de conlucrare şi distanţei artificial impuse de organizarea instituţională la vârf a autorităţilor pentru mediu, separat de cele de amenajarea teritoriului. Orice reformă economică şi socială trebuie să înceapă cu reevaluarea şi reforma structurilor manageriale, care în forma lor veche, moştenită, nu pot răspunde noilor cerinţe, pentru că nu le pot percepe.

Tranziţia societăţii româneşti spre economie de piaţă competitivă şi către democraţie participativă, trebuie să aibă drept ţintă, atractor – *dezvoltarea durabilă,* care, din păcate, până de curând, nu a fost încă asumată oficial la vârf, decât declarativ. Nu exista nici o structură guvernamentală, care să se ocupe efectiv de orientarea societăţii şi economiei către dezvoltare durabilă, care să stabilească metodologii utile, pe ramuri de activitate, să organizeze dezbateri naţionale, trasând drumul acestui mod cu totul nou de dezvoltare, conceput pe termen lung, nu de azi pe mâine. Faptul că Ministerul mediului a devenit de curând şi al dezvoltării durabile, nu rezolvă automat problema, ci doar o pune. Încă nu avem o strategie asumată pentru dezvoltarea durabilă. Avem încă două ministere separate, care se ocupă de dezvoltare, unul al *Mediului şi dezvoltării durabile* şi altul al *Dezvoltării, lucrărilor publice şi locuinţelor*. Sperăm ca acesta să fie ultimul pas către o reuniune benefică a celor două ministere într-unul singur.

Problematica coordonării organice a acţiunilor de protecţia mediului cu cele de amenajarea teritoriului poate încă realiza progrese semnificative, dacă viziunea globală şi operaţională va fi asumată. De asemenea, trecerea la dezvoltarea durabilă ar trebui să capete contur operaţional, trecându-se de la vorbe la fapte.

Dezvoltarea durabilă trebuie să devină obiectivul major, ţinta României, iar ea trebuie precizată încă din Constituţie, aşa cum au procedat şi alte ţări (Elveţia).

Cum am menţionat, este nevoie şi de o strategie clară cu principii şi obiective fundamentale pe termen mediu şi lung. Ea nu trebuie să fie un roman, ci un document lapidar, director.

Orice lege şi acţiune guvernamentală viitoare trebuie adoptată numai dacă respectă obligaţia constituţională de a urma calea dezvoltării durabile.

O prima etapă ar fi verificarea ca aceste acte ale puterii centrale, dar şi locale, să nu contravină dezvoltării durabile. Este nevoie şi de programe pilot, construite pe termen lung.

Un astfel de program pilot de dezvoltare durabilă a fost propus prin Rezoluţia finală, adoptată de Forumul Naţional al Muntelui- România 2002, desfăşurat la Bucureşti, la data de 10 septembrie 2002, cu ocazia lansării sărbătoririi Anului Internaţional al Muntelui. Nu putem începe cu dezvoltarea durabilă simultan şi peste tot, dar un experiment naţional pentru o zonă prioritară de dezvoltare, cum este cea montană, ar fi imperios necesar şi util.

Ea s-ar înscrie şi în recomandările *Conferinţei Internaţionale pentru agricultură şi dezvoltare durabilă în regiunile de munte - SARD*, din 16- 20 iunie 2002, de la Adelboden, Elveţia, care a recomandat *determinarea guvernelor de a adopta politici montane la nivel naţional,* recomandare preluată de Comunitatea Europeană, în care ne-am integrat.

Nu este momentul a se intra în detalii, dar putem considera că astfel de propuneri, cum sunt cele din prezentul material, pot fi genul de acţiuni de management performant la nivel naţional, care pot grăbi adaptarea României la cerinţele europene de integrare, dar şi progresul ei economico-social pe termen lung.

Concluzii.

Prezentarea ideilor din prezenta lucrare reprezintă sinteza preocupărilor de cercetare ale autorului, privind managementul celor două domenii, având drept scop optimizarea structurilor de conducere la nivel local, regional şi naţional şi construirea unei viziuni integrate asupra domeniilor.

În acest cadru, conjugarea organică a acţiunilor de protecţia mediului cu cele de amenajare a teritoriului, la nivel central şi local, ar fi o măsură benefică către progres.

Bibliografie:

- *Carta Europeană a amenajării teritoriului,* Strasbourg, 1984;
- Emil Mihuleac, *Bazele managementului*, Editura Tempus, Bucureşti, 1995;
- Soran Viorel, Borcea Margareta, *Omul şi biosfera*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1985;
- Gheorghe Ionaşcu, *Amenajarea teritoriului*, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Buc., 2002;

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

ENVIRONMENT PROTECTION AND LAND SETTLEMENT, A COMMON CAUSE.

ROMANIA`S ACCOMPLISHMENTS

Assoc. Prof. PhD Arch. Gheorghe IONAŞCU*

Abstract: *Life environment protection for plant and animal populations and for human communities is achieved through territorial activities. One of the land settlement objectives is environmental protection. Therefore one may sustain that land settlement and environmental protection represent a common cause. A different step in these two areas is not to be taken. Therefore, many West European states developed common ministries for environment and land settlement. The conjugation of environmental protection actions with the ones for land settlement, on local and central level, represents a benefit measure towards progress.*

Key words: *environment protection, land settlement, the organic conjugation, land settlement objectives*, *European Charta for Land settlement, common ministries for environment and land settlement*

* *

Life environment protection for plant and animal populations and for human communities is achieved through territorial activities. One of the land settlement objectives is environmental protection (4). Therefore one may sustain that land settlement and environmental protection represent a common cause.

The road Romania covered in the last 18 years, during transition and reform time, became longer than we would have wanted, because of the slow mentality evolution.

It was not enough for the revolution to happen only in the streets but it would have had that the real revolution to happen in each of us self-consciousness. The old mentalities have though deep roots, planted and supported systematically for decades, for which reason they change with great difficulty.

One year later, in 1984, at Strasbourg, the final form of this Charta was recommended to the European states as referential document for their future activity in this field.

Through this document (1) there have been established the fundamental objectives for land settlement which from the beginning make the organic connection with the environmental protection. These basic objectives include:

- *balanced socio - economical regional development*, which maintain under control the growth of the intensive populated urban areas, with a rapid evolution and give a new impetus to the declining areas, by reconnecting the outer peripheral areas,

- *life quality improvement* by enhancement of living conditions, work, relationship, culture, welfare, infrastructural equipments.

- *responsible management of natural resources and* ***environment protection***, including the natural and the built patrimony

- *rational utilisation of territory* by insuring an efficient management of land, for most various functions.

As one may see, **environmental protection represents one of the fundamental objectives for land settlement** and of course for human settlements. A different step in these two areas is not to be taken. Therefore, many West European states have developed common *ministries for environment and land settlement*. Thus, Netherlands has a *Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment* which combines organically the three activities correlating them. Denmark offers a similar example, same as other Scandinavian countries. In Central and South Europe we find other similar examples.

Right after 1990, from the former socialist countries, Hungary organized a common ministry for *environment and regional development*, and some years ago, even Republic of Moldova constituted a *Ministry for Ecology, Constructions and Territory Development*. The name of that ministry may be debatable, because Ecology is a science and the ministry must take care of the environment not of the ecology!

But, let's analyse each field separately, so we may determine the optimal structure configuration on governmental level, in these fields.

Environmental protection represents the activities totality through which preservation and improvement of the existing life environment is insured, which all population, economic agents, local and central administrative institutions should take care of. In this context, the idea of a ministry for *environmental protection* does not seem appropriate.

The central authority for environment should bring under regulations, harmonize and coordinate the preoccupations for environment, establishing the necessary regulations and supervising their implementations. This would be the role of the corresponding ministry. It can not attend directly the entire environmental protection which is laid upon more actors. Thus, the natural environment preserves its quality through cybernetic mechanisms of self-adjustment without generating pollution (3), but it has to be protected from aggressive human actions and preserved in its original sites, including through ecological reconstruction measures.

But the state and quality of anthropogenic environment are determined by the human development way, by the technologies used by humans. Therefore, the industry and resources ministry, or economy ministry should be preoccupied with the systematic and consistent promotion of clean, ecological, cyclic, non-polluting technologies. Thus the causes of the industrial pollution would be eliminated, based on governmental programs designed for long term.

Also, it must be ensured the responsible management of the natural resources, promoting systematic actions of recycling and recovering of useful substances. Exploitation of primary, virgin resources that

can not be renewed must be reduced to minimum for sustainable development, which necessitates an equitable distribution of resources among generations.

But *the environment* itself represents a global concept, which includes all that is to be found in a given system, content (matter and energy) and the binding (information and inter-relationships). Of course, the definition may be phrased in different ways, but the main purpose is to understand that the environment represents the whole, everything.

The biologists and the ecologists define the environment as being the hierarchy of ecological systems, the geographers explain it with land systems. The urban designers refer to territorial, spatial systems of urban and rural localities.

For these reasons, such phrasings as *the rivers, the forests and the environment*, or others similar to these are not correct. You can not enumerate parts along with the whole and with commas in between!

Also, the authority for the environment can not act with long term results, unless it insures also the coordination of territory and localities physical plan, which includes the measures for environmental protection and of the natural and built patrimony.

Without an integration of the preoccupations in which the environment connects with the development, and the protection, the preservation and the improving of the environment are insured through land settlement and localities measures, one can not speak about efficient management on central and local level regarding the environmental problems.

In 1992, in Ankara, the *World Conference on Regional and Urban Research* took place. On this occasion the debating result came to the conclusion that, in the future, the way for research and planning in the urbanism and land settlement field will be the fundamental ecological approach. It is a powerful argument of the field professionals which shows the natural similitude and organic fusion of environmental problems with the land settlement problems.

The purpose for land settlement is the protection and improvement of the human population life environment. Besides, even since 1991 it has been introduced in Romania the compulsory approach of the environmental problems within the plans for land settlement and urbanism.

It is about including a special chapter regarding preservation, protection and improvement of the environment. It includes the current situation analysis, determining malfunctions and proposing the measures for environmental rehabilitation, highlighting the priorities of this purpose.

Thus it has been eliminated the prior confusion, that was sustaining the need for impact study for these plans though the included measures were referring also at the solving of environmental problems as fundamental objective of the given plans, specified in *the European Land settlement Charta*. This misunderstanding has generated for years useless confusions and blockages, the blockage of these plans approval, huge delays and useless spending of some additional funds.

The impact study may be applied to a concrete investment, not to an urban plan for sustainable development on long term, which has from the beginning the environment protection as one of its

objectives. These plans have a regulatory aspect, representing thus a concrete working instrument, of acting for an environment as much adequate for life.

Rewriting environmental protection law has clarified these problems, setting off the plans and the specific investment programs as besides it was asked in adopting EU acquis requirements. Of course this misunderstanding was also caused by the lack of collaboration and the artificially imposed distance by the top institutional organization of the environmental authorities, separately from those of land settlement. Any social or economic reform should start with the re-evaluation and the reform of the management structures, which in their old, inherited form can not respond to the new requirements as they can not understand them.

The transition of the Romanian society towards a competitive market economy and towards a participative democracy must have as target the *sustainable development*, which, unfortunately, was not assumed yet officially on top level but declarative. The fact that the Environment Ministry has recently become the Sustainable Development Ministry too does not solve automatically the problem, but only arise it. We still have two separate ministries, in charge with development, one for *Environment and sustainable development* and the other for *Development, public works and households*. We hope this to be the last step for a benefit reunion of the two ministries in one.

The problem of the organic coordination of the environmental protection actions with the ones for land settlement can still achieve significant progresses, if the global and operational vision will be assumed. Also, getting towards the sustainable development should gain an operational frame, getting from words to actions.

Sustainable development must become the main objective, the target for Romania and it must be mentioned starting with the Constitution such as other countries have done it.

Any future law and governmental action must be adopted only if it respects the constitutional obligation to follow the sustainable development way.

A first phase would be checking that those acts of the central and also local power don't interfere with the sustainable development. There is need also for pilot programs, designed for long term.

Such a pilot program of sustainable development was proposed through the Final Resolution adopted by the National Mountain Forum, Romania 2002, held in Bucharest, on the 10th of September 2002, on the occasion of launching the International Mountain Year celebration. We can not start with the sustainable development simultaneously and everywhere, but a national experiment for a priority development area, such as the mountains area, would be imperative and useful.

It would subscribe to the recommendations of the *International Mountain Agriculture and Sustainable Development Conference - SARD*, held from the 16th to the 20th of June 2002, at Adelboden, Switzerland, which recommended *government determination to adopt mountain politics at national level*, recommendation re-staged by the European Community in which we are integrated.

Such proposals, as the ones from the present material, could be efficient management actions at national level, which can hurry up the adaptation of Romania to the European integration requirements, but also its economical and social progress on long term (2).

Conclusions

Unfortunately in Romania the two ministries are organised by caste principles. At the Ministry of Environment work hydrologists, biologists and ecologists and in the Ministry of Land Settlements predominate architects and construction engineers.

The ideas presented in the above paper represent the synthesis of the author research interests, regarding the management of the two sectors. The goals are the optimization of leading structures at local, regional and national level and the development of an integrated vision upon those sectors.

In this frame of reference, the organic conjugation of environmental protection actions with the ones for land settlement, on local and central level, would be a beneficial measure towards progress.

Bibliography:

1.- Land settlement European Charta, Strasbourg, 1984, page 2;
2.- Emil Mihuleac, *The management basis*, Tempus Publisher, Bucharest, 1995, page 58;
3.- Soran Viorel, Borcea Margareta, *Man and Biosphere*, Scientific and encyclopaedic Publisher, Bucharest, 1985, page 34;
4.- Gheorghe Ionaşcu, *Land settlement*, Romania of tomorrow Foundation Publisher, Bucharest, 2002, page 10;

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

SPAŢIUL PUBLICO-PRIVAT
– un eseu pe baza lucrării Condiţia Umană, de Hannah Arendt –

Lect. drd. arh. Doina Marilena CIOCĂNEA*

Motto: „Imagine no posessions, I wonder if you can"
John Lennon - IMAGINE

Rezumat: *Timpul şi spaţiul, parametrii determinanţi ai existenţei lumii, cuantifică experienţa umană din perspectiva efemerităţii, respectiv a concretului de factură matematică, geometrică. Cuantificabilul, spaţiul, ce constituie subiectul prezentei reflecţii, este analizat din perspectiva binomului public/ privat, mai exact a transformărilor succesive la nivelul celor două concepte. Lucrarea „Condiţia umană", a politologului Hannah Arendt, respectiv capitolul referitor la Spaţiul Public şi Spaţiul Privat constituie pretextul unui eseu asupra problematicii spaţiului public/ privat în contemporaneitate. Distincţia dintre spaţiul public, ca retragere din viaţa socială, şi cel privat, „ ceea ce este văzut şi auzit de toată lumea " se estompează având loc o imersiune a publicului în privat şi a privatului în public urmată de o alterare a noţiunilor. Această denaturare are loc odată cu tendinţa de apropriere şi personalizare a publicului prin acte invazive de cucerire a spaţiului ce nu mai prezintă nici o provocare pentru omul contemporan.*

Cuvinte cheie: *spaţiul public, spaţiul privat, „ Condiţia umană" , Hannah Arendt*

Punct. Spaţiu. Lume.

„Întuneric era deasupra adâncului şi duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apelor."[1] Sau: „Dar deodat-un punct se mişcă...cel dintâi şi singur"[2]. Sau: „La capătul primei îndoite leghe, atât de deasă-i bezna că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înainte nici înapoi"[3], indiferent unde ne-am situa cultural, religios sau fizic în lume, observăm anumite teme comune, anumite teorii ce depăşesc şi bariera spaţiului şi pe cea a timpului. Teoria punctului primordial, din care s-au desfăşurat toate şi care conţine şi matricea timpului şi a spaţiului, este un exemplu. Dacă, despre timp s-a spus că este o dimensiune variabilă, inegală în curgerea sa, spaţiul stă sub pecetea concretului, a realului şi a calculului – matematica (geometria). Coordonatele sunt simple şi general valabile: lungime, lăţime, înălţime. Ce se întâmplă însă cu distanţele de la un punct la altul? În momentul de faţă, nu mai este nevoie să părăseşti casa pentru a te afla în lume sau, „conectat" la lume. Televizorul, internetul devin ceea ce poarta casei reprezenta atât la nivel real cât şi simbolic, „trecerea" spre un alt univers. Prin urmare, distanţele devin variabile şi inconstante. Circulaţia ideilor în jurul globului şi a informaţiilor devine o chestiune de minute. Dacă, citind Istoria Religiilor a lui Mircea Eliade, ne putem minuna de faptul că există numitoare comune între societăţi arhaice aflate în imposibilitate de comunicare directă, în

zilele noastre ne aflăm în situaţia inversă: ne aflăm în imposibilitatea de a nu afla ce se întâmplă în partea opusă a Pământului. Aşa cum nu se poate invoca necunoaşterea legii, aşa nu se va mai putea invoca nici problema distanţei. Deconectarea devine folosită din ce în ce mai ad literam: pentru a te relaxa trebuie să te scoţi din priză la propriu şi să uiţi. Dar se mai poate cu adevărat? Bogdan Ghiu, în eseul interesant „În Căutarea Exteriorului Pierdut", atrage atenţia asupra unei societăţi din ce în ce mai sedentare dar şi a unei societăţi din ce în ce mai matematice, în care deplasarea se face de la un spaţiu funcţional la altul – casă – maşină – birou.

Ne aflăm, deci, în faţa unui melanj de spaţii, de separaţii şi delimitări în care omul nu mai trăieşte ci funcţionează. Nu ne mai aflăm în situaţia locuitorului antic, aceea de a categorisi, de a delimita. Avem noţiuni pentru orice, spre deosebire de omul polis-ului: „STRĂINUL: În felul acesta vom confunda arta regalităţii cu cea hermeneutică, cu cea a comandantului de vâslaşi, a ghicitorului, a crainicului şi cu multe altele care au de-a face cu faptul de a porunci.[4]" Michel Foucault comentează dialogul lui Platon: „şi dialogul se pierde în diviziuni interminabile. Ce demonstrează (...) că metoda diviziunii nu poate să dovedească absolut nimic atunci cand nu este aplicată corect."[5]

Revenind la dorinţa de a descoperi şi simţind totuşi nevoia de schimbare, luăm vechile noţiuni şi le amestecăm, le schimbăm locul, uităm anumite lucruri pentru a le descoperi cu pasiune mai târziu (vezi moda). Aşa se întâmplă şi cu spaţiul, care deja nu mai reprezintă o provocare pentru om, cam de pe la 1492. Înregistrăm extrem de multe informaţii vizuale şi acest lucru devine un drog, vrem mai mult şi mai mult, iar când ne aflăm în faţa unei bariere vizuale (spaţiul privat al altui om) atunci cucerirea devine mai interesantă (vezi reality show-urile despre care vom vorbi mai târziu).

Dar nu a fost mereu aşa...

Distincţia

Pentru a vorbi de delimitarea „publicului" de „privat" trebuie întâi să fixăm ce înţelegem exact prin domeniu public şi domeniu privat. Una dintre definiţiile de dicţionar pentru *public* este: „Al statului, de stat; care priveşte întregul popor; pus la dispoziţia tuturor". Am stabilit deja însă, că accepţiunea noastră nu este aceeaşi cu cea a locuitorului *polis-ului* antic, sau a cetăţii medievale şi nici măcar cu cea a omului medieval. Totul se transformă şi, ceea ce înainte părea bătut în cuie, acum pare că se clatină. Spirala istoriei, însă, ne duce la relaţii şi raportări diferite de fiecare dată. Societăţile (generaţiile) clădesc un set de reguli propriu, bazate sau negându-le pe cele de dinainte, dar, dintr-un soi de orgoliu, poate, cu toţii încercăm să găsim alte explicaţii legate de existenţa şi condiţia umană. Pentru a vorbi, însă, de spaţiu trebuie să vorbim de om, nu doar pentru că „omul e măsura lucrurilor", ci şi pentru că omul este cel care modifică „după capul şi dorinţele lui", locul.

Stând sub semnul temporalităţii, avem de a face cu o schimbare continuă în imagine, gândire şi raportare. Ceea ce înţelegem la ora actuală prin spaţiu public, devenit o împărţire administrativă, nu coincide cu accepţia antică. Pentru a delimita două noţiuni trebuie ca una singură să nu mai fie suficientă; şi, pentru apariţia spaţiului public şi privat, trebuia să existe omul social, sau, cum era numit în antichitate, omul politic, zoon politikon. Pentru omul antic, după cum precizează Hannah Arendt, citându-l la rândul ei pe Werner Jaeger, „apariţia statului a însemnat că, pe lângă viaţa sa privată, omul primea un fel de a doua viaţă, un *bios politikos* al său." Omul începea să facă distincţia între ce era al său, şi ce era comun. Domeniul treburilor omeneşti „excludea categoric ceea ce este doar necesar sau util"[6]. Faptul că apariţia polisului a fost precedată de distrugerea formelor de organizare bazate pe relaţii de rudenie la greci, iar la romani, castele s-au dovedit neîncăpătoare, odată cu dezvoltarea numerică a populaţiei romane, şi, practic, desfiinţate ulterior, este o primă formă a ceea ce înţelegem prin „public".

Începe să conteze apartenenţa la *teritoriu,* şi nu la familie. În momentul în care teritoriul devine mai important decât relaţiile de rudenie, avem de-a face cu o conştientizare a spaţiului comun, folosit de toţi în mod egal, deşi egalitatea era o formă acceptată doar pentru cei cu o anumită stare financiară, sau cu o anumită origine. George Orwell, în Ferma Animalelor, face o analiză politică perfect valabilă, pentru toate timpurile, şi din păcate pentru toate sistemele politice: „toate animalele sunt egale, dar mai ales porcii!", spune el după ce animalele preluaseră ferma de la om, conducând-o în mod democratic; ele fac o listă de reguli pe care porcii (noua dictatură) le modifică pe ascuns, întorcându-se la acelaşi lucru, dar cu alţi conducători. Intervine întrebarea, pentru sistemele politice omeneşti, cât este gândirea publică şi cât cea privată? Cât este gândire pentru interesele comunităţii şi cât pentru interesele proprii, în detrimentul comunităţii? Totuşi acest aspect nu este perfect-legat de subiectul nostru.

Oricum, nuvela lui Orwell este o parabolă, iar ideea folosirii exemplului unei ferme care să simbolizeze un sistem politic uman, este una veche de când lumea. Horia Roman Patapievici, în Simbolistica Crucii, atrage atenţia că, „potrivit gândirii de până la modernitate, superiorul nu poate fi niciodată explicat prin ceva inferior. Dimpotrivă, gândirea modernă se bazează pe ideea, tipică ştiinţelor, de a explica superiorul prin inferior."[7] Cu toate acestea teoria constanţei raportului matematic, nu este una nouă. Şi chiar dacă nu o putem folosi în orice domeniu, în cel al spaţiului, care stă sub semnul geometriei, deci al matematicii, este de la sine înţeles. În Dialogurile lui Platon, despre Omul Politic, se lansează următoarea teorie: „STRĂINUL: Oare, situaţia unei gospodării mari şi dimensiunile unui oraş mic se vor deosebi în vreun fel în privinţa cârmuirii?"[8] Aşadar ne aflăm în faţa unei teorii a macro şi microcosmosului care corespund.

Delimitarea publicului de privat nu poate apărea decât în condiţiile apariţiei omului politic şi a conducătorului. Michel Foucault, în „Lumea Văzută Ca Un Mare Azil, Studii despre putere", aminteşte de faptul că Dumnezeu era/este văzut de către civilizaţiile asiatice, iudaică şi creştină ca un păstor. Aceeaşi accepţie însă o avea şi regele, un păstor pe pământ, al marii turme a lui Dumnezeu. „Păstorul îşi exercită puterea nu atât asupra unui pământ, cât asupra unei turme. Zeii acestora posedau pământul, iar această posesie originară determina raporturile dintre oameni şi zei."[9] Practic domeniul este în folosul public, el nefiind posedat, în adevăratul sens al cuvântului. Lucrurile s-au schimbat de acum cinci mii de ani până în zilele noastre, iar omul a devenit din ce în ce mai conştient de posesia ce i-a fost încredinţată. „Şi Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: Fiţi rodnici şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l stăpâniţi şi domniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul."[10] Trebuie să facem distincţia între viaţa privată şi proprietate privată. Oamenii erau stăpânii vieţii lor private, dar nu a domeniului public, care era comun, lucru care, extrapolat, poate fi valabil şi astăzi. Pentru grecii antici, viaţa publică reprezenta viaţa cu adevărat, pentru că oferea oamenilor posibilitatea de „a face ceva durabil", aşa cum spune politologul Hannah Arendt. Diferenţa dintre greci şi romani este că, în timp ce grecii dispreţuiau viaţa personală, romanii au căutat *calea regală,* calea de mijloc, aurea mediocritas, împăcând şi viaţa socială, res publica, şi pe cea privată.

Politologul Hannah Arendt, în Condiţia Umană, capitolul dedicat Spaţiului public şi celui Privat, face o analiză istorică a celor două concepte, analiză reală, şi obiectivă, din punct de vedere al informaţiilor preluate, analizate şi comentate. Înţelesul cuvântului privat, spune Arendt, se poate regăsi numai în raport direct cu tot ceea ce însemnă public. Luând ca definiţie a publicului, „ceea ce este văzut şi auzit de toată lumea", o definiţie extrem de simplă şi de grăitoare, viaţa privată şi spaţiul alocat ei, reprezintă o retragere, chiar o privare de ceea ce înseamnă viaţă socială, adică de întâlnirea cu ceilalţi. Observăm diferenţe de raportare de la o societate la alta: la greci viaţa publică era considerată superioară celei

private, la romani se încerca o balanţă între social şi privat. Odată cu apariţia creştinismului pe Bătrânul Continent, homo religiosus, după cum spune Hannah Arendt, se bazează doar pe viaţa privată, pregătindu-se spiritual pentru o altă lume. Având ca unic ţel în viaţă bunătatea, omul religios, „iubitor de bunătate" cum îl numeşte politologa, trăieşte într-un permanent paradox: pe de-o-parte omul trebuie să facă bine semenilor, deci nu se poate depărta de spaţiul public, pe de altă parte faptele bune trebuie să rămână neştiute, pentru că în momentul în care devin cunoscute îşi pierd valoarea – deci viaţa lui rămâne pururi sub semnul privatului.

Paradoxul dintre dispreţul şi nevoia vieţii publice nu este valabilă doar pentru creştini, deşi am observat aici o constantă a omului religios. Preoţii indieni, chiar şi în zilele noastre devin „publici", dar, în acelaşi timp se rup complet de lumea înconjurătoare. Ei meditează în spaţii publice, iar semenii îi consideră parte a domeniului şi a vieţii comune, simţindu-se datori să îi întreţină. Pomana, în acest caz, nu este asociată cu mila, ci, mai degrabă cu un fel de remuneraţie pentru un serviciu prestat: călugării se roagă pentru semenii lor şi pentru oameni, iar asta este o muncă, la propriu. Deşi trăim într-o lume formată din obiecte, într-o societate în care obiectele ajung să ne fie parteneri de la egal la egal, şi omul poate fi asimilat întru totul domeniului public.

Dacă ar fi să comparăm ceea ce se întâmpla acum cinci mii de ani şi ceea ce se întâmplă în momentul de faţă, observăm că avem de-a face cu o spirală inversă. Acea apartenenţă vitală la un teritoriu, a popoarelor până la modernitate, este înlocuită cu un nou tip de nomadism. Mike Crang, în „Spaţiul Public", atrage atenţia asupra faptului că „reţelele produc un nomadism existenţial, în care omul contemporan este fundamental deteriorat. Prin asta înţeleg că teritoriile sale originare – clan, sat, corporaţie etc. – nu mai sunt legate de un punct fix de pământ, ci se agaţă de teritorii nematerializate. Subiectivitatea a pătruns în domeniul nomadismului generalizat." Cu ce influenţează însă acest lucru, noţiunea de spaţiu public şi spaţiu privat? În primul rând publicul devine accesibil din ce în ce mai multor oameni. Hipercomunicabilitatea, reprezentată perfect de televiziune, organismul informaţional cel mai bine pus la punct şi cel mai dezvoltat la ora actuală, oferă, după cum spune Virilio, „nu libertate, ci un răspuns instant, tehnologizat şi un control totalitar".

Imersiunea Publicului în Privat şi a Privatului în Public

Prin această hipercomunicabilitate spaţiul public, devine nu doar accesibil tuturor oamenilor, aşa cum spune definiţia de dicţionar, ci mai mult decât atât, controlabil. Camerele de supraveghere sunt un exemplu a ceea ce spunea Virilio. Amplasate în spaţiul public, (dar chiar şi în cel privat) ele restrâng libertatea, sau liberul arbitru, şi înregistrează „spaţiul" şi acţiunile umane. Diferenţa dintre autocontrol şi controlul din afară conduce tot la un tip de alienare umană. În 1949, George Owell scria un roman stinţifico-fantastic, care nu încetează să se dovedească, mai mult decât posibil – actual, *O mie nouăsute optzeci şi patru*. Citit acum în secolul XXI, şi neştiind că este vorba despre o „profeţie", am putea foarte bine să îl considerăm un roman realist. Autorul prezintă o societate controlată la toate nivelurile: fizic, educaţional, mental etc., o sociteate în care noţiunea de intimitate dispare chiar şi ca noţiune. Ceea ce este într-adevăr înspăimântător este faptul că Orwell inventează un personaj Big Brother, pe care socitatea reală l-a preluat, nesocotind semnalele de alarmă pe care autorul le trage. Big Brother înseamnă un ochi supraveghetor al intimităţii care aboleşte însăşi ideea de spaţiu privat. Implicit se ajunge la o depersonalizare şi la o uniformizare generală. În versiunea „originală" a lui Orwell, Big Brother se află în slujba regimului politic, teama indusă fiind o metodă ce nu ar trebui să dea greş – este inutil să dezvoltăm acum ideea deja cunoscută de asemănare între situaţiile din carte şi securitatea comunistă din România sau din altă parte. Ce se întâmplă însă când un astfel de program devine

realitate? Este vorba de conceptul de reality show, de simbolul Big Brother. Oamenii îşi pun la dispoziţie casele, vieţile, spaţiul lor privat, intimitatea, devenind cu bună ştiinţă, ei înşişi un job. Devenim un fel de „serviciu" în sine; trebuie doar să fii tu însuţi, pentru a câştiga bani.

„(...)Dimpotrivă, vom vedea că există chestiuni cât se poate de însemnate care nu pot supravieţui decât în sfera privatului. Iubirea, bunăoară, spre deosebire de prietenie, moare, sau, mai curând se stinge, în clipa când este expusă în public. Fiind prin esenţă lipsită de lume, iubirea nu poate decât să se denatureze şi să se pervertească atunci când este folosită în scopuri politice." Hannah Arendt a scris aceste rânduri acum cincizeci de ani. Esenţa este valabilă dar timpul ne-a demonstrat că putem folosi iubirea şi în scopuri materiale (vezi aceleaşi reality show-uri, în care ratingul creşte uimitor în momente, teoretic intime)

Avem de a face cu o lume transparentă, cel puţin la primul nivel. Avem de-a face cu o lume urmărită, la toate nivelurile. Ca o traducere arhitecturală a actualei societăţi, ar fi materialele folosite în construcţii: sticla, metalul, folosit şi ca oglindă, etc. Chiar şi transparenţa simulată, (efectul de oglindă) este o folosire a spaţiului public pe post de faţadă cu tot ce include el, prin urmare inclusiv fiinţele umane.

Alterarea Noţiunilor

Spaţiul public trebuie să se afle sub semnul accesibilităţii, evident, dar dacă ar fi să luăm în considerare câteva criterii ce definesc spaţiul (ospitalitate, toleranţă) am putea să ne facem o idee idilică legată de ce ar trebui să se întâmple într-o zonă publică. Doar că paradoxul, ca în orice situaţie umană, există: criteriile de mai sus convieţuiesc cu rivalitatea şi conflictualitatea şi de cele mai multe ori sunt surclasate de acestea.

Aş vrea să vorbim puţin despre spaţiul publicitar, noţiune relativ nouă, şi care ia un avânt extraordinar în faţa categoriilor clasice: public şi privat. Trăim într-o lume în care suntem bombardaţi de mesaje, de cuvinte. Amplasate în spaţiul public, în sensul de „în văzul tuturor" (acesta fiind şi scopul,nu?) rămân totuşi un spaţiu privat pentru că cineva a cumpărat acest spaţiu. Nu vom intra în detalii despre proprietatea privată asupra locului sau concesiunea locului respectiv, vrem doar să vorbim despre imposibilitatea de a le ignora. În plin centrul capitalei nu mai vedem de mult faţadele clădirilor (nici măcar ale celor renovate) ci sigle, firme şi sloganuri. Ne-am consolat repede cu gândul că Bucureştiul nu este un obiectiv turistic şi atunci de ce să nu ne facem treaba cu el? Noi îl cunoaştem iar pe alţii nu-i intresează. Etaje întregi sunt ocupate cu câte o sticlă de bere sau vreo fată care se întinde lasciv pe 15-20 de metri de pânză, sau de vreo răzătoare pe care suntem rugaţi să nu o mai folosim pentru a ne curăţa limba, de parcă ar fi o practică veche de sute de ani!

Dar în cazul campaniilor publicitare subversive prin care ferestrele caselor sau apartamentelor personale ale locuitorilor devin spaţiu publicitar, în condiţiile în care unul va fi fericitul câştigător al unei sume modice, având în vedere că o naţie întreagă face reclamă acelui produs? Vorbim aici de spaţiu public sau de spaţiu privat? Vorbim cu siguranţă de o alienare, aşa cum Ciprian Mihali spunea în eseul „Despre spaţiul public, numai de bine", nu mai vorbim de public ci de comerţ.

În ziua de azi, reprezentant al spaţiului public în concepţia Hannei Arendt, „ceea ce poate fi văzut şi auzit de toată lumea", este mall-ul. Sigur, este un succesor lamentabil al agorei, dar nu îl putem nega, mai ales că nu apare pentru prima dată în istorie: mall-ul anilor '30-'40 era Calea Victoriei. Iar definiţia Hannei Arendt se adaptează cerinţelor vremii devenind „locul unde poţi fi văzut, unde te poţi arăta întregii lumi". Trăim pe benzi paralele. Fiecare are drumul său, iar întâlnirile, în adevăratul înţeles al cuvântului, devin din ce în ce mai rare. Cel mai des auzim sau chiar spunem: „N-am timp!" sau „Ce faci?

– Alerg.” Deşi aparent spaţiul public ia amploare, existenţa umană este din ce în ce mai privată (chiar în sensul de privaţiune) de tot ce înseamnă celălalt. Parcă trăim cu toţii după dictonul lui Sartre „Iadul sunt ceilalţi” şi îi eliminăm din viaţa noastră. Tuturor ni se par discuţiile din autobuze, fenomen întâlnit mai ales la pensionari, între oameni care nu se cunosc, cel puţin hilare, dacă nu de-a dreptul stupide. Discuţiile minore despre pensii, sau mica bârfă politică sunt, până la urmă un semnal de alarmă al singurătăţii. Oamenii simt nevoia de comunicare de legătură cu ceilalţi. Hannah Arend face distincţia dintre singurătate şi solitudine. Politologul spune că omul religios şi filosof sunt reprezentările lumeşti ale singurătăţii şi solitudinii: „omul iubitor de bunătate nu îşi poate permite să ducă o viaţă solitară şi totuşi existenţa lui alături de alţii şi pentru alţii trebuie să rămână esenţialmente lipsită de martori şi lipsită în primul rând de compania propriului sine. Un asemenea om nu este solitar, ci singur.”[11]Totuşi distanţele tot mai mari dintre noi şi ceilalţi la nivelul comunicării nu vin nici din iubire de bunătate, nici din iubire de înţelepciune.

Acţiune şi Reacţiune

Ca răspuns al avântului pe care spaţiul „non-privat” îl are în faţa privatului, s-au născut personalizările de spaţii publice, acele „vandalisme” care îşi arogă drepturi asupra lucurilor comune. Mişcarea grafitti este un exemplu perfect: oamenii încearcă să personalizeze sau să-şi însuşească o parte a oraşului. Prin tag-uri (semnături) acea parte a domeniului de stat capătă o altă valorare, este purtătorul unui mesaj personal ce restrânge cercul „publicului” la anumiţi cunoscători. Chiar dacă toţi „văd”, deci este public, orice act de vandalism (deşi termenul mi se pare un pic exagerat) este un act voluntar unidirecţional. Nu se fac alegeri, nu se supune la vot, nu se cer aprobări: se naşte un alt tip de mesaj singular. Fiecare acţiune are o reacţiune, suntem învăţaţi încă din şcoala generală: luând ca exemplu didactic ultimii şaizeci de ani, efectele, sau rezultatele la care am ajuns nu trebuie să ne mire. Cincizeci de ani de comunism în care privatul, sub toate aspectele - proprietatea privată, felul de a te îmbrăca, mâncarea şi chiar şi gândul personal – erau controlate, au avut ca efect, odată cu moartea comunismului, naşterea unei societăţi în care nimeni nu se mai gândeşte la întreg, ci numai la personal, (spun personal pentru a nu face abuz de cuvântul „privat”) – vezi absenteismul la alegeri – şi la a agonisi bunuri – vezi cifrele de afaceri ale hipermarketurilor. N-ar trebui să ne mire, ca reacţie la gândirea actuală, faptul că tânăra generaţie caută să se exprime altfel – radical şi de multe ori reprobabil – vezi emo kids, pentru a atrage atenţia asupra pericolului în care ne aflăm. Hannah Arendt face o analiză istorică, aşa cum spuneam asupra spaţiului şi asupra omului în raport cu spaţiul, dar într-o lume în care viteza devine principalul argument, cincizeci de ani, din 1958, când a apărut varianta în limba engleză a cărţii Condiţia Umană, însemnă o schimbare uriaşă la nivelul percepţiei umane.

„Două lacrimi cu iz de gin i se preling de o parte şi de alta a nasului. Dar gata, totul este bine acum, lupta s-a sfârşit. A câştigat bătălia cu el însuşi. Îl iubeşte pe Fratele cel Mare!”[12]

Bibliografie

1. Arendt, Hannah, Condiţia umană, Cluj, 2007, ed. Idea Design & Print;
2. Biblia, Bucureşti, 1968, Institutul Biblic şi de misiune ortodoxă al Bisericii Ortodoxe române;
3. Eminescu, Mihai, Scrisoarea I, 1960, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă;
4. Epopeea lui Ghilgames, Bucureşti, 1966, ed. pentru Literatură Universală;
5. Foucault, Michel, Lumea e un mare azil. Studii despre putere, Cluj, 2005, ed. Idea Design & Print;
6. Liiceanu, Gabiel, Manolescu, Anca, Pleşu, Andrei, Patapievici, Horia-Roman, Sensuri Metafizice ale Crucii, Bucureşti, 2007, ed. Humanitas;
7. Mihali, Ciprian, coordonator, Altfel de Spaţii, 2001, Bucureşti, ed. Paidea;
8. Mihali Ciprian, coordonator, Artă, Tehnologie şi Spaţiu Public, 2005, ed. Paidea;
9. Platon, Opere VI, Bucureşti, 1989, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică;

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Biblia, Facerea. Întâia carte a lui Moise, cap. 1, Facerea Lumii;
[2] Mihai Eminescu, Scrisoarea I;
[3] Epopeea lui Ghilgameş, tableta a noua, partea a IV-a;
[4] Platon, Opere VI, dialogul Omul Politic, pag. 402; Editura Ştiinţifică şi Enciclpoedică, Bucureşti, 1989
[5] Michel Foucault, „Omnes et singulatim. Spre o critică a raţiunii politice.";
[6] Hannah Arendt, Condiţia Umană, cap. 2, pag 27, Ed Idea Design & Print, Cluj, 2007;
[7] Sensuri Metafizice ale Crucii, cap. Macrocosmia Crucii, pag 122, ed. Humanitas, 2007;
[8] Platon, Opere VI, dialogul Omul Politic, pag. 400; Editura Ştiinţifică şi Enciclpoedică, Bucureşti, 1989;
[9] Foulcault, Lumea văzută ca un mare azil, Omnes et Singulatim, pag 75, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2005;
[10] Biblia, Facerea. Întâia carte a lui Moise, cap. 1, Facerea Lumii;
[11] Hannah Arendt, Condiţia Umană, cap. II, Spaţiul Public şi Spaţiul Privat, pag 66, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2007;
[12] George Orwell, 1984, ultima frază a romanului;

THE PUBLIC AND PRIVATE SPACE
- an essay based on Hannah Arendt's *Human Condition* -

Lecturer PhDc. Arch. Doina Marilena CIOCĂNEA*

Motto: 'Imagine no possession, I wonder if you can'
John Lennon – IMAGINE

Abstract: *Time and space, decisive factors in the world existence, quantify the human experience from the perspective of transiency, namely the concept of mathematical, geometrical reality. The quantifiable item, the space, which is the topic of the present paper, is analyzed from the angle of public/private binomial, more exactly the successive changes at the level of the two concepts. The 'Human Condition' written by politics commentator (the chapter about Public Space and Private Space) is the reason for an essay on the issue of public/private space in the present time. The distinction between the public space, as a withdrawal from the social life, and the private one, 'whatever is seen and heard by everyone' flattens out since the public immerses itself into the private and the private into the public and these concepts are altered. This distortion occurs simultaneously with the tendency of closeness and personalization of the public via certain invasive acts of conquering the space that is not a challenge any longer for the contemporary man.*

Key words: *public space, private space, 'Human Condition', Hannah Arendt*

Point. Space. World.

'Now the earth was formless and empty, darkness was over the surface of the deep, and the Spirit of God was hovering over the waters.'[1] Or: ‚Suddenly, a point moved…the first and only one.'[2] Or even yet: ‚At the end of the first mile, the dark is so deep that there is no ray of light: he was not meant to see either back or forward.'[3]– no matter where we are in the world, from a cultural, religious or physical perspective, we notice certain common topics, which exceed space and time barriers. The theory of the primordial point, where everything comes from and which also contains the matrix of space and time, is an example for the above. If time was said to be a variable dimension, unequal in its passing, space is concrete, real and computable – see mathematics (geometry). The coordinates are simple and generally valid: length, width and height. But what is going on with the distances from one point to another? Right now, there is no need for you to leave the house to be in the world or ‚linked' to it. The TV, internet become what the gate to a house is in the real world – a virtual portal, the ‚passing' to another universe. As a result, distances become variable and not constant. The travelling of ideas around the globe and information is just a matter of minutes. When reading the ‚History of Religions' by Mircea Eliade, we can wonder that there are common denominators among archaic societies that are in the impossibility to communicate in a direct way – and we wonder more when we realize that it is impossible for us to find out what's going on in the opposite corner of the Earth. Neither the lack of law knowledge or distance issue can be here mentioned. The disconnecting becomes more and more present, ad literam

speaking: in order to relax yourself, you have to unplug yourself per se and forget about things. But is it still possible? Bogdan Chiu, in an interesting essay ‚In search for the lost outside' points to a society more and more touched by sedentarism but more and more mathematical, where traveling takes place from one functional space to another – house – car – office.

We are, therefore, in front of a mixture of spaces, separations and delineations, where man does not live but operates instead. We do not anymore have the ancient inhabitant, which categorizes. We have concepts for everything, unlike the polis man: THE FOREIGNER: Thus, we will take the art of regality for the art of hermeneutics, of senior boater, fortune teller, and more who have to do with the fact of giving orders.[4] Michael Foulcault coments on Platon's dialogue: ‚the dialogue loses itself in endless divisions. What demonstrates (…) that the method of division cannot prove absolutely nothing when is not correctly applied.[5]

Going back to the desire of discovering and feeling the need for desire, we take the old notions and mix them, change their place, forget certain things to only discover them later (see fashion). The same thing happens with the space, no longer a challenge for man, since 1492. We record very many visual information and this thing becomes a drug, of which we want more and more – and when we find ourselves in front of a visual barrier (the private space of another man), then conquer becomes more interesting (see the reality shows, later mentioned herein).

But it has not always been like this…….

Distinction

In order to speak about the delineation of 'public' from 'private', we need first to exactly understand what public and private are. One of the dictionary definitions for *public* is: Of the state, of state; which concerns the entire nation; made available to everyone.' We have already established that our acceptation is not the same as the man in the ancient polis, or the medieval town or the medieval man. Everything changes and what used to seem stable is wobbling now. The history spiral takes us to different relations and comparisons every time. The societies (generations) build a set of their own rules, based or denying the anterior ones – it is maybe a sense of pride that makes us try finding other explanations linked to the human existence and condition. But, to speak about space, we need to approach the man, not only because 'man is the measure of all things', but because man is the one who changes the place 'after his thinking and desires'.

Under the sign of temporality, we have to deal with a permanent change in image, thinking and comparison. What we understand nowadays by a public space, as an administrative division, is not similar with the ancient one. In order to have two concepts, one needs to stop being sufficient; and, for the emergence of the public and private space, the social man has to be present, or the **zoon politikon**, the political man in the Ancient Times. For the latter, as Hannah Arendt says as a quote from Werner Jaeger, 'the emergence of the state meant that, besides his private life, man was being given a second life, a *bios politikos'*. Man was starting to make the distinction between what was his and what was common. The human issues categorically excluded what was necessary and useful only.'[6] The fact that the emergence of polis was preceded by the destruction of the organization forms based on kinship relations at Greeks – and for the Romans, castles proved too cramped (and later destroyed) as the number of population surged – is a first form of what we understand by 'public'. It starts to matter the belonging to a *territory*, and not to a family. The moment the territory becomes more important than kinship relations, we witness now to awareness for the common space, used by everyone in a equal way, even though equality was accepted for only the ones enjoying a certain financial welfare or a certain

origin. George Orwell, in his 'Animal Farm' makes a political analysis, perfectly valid for all times and, unfortunately, by all the political systems: 'all animals are equal, but pigs are more equal!' he says, after the animals had taken over the farm from humans, leading it democratically; they draft a list of rules that the pigs (new dictators) surreptitiously change, going back to the same thing but with different leaders. The question arises for the human political systems – how much is the public thinking and how much is the private one? How much of the thinking benefits the community and how much the personal interests? This is not exactly an issue related to our paper herein.

Anyway, Orwell's work is a parable, and the idea of using the example of a form to symbolize a human political system, is as old as the world. Horia Roman Patapievici, in his 'Simbolistica Crucii', points to the fact that 'according to the thinking up to modern times, superior can never be explained by something inferior. On the contrary, modern thinking relies on the idea, typical to sciences, to explain superior by inferior.[7] Despite of this, the theory of constancy in the mathematical rapport is not a new one. And even we cannot use it in any area, it is obvious in the space, which stands under the sign of geometry, i.e mathematics. In Plato's Dialogues about the Political Man, the following theory is launched: 'FOREIGNER: Will in any way the circumstances of a large household and the size of a small city be different in terms of leadership?'[8] In other words, we find ourselves in front to a theory of macro- and micro-cosmos that match each other.

The separation of public from private is only possible when the political man and leader emerge. Michael Foulcault, in 'Madness and Civilization: The Birth of the Asylum', reminds that God used to be/is seen as a shepherd by the Asian, Judaic and Christian civilizations. The same concept was assigned to the king, a shepherd on the Earth for the large flock of God. 'The shepherd rules not only over a land, but also over a flock. The gods were in charge here, and this primordial possession triggers the relationships between men and gods.'[9] Practically speaking, the area is for the public use, as it has never been appropriated in a true sense. Things have changed in the last 5,000 years, and man has become more and more aware of the property that has been given to him. 'God said unto them: Be fruitful, and multiply, and replenish the earth, and subdue it: and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that moveth upon the earth.'[10] We need to make the distinction between private life and private property. People were masters of their private life, but not of the public area, which they shared and still do. For the ancient Greeks, the public life represented the real life, as it was giving people the possibility ‚to do something durable', as political analyst Hannah Arendt was saying. The difference between Greeks and Romans is that, while Greeks despising personal life, Romans looked for the *‚royal road'*, the middle road, aurea mediocritas, combining the social life, res publica, with the private one.

The political analyst Hannah Arendt, in Human Condition, in the chapter for the Public Space and Private Space, makes a historical analysis of the two concepts – a real, objective analysis from the perspective of information. The meaning of the word ‚private', Arendt says, is complete only when itis taken in a direct rapport with whatever means public. The public is ‚what is seen and heard by everyone'- a quite simple and meaningful definition' the private life and its space represents a withdrawal, even a deprivation of what social life is, namely the encounter with the others. We see differences of reporting from one society to another: for Greeks, public life was superior over the private one, while for the Romans, they were trying to find a balance between the two. While Christianity emerged in Europe, **homo religiosus**, as Hannah Arendt says, relies on the private life only, as gwetting spiritually ready for another world. His only purpose in life was kindness, the religious man, ‚kindness loving' as called by politology, lives in a constant paradox: on the one hand, he has to do good to his

peers so he is permanently linked to the public space and, on the other hand, his good deeds must stay unknown – when they become known, they lose their value, thus his life is under the sign of private.

The paradox between despise and the need for public life does not apply to Christians only. Even today, the Indian priests become ‚public' but, at the same time, they cut themselves off from the world. They meditate in public spaces and the people look at them as being a part of the common area and life and feel the duty to support them. Charity, in this case, is not associated with pity, but rather with a remuneration for a service; the monks pray for people and this is a job. Even we live in a world made up of public things, in a society where things become our equal partners, **man can be totally assimilated to the public area**.

If we were to compare what was going on 5,000 years ago and what is now, we notice a reversed spiral. This vital belonging to a territory, up to modern times, is replaced with a new type of nomadism. Mike Crang, in ‚Public Space', points to the fact that ‚networks generate an existential nomadism, where the contemporary man is fundamentally damaged. And we understand that his original territories – clan, village, corporation, etc – are not anymore linked to a fixed point to the ground, but they cling to non-materialized territories. Subjectivity has entered the area of generalized nomadism.' What is its influence upon the public and private space? First of all, the public becomes available to more and more people. Hyper-communication, perfectly represented by television, the best organized informational body, provides, as Virilio says, ‚not freedom, but an instant answer, technologized and a totalitarian control.'

The inversion of Public into Private and Private into Public

This hyper-communication makes the public space available to all people and also controllable. The surveillance cameras are an example to what Virilio was saying. Located in the public space (but also in the private one), they limit the freedom or the free will and registers the ‚space' and the human actions. The difference between the self-control and control from outside leads to a type of human alienation, too. In 1949, George Orwell was writing a SF novel, which still proves to be valid, more than ever – 1984. As being read in the 21st century, and not knowing that there is a prophecy, we might very well consider it a realistic novel. The author presents a society that is controlled at all levels: physical, educational, mental, etc, a society where the notion of intimacy disappears even as a concept. What is really frightening is that Orwell invents a character, Big Brother, which the real society has taken it over, overlooking the alarm signals that the author alerts about. Big Brother means a surveyor eye of intimacy, which anuls the idea itself of private space. Implicitly, the state reaches a general depersonalization and uniformization. In the original version, Big Brother was employed by the political space – it is useless to develop now the idea of similarity between this book and the communist security in Romania or elsewhere. But what is going on when this program becomes reality? We are talking now about the reality show, the Big Brother symbol. People make available their houses, lives, their private space, intimacy and they knowingly become a job themselves. We become a kind of ‚job' in itself; you just need to be yourself, to make money.

‚(…) On the contrary, we will see that that there are quite serious issues that can only survive in private. Love, for example, unlike friendship, dies, or rather fades away when exposed publicly. As love lacks the ‚world component', it can only degenerate and pervert when used in political purposes.' Hannah Arendt wrote these lines 50 years ago. The core is still valid nowadays, but time has proven us that we can use love for material purposes (see the same realith shows, when rating skyrockets during intimate moments).

We have to deal with a transparent world, at least at first level. A world being surveiiled, at all levels. As an architectural translation of the current society, would be the materials used in constructions: glass, metal (as a mirror), etc. Even the simulated transparency (the mirror effect) is a utilization of the public space as a facade with everything that it includes, therefore the human beings.

The alteration of concepts

The public space needs to be under the sign of **availability**; if we consider certain criteria that define the space (**hospitality, tolerance**), we might have an idyllic idea in terms of what should happen in a public area. Only that the paradox, as in any human situation, is present: the criteria above cohabit with **rivalry and conflictuality** and, most of the time, they are defeated by the latter.

A few words need to be said about the advertising space, a relatively new idea, which gains a lot of ground in front of the classical categories: public and private. We live in a world where we are bombed with messages, words. Placed in the public space, ‚in everyone's sight' (this is the purpose after all, isn't it?), they are still a private space, because somebody has bought this space. We will not give any further details about the private property upon the place or the concession of it, but about the impossibility of overlooking them. Downtown, we have been unable to see the facades of the buildings (not even the restored ones) but sigles, banners and slogans. We have been easily consoled ourselves that Bucharest is not a sightseeing place, so why not gain a benefit from it? We know it already and others do not care about. Many storeys are covered by a humangous beer bottle or a girl, lasciviously laying on her side or a grater that we are asked not to use to cleanse our tongue (as if this has been a practice since ancient times!)

But what about the subversive advertising campaigns where the private windows and apartments become an advertising space, where one will be the winner of a more than modest amount of money, considering that the entire nation advertises for that product? Is it here a public or a private space? It is obviously an alienation, as Ciprian Mihali was saying in his essay ‚All good about the public space', we are not talking about public, but commerce.

Nowadays, a representative of the public space (at least in Hannah Arendt's opinion), ‚which can be seen and heard by everyone' is the mall. Surely, is it a lame successor of agora, but we cannot deny it, mainly because it shows for the first time in history: the malls in Calea Victoriei during the 30-40's. Hannah Arendt gives a definition, adjusted to all times, as ‚it became the place where you can be seen, to show yourself to the world.' We live in parallel lanes. Each of us goes his way and the meetings, in the true sense, are rarer and rarer. Most often we hear ‚I got no time!' or ‚What are you doing? – Running around.' Even though the public space is extending, the human existence is more and more private (even as deprivation) of everything that the other one means. As if we all lived by Sartre's motto: ‚Hell is other people' and we take them out of our life. The bus talks, mostly between retired people who do not know each other, seem hilarious, if not stupid. Minor talks about pensions or politics are a sign of loneliness. People are in need to communicate with one another. Hannah Arendt makes the distinction between loneliness and being alone. The religious man and philosopher are the worldly representations of loneliness and being alone: ‚the man who loves kindness cannot aford to live a solitary life and, though, his life next to others and for others needs to be stay witness-free and lacking his own ego. Such a man is not solitary, but alone.'[11] The distances growing between us and the others, in terms of communication, do not come (sadly) from love for kindness or love from wisdom.

Action and Reaction

As a reply to the advantage that the ‚non-private' space has versus the ‚private', the public space customization emerged, those ‚vandalisms' that assume rights upon common things. The grafitti movement is a perfect example: people are trying to customize or at least to posess themselves a part of the city. By means of ‚tags' (signatures), that part of the city gains a certain value, is the bearer of a personal message, which confines the ‚public' to certain ‚connoisseurs'. Even though everyone ‚see' it, i.e. it is public, any **act of vandalism** (even the term is a little bit exaggerated) is a **single direction voluntary act**. No elections, no voting, no approvals: another type of singular message is born. Each action has a reaction, we are taught since primary school: as we look at the last 60 years of teaching, we should not be surprised by the effects, results. Once those fifty years of communism where private (property, the way you dress, eat, think) was under control passed, now everyone thinks of personal only, not the entirety (I say personal for not abusing the word ‚private') – see how many people attend the elections – and to how to purchase goods – see the turnover of the hypermarkets. We should not be taken aback by the fact that the young generation is trying to express itself otherwise – radically and most of the time in a blamable way – see emo kids, in order to point to the danger we are in now. Hannah Arendt is making a historical analysis upon space and the man-space relation, but in a world where speed becomes the main reason. Fifty years after 1958, when the English version of ‚Human Condition' was published, a hugh change in the human perception had happened.

„Two gin smacked tears are trickling down on both sides of his nose**.** But it was all right, everything was all right, the struggle was finished. He had won the victory over himself. He loved Big Brother**."**[12]

References

1. Arendt, Hannah, Condiţia umană, Cluj, 2007, ed. Idea Design & Print;
2 Biblia, Bucureşti, 1968, Institutul Biblic şi de misiune ortodoxă al Bisericii Ortodoxe române;
3 Eminescu, Mihai, Scrisoarea I, 1960, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă;
4 Epopeea lui Ghilgames, Bucureşti, 1966, ed. pentru Literatură Universală;
5 Foulcault, Michel, Lumea e un mare azil. Studii despre putere, Cluj, 2005, ed. Idea Design & Print;
6 Liiceanu, Gabiel, Manolescu, Anca, Pleşu, Andrei, Patapievici, Horia-Roman, Sensuri Metafizice ale Crucii, Bucureşti, 2007, ed. Humanitas;
7 Mihali, Ciprian, coordonator, Altfel de Spaţii, 2001, Bucureşti, ed. Paidea;
8 Mihali Ciprian, coordonator, Artă, Tehnologie şi Spaţiu Public, 2005, ed. Paidea;
9 Platon, Opere VI, Bucureşti, 1989, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică;

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Bible, Genesis, First Book of Moses, chap 1, Creation;
[2] Mihai Eminescu, Epistle I;
[3] Epic of Gilgamesh, tablet 9, part IV;
[4] Platon, Works VI, the ‚Political Man' dialogue, pag 402; Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucharest, 1989
[5] Michael Foulcault, ‚Omnes et singulatim. Towards critics of political thinking."
[6] Hannah Arendt, Conditia Umana, chap 2, page 27, Ed Idea Design & Print, Cluj, 2007;
[7] Sensuri Metafizice ale Crucii, chap Macrocosmia Crucii, pag 122, Humanitas Publishing House, 2007;
[8] Plato, Works VI, Political Man, pag 400; Stiintifica and Enciclopedica Publishing House, Bucharest, 1989
[9] Foulcault, Madness and Civilization: The Birth of the Asylum, Omnes et Singulatim, page 75, Idea Design &Print Publishing House, Cluj, 2005;
[10] The Bible, Genesis, First Book of Moses, chap 1, World Creation;
[11] Hannah Arendt, Human Condition, chap II, Public Space and Private Space, pag 66, Idea Design & Print Publishing House, Cluj, 2007;
[12] George Orwell, 1984, the last lines in the novel

GRAFFITI REPREZINTĂ O FORMĂ DE ARTĂ NECESARĂ ÎN SPAŢIUL URBAN ROMÂNESC?

Lector univ. drd. arh. Doina Marilena CIOCĂNEA*

Faţada Universităţii de Arhitectură şi Urbanism Ion Mincu Bucureşti
Fotograffiti : Doina Marilena CIOCĂNEA

Rezumat: *Grafitti-ul, ca termen ce face referire la inscripţiile caligrafiate sau imaginile pictate pe suprafeţe publice, înfăţişează un mod de exprimare al maselor, o formă de exteriorizare a sentimentelor, o modalitate de a lăsa posterităţii dovezi ale existenţei individuale. Definit drept un mod de artă urbană sau dimpotrivă un act de vandalism, Grafitti-ul a stârnit de-a lungul timpului reacţii contradictorii sprijinite de argumente pro sau contra ce vor fi în mod succint prezentate spre a oferi un prilej de reflecţie asupra perspectivelor viitoare. Aflat până nu demult sub limita legalităţii, ca manifestare a revoltei, a lipsei de reguli şi ca formă de subminare a autorităţilor, Grafitti-ul începe să-şi contureze locul în scena urbană contemporană.*

Cuvinte cheie: *grafitti, graffer, street art, vandalism, statement, spaţiu urban*

Motto: "Nu mă interesează ce zic criticii de artă. Nu cunosc pe nimeni care să aibă nevoie de critici ca să afle ce e arta" [1]

Jean-Michel Basquiat

În cele ce urmează voi încerca să abordez un subiect pe cât de controversat pe atât de adevărat in peisajul urban românesc şi internaţional. Bineînţeles că prin scurta prezentare a fenomenului *Graffiti* nu voi da un verdict categoric, ci, voi încerca să aduc câteva argumente pro si contra care sa contribuie la conştientizarea societăţii, la întrebările ce se nasc: artă sau vandalism /statement sau teribilism?

1. **Nimic nu e nou sub soare**

Încă din cele mai vechi timpuri omul a căutat diverse forme şi modalităţi de comunicare. Lupta cu efemerul ne face în continuare să "lăsăm urme" ale şederii noastre pe pământ, să inventăm sau să redescoperim posibilităţi noi de comunicare cu posteritatea dar şi cu contemporaneitatea. În acest sens arta, cu toate formele ei – verbale şi non-verbale – teatru, dans, pictură, sculptură etc., redusă la esenţial, este un mijloc de transmitere a unor idei, a unor senzaţii, a unor gânduri şi de ce nu, a unor nume.

În peisajul artelor "costisitoare" (ex. sculptura), omul antichităţii a descoperit un mod de exprimare la îndemâna maselor: *graffiti*[2]. Dacă pentru o sculptură aveai nevoie de materie primă brută, pragmatic vorbind, de bani, "graffer-ul" antic avea nevoie de o unealtă simplă, câteodată cretă sau cărbune, şi un zid gazdă. Primele exemple de *graffiti* rămase până în zilele noastre sunt cele găsite în catacombele Romei şi Pompei (inscripţii pe mormintele de piatră, ruine etc.)[3].

Nu ştim cum erau privite inscripţiile *graffiti* de către contemporani, probabil departe de a fi considerate o artă, dar la mai bine de două mii de ani distanţă sunt unele dintre cele mai importante dovezi ale civilizaţiei antice, şi în unele cazuri singurele[4]. Fiind, ca şi în zilele noastre, o manifestare stradală, dovezile privind omul simplu, sunt poate mai concludente decât relatările istorice ale epocii, cunoscute ca fiind trecute printr-un filtru subiectiv şi fluctuante în funcţie de regimul politic aflat la guvernare. Inscripţiile păstrate ca urmare a erupţiei Vezuviului conţin sloganuri politice, citate celebre, declaraţii de dragoste, formule magice etc. Dovezile sunt nu numai în legătură cu civilizaţia romană ci şi cu gradul de cultură al oamenilor simpli. Faptul că textele conţineau greşeli gramaticale dovedeşte că aparţineau unor persoane ce făceau parte din clasele sociale de jos.

Graffiti-ul antic nu era monopolul grecilor şi al romanilor. Poate şi datorită simplităţii lui, practica s-a răspândit la nivel global. În Guatemala s-au găsit inscripţii ale civilizaţiei Maya, în Irlanda ale vikingilor ceea ce ne oferă o imagine a dorinţei de exprimare, ca o constantă umană încă de la începuturi.

Reluând teoria emisă la început, *stricto senso*, artă – comunicare, putem spune că *graffiti-ul* antic şi-a atins cu prisosinţă scopul.

Făcând un salt în timp până în anii '70 observăm cum, poate înscrierile în codul genetic uman, sau, cum ar spune Jung[5], permanenţa arhetipurilor în inconştientul colectiv[6] ne fac să înţelegem şi să ne întoarcem la origini. Omul post-modern preia o tehnică veche de când lumea, respectiv *graffiti-ul,* reinventând-o, modernizând-o şi adaptând-o mijloacelor de expresie actuale. Scopul însă este acelaşi ca acum mai bine de două mii de ani, acela de a comunica, de a lăsa posterităţii dovezi ale existenţei individuale. Astfel, aşa cum oamenii se înscriu în peisajul urban de când există oraşe, tot aşa *graffiti-ul* se înscrie în peisajul urban şi uman din aceleaşi timpuri.

2. Graffiti. Artă sau vandalism?

În accepţia de dicţionar, vandalism înseamnă "*o distrugere nejustificată, sălbatică a valorilor culturale ale unui popor*" (sursă DEX). De asemenea, "*Delict: fapt nepermis de legea penală, infracţiune*

de mică gravitate ce se pedepseşte cu amendă sau cu închisoare corecţională."(sursă DEX). Multă vreme mişcarea *graffiti* s-a aflat în afara legii, lupta nefiind câştigată nici acum în totalitate. Şi în prezent se dau legi anti-graffiti, există site-uri prin care oamenii sunt încurajaţi să raporteze actele de vandalism şi să se autosesizeze. (www.graffiti.nsw.gov.au).

Trebuie însă delimitată de cunoscători arta de vandalism. Întrebarea este, unde se află acea linie subţire care le delimitează?

Şi ne mai confruntăm cu o problemă: având în vedere toate exemplele de artişti neînţeleşi în timpul vieţii, consideraţi rataţi de către contemporani, precum Van Gogh[7] fiind un exemplu de notorietate internaţională, dar îl avem şi noi pe Ţuculescu[8], şi redescoperiţi de posteritate, putem oare să ne asumăm verdictul sau vom fi blamaţi mai târziu?

Terrance Lindall[9] vorbeşte despre dilema *graffiti*: "*Graffiti* este o artă revoluţionară, ca şi lucrările suprarealiste pe care le-am expus în cadrul expoziţiei Brave Destiny[10]. Orice revoluţie poate fi considerată un delict. Oamenii oprimaţi au nevoie de o supapă, aşa că scriu pe pereţi…e libertate. Pe de altă parte oamenii au dreptul să-şi apere proprietatea. E dilema umana..."

Tot în datele general umane se află şi spiritul de conservare. Schimbarea, ca fenomen este privită la început cu reticenţa datorită mai multor factori, ca obişnuinţa, teama de necunoscut, îngustimea minţii. Este cunoscut exemplul Expoziţiei Pictorilor Refuzaţi de la Paris, 1863, (Salon des Refuses) unde a expus noul val impresionist, în frunte cu Manet[11], Monet[12] şi alţii, consideraţi ca nedemni de a expune în Salonul Anual de la Paris. Noua generaţie simţea nevoia să se exprime folosind alte mijloace, să-şi imprime pecetea personală asupra epocii şi pentru asta trebuia luptat.

Tot cu reticenţă a fost primită, la finalul anilor '60 în America, mai precis în Philadelphia, o nouă mişcare apărută mai întâi cu scopul de a transmite un manifest politic, iar apoi pentru marcarea teritoriului unei găşti. Începea fenomenul modern *graffiti* şi care dispunea de mai multe mijloace artistice. Este vorba la început de tag-uri[13], evoluând mai apoi la "throw-ups"[14] şi apoi la "piece"[15] şi era în primul rând o modalitate ieftină de a face un statement.

Într-un articol apărut pe site-ul "www.prieteni.ro", numit "Fenomenul *Graffiti* în România", Adriana Laliu ia apărarea grafferilor şi a writerilor români: "Pentru writeri, *graffiti* reprezintă o formă de comunicare, de exteriorizare a sentimentelor, a trăirilor. Preferă ca pereţii şi metrourile să vorbească pentru ei prin culoare. Sunt modalităţi prin care mesajele lor pot fi recepţionate fără efort şi trec pe lângă noi în fiecare zi. Curios, chiar şi aşa, sunt denumiţi vandali. De ce? Pentru că nu mai vedem din tren în ce staţie de metrou suntem, deşi suntem anunţaţi de fiecare dată ce staţie urmează.". Ducând raţionamentul mai departe, putem oare vorbi de vandalism în lipsa elementelor definitorii ale termenului (vezi definiţia din DEX citată la începutul capitolului)? Sunt oare vagoanele de metrou sau blocurile comuniste din cartierele bucureştene (ce par în paragină chiar şi când sunt locuite) "valori culturale ale unui popor" – aşa cum ar cere definiţia pentru a avea de a face cu un act de vandalism? E oare culoarea un element atât de deranjant în peisajul cartierelor bucureştene, atâta vreme cât blocurile de locuinţe nu sunt departe de peisajul unui osuar, ca în capodopera "Baraka"[16]?

3. *Graffiti. Statement* [17] sau teribilism ?

În anii '70 fenomenul *graffiti* ia amploare în America, mai ales în New York, şi deşi strâns legat de muzica rap şi hip-hop trebuie menţionat că *graffiti* o precede cu aproape un deceniu. (Acum, însă aproape că nu se mai poate vorbi despre *graffiti* fără să aminteşti măcar de MC[18], DJ[19] şi break-dance[20].) Cu cât autorităţile devin mai dure în reprimarea constantă a noilor artişti (Metro Transit Authority începe

să şteargă constant "lucrările" de pe vagoanele de metrou) lumea artistică devine mai receptivă la noii desenatori.

În anul 1979 Lee Quinones[21] şi Fab5Freddy[22] deschid o expoziţie de *graffiti* la Roma cu ajutorul lui Claudio Bruni[23]. Aceasta înseamnă un imens pas înainte. O recunoaştere din partea lumii artistice este o victorie importantă dar nu aduce cu sine şi o recunoaştere din partea autorităţilor. Dimpotrivă, în anii '80 graffer-ii nu numai că sunt consideraţi out-sideri, dar pedepsele pentru "vandalism" se înăspresc, bugetul MTA[24] dedicat reprimării *graffiti* este din ce în ce mai mare… începe epoca Die Hard[25]. Taberele se împart în pro şi contra. Nimeni nu poate rămâne indiferent. Meritul incontestabil al acestei mişcări este că te include. Trebuie să ai o părere. Putem să notăm însă şi agresivitatea fenomenului, ca notă negativă.

În piesa americană contemporană "The Shape of Things", de Neill LaBute, personajul principal feminin desenează cu un spray pentru *graffiti* un penis pe frunza de viţă ce ascundea sexul unei sculpturi într-un muzeu. Personajul justifică actul prin faptul că frunza fusese adăugată mai târziu din pudibonderie, deoarece sculptura **ÎI** reprezenta pe Dumnezeu.

Discuţiile pe baza scandalului sunt nenumărate pe parcursul piesei şi condensează perfect argumentele celor două tabere, exact ca în lumea reală: "Eu zic că tipa a vrut să demonstreze ceva, un fel de manifest dacă vreţi", spune unul dintre personaje iar altcineva îi răspunde: "Eu nu cred ca o p… poate să fie un manifest. A! poţi să scrii un manifest pe…chestie, dar chestia aia n-o sa fie niciodată un manifest!" ("The Shape of Things"[26] – autor Neill LaBute)

Există ca în orice domeniu (şi nu ne referim numai la artă) talente şi nulităţi, *graffiti* neavând însă un spaţiu special amenajat pentru expunerea ideilor practic "te obligă" să facă parte din viaţa ta dar, nu asta înseamnă "street art", până la urmă? Pentru mulţi este doar o modalitate de atragere a atenţiei asupra propriei persoane, dar există şi cei care au cu adevărat ceva de spus în acest domeniu. A se nota că media de vârstă a grafferilor este foarte scăzută şi ca cei mai mulţi artişti după câţiva ani se îndreaptă spre alte forme artistice, sau spre zone special amenajate, căutând exprimarea artistică şi uitând de adrenalină.

Să acordăm, însă, atenţie şi impulsului care "îi mână în luptă" pe grafferi. Mişcarea vine oare dintr-un impuls artistic sau pur şi simplu dintr-un teribilism datorat vârstei? Există adevăraţi artişti plastici care folosesc tehnica pentru opere de artă, dar orice puşti care pune mâna pe un spray e un artist? Senzaţia că oraşul "iţi aparţine", că numele tău este văzut de mii de oameni este îmbătătoare. Analizând "tag-urile" care împânzesc oraşul, e marcarea teritoriului pornită din dorinţa de a schimba, de a submina autoritatea – aşa cum se spune despre grafferi – de a impune un statement, sau este o reminiscenţă ancestrală a "sălbăticiei" din noi? Aşa cum animalele îşi marchează teritoriul la nivel olfactiv şi uneori auditiv, oamenii marchează vizual?

Pentru a răspunde însă obiectiv la întrebare nu putem despărţi fenomenul de contextul istoric. Trebuie analizat ce s-a întâmplat cu generaţia tânără în anii '70-'80 în America. Intr-un interviu acordat la CNN, artistul Doze Green[27] povesteşte despre experienţele sale din adolescenţă. "New York-ul la vremea aceea trecea printr-o serioasă decădere[28]. Copiii simţeau nevoia să facă parte dintr-o gaşcă. Să poată spune <<aici e locul meu>>. *Graffiti* m-a călăuzit spre o direcţie pozitivă. M-a învăţat să mă exprim fără să dau în cap cuiva sau să sparg geamuri."

(Graffiti din Barcelona -un exemplu de arta legala)

Graffiti nu poate fi separat de fenomenul sărăciei. Este un statement al oamenilor săraci, lipsiţi de mijloace. E nevoie doar de un tub de spray şi de tupeu. Nu este întâmplătoare amploarea pe care a căpătat-o în Brazilia, ţară cunoscută pentru nivelul de trai mai mult decât scăzut al majorităţii. Dintre artiştii brazilieni îl vom nota însa pe Tristan Manco[29], un artist ale cărui "pieces" de street-art le-am apropia mai mult de pictura în sens clasic.

Artiştii semnează o operă personală, însă, semnătura nu a fost niciodată considerată o opera în sine (până acum). Un "throw-up" sau un "bomb"[30] făcut peste "tag-ul" altui graffer este sinonim cu o gravă insultă şi înseamnă război. Din respect pentru ceilalţi artişti se desenează pe un teritoriu virgin. Şi se impune o intrebare: Dar semnarea pe un monument istoric (opera arhitecturală) nu înseamnă practic lipsa de respect pentru artistul a cărei operă o "însemnezi"?

4. **Din metrou în saloane**

Termenul "street art" se referă la orice tip de artă expusă în spaţiul public, deşi în principiu înseamnă artă de natură "ilicită" adică făcută fără acordul autorităţilor. "Street art" este un concept relativ nou, pentru că deşi formele existau de acum 40 de ani – *graffiti* mai întâi, apoi stencil graffiti[31], sticker art[32], wheatpasting[33] etc., multă vreme a fost considerată doar infracţiune.

Cei care au făcut însă paşi spre "reconciliere" sunt artiştii. Artistul Doze Green, de exemplu, care în anii '80 folosea în loc de pânză cărămizile şi metrourile New Yorkeze expune acum în galerii din întreaga lume, din Manhattan la Milano. "Nu m-am gândit niciodată ca lucrările mele să devină legale, declara artistul, nici în visele mele cele mai îndrăzneţe nu credeam că pictatul metrourilor mă va aduce în galerii de artă sau muzee." (interviu CNN). Un alt artist care şi-a început cariera ca graffer dar a continuat ca neo-expresionist este Jean-Michel Basquiat[34]: "Fiecare linie înseamnă ceva" spune artistul comentând lucrările *graffiti.*

Observând valul de artişti care au expus în expoziţii sau chiar pe stradă, dar în locuri special amenajate, ne întrebăm dacă este vorba de o cuminţire, de o maturizare în ultimă instanţă. Asistăm la un pact cu lumea convenţională? De când întreabă grafferii dacă şi unde au voie să picteze?

Graffiti nu înseamnă doar expunerea unei picturi. Înseamnă în aceeaşi măsură pericol, lipsă de reguli, subminarea autorităţilor convenţionale, revoltă, manifest. Ne mai aflăm în faţa unui "*graffiti* autentic" dacă îl vedem într-o expoziţie sau e vorba doar de o pictură realizată cu spray?

5. **Graffiti în România**

România a parcurs cu repeziciune perioada pierdută între anii '70 şi '90 în care contactul cu exteriorul, mai ales cu Statele Unite era nul. Abia după '90 apar primele desene *graffiti* pe zidurile oraşelor, întâi Bucureşti, Braşov, apoi şi altele, atunci când mişcarea fusese aproape încorporată în alte ţări. Românii însă nu sunt atât de vehemenţi în a-i îndepărta pe tinerii cu spray-uri. Noi nu avem nici un prim minstru ca Tony Blair[35], nici un primar ca Lindsay[36] şi atunci revoluţia *graffiti* nici nu e atât de acerbă ca în alte ţări. Autorităţile nu sar în sus de bucurie la vederea zidurilor împânzite cu tag-uri (apoi şi cu stencils) dar nici nu aplică pedepse prea drastice. Desenele *graffiti* realizate de artişti pe garniturile metrourilor bucureştene (ERPS[37] a reuşit să picteze un metrou întreg, lucru greu realizabil chiar şi în străinătate) se plimbă şi acum de-a lungul oraşului colorate şi nonşalante.

Nu putem spune nici că li se acordă o importanţă deosebită. Concursurile între grafferi sunt încă puţine la număr şi de-abia de câţiva ani vorbim de picturi mai elaborate. Totuşi artiştii noştri sunt apreciaţi chiar şi în străinătate. STERM[38] a pictat la Dresda pereţii unei fabrici dând senzaţia că este transparentă. Pe site-ul www.graffitiplanet.com apar şi lucrări ale grafferilor români (poze cu metroul bucureştean), mult mai puţine decât fotografiile expuse din străinătate dar oricum, e un început.

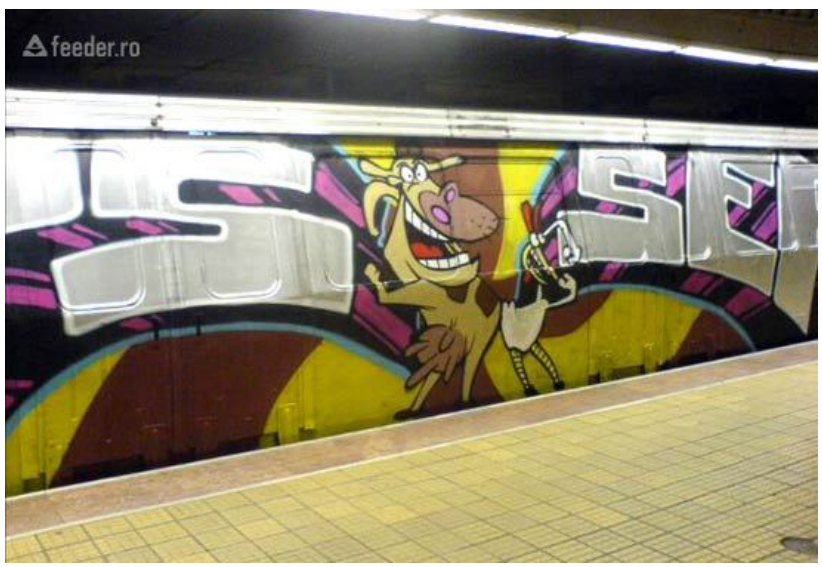

(Graffiti realizat de ERPS-metrou)

Cu ocazia pictării primului *graffiti* legal din ţară, in vara anului 2007, pe strada Pictor Arthur Verona, primarul Bucureştiului, Adriean Videanu s-a fotografiat alături de unul dintre cei mai vânaţi grafferi din ţară. Putem să ne mândrim că primarul nostru este "mai deştept ca al lor" – respectiv Lindsay. Dar probabil că dacă nu ar fi fost cei treizeci de ani de luptă dusă în America şi apoi în Europa primarul nostru s-ar fi purtat exact ca autorităţile din anii '70-'80.

Acea casă, al cărei calcan este la stradă şi lasă trecătorilor senzaţia de mizerie, a fost acoperit cu *graffiti* de unii dintre cei mai talentaţi din tara (ERPS, STERM, Sinboy[39], Wash[40], Color[41] şi alţii). Ar trebui sa fie un punct de atracţie turistic în Bucureşti mai ales că autorităţile vor să reediteze experienţa. Iar pe calcanul de acum celebrei case din strada Pictor Arthur Verona se vor afla desenele altor artişti ce vor crea pe o altă temă dată.

Aşa cum plantele agăţătoare se încolăcesc pe planta gazdă formând un nou peisaj vegetal aşa şi peisajul urban pe care îl formează *graffiti-ul* este unul nou, rămâne la aprecierea fiecăruia dacă mai bun sau mai rău, dar cu siguranţă nou.

6. În loc de concluzii

Necesităţile într-un oraş sunt apa, curentul electric, gazele etc. Ceea ce se înscrie în registrul gustului (îmi place/nu-mi place) nu formează, după părerea noastră o necesitate. Putem dezbate locul pe care îl ocupă manifestarea *graffiti* în peisajul urban (românesc sau de oriunde), dacă este o mişcare benefică (artistică) sau deranjantă vizual, ceea ce considerăm că am făcut deja, dar nu este vorba de o necesitate.

Alinierea fără discernământ la curente, fie că este vorba de gândire, de artă, sau chiar de politică, îţi uşurează viaţa, dar, în aceeaşi măsură, depersonalizează. România galopează spre recunoaşterea internaţională şi atunci împrumutăm tot ce am pierdut în cei cincizeci de ani de comunism, fără să putem reduce notabil decalarea istorică.

Fiecare generaţie se consideră de sacrificiu. Dar aşa cum pionierii *graffiti*, care acum au patruzeci, cincizeci de ani, şi-au găsit o modalitate proprie de a le da de furcă autorităţilor, aş vrea să ne luăm şi noi destinul în mâini şi să avem curajul să nu ne intereseze ce zic ceilalţi despre noi. În acest sens manifestul artistului Terrance Lindall este grăitor:

În eseul "O nouă viziune a surrealiştilor asupra progresului, surmontarea şi ireversibilitatea Avante-gardei, Masssurealismul şi Moartea Artei"[42], semnat "Terrance Lindall, provocateur", vorbeşte despre succesiunea curentelor în artă: "Da, natura avante-gardei este aceea de a fi, de oricine ar fi reprezentată la momentul actual, înlocuită de o altă avante-gardă. Şi progresul pe care îl reprezintă se precipită din ce în ce mai tare. Deci după ce un artist a ieşit de pe băncile şcolii şi are prima expoziţie, presupunând că "a mers mai departe ca alţii", atât el cât şi expoziţia trebuie imediat aruncaţi la coşul de gunoi al istoriei pentru că în spatele lui sunt alţi artişti gata să meargă mai departe. Nu poţi stopa mersul avante-gardei. Nu poţi s-o opreşti în punctul la care ai adus-o tu. E o contradicţie a zilelor noastre în sensul că se spune că muzeele expun lucrări de avante-gardă. La drept vorbind, dacă muzeele o expun nu poate fi vorba de avante-gardă ci, mai degrabă, de istorie. Ideea de avante-gardă este că reprezintă ceva ce se întamplă în prezent şi nu a fost încă recunoscut de <<autorităţi>>, de curentul general."

Artiştii rămân, însă, artişti, indiferent de curent, indiferent de ce zic contemporani, indiferent de necesităţi.

Bibliografie

1. ACADEMIA ROMANA,1998,*Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, DEX,* , Bucureşti, Editura Univers Enciclopedică;
2. GANZ,Nicholas, 2006, *Graffiti Woman*, London, Editura Thames &Hudson;
3. JUNG, Carl Gustav, 2001, *Amintiri, Vise, Reflecţii*, Bucureşti, Editura Humanitas;
4. LABUTE, Neil, 2003, *The Shape of Things*, (*Forma Lucrurilor*), traducerea Vlad Massaci (regizor, Teatrul ACT, Bucuresti);
5. FRICKE, Ron, 1993, *Baraka* – film documentar, Canada, New York;
6. EHRLICH, Dimitri si EHRLICH, Gregor, 2006, *Graffiti in It's Own Words*, New York Magazine, http://nymag.com/guides/summer/17406/;
7. IANCU, Ştefan, 17 martie 2007; *Primul graffiti legal din Bucureşti*, România liberă;
8. LALIU,Adraina, 2008, *Fenomenul Graffiti în România*, http://www.prieteni.ro/ tentatii/articole/articol-Fenomenul_graffiti_in_Romania-0-288.html;
9. LINDALL, Terrance, *A New International Surrealist's Look at Progress, Overcoming and theIrreversibility of the Avante-garde, Massurrealism and The Death of Art*, http://en.wikipedia.org/wiki/Terrance_Lindall;
10. MANCO, Tristan, 2007, *City without Ads*, Sao Paulo; http://www.flickr.com/ photos/ tonydemarco/sets//;
11. NAAR,Jon, 2007, *The birth of graffiti*, Munchen-Berlin-London- New York, editura Pastel;
12. http://www.cnn.com /otr.green/index.html ;*–2005, From graffiti to galleries,* interviu cu Doze Green;
13. http://www.flickr.com/photos/tonydemarco/sets//;
14. http://www.graffiti.org/index/best.html */Art crimes, Best Graffiti Sites*;
15. http://www.graffiti.org / 2008,*Art crimes*;*The wrinting on the wal;*
16. http://www.graffiti.nsw.gov.au; *2007 Stop graffiti vandalism;*
17. http://www.graffitiplanet.com;
18. http://www.ilovegraffiti.com;
19. http://www.youtube.com, Brave Destiny, 2003;
20. http://www.wikipedia.com –*Eenciclopedie online*;

Note

***** Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1]Traducere din limba engleză (n.a.) – http//www.wikipedia.org/wiki/ Jean-Michel_Basquiat;
[2]Termenul se referă la orice tip de inscripţii pe ziduri, piatră, etc (desene sau scrieri), dar etimologia cuvântului este din grecescul *graphos* care înseamnă scriere (sursă:www. wikipedia com);
[3]Primul exemplu de *graffiti* în "stil modern" se găseşte în oraşul Ephesus, acum aflat în Turcia. Ghizii locali spun că este vorba despre o reclamă pentru un vechi bordel. Aflat în apropierea unui mozaic şi a unui drum de piatră inscripţia arată o imagine ce se aseamănă vag cu o inima alături de o talpă umană şi un număr. Se spune că bordelul se afla în apropiere. (sursă: www. wikipedia com);
[4]Singura sursă cunoscută de safaită – o proto-araba – s-a transmis datorită *graffiti-ului*: inscripţiile aflate pe pietre în deşertul predominant de bazalt din Siria, Iordan şi Nord Vestul Arabiei Saudite datează din sec. I î.Hr. până în sec. IV A.D. (sursă:www. wikipedia com);

[5] C.G.Jung – psihanalist elvetian (1875 – 1961) (sursă:http// www.google.com);
[6]Stând de vorbă cu un indian, prieten cu Gandhi, un erudit, Jung îi povesteşte despre un vis în care i-a aparut un personaj mitologic, aparent fără vreo legatură cu lumea actuală sau cu prezentul său personal. Interlocutorul îi spune atunci, despre Guru-ul sau, Chankaracharya, un spirit: "<<există şi guru spirituali, aduăugă interlocutorul meu. Cei mai mulţi au drept guru oameni vii. Dar există întotdeauna şi din aceia care au ca profesor un spirit.>> Această informaţie a fost pentru mine pe cât de consolatoare pe atât de revelatoare. Nu căzusem deci nicidecum în afara lumii omeneşti, ci făcusem doar o experienţă a ceea ce li se întâmplă oamenilor care au preocupări şi strădanii asemănătoare" (C. G. Jung, *Amintiri, Vise, Reflecţii* – editura Humanitas, cap. Confruntarea cu inconştientul, pag. 221);
[7] Vincent Van Gogh – pictor olandez post-impresionist (1853 – 1890) (sursă:http// www.google.com);
[8] Ion Ţuculescu – pictor român post-expresionist (1910 -1962) (sursă:http// www.google.com);
[9]Terrance Lindall – artist american, născut în 1944, care a creat numeroase lucrări publicate în reviste ca Heavy Metal Magazine, Creepy, Vampirella etc. Se consideră că ilustraţiile cărţii lui John Milton, Paradise Lost, făcute de Lindall sunt cele mai bune ale secolului XX. Terrance Lindall este un artist ce se bucură de o mare popularitate între tineri, lucrările sale surrealiste inspirând mulţi grafferi. (sursă:www. wikipedia com);
[10]Brave Destiny – expoziţie organizată de Terrance Lindall în 2003 în Statele Unite şi care aduna cei mai mari artişti actuali, din mai multe curente artistice: suprarealism, conceptual, fantastic, magic – realism, outsider, grotesque etc. Un eseu, apărut trei ani mai târziu, în 2006 se publică în revista "Art and Antiques Magazine" sub titlul: "What's New in the Surreal World – Surrealism Isn't Dead. It's Dreaming." (surse: Art and Artists Magazine; www.wikipedia com);
[11] Eduard Manet – pictor francez impresionist (1832 – 1883) (sursă: www. wikipedia com);
[12] Claude Monet – pictor francez impresionist (1840 – 1926) (sursă: www.wikipedia com);
[13]Tag – o semnătură stilizată a grafferului făcută cu spray, vopsea sau marker; traducere aproximativă în limba română – eticheta (sursă: www.wikipedia com);
[14]Throw-ups - un *graffiti* pictat in grabă, în două, trei culori şi eventual un contur. Literele sunt rotunjite şi uşor de executat (sursă: www. wikipeda com);
[15] Piece – (de la masterpiece – capodoperă) este o lucrare mult mai elaborată, din cel puţin trei culori, ce necesită mult mai mult timp de execuţie, literele sunt stilizate, se întinde pe o suprafaţă mult mai mare, se folosesc efecte 3 D, "bubbles" etc. (sursă: www.wikipedia);
[16]Baraka – film documentar experimental regia Ron Fricke, 1992; filmul pune faţă în faţă lumea naturală, nealterată şi cea creată de omul modern;
[17] Statement – manifest (traducere n.a.);
[18]MC – master of ceremony – gazdă a unui eveniment public sau privat (sursă www.wikipedia com);
[19] DJ – disk jokey – persoană care selecteayă si pune o muzică deja înregistrată (sursă www.wikipedia com);
[20] break-dance – stil de dans contemporan asociat cu hip-hop-ul (sursă www.wikipedia com);
[21]Lee Quinones – născut în 1960, este unul dintre cei mai importanţi artişti *graffiti,* iar unele din lucrările sale se află expuse la Whitney Museum of American Art (sursă www. wikipedia com);
[22]Fab 5 Freddy – pe numele adevărat Fred Brathwaite, născut în 1960 este unul din pionierii *graffiti* şi hip-hop şi a ajutat la recunoaşterea hip-hop-ului şi în afara Bronxului(sursă www. wikipedia com);
[23] Claudio Bruni – art dealer contemporan, (sursă http// www. google.com);
[24] MTA – Metro Transit Authority – administraţia metroului american, (sursă www.google.com);
[25]Intre anii 1985 şi 1989 grafferii s-au confruntat cu probleme din ce în ce mai mari, pedepsele s-au înăsprit şi părea că războiul era caştigat de autorităţi;
[26]The Shape of Things, traducere "Forma Lucrurilor" (n.a.)
[27]Green Doze – artist grafician, neo-expresionist (sursă www. wikipedia com);
[28]Era perioada denumită "crack epidemic" perioadă în care consumul de cocaină crescuse extrem de mult în majoritatea oraşelor mari din SUA (sursă www.wikipedia.com);
[29]Tristan Manco – street artist brazilian contemporan (sursă www.google.com);
[30] bomb – punerea semnăturii pe cât mai multe ziduri doar pentru a ţi le însuşi;

[31]stencil *graffiti* – tip de *graffiti* care foloseşte hârtie, carton sau alte mijloace pentru a crea un şablon. Imaginea dorită se taie şi se colorează cu spray sau vopsea sau roll-on (sursă www.wikipedia com);
[32]sticker art – un tip de street art în care mesajul este scris pe abţibilduri (sursă www.wikipedia com);
[33]wheatpaste – adeziv lichid folosit pentru lipirea afişelor pe pereţi (sursă www.wikipedia com);
[34]Jean-Michel Basquiat – artist neo-expresionist american (sursă www.wikipedia com);
[35]"The Anti-social behavoiur act" în 2003 este cea mai nouă lege anti *graffiti* de pe teritoriul Marii Britanii. Sub sloganul "Keep Britain Tidy" s-a iniţiat o mişcare care cere toleranţă zero faţă de grafferi, totodată interzicând vanzarea de spray-uri cu aerosoli către persoane cu varsta sub 16 ani (sursă www. wikipedia com);
[36]Primar al New Yorkului între anii 1969 şi 1973, duşman declarat al grafferilor în acea perioadă;
[37] ERPS – graffer român contemporan (sursă http//www.google.com);
[38] STERM - graffer român contemporan (sursă http//www. google.com);
[39] Sinboy - graffer român contemporan (sursă http//www. google.com);
[40] Wash - graffer român contemporan (sursă http//www. google.com);
[41] Colour - graffer român contemporan (sursă http//www. google.com);
[42]A New International Surrealist's Look at Progress, Overcoming and the Irreversibility of Avante-garde, Massurealism and the Death of Art"

IS *GRAFFITI* A NECESSARY FORM OF ART IN THE ROMANIAN URBAN SPACE?

Lecturer Ph.Dc. Arch. Doina Marilena CIOCĂNEA*

The façade of the Ion Mincu University of Architecture and Urbanism, Bucharest.

Photos by Doina Marilena CIOCĂNEA

Abstract: *Graffiti, as term referring to the inscriptions or painted images upon public surfaces reflects a way of expression of the masses. A form of exteriorizing one's feelings, a means to leave behind marks of an individual existence. Defined as a modern art type or on the contrary, as a vandalism act, the graffiti caused contradictory reactions supported by for or against arguments that shall be presented briefly, in order to give a chance to reflection upon the future perspectives. Being, until not long ago, illegal, seen as a manifestation of revolt, the lack of rules as means to disrupt the authorities, the Graffiti starts to take shape within the contemporaneous urban scene.*

Key words: *graffiti, graffer, street art, vandalism, statement, urban space*

Motto: "I do not care what the art critics might say. I do not know anybody who should need critics to find out what art is."[1] (Jean-Michel Basquiat)

Within the following pages, I shall try to approach a controversial, yet present subject in the Romanian and international urban cityscape. Of course I will not reach a definite verdict through this short presentation of the Graffiti phenomenon, but I will try to bring some for and against arguments that might contribute to social awareness, to the emerging questions: art or vandalism/ statement or eccentricity?

1. Nothing new under the sun

Starting with the ancient times, man sought diverse forms and ways of communications. The fight with the evanescence still makes us want to "leave traces" of our stay on Earth, makes us invent or rediscover new communication possibilities with the posterity, but also with the contemporaneity. In this sense, the art and all of its forms- verbal and non-verbal- theatre, dance, painting, sculpture etc., reduced to the essence, is a transmission means of certain ideas, sensations, thoughts and why not, names.

In the field of the "expensive" arts (e.g. sculpture), man discovered a way of expressing himself at hand for every body: the graffiti.[2] If for a sculpture, one needed raw material and practically, money, the ancient "graffer" only needed a simple tool, sometimes chalk or coal, and a wall. The first examples of graffiti that last to our days are the ones found in the catacombs from Rome and Pompei (inscriptions on the rock graves, ruins, etc.)[3].

We do not know how graffiti inscriptions were seen by the contemporaries, probably far from being considered art, but after more than two thousands years they are some of the most important proofs of the antique civilization, and in certain cases, the only ones.[4] Being a street manifestation, just like in our days, the proofs regarding the simple man are maybe more conclusive than the historic statements of the age, known to have been passed through a subjective filter and fluctuant according to the political regime governing at the moment. The inscriptions kept after the Vesuvius volcano erupted contained political slogans, notorious quotes, love declarations, magic formulas etc. The proofs are not only related to the Roman civilization, but also to the culture level of the simple people. The fact that the texts contained grammar mistakes proved that they belonged to persons from the lower social classes.

The Greeks and the Romans were not the only ones who made antique graffiti. The practice had a real success at a global level, maybe due to its simplicity as well. In Guatemala, inscriptions of the Maya civilization were found, in Ireland, the inscriptions of the Vikings; this offers us an image of the expression desire, as a human constant, from the beginnings.

Continuing the idea stated at the beginning, we can say that the antique graffiti fully reached its goal.

Taking a bounce until the '70s, we see how we go back to the origins, maybe because of the genetic code or, as Jung[5] would say, because of the permanence of the archetype in the collective subconscious[6]. The post-modern man re-takes a very old technique, the graffiti, re-inventing it, modernizing and adapting it to the current means of expression. The purpose is still the same as two thousand years ago- communication, also the desire to leave proofs of individual existence to the posterity. Therefore, as people belong to the urban cityscape since cities exist, the graffiti belongs to the urban and human background since the same times.

2. Graffiti art or vandalism?

In the dictionary acceptance, vandalism means "*unjustified damage of the cultural values of a people"* (source: DEX). Also, "*Misbehavior: fact non accepted by the criminal law, misdemeanor punished with a fine or with correctional imprisonment."* (Source: DEX). For a long time, the graffiti movement was outlawed, the fight still not being totally won. Anti- graffiti laws are issued even at present, there are sites where people are encouraged to report the vandalism acts. (www.graffiti.nsw.gov.au). But art needs to be separated from vandalism. The question is: where do we draw the thin line that separates them?

There is also another problem we come against: taking into consideration all the artists that were misunderstood during their lives, considered worthless by their contemporaries (such as Van Gogh[7], but also our compatriot Ţuculescu)[8], but rediscovered by the posterity, can we assume the verdict or will we be blamed for it later?

Terrance Lindall[9] speaks about the graffiti dilemma. "Graffiti is a revolutionary art, just as the surrealist works I exposed at the Brave Destiny exhibition[10]. Any revolution can be considered a delict. The oppressed people need an outlet; therefore they write on the walls…it is freedom. On the other side, people have the right to defend their property. It is the human dilemma…"

Still in the general human data, we find the spirit of conservation. Change as phenomenon, is seen with reticence at the beginning, due to many factors, such as the habit, the fear of the unknown, the limits of the mind. The example of the refused Painters exhibition in Paris, 1863 is notorious (Salon des Refuses), where the new expressionist wave had works, starting with Manet[11], Monet[12] and others; they were considered not worthy for exposing at the Annual Saloon from Paris. The new generation felt the need to express itself using other means, to bring their personal touch to the era and this needed fight.

At the end of the '60s, another movement appeared in Philadelphia, United States, with the purpose of transmitting a political manifest and later to mark a clan's territory. People showed reticence towards it. It was the beginning of the modern graffiti phenomenon, which had various artistic means at its disposal. At the beginning, there were the tags[13], evolving later to "throw-ups"[14] and later to the "piece"[15]. It was a cheap way of making a statement.

In an article from the site www.prieteni.ro, entitled "The Graffiti Phenomenon in Romania", Adriana Laliu defends the Romanian graffers and writers: "For the writers, graffiti is a means of communication, of feeling exteriorization. They prefer that the walls and the subways speak on their behalf through color. There are ways through which their messages can be easily understood. Even so, they are considered vandals. Why? Because we cannot see the subway station from inside the train, even though the following station is announced every time". Taking the argument further, can we talk about vandalism when the defining elements of it are missing (see the DEX definition quoted at the beginning of the chapter)? Are the subway wagons or the communist apartment buildings (that look shabby even when there are people living there) "cultural values of a people"- as the definition would require in order to talk about vandalism acts? Is color such a disturbing element in the Bucharest districts cityscape, as long as the apartment buildings look similar to a charnel house, just like in the "Baraka"[16] masterpiece?

3. Graffiti. Statement[17] or eccentricity?

In the '70s, the graffiti phenomenon spreads in the United States, especially in New York, and although closely linked to the rap and hip hop music, we must mention that the graffiti precedes this music with almost a decade. (still, nowadays, it is almost impossible to talk about graffiti without reminding MC[18], DJ[19] and break-dance[20].) The harsher the authorities become in constantly restraining

the new artists (Metro Transit Authority begins to constantly delete the "works" from the subway wagons), the artistic world becomes more receptive to the new painters.

In 1979, Lee Quinones[21] and Fab5Freddy[22] open a graffiti exhibition in Rome with the help of Claudio Bruni[23]. This is a huge step forward. A recognition coming from the artistic world is an important victory, but it does not mean the recognition of the authorities. On the contrary, in the '80s, besides being considered outsiders, the graffers receive harsher punishments for vandalism, the MTA budget[24] dedicated to the oppression of graffiti is getting bigger and bigger…The Die Hard age begins[25]. There are people for and there are people against. No body can be indifferent. The incontestable merit of the movement is that it includes every body. One must have an opinion. We can also note the aggressiveness of the phenomenon, as a negative fact.

In the American play, "The Shape of things", by Neil LaBute, the main feminine character draws a penis with a graffiti spray on the vine leaf hiding the sex of a sculpture in a museum. The character justifies her act by the fact that the leaf had been added later, for prudishness reasons, because the sculpture represented God.

The discussions generated by the scandal are countless throughout the play and they summarize perfectly the arguments of the two groups, exactly like in the real world: "I think the girl was trying to make a point, some kind of manifest, if you want", one of the characters said and another answered: "I do not think that a dick can be a manifest. Oh! You can write a manifest on the…thing, but that is never going to be a manifest!" ("The Shape of Things"[26] – author Neil LaBute)

Just like in all fields (and we are not resuming to art), there are talents and nullities, but as graffiti does not have a space especially arranged for exhibiting the ideas, it practically "obliges" you to have it your life, but isn't that "street art" after all? For many, it is only a way of drawing attention on themselves, but there are people who really have a word to say in this field. It is notable that the graffers are very young, as a rule and most of the artists embrace other forms of art after a few years, seeking the artistic expression and forgetting about the adrenaline.

Nonetheless, let us pay attention to the impulse that guide the graffers. Is the movement originated in an artistic impulse or just in the extravagance of the age? There are real plastic artists who use technique for their works, but is any kid with a spray in his hand an artist? The sensation that the city "belongs" to you, that your name is seen by thousands of people, is wonderful. Analyzing the tags from all around town, we notice the marking of the territory driven by the wish to change, to undermine the authority- as it is said about the graffers- to impose a statement, or is it an ancestral reminiscence of our inner "wilderness"? As animals mark their territory at an olfactory and sometimes auditory level, people mark it visually?

In order to answer that question objectively, we cannot part the phenomenon and the historic context. We must analyze what happened to the young generation in the '70s and '80s in America. In a CNN interview, artist Doze Green[27] tells about his adolescent experiences. "At that time, New York was experiencing a serious degradation[28]. The children felt the need to belong to a clan. The need to be able to say "this is where I belong". Graffiti guided me towards a positive direction. It taught me to express myself without hitting someone in the head or breaking windows."

(Graffiti from Barcelona- an example of legal art)

Grafitii cannot be separated from the poverty phenomenon. It is the statement of poor people, without possibilities. It only takes a tube of spray and guts. The ampleness this phenomenon got in Brazil is not random, as the country is known for the low living standards of the majority. We shall mention Tristan Manco[29], Brazilian artist whose street-art pieces seem closer to classic painting.

The artists sign a personal piece, but the signature was never considered a piece itself (so far). A "throw-up" or a "bomb"[30] made across another graffer's tag is a harsh insult and means war. The drawings are made on a virgin territory out of respect for the other artists. That raises a question: Isn't signing a historical monument (architectural work) lack of respect towards the artist whose work you sign?

4. From the subway to the saloon

The term "street art" refers to any kind of art exhibited in the public space, although in principle it means illicit art, without the authorities' agreement. Street art is a relatively new concept, because although the forms existed 40 years ago- graffiti first, stencil graffiti[31] later, sticker art[32], wheat pasting[33] etc., it was considered an infraction for a long time.

The ones who have made some steps towards "reconciliation" are the artists. Artist Doze Green, for example, who used bricks and New York subways instead of canvas during the '80s, is now present in galleries from throughout the world, from Manhattan to Milan. "I never thought my works would become legal, the artist declared, I could not even dream that my works from the subways would bring me to art galleries and museums." (CNN Interview). Another artist who began his career as graffer, but continued as neo- expressionist is Jean-Michel Basquiat[34]: "Every line means something", says the artist commenting the graffiti works.

Observing the wave of artists who were present in exhibitions and even on the streets, although in places especially chosen for that, we wonder if we are dealing with a kind of maturation whatsoever. Are we witnesses to a pact with the conventional world? When did the graffers start asking if and where they are allowed to paint?

Graffiti means more than just exposing a picture. It means danger, lack of rules, undermining the conventional authorities, revolt, manifest. Are we still in front of an authentic graffiti if we see it in an exhibition or is that only a spray painting?

5. Graffiti in Romania

Romania quickly got through the lost period between the '70s and the '90s, when the contact with the outer world, especially with the United States was non-existent. Only after 1990 do the first graffiti drawings appear on the walls of the towns, first in Bucharest, Brasov, then the other ones, when the movement was already incorporated in other countries. The Romanians are not vehement against the youths with sprays. We do not have a Prime Minister like Tony Blair[35], nor a mayor like Lindsay[36] and therefore the graffiti revolution is not as acerbic as in other countries. The authorities are not happy about the walls imbued with tags (and than with stencils) but it does not apply too drastic measures either. The graffiti painted by artists on the Bucharest subways (ERPS[37] painted an entire subway train, which is hard to do even abroad) are still going from one side of the town to the other.

Neither can we say that they are considered very important. The graffiti contests are still few and only in the last years we can talk about more elaborated pictures. Still, our artists are appreciated even abroad. STERM[38] painted the walls of a factory in Dresda, making it seem transparent. On the site www.graffitiplanet.com, there are some works of the Romanian graffers as well (pictures with the subway in Bucharest), fewer than the photos exhibited from abroad, but this can be considered a beginning.

(Graffiti by ERPS- subway)

When the first legal graffiti was painted in Romania in the summer of 2007, on Arthur Verona Street, Adriean Videanu, the mayor of Bucharest, took a photograph together with one of the most famous graffers in the country. We can pride on our mayor being "smarter than theirs"- Lindsay. But there is a great chance our mayor would have acted exactly as the authorities from the '70s or '80s if the 30 years of fight hadn't existed in America and than in Europe.

That house, whose fire wall is in the street, was covered with graffiti by some of the most talented artists in the country (ERPS, STERN, Sinboy[39], Wash[40], Colour[41] and others). This should be a point of attraction in Bucharest, especially because the authorities want to reedit the experience. And on the fire-wall of the now famous house on Arthur Verona Street there will be paintings of other artists who will create using another theme.

6. Instead of conclusions

The necessities of a town are: the water, the electricity, gas supply, etc. What concerns the taste is not, according to our opinion, a necessity. We can debate the place the graffiti has in the urban landscape (Romanian or not), whether it is a benefic (artistic) movement or it is visually disturbing, but we cannot talk about it as a necessity.

Aligning to currents and trends, regardless of the subject, which can be the thinking, art or even politics, makes one's life easier, but at the same time, depersonalizes. Romania is marching towards international recognition and therefore we borrow everything we had lost during the 50 years of communism, without being able to reduce notably the historic displacement.

Every generation considers itself as a sacrifice one. But just as the graffiti pioneers, who are now forty or fifty, found a way to fight with the authorities, I wish we took our destinies in our own hands and have the courage to not care what others say about us. To that effect, Terrance Lindall's manifest is eloquent:

The essay "A New International Surrealist's Look at Progress, Overcoming and the Irreversibility of Avante-garde, Massurealism and the Death of Art" [42], signed "Terrance Lindall, provocateur" speaks about currents' succession in art: "Yes, the avant-garde's nature is to be replaced by another avant-garde, regardless of whom represents it at that moment. And the progress it represents rushes gradually. Therefore, after an artist finished school and has his first exhibition, supposing he "got further" than others, his exposition and him have to be thrown to the garbage of history right away, because there are other artist behind who must go further. Avant-garde cannot be stopped. It cannot be stopped at the point where one got it. It is a contradiction of our days, as it is said that museums exhibit avant-garde works. Now, if the museums exhibit something, it cannot be avant-garde but history. The idea of avant-garde is that it represents something happening in the present and that has not yet been recognized by the "authorities", by the general trend.

Artists will be artists, regardless of the current, of what the contemporaries say, of the necessities.

Bibliography

1. ACADEMIA ROMANA,1998,*Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, DEX,* , Bucureşti, Editura Univers Enciclopedică;
2. GANZ,Nicholas, 2006, *Graffiti Woman*, London, Editura Thames &Hudson;
3. JUNG, Carl Gustav, 2001, *Amintiri, Vise, Reflecţii*, Bucureşti, Editura Humanitas;
4. LABUTE, Neil, 2003, *The Shape of Things*, (*Forma Lucrurilor*), traducerea Vlad Massaci (regizor, Teatrul ACT, Bucuresti);

5. FRICKE, Ron, 1993, *Baraka* – film documentar, Canada, New York;
6. EHRLICH, Dimitri si EHRLICH, Gregor, 2006, *Graffiti in It's Own Words*, New York Magazine, http://nymag.com/guides/summer/17406/;
7.IANCU, Ştefan, 17 martie 2007; *Primul graffiti legal din Bucureşti*, România liberă;
8.LALIU,Adraina, 2008, *Fenomenul Graffiti în România*, http://www.prieteni.ro/ tentatii/articole/articol-Fenomenul_graffiti_in_Romania-0-288.html;
9. LINDALL, Terrance, *A New International Surrealist's Look at Progress, Overcoming and theIrreversibility of the Avante-garde, Massurrealism and The Death of Art*, http://en.wikipedia.org/wiki/Terrance_Lindall;
10. MANCO, Tristan, 2007, *City without Ads*, Sao Paulo; http://www.flickr.com/ photos/ tonydemarco/sets//;
11.NAAR,Jon, 2007, *The birth of graffiti*, Munchen-Berlin-London- New York, editura Pastel;
12. http://www.cnn.com /otr.green/index.html ;*–2005, From graffiti to galleries,* interviu cu Doze Green;
13. http://www.flickr.com/photos/tonydemarco/sets//;
14.http://www.graffiti.org/index/best.html /*Art crimes, Best Graffiti Sites*;
15.http://www.graffiti.org / 2008,*Art crimes*;*The wrinting on the wal;*
16.http://www.graffiti.nsw.gov.au; *2007 Stop graffiti vandalism;*
17.http://www.graffitiplanet.com;
18.http://www.ilovegraffiti.com;
19.http://www.youtube.com, Brave Destiny, 2003;
http://www.wikipedia.com –*Eenciclopedie online*;

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] From http// www.wikipedia.org/wiki/Jean-Michel_Basquiat;
[2] The term refers to any kind of wall, rock etc. inscriptions (drawings or writings), but the etymology of the word is from Greek *graphos*, which means writing (source: www.wikipedia);
[3] The first „modern" graffiti is in Ephesus, situated in Turkey nowadays. The local guides say it is an advertisement for a local brothel. Situated near a mosaic and a rock way, the inscription shows an image that vaguely resembles a heart, next to a human foot and a number. It is said that the brothel was nearby. (source: www.wikipedia);
[4] The only proofs of safaitic (Proto Arabic) inscriptions' existence are the inscriptions on rocks in the Syria Basalt desert, Jordan, the North West of Saudi Arabia, dating from sec I b.Ch. until sec. 4 a. Ch. (source: www.wikipedia);
[5] C.G. Jung- Swiss psychoanalyst (1875- 1961) (source: http//www.google.com);
[6] While talking to an Indian, friend of Ghandi, Jung tells him about a dream in which a mythological character appeared to him, apparently with no connection with the present world. The interlocutor then tells him about his Guru, Chankaracharya, a spirit: „ there are spiritual Gurus as well, my interlocutor added. Most of the people have living people as gurus. But there are always some who have a spirit as professor." For me, this information was as consolatory, as revolting. I had not fall outside the human world, I had only made an experience of what happens to people with similar concerns and struggles" (C.G Jung, Amintiri, Vise, Reflecţii- Humanitas Publishing House, pag 221)
[7] Vincent Van Gogh- Dutch Post-impressionist painter (1853- 1890) (source: http//www.google.com);

[8] Ion Ţuculescu, Post- expressionist painter (1910- 1962) (source: http//www.google.com);
[9] Terrance Lindall, American artist, born in 1955 who created various works published in Heavy Metal Magazine, Creepy, Vampirella etc. It is considered that his illustrations from John's Milton's "Paradise Lost" are the best ones in the 20th century. Terrance Lindall is an artist enjoying huge popularity amidst youths, his surrealist works inspiring many graffers. (source: www.wikipedia);
[10] Brave Destiny- exhibition organized by Terrance Lindall in 2003 in the United States that gathered the greatest actual artists, pertaining to many artistic currents: surrealism, conceptual, fantastic, magic- realism, outsider, grotesque etc. An essay is published three years later. In 2006 in „Art and Antiques Magazine" under the title: „What's New in the Surreal World- Surrealism Isn't dead. It's Dreaming." (sources: Art and Artists Magazine; www.eikipedia);
[11]Eduard Manet – impressionist French painter (1832-1883) (source: www.wikipedia);
[12] Claude Monet - impressionist French painter (1850-1926) (source: www.wikipedia);
[13] Tag- a signature made by the graffer with spray, paint or marker; translated in Romanian – „eticheta" (source: www.wikipedia);
[14]Throw-ups- a graffiti painted in a hurry, in two or three colours and possibly a contour. The letters are rounded and easy to execute (source: www.wikipedia);
[15] Piece- from masterpiece, it is a much more elaborated work, with at least three colours, which need more execution time, the letters are styled, it covers a bigger surface, there are 3D effects, „bubbles"etc. (source: www.wikipedia);
[16] Baraka- documentary movie, directed by Ron Fricke, 1992; The movie opposes the natural, unaltered world to the world created by the modern man;
[17] Manifest
[18] MC- master of ceremony- the host of a public or private event(source: www.wikipedia);
[19] DJ- disk jokey- person who selects and plays music that has already been recorded(source: www.wikipedia);
[20] break-dance- contemporary dance style, similar to hip-hop (source: www.wikipedia);
[21] Lee Quinones- born in 1960, one of the most important graffiti artists, some of his works being exhibited at the Whitney Museum of Art (source: www.wikipedia);
[22] Fab 5 Freddy- his real name is Fred Brathwaite, born in 1960, is one of the graffiti and hip-hop pioneers and he helped to the recognition of the hip-hop outside Bronx (source: www.wikipedia);
[23] Claudio Bruni, contemporary art dealer, (source http//www.google,com);
[24] MTA- Metrou Transit Authority- the administration of the American subway (source http//www.google,com);
[25] Between 1985 and 1989 the graffers faced increasingly serious problems, the punishments got harsher and the war was won by the authorities;
[26] Translated in Romanian- „Forma lucrurilor"
[27] Daze Green- graffic artist, neo- expressionist(source: www.wikipedia);
[28] It was the period named „crack epidemic", when the cocaine use had grown very much in most of the big cities in the USA (source: www.wikipedia);
[29] Tristan Manco- Brazilian contemporary street artist (source: www.google.com)
[30] bomb- signing as many walls as possible only in order to claim them.
[31] stencil graffiti- grafitty type that uses paper, cartonor other means to create a model. The desired image is cut and coloured with spray, paint or roll-on (source: www.wikipedia);

[32]sticker art- a street art type in which the message is written on stickers (source: www.wikipedia);
[33] wheatpaste- adhesive liquid used to stick posters on walls (source: www.wikipedia);
[34] Michel Basquiat- American neo-expressionist artist
[35] „The Anti- Social behaviour act" in 2003 is the newest anti-graffiti law on the territory of Great Britain. Under the slogan „ Keep Britain Tidy", a movement what has no tolerance for graffers was initiated, outlawing at the same time the aerosol spray sale to persons with ages under 16 (source: www.wikipedia);
[36] New York's mayor between 1969 and 1973, declared enemy of the graffers

[37] ERPS- contemporary Romanian graffer (source http//www.google,com);
[38] STERM- contemporary Romanian graffer (source http//www.google,com);
[39] Sinboy- contemporary Romanian graffer (source http//www.google,com);
[40] Wash- contemporary Romanian graffer (source http//www.google,com);
[41] Colour- contemporary Romanian graffer (source http//www.google,com);
[42]A New International Surrealist's Look at Progress, Overcoming and the Irreversibility of Avant-garde, Mass realism and the Death of Art"

ZONE URBANE INVECINATE CU APA.
APA ŞI ORAŞUL CONTEMPORAN

Asist. univ. drd. arh. Dragos Horia BUHOCIU*

Rezumat: *Definiţia ariilor generale de interes, explicaţia de ce zonele învecinate cu apa sunt o problemă esenţială în oraşul contemporan şi o declaraţie scurtă a situaţiei prezente din România, urmată de obiectivul de cercetare avut în vedere.*

Cuvinte cheie: *Oraş, apă, waterfront (zonă învecinată cu apa), dezvoltare urbană, mediul înconjurător, unicitate, renaştere urbană*

Motto: *‚Dacă există magie pe această planetă, atunci ea se află în apă' (Loren Eiseley ‚The Immense Journey')*

În timpurile noastre, oraşele au devenit mai puţin rezultatul unui proces de design selectiv şi mai mult expresia unor vectori pur economici şi sociali. Mărimea suprafeţelor urbane de astăzi face dificilă sarcina unei singure autorităţi de a le controla, şi astfel se face loc unui amestec de birocraţie şi forţe ale bursei de valori. Ce rezultă este un teritoriu unde instabilitatea este singura certitudine, iar oraşul ‚de după război' este în mod tradiţional compus din elemente separate care au, câteodată, o estetică comună. Acest lucru pare abstract, dezordonat şi haotic, ducând la confuzie. Ca reflexie a societăţii umane şi a valorilor sale, oraşul însuşi este un subiect de mare complexitate – iar pentru a găsi soluţii la problemele lui, vom încerca să găsim teme recurente în structura locurilor selectate din oraş.

În aceste condiţii, se vede cum înfloresc în spaţiile principale ale oraşului, lucru care ne dă speranţa înnoirii vitalităţii urbane, suprafeţele de apă. Vorbim despre acele părţi ale oraşului care sunt foarte apropiate de apă, creând o interfaţă între sistemul local antropic (oraşul) şi sistemul natural acvatic (râu, lac, mare, ocean) din apropiere. Frontierele geografice variază, deoarece spaţiile învecinate cu apa conţin zone din cele 3 forme de relief (câmpie, ţărm şi apă), în proporţii variabile, după cum este apa percepută din perspectiva colectivă locală.

Mulţi cercetători vorbesc astăzi despre teoriile care implică limite, un răspuns la dizolvarea rapidă a graniţelor şi a indiciilor geografice (1). Spaţiile nedefinite la graniţa dintre pământ şi apă pot şi trebuie să genereze răspunsuri noi la concepte noi. Proiectele de dezvoltare a zonelor învecinate cu apa vorbesc despre trecut şi viitor. Trecutul – structuri industriale, sociale şi economice, care au încetat să existe; viitor – se oferă ocazia de a re-conecta oraşele cu apa.

Zonele învecinate cu apa sunt un subiect de dezbateri profesionale şi academice din anii 60. Succesul primelor proiecte pilot, cum ar fi *Inner Harbor*, Baltimore (2) a dat curaj unei serii de iniţiative în lumea întreagă. Ele au fost asociate rapid cu modurile de a re-câştiga prestigiul imaginii oraşului printr-o investiţie solidă şi atragerea oamenilor către acele zone, uneori aproape de centrele istorice. De obicei, acest mod de dezvoltare evită regulamentele urbane obişnuite şi poate, cu ajutorul dimensiunii uriaşe, domina identitatea nouă a unui oraş. Ca regulă generală, oraşele folosesc aceste spaţii re-proiectate pentru proiecte de importanţă regională, cum ar fi muzeele, sălile de conferinţă, stadioanele.

Începând cu anii 80, specialiştii interesaţi de acest domeniu s-au înscris în asociaţii care în prezent schimbă informaţii despre ultimele practici şi tendinţe. Binecunoscute sunt *The Waterfront Center* în Washington, şi Association Internationalle Villes et Ports, Le Havre, Franţa, care organizează conferinţe şi mese rotunde, precum şi finanţări şi publicări de literatură de gen. Numărul oraşelor aleg acest tip de dezvoltare şi astfel reţeaua creşte.

În ţările est-europene, metoda teoretică şi practică este de-abia la început. Sistemul legislativ comunist şi mentalităţile specifice au făcut ca proiectele legate de apă să fie ţinute secret sau păstrate numai pentru activităţile recreative. Ele au urmat principiul raţionalist absolut de împărţire şi de separare a zonelor din oraş pentru activităţi singulare. A fost oarecum corect fiindcă a evitat dezastrele de mediu dar nici nu s-au văzut beneficiile. Nici unul dintre oraşele port la Dunăre din România (Drobeta Turnu Severin, Giurgiu, Brăila, Galaţi sau Tulcea) nu au reuşit să folosească acea legătură cu apa ca pe un semn de identificare, singularizare. Sperăm ca exemplu european, acolo unde modelul de dezvoltare a zonelor învecinate cu apa este bine văzut să accelereze schimbarea în România.

Următoarele pagini vor descrie ruta acestui fel de proiecte în oraşul contemporan. Suntem interesaţi de experienţa organizaţională a acestor progrese, care adună laolaltă toate forţele dintr-o societate modernă. Vom vorbi despre modul cum autorităţile publice, împreună cu antreprenori particulari, reuşesc în a aplica la zonele învecinate cu apa planificarea urbană şi concepte de design în încercare de a re-defini imaginea oraşului contemporan.

Bibliografie

Books

Baltimore City Department of Planning

The Baltimore Harbor, Baltimore, 1986

Eiseley, Loren

The Immense Journey, Random House, New York, 1957

Ellin, Nan

Postmodern Urbanism, Princeton Architectural Press, New York, 1999

Gili, Gustavo

Transformation Of A Seafront, S.A., Barcelona, 1988

Urban Land Institute (ed.)

Remaking The Urban Waterfront, ULI, Washington, 2004

Magazines

Padua, Maria

T*Teaching the River*T, Landscape Architecture Magazine, Nr. 3/ 2004

***

T*Oraşe-porturi*T, Arhitext Design, Nr. 4/ 2000

Internet

AIVP *Association Internationale Villes et Ports*

http://www.aivp.org

WC *The Waterfront Center*

http://www.waterfrontcenter.org

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

1. **Nan Ellin**, *Postmodern Urbanism*
2. **Baltimore City Department of Planning**, *The Baltimore Harbor*

URBAN WATERFRONT.
WATER IN THE CONTEMPORARY CITY

Assist. Lect. PhDc. Arch. Dragoş Horia BUHOCIU*

Abstract: *The definition of the general areas of interest, explanation of why waterfronts are a major issue in the contemporary city and a brief statement of the present Romanian situation, followed by the aim of research.*

Keywords: *city, water, waterfront, urban development, environment, uniqueness, urban renewal*

Motto:
If there is magic on this planet, it is contained in water.
Loren Eiseley - „The Immense Journey"

Nowadays, the cities became less the result of a selective design process and more the expression of pure economic and social vectors. The size of today urban areas makes difficult for a sole authority to control it, leaving space to a mixture of bureaucracy and stock exchange forces. The result is the territory where the instability is the only possible certainty, and the postwar city is ‚traditionally' made up of separate elements which sometimes share common aesthetics. It appears abstract, disordered and chaotic and, consequently, leads to confusion. As a reflexion of the human society and its values, the city itself is an issue of great complexity and, in order to find solutions to its problems, we try to find recurent themes in the structure of selected urban sites.

As of these conditons, we see flourishing in the spotlight areas of the contemporary city which raises hopes for the renewal of urban vitality - waterfront areas. We speak about those parts of the city that are intimately connected with water, creating an interface between the anthropic local system (city) and the aquatic natural systems (river, lake, sea, ocean) nearby. The geographic borders vary, because

the waterfront beholds areas from all 3 forms of space (land, shore and water) in variable proportions, following the water perception in the collective local awareness.

Many researchers frequently speak now about theories implying limits, an answer to fast dissolution of traditional borders and landmarks **(1)**. The non-defined spaces at the confluence between land and water can and must generate new answers to new concepts. Waterfront development projects speak about past and about future. They speak about past - industrial, social and economic structures which ceased to exist; they speak about future - provide the opportunity of reconnecting cities with water.

Waterfronts have been a topic of professional and academic debate since the '60s. The success of the first pilot projects, like *Inner Harbor*, Baltimore **(2)** encouraged a whole series of initiatives worldwide. They were rapidly associated with ways of regaining the city image prestige through consistent investment and attracting people to those areas, sometimes close to historic centres. This kind of development usually elludes the general urban regulations and can, by its enormous size, dominate the new identity of a city. As a general rule, cities use these redesigned areas for projects of regional importance as museums, conference centres, stadiums.

Starting with the '80s, the professionals interested to study this field joined several associations which currently exchange information about the latest practices and trends. The listof the well known list includes *The Waterfront Center*, Washington, US and *Association Internationalle Villes et Ports*, Le Havre, France, which organize conferences and roundtables, while providing financing and publishing field research. As more and more cities choose this kind of development, the net grows and becomes more active.

In the east-european countries, the theoretical and practical approach is at the beginning only. The communist law system and the specific mentalities made that the most precious plots at the shoreline were excesivelly protected and kept for recreative activities only. They followed the absolute rationalist principle of dividing and separating areas in the city for sole activities. It was somehow right, because it avoided environment disasters, but the benefits didn't show either. None of the important Danube ports

of Romania (Drobeta Turnu Severin, Giurgiu, Brăila, Galaţi or Tulcea) succeeded in using the connection with water as an identification sign. We can only hope that the European example, where the waterfront development model is currently put into place, will speed up the change in Romania.

Future lines will describe the path of this kind of projects in the contemporary city. We are interested in the organisational experience of these developments which gather all the forces in a modern society. We will speak about the way public authorities, together with private entrepreneurs, manage in applying the urban planning and design concepts to waterfronts and thus, in redefining the image of the contemporary city.

References

Books

Baltimore City Department of Planning

The Baltimore Harbor, Baltimore, 1986

Eiseley, Loren

The Immense Journey, Random House, New York, 1957

Ellin, Nan

Postmodern Urbanism, Princeton Architectural Press, New York, 1999

Gili, Gustavo

Transformation Of A Seafront, S.A., Barcelona, 1988

Urban Land Institute (ed.)

Remaking The Urban Waterfront, ULI, Washington, 2004

Magazines

Padua, Maria

T*Teaching the River*T, Landscape Architecture Magazine, Nr. 3/ 2004

***

T*Oraşe-porturi*T, Arhitext Design, Nr. 4/ 2000

Internet

AIVP *Association Internationale Villes et Ports*

http://www.aivp.org

WC *The Waterfront Center*

http://www.waterfrontcenter.org

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

1. **Nan Ellin**, *Postmodern Urbanism*
2. **Baltimore City Department of Planning**, *The Baltimore Harbor*